

IJA # 1022

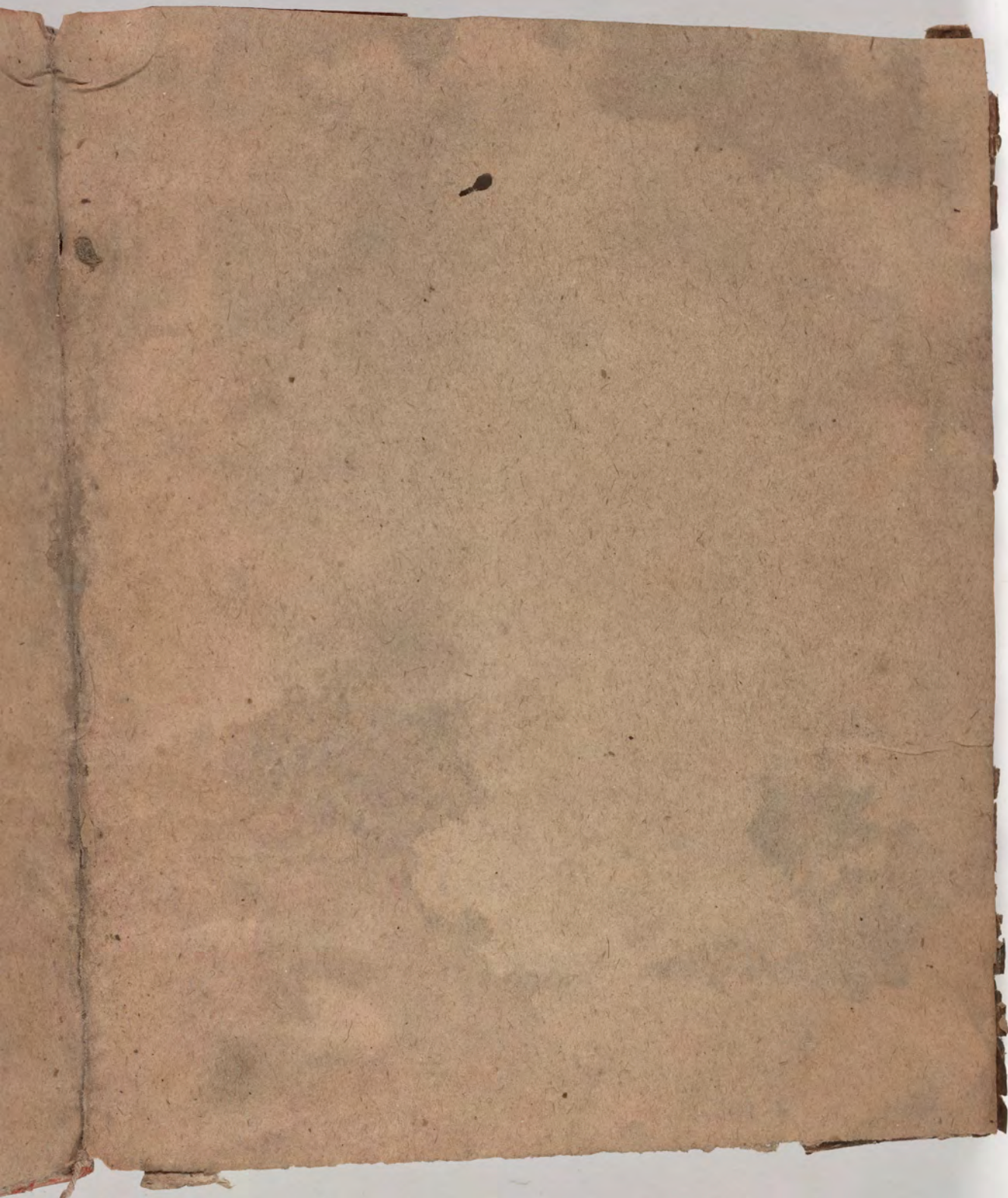
ספר שתי גלות הכתרת

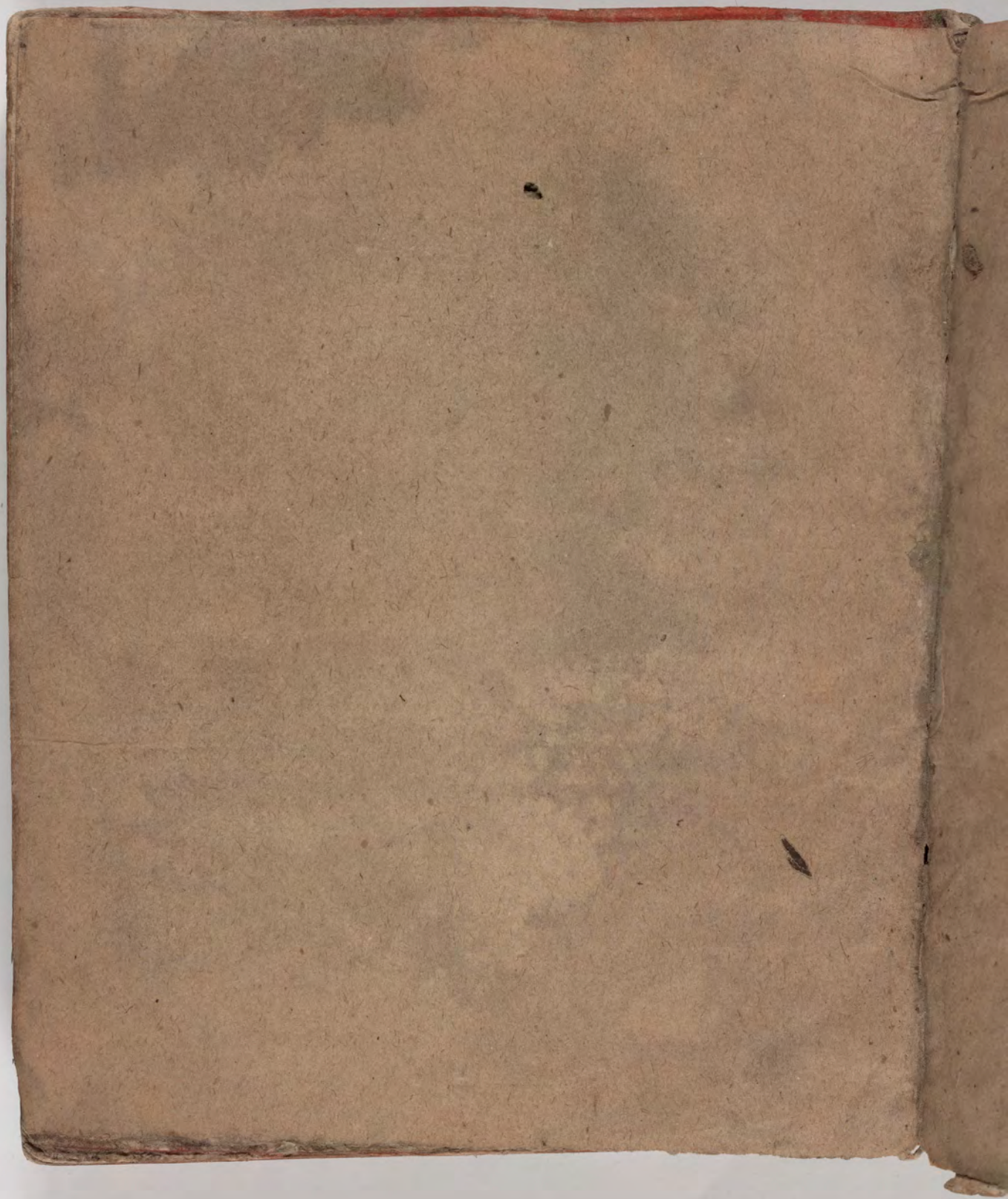
Sefer Shete Gulot ha-Koteret

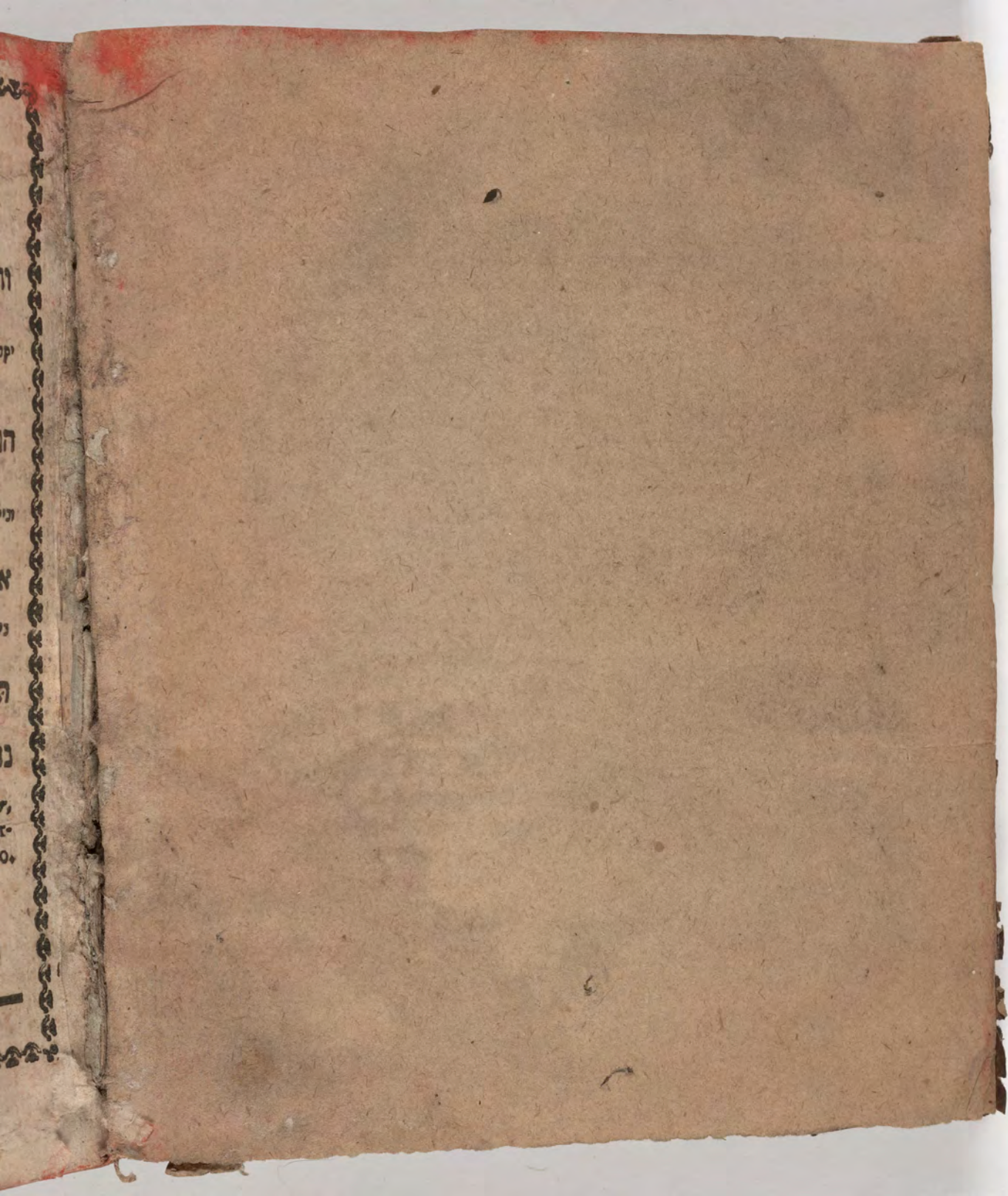
Perls, Issachar Baer ben Aaron

Prague, 5554 (1794)









ספר

שתי גלת הכתרת

חלק ראשון

והם שני לזרים על מלך אחר • לזכר פזקים הסקומים דהם כפתר • שם האחד
עשרת זהב על המקור • דונם דברים ישרים ודאום לחמיה • בלי הקדמות
 ורוע • כ"ח בספרות ישרות • ג"ס השני כלילא דדהבא
 יקרא • והוא פי' על התרגום בחקמות שהוא מוסף על הקרא • או
 נועם פדרך הכפי הנזירא • עפ"י הרוך ביארתי בפנאל ישרה :

חלק שני

הם שני פדחים וביאורים • על שני מגילות כאמרים • שם האחד **עשרת מלכות**
על מגילת רוח דברים ישרים • זכים ונדרים • והשני
אבל כבוד על מגילת איכה דברי נבי ותימורים •
 וביאורי דברי המקובן בנחמות
 נכסורה לדוד דורים • שהקין ישראל ירים • ותננה בזין עדי עד על ערום הרים אמן ;
את אלה בעזר החונן לאדם דעת חברתי • ונעלית על אחרים לא התעטפתי • על זה כש"ס
 פדתי • וכזה אמרי הש"ס בתוכם בארתי • ה' עז ינוצתי אליך קראתי • שמה ה'
 בעורתי • תתכני לחן בעיני ערתי • שאל ידונו לחוב אותי • ולא יענש שום אדם בפנתי •
בער פערלש נקראתי • דיון נכדראג עיר מולדתי • ע' ליאשתך קויתי ;
החת ממשלת אדוכינו הקיסר רומי והכולל מיוחס מאר **פר אנץ השני**
 ירום הזור ויתנשא מלכותו לארצות ימים ושנים אכ"ר ;

נדפס פה פראג בשנת א' על המלך פון ינהן גם שחר ליהודים

Præsentes expositiones super tres veteris Testamenti libros, *Ester, Ruth, & Lamentationes Ieremie Prophetæ*, à R. Bär Perles compositas legi, easque typis excudi possescenseo. Pragæ 71aa Maji 1794.

Carolus Fischer,
 Cæs. Reg. Cenfor, Revisor,
 & Translator in hebraicis.

Prag, gedruckt bey Eva verwittweten Diesbach.

Handwritten marginal notes in Hebrew script, including the name 'Ester' and other illegible text.

הקדמה

כיון כי רצונו כי יבא אל העולם רבים נראותיו פורה יצאנו רחוק לכל ששים
מהרבה פנעים רעים אתי באל חוקי ואמצני בתורה וכיראה כרי

מקום כי מלתא האמורה • מפי קדושי עליון חכמי הגמרא • מי שיבא רוב שכותיו בכשרות • והחזיק בנדות
ישרות • ינעה בה אל טוב ופלה • שהוא לפניו מלאך יש • להכילו אפי' מכל חסא נעלם : כרי שיהא
לכבו עם ה' שלם :

עקדת • נעלם מירועתי • ומעט מדה לדרך הכינותי • ומאין יבוא עזרתי • אך דבר זה הודיענו
הכמינו במלולם • אם יאמר דברי תורה כסם אדם בזה העולם • וכה לבוא על מכותו בבלום • ולעלות
במעלות הסולם • ושפתותיו נקבר • יהיו דונבים • וזכרונו יעלה לעוב לפני המכסה שמים בעבים • לכן דררתי
לאל ישועתי העונה לי ביום לרתי • אם אזכה אהבד איזה חיבור לזכרון כשמתי שיהא זו במקום תודתי
וביאתי :

רמז לבי בזה הרבר • במה אקיים הכר והריבור • אם בחריפות על הש"ס לחבר • מה אומר ומה
אדבר • מכיר אני מקומי ומעמדי • פן ח"ו יתבזה עי' מיעוט כבודי • ואם בתוכחה ואזהרה • יראתי
שלא יאמרו עלי עול מבין עיניך קורה • והנה באמתחתי היו אתי שמורה :

פסוקי חמש מגילות שפרשתי אהת לאהת • לאע לאע בשוכה וחת • איזה פסוקים בכל שנה ושנה • כל
אהת ואהת בעתה ובזמנה :

עליהם • שמתי עיני לפדר אותם • לראות מאיזה מהן ראויס ראסון חיבור לעשותם • והנה מכולם בחרתי
מגילת אסתר • תחלה • שהיא כוונת בעת חדוה וזלה • כי בימי פורים • יעלו
כל הטיעורים • ותחת הביטול • חיבור זה לעיון בו • יעול :

ואח"כ ע"י הכרח פירש רות וקינות ושעמם בכל חת וחאת • בהקדמה על מקומם • נכתבות :

רמזי ה' וחסדיו רבים המה עלי • שהי' בעזרוי ולגמור פעלי • ויבשר הי' עסלכני מאז ועד עתה • כן
השמרני מנעלי חלום אשר לשונם חרב חרה ותתן חיבור זה לחן בעיני אדם • הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו
אמונים מבני אדם :

לשום ולקבוע בדפוס מגילת ספר סדרפס משנים קדמונים • עלה ברעיוני בהקין ונחלום • כי המחבר הי'
אני אמי החכם והשלם • הרב ר' מאיר פערקש • מפורסם הי' לשבח ברוב העולם •
והוא מלכה בהקדמת ספרו לדור דורים • ללמוד בו בחדש אדר בכל שנה ושנה :

להעלות וזכרונו לפני שוכן מעונה :

חזרתי ממחשבתי זאת • מב' פעמים • חדא שהוא מאריך ברוחב בינתו ומפלפל לפעמים • ועוד שהוא
עביר בהבורו כמה דברים ע"ם חביריו הסלימים בהכתם • אשר בנן אלדים עמו מכותם • ומפני
גודל הכמות והכרך • יהי' למשא ולטורח לעיון בו כל האורך • ע"כ בחרתי חיבור קטן זה כולו פשטות • גם
כתבתי בתוכו ע"ם זקני כמה דברים ישרות • שיעלה לי ולו לזכרון כונתי • ודברי זקני במלות מוכה
ליבותי • והוא "מורי וזקני" כבוד "הרב ראשי התיבות • כרי שלא יתערבו דברי דבריו בתערובות :

קראתי עשרת זהב עם החיבור • על שמי הקודש והמודבר • כי עשרת במ"ק עולה • כמספר
שמי יששכר בער כולה • ושמי שכתוף לי בעת חולי ר"ל והוא אהרן עם המלה •
דמ"ק זהב עולה • ועוד ע"ם אשתי הלכותה שפרינצא • שעולה במ"ק

עם האותיות שלשים וששה במנין עשרת זהב • דמ"ק • ויחויב הכי
שהיא באחת עונות כלשאר בן חפר • אהת חיל לבעלה העשרת • זה שלשים שנה אותי ואת כתיי וזה ומפרנסת •
ויקנס

הקדמה

וכוונת בני כבוד בלתי של תורה • והיא כבוד של הגאון אשר עליו היא שכינה עולם • **הרב מ"ו מהרם**
המבורגר שהי' אב"ד ק"ק העלסויף אשר במעלה המדינה • נשמתו תהא נרובה
בזרור החיים במנוחה נכונה :

מה גדלו חסדי ה' עלי מעודי עד היום הזה • היותי רך נעים בלתי מנית אבני ועארץ מולתי • או לית
כסיון בלתי • אף לא חכמתי וזקמתי עמרה לי • כי אם עין של אבטלים הי' פינח פקידא עלי • ולזכר
הכס אמרתי להביר חיבור קטן • והואיל ומגילה זו כתימרה על הכלת גוף וכפס • פ"כ חזרתי חיבור קטן על
תרגום מגילה זו • להורות על הכלת גוף וכפס :

פתי אל התרגום כי ראיתי כמה פעמים הוא מוסף על המקרא • ופעמים רבות לקח לו שיטה אמרת ולא
הלך בדרך הגמרא • בלתי דבריו על הדוב מהיכן מולא דרשותיו ומה שהכריחו לעכ"ר לפי השננה :

ראיתי לעשותו חיבור בפני עצמו א"א כי קטן הוא • ע"כ דברתיהו אל חיבור עשרת זהב להיות אחד וקראתי
כלימא דדהבא שהוא התרגום של עשרת זהב • ועוד על סס אבותי הקדושים כתב"ה

כלימא עם התיבה במ"ק אחר עשר כסס א"א מ"ו אהרן זכ"ל שעולה
במ"ק ט"ו כסס א"מ הזקוקת מרת מרים ע"ה שעולה במ"ק
ג"כ במ"ק י"א **דרהבא** עולה
וד' אותיות והטלה יחד ק"ו :

גם קראתי לפני חכמים האלה עם כולל • **שתי גלת** הכתרת • מטעם שרש' פי' זכרי' ד' פסוק
ב' על תיבות גלת • ז"ל כמו גלת שליט מעין עכ"ל משום זה קראתיים שתי גלת הכתרת כי המקרא
והתרגום הם שתי מעינות ומהם כוננים שני הפירושים :

ועוד שתי גלת הכתרת מלא נו"ו אחר הרי"ם עולה למספר 2174 במספר שמי ושס א"א זכ"ל כות
יששכר בער בן אדוני אבי אהרן פערדש שאלו התיבות עולים ג"כ

2174 כי כל כונתי לזכות את נשמת אבותי אשר גדלו ורבו אותי אולי ימליכו בערי שאובה עוד לעת זקנות
לקנות שלימות בתורה ובמלות כפי תשוקתי • כי כל ימי היותי • לא שלותי ולא שקטתי • ורוב שנותי לא במוזני
ירומי • ונלצר גידול בניס כלה כחי • לך ה' הוחלתי • שתאמר די ללרתי דברי הערוד והשפל כמאם בעיני
ושכל אנשים • אהרן בער פערלם מפדא • המזכה ליפועת ה' שיעורכי לגמור חבורי פתח עינים על הח"מ :

בנימין ירד ה' ישכן לבטח עליו • עושה רצון קונו • מטיל מלאי לכים אוהבי השם וליראיו • **ואל"ף**

מזבת רגמולות וקבל ס' ימד קרוביו • הוא ירד כפשי בן אחי חותני • האלוף והמרום רמים רבנן
ואהיו גופי' כודבא מרבנן כהרד **וואלקה** יו **שווסק** בן הר"ר הירש שויסק ז"ל מקהלתינו שכרד לבו השפור
להלות לי ממשותי • כל מה שיעלה להולאת הדפוס אלו חיבורים • ישלם ה' פעלו • ויתרבה חילו • ולא ישמע פירז'
בנבולו • וימים ושנים תושפו לו • והקרן יהי' כסמר לו • ליום שארנך כולו • לחזות כנועם ה' ולנקר בהיכלו • ויזכה
לביאת שילה • בנקחת עמים לו • אמן :

ורא רגיתי לערות גדולי ומנינו ליקח מהם הפכמה • שאינו מן האורך שהוא דבר שאינו כונע לדין • וגם
מן הוא שירפים אותו וישירי ונוי' בכדי וגם הוא מקולל בתורת משה ארד משיג גבול רעהו • אכן
לאחר שמכרתי את שלי רשות כנוכה לכל אדם להדפסו :

פתיחה

וימי החטופים כי וזל הש"ס כפ"ק דענינא אמר רב חמי יהי בימי אינו אלול לשון צמר חמשה
ויהי בימי הון יהי בימי החטופים • ויהי בימי שפוע השופטים • ויהי בימי אטרפל • ויהי בימי החט
ויהי בימי יבוקים עכ"ל • ואיכא למידק במאמר זה למה הקדים ויהי בימי שפוע השופטים לפסוק ויהי בימי
אחרכל שהוא מוקדם במעשה ובקרא אף שיש יותר קשה על פניו בימי החטופים שהוא המאוחר לכולם והפסוק ראשון
אמנם יש לומר הואיל ועסק בו במסכתא זו מכיאו ראשון • אכן הא קשיא מאחר ויהי בימי החטופים הוא להביא
יהי בימי אטרפל • כי דלי ספק הי' בעל המאמר מדעת מדבר ולא כסומא בארובה • ואילו לא הי' לבעל
המאמר טעם לדבר לא הי' מקדם שפוע השופטים קודם להכך פ"כ נראה לפרש :

דהנה

אפשר לומר טעם לדבר ע"י דקדוק אחר שיש עוד לדקדק במאמר רב חמי דאמר חמשה ויהי בימי
הון וכולון לשון צמר • בשלמא הכך ארבע הוה הצמר בלדס באותו פקק ובאותו מעשה • משא"כ
שכא גבי החטופים דהצמר לא הי' כ"א אחר כמה שנים דהכיפור לפנינו דעלה קאי ויהי בימי הי' בשנת ג'
למלכו • וגזירת הרביעה הי' בשנת י"ב למלכו • וארבעה שבכסיו הי' ששנת החמשה וישן שמחה לכל הי' והאיך
באמר ויהי בימי קאי אצער • אחר כותבי זאת באמר לו כה"ג מקסי בכפר פני יהושע :

אמנם

יש ליתב ולומר דהתחלת המגילה המדברת מהעדותו של החטופים שהי' מטמא את ישראל בפת נב"ס
ובין מטמאו זה הי' הצמר • דאין לך צמר לפני מקום נ"ה גדול מזה שהולך לבלק שביתו כ"ה
מישראל • וזאת הצמר היא כפולה ומכופלת צמר למעלה וצמר למטה • וזאת הי' הצמר דהבא • ומש"ה הקדמות
רב חמי לכולם והגאולה הי' אח"כ ע"י זריק אחר שברור ההוא כדאי' במדרש בזכות מדרכי ניגולו עם בני ישראל
מיד המן :

וכן

ממש דועה לו הי' גבי שפוע השופטים דאי' במדרש רות ויהי בימי שפוע השופטים הוי לדור שהשופטים
זריבין להטפט טלא דכו דין אמת לאמתו עכ"ל אמנם יש לדקדק בשמכות הקרא ויהי רעב בארץ
דשמש הואיל ולא דנו כו' הי' רעב בארץ ונראה עפ"י מר"ל סנהדרין ו"ל כל דין שלא דן דין אמת לאמתו
גורם שכתלק שכינה מישראל ס' מסוד עניים מאכנת אביונים עתה אקום יאמר ה' • וא"ח להבי' פוס רעה
שעולם כ"א בהסתלקות השכינה במאמר ארון כל הנביאים ומלאוהו לרות רעות כו' ואמר על כי אין אלוה בקרני
שלאיני בו' ובהסתלקות השכינה בא רעב יותר משאר לרות כמו דה"ל במדרש ו"ל וינכו את ה' לאמ' היש ה'
בקריבו אס אין אס הוא כמלך הסדוי במדינה ושכתיק מוזן לעמו בואת יהיה לנו אות שבי' בקרבינו • מהבא
שמענו אס יש השכינה בכינו יש לנו מוזן ומחי' ואס אין ח"ו להיפך • וא"כ שפיר שייך ההמכות להדרי • והיא
בימי שפוע השופטים בלא דנו • דין אמת לאמתו • ועי' הסתלקה השכינה מישראל מש"ה ויהי רעב בארץ • נחמ"ל
לפי דברי אלה הצמר דהכא גבי החטופים • והצמר דהתם גבי שפוע השופטים שניהם דומים להדרי שבניהם כי'
הסתלקות השכינה והי' הצמר לפני המקום נ"ה • וגם צמר נ"ה • ונבניהם באה הישועה ע"י זריק אחר שברור
שהוא הכא ע"י מדרכי ובכותו • והתם ע"י נועו וכותו כדאי' במדרש כי פקד ה' עמו לתת להם לחם
בזכות זריקת שבי' שם הוא נועו • וכן הוא בתרגום רות ו"ל ארום דבר ה' ית עמי' בית ישראל למהן להון
לקמא בנין וכותא דאנן נגידא כזלותא דלני קדם ה' הוא נועו חסידא עכ"ל שמעינן מהבא דהישועה באה ע"י
נועו מש"ה נקט רב חמי בני תרי גבי הדרי דהם היו שווים הן בהצמר הן בהישועה

ומהשתא

דאמרינן דהצמר דהכא הי' מה שהיו אוכלין בסעודה זו וזאת העכה יעולה מהמן כדאי'
בשמשני ו"ל ארי"כ בעלילה גדולה בא המן על ישראל • אמר המן לחטופים אלוהיהם
אל אלו שונא וימה העמיד להם זונות כו' ומה שיושב לי דקדוק אחר במאמר הקודם ו"ל אר"ל דבר זה
שבורת וכו' כל מקום נב" ויהי אינו אלול לשון צמר ויהי בימי וכו' פ"ג ויש לתמוה למה בכלום אמר
שה הי' רעב • והכא יומר הוה המן דהוא המצמר דהל"ל הוה להרוג ול' אר"כ • ולפי מ"מ א"ס דאלו הוה
אושר הוה להרג ולאנד • לא הוה כולין דומין • להדרי שבכולם הי' הצמר מיד והכא לא הי' הצמר כ"א
אחר כמה נבי' • וגם הי' קשה על ר' לוי הקסי' שכתבתי לפיל על מאמר ר"א למה דקט שפוע השופטים קודם
ויהי בימי אטרפל • מש"ה נקט הוה המן ככולל כל הצמר שבה ע"י המן :

ועתה לפרש אתהיל • לעוד מאל ית"כ אהיל • ירצה לפניו בעולה וכליל • ובישועתו בשעת ונגיל

אסתר א

תרגום

דיהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהורו ועד כוש שבע ועשרים ומאה פריגה בימים

והיה ביומי אחשורוש האל אחשורוש דיבוסות נעילת עבירה בית אלהא רבא וכוון כעילא ער שנה תרתין לפרוש בנין שיטתא דוסתא חייבתא כרת' דאיל אמודך בר כ"כ ועל דלא סבכת למבני ית בית מוקדשא אהזר לאתקעלא ערעליתא ואוף איהו על דתיא לעינא אקקרו יומיה ואחפלי מלכותיה דמן קדמת דנא הון כל עממיה ואומיה וליסניא ואיברכיא כניטן תחופ דיו וכען לא אסתענדו ל' מן דנלא הכי וכתר כרו אהלי קדם ה' דעתיא וסתי לאיתקעלא ועתיד הוא למיכב ית אסתר היא מצבת סרה דתיא מאה ועשרין ושבצ בנין אפיבצת ל' ארכא ומלך מן הכרוא רבא ועד כוש דמן פריגהא דהכרוא וער מערבא דכוש מאה ועשרין ושבצ פולכין תוספתא אמסא כתיב בהון ויהי ליטבא רוי ואלו איכון ויהי כימי אמדפל דאמכנאו מלכין ולא היה ריבא וחרכה בעלמא עד דאהא אערפל ויהי כימי שפוש הסופטים וכל וי הוי כיומיהון ומן וי הוה מטיל דהוה כפכא כארעא דכתיב ויהי העב בחרן ויהי כימי אחו וי הוה כיומי ומן וי הוה דכתיב עליה רצין מלך ארס ויהי כתיב כתיב בעלה ביהודה ונקילכנה מכן אהה למד כולהון דכתיב בהון וי כימי לטבא רוי והוה מן יומא עלמא מן שבין קאמיתא כד הו עקן אהיין על בית ישראל הו מלכין קרס אבוהון דכשמיא וענא מתהון דכתיב עד לא יקדון אכא פני עד לא ימללון אכא אשמי :

עטרת זהב

כלילא דדהבא

והוה דיבוסותי במילת . ואע"ג דכימי כורש מלך פרס נתקעל הכנין כדכתיב בעור ד' י"ל דכורש לא ה' מעל הכנין לגמרי בלא יבכע עוד פולס טכא' כען שימו טעם לכעלמו כו' עד מני טעמא יתעס ומירטי' עתה שימו דבר להכרין עד מני יוסס הדבר לכנות העיר על דעתי ורשותי אבל באחשורוש כתיב ובמלכות אחשורוש נתחלת מלכותו כתבו טענה על יוספי יודא וירושלים . ופרטי' פלא לכנות דהמ"ק עוד לפולס . עד שנת ב' לריוש . טכא' סס פסוק כ"ד בארין כעילת כו' . דמן פריגהא דהנדיא חתי כמ"ד הוורו כסוף פולס וכוש כסוף פולס .

מהורו כו' פרטי' שמלך מעלמו ולא היז מורש המלוכה אפטר לומר דגס מלכיה אחרים היו כקראים אחשורוש דאל"כ מאי איבעת אס מלך מעלמו או לא . אלא טמס' מלכיה אחרים הי' בקד' כך כמ"ס דרכיאל ע' לכן כה ליתין סימנ דאחשורוש המזכור הכא הוא שמלך מעלמו ולא הי' מורש המלוכה ונא למעט הקודם לו או אחריו .

תרגום

בימים ההם כשנת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה : בשנת שלש למלכו עשה משתה לכל ישריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו למענן כותי ולא יכילו ועבדו אחרן מני ארע ואתעקו בני תרין שבין ונשתא תליתאה דמלכותי יתב עלויה

כיומיה האיכון כד נפא מלכא אחשורוש למתב על כורסי מלכותא דשלמה דאשתבא סן ירוסלים על ידוהי דטק מלכא דמכרים וממכרים אשתבא על ידוהי דסכרנז ומן ידיו דסכרנז אשתבא על ידיו דחוקי' ותב לירושלם . ותוב מן ירוסלם אשתבא על ידיו דפרעה . ירד מלכא דמכרים וממכרים אשתבא על ידיו דכוכר בארז וכחת לכנל וכד נרא כורש ית מדיאה דכנל אחת' לעולם וכתר כן מלך אחשורוש ונפא למתב עלויה ולא יכילו ועבדו ואיתי ארדכלין סן אלכסנדיא למענן כותי ולא יכילו ועבדו אחרן מני ארע ואתעקו בני תרין שבין ונשתא תליתאה דמלכותי יתב עלויה

שתי גלת הכתרת

עליו היא כורסיה [מלכותי] דעברו לי' אררכלין בטון נירכתא בשנת בשתא דלת למלכותי דאחשורוש
 עבר משקיא ומעול מה עבר משקיא אית דאמריין דסרדין עלוהי מפרכיא ואול וכדכטיכון ונתר דאכדטיכון
 שתא ועבר משקיא ואית דאמרי יומא דלירא הוה לי' ושרר אגרתא לכולהן מדוכתא למיתי למעבר קרמ הו
 חרות' וזמן כל דכרכני מדוכתא דיתון ויחרון עמי' ואתי קרמוי מאה ועשרין ושבע מלכין מן מאה ועשרין ושבע
 מדיין וכולהון קערי תני ברשיהון והו סמיכון לי' על גבוא מלתא ואוכלין וחדין קדם מלכא והו
 פתוחאי ודכרכני מדוכתא קרמוי * ומן דכרכני ישראל הוה תמן מעול דחוו תמן מאכי בית מקדשאון בכין
 ומספרן תמן :

עשרת זהב

בלילא דדהבא

ודרוזי פדורסיס הוה ברשעו מתחלתו ועד פוטו
 מכז יתורא דהוא אחשורוש כדרסיס דהוי
 לי' למימר ויהי בימי אחשורוש המלך כו' ובפתחי דרם
 כתבתי פעם אחר מ"מ עודיע לכו הפכווק שמלך מעלמו

אחתי לעולם רה"ל כ האיד דא לסס * הרין
 שנין כו' דייק מאריכות הלסון דהוי ליה
 לכתוב כולו בחד קרא בשנת שלש למלכו בשנתו על
 כסא מלכותו עסה כו' ורוק ואין להאריך * יתיב כו'
 דעברו לי' כו' דיוקו מדכותי על כסא מלכותו אשר
 בטון דה"ל על כסא מלכותו בטון אלס דעסה לו כסא
 כפוטן *

שבע וצפריס ומיה מדינה * מה לריך הכתוב
 לכרוע כל הכי אפטר להודיע שאל תתמה
 האיד אפטר אדם שמלך מפנמו לכבוש כ"כ מדינו' רצות

לכן אמר מתחלה [כנס שהורו ועד כוס למאן דאמר דגני הדיי הו קיימי וחה"כ ככש טבעה ואחר כך
 עשרים כו' ולמ"ד שהורו בטון העולם זכוש בטון העולם פירוט הכתוב כך הוא * מהורו ועד כוס מכוף
 עולם כו' ואס יקסה בשכיד האיד אפטר ע"ו פי' טבע ועשרים לחט להט * ופירש זה מוכרח דה"ל למאן דכונר
 הכי הכי תיבות יתירות ניסוה והכי דרו"ל דק הוספתי קסת ביחור *

בימים ההם כו' הנה מלות יתירות ודקדוקים רבים יש בפסוק זה הכי שני תיבות בימים ההם המה ללא
 אורך וכך הי' להתחיל הפסוק כשבתו על כסא כו' כל הקורא יודע שקאי על אחשורוש המוכר לפני'
 כי לא נזכר עריין שום אדם זולתי * ועוד לסון בשנת און לו שחר שהי' לכתוב בשנת דבי"ת ויהי' כדושו בעת
 שבתו * אבל כשכתב בכ"ף פי' כשהתחיל לשבת כידוע לבעלי הלסון * וכן דהנה "מורי" זקני כבוד "הרב" כשמתו "פרן
 דחבורו על מגילה זו הוכיח דהפעולה של אחשורוש הי' בטיסן עפ"י דרו"ל במוס' מגילה וו"ל אמר בלשאר מכה
 ועשה אכא חטונכא וז"ל פשיק מאכי מקדשא כו' דבסתמא המתין עד כיוסן סכל הגאולת היה כניסון עכ"ל
 הלאיך לעכניכינו * ואכי עלס מעלמיו מוסיק ואומר הכי אף דהתחלת הכעודה הי' בר"ח ניסון דכרכיו ו"ל כרי
 שינאו ס' ימי המסחה וביה"כ כאשר הוא מבאר במגילה הכ"ל מ"מ אומר הכי שלא הסתמש בכ"ף עד ע"ו בו
 כי בו בלילה נהרג בלשאר על הסתמש בכ"ף כרחי' דכניאל ה' בה בליזיא קעל בלשאר מלכא כשריח * וכן
 יסר הפייט כיוצר בשנת הגדול ואומרים אותו גם בליל פסח וו"ל מסתמש בכ"ף נהרג בו בלילה עכ"ל * וכיון
 שעבר אותו לילה והגיע יום ע"ו ולא אכרוק * אמר משתה וודאי לא ילאו ישראל מתחי' לעולם * כי לפי חטוננו
 כבר כלו הע' טסה של גלות נכל' * ועד אותו היום הי' ספק בידו אם יתקיים מלכותו או לאו וכיון שהגיע יום
 ע"ו כניסון לפי חטוננו ולא נבאלו * התחיל להתייב דבעתו ואמר משתה יתקיים מלכותי בירי * כי עד אותו היום
 הי' בראנה סן ילאו ישראל מתחי' ביד חוקה * ויקרה לו כמו שקרה לכרעה * כי ראויס ישראל לעשות להם
 כם בימי עורא אלס שגרס החטא * ואולי רמוז אכשי כה"כ כותבי מגילה זאת רמוז וזכרלת הה"ס שעולה חמיס *
 והוא ע"ו כניסון התחלת העספר חמיס יום עד מתן תורה * והכי ביאורו בימים הה"ס * כמיס שלא
 בשאר אלס חמיס יום והוא ע"ו כניסון שלמחרתו מתחילין למנות הה"ס כשנת המלך אחשורוש כי עד אותו היום
 לא

ההם כו' הנה מלות יתירות ודקדוקים רבים יש בפסוק זה הכי שני תיבות בימים ההם המה ללא
 אורך וכך הי' להתחיל הפסוק כשבתו על כסא כו' כל הקורא יודע שקאי על אחשורוש המוכר לפני'
 כי לא נזכר עריין שום אדם זולתי * ועוד לסון בשנת און לו שחר שהי' לכתוב בשנת דבי"ת ויהי' כדושו בעת
 שבתו * אבל כשכתב בכ"ף פי' כשהתחיל לשבת כידוע לבעלי הלסון * וכן דהנה "מורי" זקני כבוד "הרב" כשמתו "פרן
 דחבורו על מגילה זו הוכיח דהפעולה של אחשורוש הי' בטיסן עפ"י דרו"ל במוס' מגילה וו"ל אמר בלשאר מכה
 ועשה אכא חטונכא וז"ל פשיק מאכי מקדשא כו' דבסתמא המתין עד כיוסן סכל הגאולת היה כניסון עכ"ל
 הלאיך לעכניכינו * ואכי עלס מעלמיו מוסיק ואומר הכי אף דהתחלת הכעודה הי' בר"ח ניסון דכרכיו ו"ל כרי
 שינאו ס' ימי המסחה וביה"כ כאשר הוא מבאר במגילה הכ"ל מ"מ אומר הכי שלא הסתמש בכ"ף עד ע"ו בו
 כי בו בלילה נהרג בלשאר על הסתמש בכ"ף כרחי' דכניאל ה' בה בליזיא קעל בלשאר מלכא כשריח * וכן
 יסר הפייט כיוצר בשנת הגדול ואומרים אותו גם בליל פסח וו"ל מסתמש בכ"ף נהרג בו בלילה עכ"ל * וכיון
 שעבר אותו לילה והגיע יום ע"ו ולא אכרוק * אמר משתה וודאי לא ילאו ישראל מתחי' לעולם * כי לפי חטוננו
 כבר כלו הע' טסה של גלות נכל' * ועד אותו היום הי' ספק בידו אם יתקיים מלכותו או לאו וכיון שהגיע יום
 ע"ו כניסון לפי חטוננו ולא נבאלו * התחיל להתייב דבעתו ואמר משתה יתקיים מלכותי בירי * כי עד אותו היום
 הי' בראנה סן ילאו ישראל מתחי' ביד חוקה * ויקרה לו כמו שקרה לכרעה * כי ראויס ישראל לעשות להם
 כם בימי עורא אלס שגרס החטא * ואולי רמוז אכשי כה"כ כותבי מגילה זאת רמוז וזכרלת הה"ס שעולה חמיס *
 והוא ע"ו כניסון התחלת העספר חמיס יום עד מתן תורה * והכי ביאורו בימים הה"ס * כמיס שלא
 בשאר אלס חמיס יום והוא ע"ו כניסון שלמחרתו מתחילין למנות הה"ס כשנת המלך אחשורוש כי עד אותו היום
 לא

לא היה מתיישב בדעתו ונמלכותו • ולא היה מאמין בעצמו שיתקיים מלכותו כדברשמי • והתחלת הסעודה היה
בר"ח ניסן כדו שיכלו הק"פ ימים • נ' תשרי • וכל החלשים אחד מלא ואחר הכר • וכל כוונתו לכסול את
ישראל כמו שכתבתי לעיל בעם המודרש וכאשר הברר לקמן ה"ה ועיין פתחי דקד מחמד דשנ"ג פתח •

אסתר א

תרגום

בהראותו את עשר כבוד מלכותו ואת
יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים
ופאת יום • ובמלאות הימים האלה
עשה הפקדן לכל העם הנמצאים
בשושן הבירה למגדוד ועד קטן
משהה שבנת ימים כדצד גנת
ביתן המלך •

בהראותו ונתר דאלכו ושחו ואתפכוו ארזין
להון ית עתרי' די ישתאר ביה'
מן כורש מדהא זאוף כורש משכח ההוא עתרא
בדראותי' רבכל חפר בכהר פרת זאסכח תמן שית
מאה ותמנין אחמיתן דכחשא מלין דהב עב יוהרי
ובורלין וסנדלכון ובההוא 'עתרי' תקף יקרי' יומיו
סניאין ומשתיא לדברוכי משה ותמנין י' עיין •
ובפלאות ובחלמות יומי משתיא האלין עבד מלכא
לכל עמא בית ישראל דאשתכחו בשוין בירכשא
דאשתמכיוו כס ערלאין דיירי ארעא למן דבא ועד
ועירא משתיא שבעא יומין בדרת גתא דמלכא
פלגותהון דהב עב ופלימו בחלמות אבן עבא ומעללי
עלויהון ברם דרברי דיקא וביעתי' לא הוו תמן •

כלילא דדהבא

עשרת זהב

די ישתאר מן כורש כ' • הוכיח זה ממלת עשר כבוד
מלכותי' שלמתן דבוקים להדרי בעשמיס ובפירוטם •
להורות כמו שטל השליכה מכורש כן טל גם העשר
ממכו • וכדעת האמרי לה לשבח בש"ס עיין בגמרא •
ובפלאות עבד מלכא לכל עמא כ"י כו' ממלת הכמלא'
הוכיח זה עיין עט"ו • וטרברי צדיקא כו' עיין עט"ו
בפסוק ויאמר המלך • והפקות

בהראותו כו' ומה שלא הראה את עשרו מקודם
כו' עד עתה לא הי' נטוח בראיותו
כמ"ס • אבל משתה שלמי דעתו הי' נטוח במלכותו
ולכו הי' שלם עליו • אז הראה גורל עשרו וכבוד מלכותו
להטיל אימה יתירה על שריו ועבדיו והראה להם דעתה
בעת בידו עשרת מלוכה • ואת יקר כו' הו"ל רצו
במס' מגילה שלכש בגדי כה"ג • ולמדו זה ממלת יקר
משין ג"ס • אמנם דבר זה לדידן ביאור של מה ולמה
הוא מדרכי הלויס העושים כן לשחוק לפני הממונין
באמרה לשוחס לובטים בגדי מדינה אחרת ובפרש מלך גדול כמותו • בכל כוונתו להטיל אימה כדו שכתבש
מלכותו • ונ"ל דהנה עוד יש לרקוק דבפסוק שלפני זה הי' לכתוב ק"פ יום והכי אינני לי לכתוב בשנת שלש
למלכו ע ה משתה ק"פ יום •

חור כורש ותכנת אחוז בחבלי בוי
וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש
מטות זהב וכסף על רצפת ברז ושש
ודר וסוחות • והשקות בכדרי זהב
וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב
ביד המלך • והשתיה •

חור ומן אלכא לאלכא הוו פריטן יריטן רותן
גון חור בפסירין וברתין ומלכא אחידן בחשלי
משכסן לביון בארגובא ללין עליו אונקלין דכסף •
דריין סגלגלין דכסף כפיטין עליו עמודי מרמירין
סמקין ידקין וברקין ומרוקן לחודין אותיב יתהון עליו
ערסין דמילתין דמתחין על רגמון דנקליטון דרהב עב
וכרשיהון דכסף שרין על סעי' כניס קרוכשלין ומרמירין
ודורא

שתי גת הכתרת

ידוע דרכי יחוד רבא ואמננין מקפין לטון פתור פתור והשקות ומקיר להשקפה יתנה במס דדהבא רפי
 מקדשא ראיתי כ"כ רשיעא סן ירושלים ומניא אחריתא דהא לוי' לזלכא החטואס תמן הוו מחלפין דמתי'הון
 הו' פתור ומן קרס מני גית מקדשא אסתניאו והיו פתן חמר עסיס דיו' למסתי מלכא דסני דיוחי' וכפי' טעמי'
 ולא במדנא חלוק כמסת ידא דמלכא :

בבילא ודהבא עשרת זהב

השקות מקיר להשקפה כו' רבי מקדשא כו' הכי לפראות את עשר כבוד כו' ע"כ נראה כמ"ס סבל זה
 איתא עס מעדא ועיין עט"ו עשה להראות לעמו פעתה הוא עקום במלכותו לכן
 מתלכס כננדי כה"ג לפרסס הדבר אש"פ שהסתמש
 כ"כ אין זה פירוטו כ"כ * שאין הכל יודעים שאלו הם כ"מ כל זה עשה ולהעיל אישה יתירה על שריו ועבריו * שעתה
 בתחוק מלכותו והכל כפוף תחתיו * ומש"ה כהנו ק"פ יוס' לנפוק לומר שכלל יוס' מימי הפעולה היה פושה זה כדי מי
 שלא ראבו היום יראה אותו למחר שידפו הכל מתחוק גדולתו ומלכותו *
ובמלאת עשה המלך כו' יש לדקדק למה במשנה הק"פ יוס' לא כתיב המלך חלל אתם עשה משתה
 וגני משתה שזן כתיב עשה המלך ולפמ"ש א"ש הדתלת המשתה הי' כר"ח כיון שעדיין היה ספק
 בדעתו אם יתקיים מלכותו לכן כתיב בתם עשה משתה אבל במשנה שזן כבר נתקיים מלכותו בידו לפי דעתו
 כדפרשתי לעיל לכן כתיב המלך ו

דנל

העם הנמצאים מלת הנמצאים הוא למותר דהו' לכתוב לכל העם אשר צמחן וע"ק מה שכתב
 למגדול ועד קטן טף למה בוא * וכי זו הדרך להזמין לפעולה כזו קטנים שמבלבלין את הכל *
 ואין לימר דמקטן ועד גדול פירושו הן עשירים הן רעים הן רשעים ופסלים הלא כל אלו נכללו בכלל כל העם *
 אמ"כ קטנים ממש קשה והלא הדין שבהדיוטים כשעושה משתה אינו עושה זה להזמין קטנים למשתה לערוב
 ה' יחה * ועוד יש לריוק למה גני משתה ק"פ יוס' לא הזמין קטנים שלא כאמר עס רק שריו ועבריו ונמשתה שזן
 הזמין גם קטנים * ועוד יותר יש לחמוה מה שכתבו אלו מאלו שהושכים בחר גינת ביתן במקום מעולה שבגתים
 ואף שר"ל הביאו על זה פלוגתא רב ושמואל הראוי לחזר כו' ע"ס * אכן אנו זריכין לפרס כפי פשוטו של
 מקרא * דחזר גינת ביתן קאי ארסליק מיכו' ואיפכא ה"ל לעשות שריו ועבריו לישב בגינת ביתן * ועוד יש
 דקדוק רב יותר מכולם על לשון הפסוק דכתב ובמלאת הימים כאלו הי' מלווה לעשות משתה דווקא ק"פ יוס' לא
 חסר ולא יתיר הלצון ובמלאת לא יודק הכא כלל והכי ה"ל אחר הימים האלה עשה המלך כו' ע"כ נראה לי
 לפרס * דהנה כבר הנאתי לעיל בשם המדרש דכוונתו של החשורוה היה להקטיף את ישראל בפת בנו ובין משתה
 ע"י עת המן * וכל המשנה הזאת היה לעמאס ולהעמיס כדי שלא יהא להם תקוה ח"ו כי מורא עלה על ראשו
 פן יסבדו בני ישראל אל הי ודחמס ויגאלס ויבנה בהמ"ק וכבר כשנע החשורוה למכילס ולטובי' ולגוש כאשר
 עבאר בת"י בעגילה הזאת לקמן א"ה * וע"ז קאי מלת הנמצאים שהיהודים נקראים נמצאים שלא היו עס חושנים
 רק נמצאים לפי שעה ער שגאלס ה' וזוה החשורוה להראות להם חנה יתירה ולתת להם רשות להביא גם קטניהם
 עמהם כי יש קטנים שיש להם נגועין על אבותם * ואולי כניול זה רבים מבי' ימנעו מלכוח אל המשנה * ע"כ
 לכל יחי' שזס מניעה זוה שיש להם רשות להביא גם קטניהם עמהם והויסנס נמעולה שבנית ויתורנו כל הספיקות
 שהערכו בהם * ומ"ס ובמלאת יתבאר לקמן א"ה שכל כוונתו הי' גיבא יוס' האחרון כיום הכסורי' כאשר אבאר *
והשקות וכלים מכלים שונים פירשו ר"ל שני פירושים אחד כליו הי' עשונים זה מזה והיו משונים משל
 מקדש * ולא היו כ"כ נאים כמו של מקדש : ולפירש זה אשמועינן הקרא שבוה למלך ממש כליו
 המקדש כשעורר שזן פן ואולי ידאו ישראל את כלי המקדש ויארזו חרצן הנית ועי"ז רבים יתפרשו ומכעו מלמט
 כשעוררין

שתי גלת הכהרת

ה

עשיתו ולא יקיים מהשנתו ואורך כירוסא הוצא כפ"ק דמגילה • דהיו גם כלי המקדש זהו משותף בימים
מכל כלי העולם ולפי זה אשמוטין הקרא בהקדש פת ישראל בכלי המקדש להראות להם שצדק לא יגאלו
לעולם סדרי הקדשם נהם כמה הדגים ולא כעגב כח"ס לשיל • וכ"ו עשה בך ד"ה ליה"כ כי אמר חולי יעשו
ישראל תפונה בימים הקדושים הללו שהם ימי ראמים וקרוב ה' לעמו לקבלם בתשובה •

אסתר א

והשחיה כדת אין אגם כי כן יסד
המקד על כל דב ביתו לעשית כרצון
איש ואיש • גם ושתי המלכה עשתה
משהה נשים בית המלכות אשר למקד
אהשורוש

הרגום

והשתי' ושקות בהלכתא מנהג צופא זלית דאכיס
ארום כן סס טעיס מלכא על כל דאתמב'
אפיטרומוס על ימתי' למעבד כרעות גבדא בר ישראל
וברעות גבדא מן כל אומיא ולסכיא • גם • אף ושתי
מלכתא רישתא עבדה אשתא כסיה בבית מלכותא אחר
קייץ בית דמוך די למלכא אשטרוס • ע"ו

בקינא דדהבא

אחר קייץ בית דמוך לר"ע כתכונה שייך ע"ו
והוכתמו מוכתוב בית המלכות אשר להלך • אחד למלך
הוא מיותר • אלא בבית המלך למלך •

והשתי' גם ושתי כו' • הנדלח בעיני דפסוקים
אלו לא קאי אלא לפעודת טוץ והבל כרז
לחתיף לישראל • מיטמוו בלב טלם • ודאמר הפסוק טגס
ו עשה להם טילא חון ממנהגו מנהג פרכיים שהון
בוהגים נכום גדול צמד המעודה • ובל אחר מהמסובין
הוכרם למהותו כפ"א זמי שאים שותפו היו קוסבין אותה נחמן • זאת לא ה' בכעודת טוץ אכל צמשתה הק"ס
יום גלי כפק הנהגו כמנהגם דק צמשתה טוץ הוכרד לזה צנני' ישראל טלא ימנעו מלברא • וגם היה לעשות
כרצון אים ואים ולא לכופ לטום אדם על טום דער כרז • מיטראל יעשו הכל כרצון עב כמו ציץ המן כרהי' נמד'
ופירש זה מוכח כי לולא פירש זה מה משמעו הפסוק אס השתי' ה' כדת גלי רונם • ויגס מוכח פירש
זה מבישא דקרא טוזה המלך לעשות כרצון אים ואים מוכח בכל זה קאי רכעודת טוץ צמשתה הק"ס יום לא
ה' צריך המלך לטיות על זה דטס לא היו רק טרים גדולים ונכבדים חיל פו"מ נודא יעשו להם כרצון כל אחר
ואחר כי בן הוא הר"א • אכן כפעודת טוץ צלא היו סס כ"א יטראל כמבואר בת"ו והיו סס קטנים וגדולים ומלכד
זה שהי' כולם בני נולה ושכנים • ע"ו הוכרד המלך להוקיר • ל' לבייש טום אדם וגם צבותיהם הפקירו להם כמו
שכתנתי לפיל ע"ס המדרש והכל להשקיאם עד טגס ושתי הפקירה עלמה • ומכ"ח כ"ע נחבירו כהן דרם
פמיכות הפרסית ע"ו לעשות כרצון אים ואים גם ושתי כו' גם היא תענה רצון אים ואים עכ"ל יב' ויץ המן •

אסתר א

ביום השביעי פטוב לב המלך בין
אמר למחומן בותא הרבונא כגתא
דאכנתא וחר וכרפס שבעת הסדיסים
המשרתים את פני המקד אהשורוש

הרגום

ביום • ומרדכי דיקרא עלי קדם ה' מן יומא
קרמאה עד יומא צניפעה די הוא גבתא
לחמא לא אכיל ומיו לא טתא דביובסא שביעא' דהוב
פנתא עלת קנלתי' וקנלת סנהדרין קדם ה' ובר כפר
לכא דמלכא נחמרא גרי בני"ה' מלכא דשנישת' לצדכלא

משקבון

ג 3

שתי גלת הכהרת

חרגום

עשרת זרב

עדין כן אמר למהמן בנתא חרנתא בנתא ולבנתא
זמר וכ כס מהומן דמתמני על שהומתא בנתא בוז ביתא
הו וכל חרנני בנתא ולבנתא שתיר מרי פלמ' לעפא
יתרון כנבר דעבר פנבו בעברתא תרין זמנין ופתר
ל: דלא תרון ולספחותהון להני שנתא רבניא דמשון בלגין
שנתא זימנין קדם חמי מלכא אשורופ *

כלילא דדהבא

ביום ער יומא שביעאה . ביום השביעי הוכיח
פירשו מרתיב ביום השביעי הני"ת כ"פ
שהיא ידוע ונס השביעי ה"ח ידוע י ואף שה"ח ידועה
של השביעי מורה שיום שבת ה" כ"פ נש"ט מ"ח
דייק מהני"ת של ביום ש"כ מורה על יו' ידוע אכן מורה
מדרכי ללי כו' שן יומא קדמאה ושורה על ו' לתפלתו
ועד כדעה להוכיח שהשש של ביום השביעי מורה
שאלו שני תיבות כ"פ הם עומדים כידוע לבעלי חכמה
וז והנה כאלו התחיל כבוד לכו' מאמר חרש לבן פירש
שהוא שביעי לתפלתו

ביום

השביעי . רז"ל כ"פ דמגילה מקא אשו
פר הירוצא לא סב לכו' ביין . אמר רבא
שבת ה" וס לתמוה על תירון זה האיד מתורן קושיב
הנמ' אקו כו' . ועוד עמי מקשה הנמ' אטו עד הירוצא
לא סב לכו' היכן כתוב שפר השתא לא סב לנו נחמרא
זמ"ל להק אמנס קושיא וז יס לתרן ד"ק המקטין מרתיב
כטוב ככ"ף דמשמע דפתה התחיל להטיב לנו ביין דאס
לא כן ה"ל לכתוב כטוב בני"ת ע"ו מקא אטו כו' אכן
הא קשי' האיד מתורן כדנדי רבא קו' הגמ' : ע"כ יס
לפרש שלמי פטוה דברי רב' הכי דהקטין סבר דהאי
ביום השביעי קאי נהה שכתב לאחדיו ביום הו' הי' טוב
לכו ביין חש"ה הקסה אטו כו' אבל רבא תירן דביום הו'
לא קאי אטוב לכו ביין כאלו נכתב ביום השביעי אמר
למהומן ועשמו מוכיח עליו כי ביום השביעי מוטעם
בששם מפסיק שאין לו דניקו' אל טוב לכו ביין . וא"ת
מאי אכפת לנו אם המעשה הי' ביום השביעי או לא
מש"ה אמר שבת הו' ביום השביעי מורה על יום השבת
שנפרש ממנה מרה כנגד מרה . ולולי דברי רבא הקדומי'
הי' אפשר לתרן קו' וז דהנה כבר כתבתי דין' האחרון

ביום חשת ששן היה ביה"כ דהתחלת הפעודה היה כד"ה נימן כלו הק"פ יום נג' תשרי ו' ימים ששורת ששן
מלכא יום האחרון ביו"כ ויה היה יום השני דשעודת ששן . ובתחיינו שוכאי ישאל כל"ה חכ"ב הלף מאשראל אכלו
בשעודתו בלחמו יום . וכל כוונתו להענינם על הדת כדי שלא יגאלו לעולם . ומשעם זה המתין ולא עשה שעודת
ששן ער ימים הללו ולא עשה שעודתם מתחלת הק"פ יום כי אמר אולי יעשו אח"כ תשובה . והקדום ב"ה רובה
בתשובתם וימחול להם כי תשובה ויה"כ מכפר . לכן התחכם לעשות שעור' ששן באחרונה כדי שיפגרו עבירות
ביו"כ עלמנו ויהיו כלם חייבי כריתו' וי"כ אין מכפר אלא לטבים . ולדעתו רמזו כותבי מגילה רמזו וז דכתבו כטוב
ככ"ף ולא כתבו כטוב בני"ת . עבר פתה לא סב לכו' כי אמר אולי ילכו משם קודם יה"כ ויהא לריק כל שמלי
אכל פתה שהגיע עלם הי' ס י"כ וראה שנתקיים מהשבתו הרעה . אמר זה היום שקימתי התחיל לשמח . ואמר
מעשה אין להם תקומה ולא ילאו לחרות עולם ולא ק"ק הגמ' כך כ"ל לפרש :

וע"ז
אזרחו מלאכי מרום מלוי יוסר ואמרו רב"ש רשע זה מחשיא את ישראל כי זה ימים רבים שחשתמם
ככ"ק ובבגדי כהונה ואין ששן ואין ענב רע באוכליו כלשאלך מלכא השתמם כהם פעם ה' ובהנה ולרשע
זה אתה שותק . וע"ז הוא חמית ומדיח עם ה" . וכי כלה אתה עושה דית ישראל . מיד ב"ה הטען וסיגש דעת
וע"ז בא הקלקול ובתפורה החניגה כדי שישראל יעשו עוד תשובה בו ביום כי יה"כ מכפר בסופו . ואף שלא
יכפר עליהם כולו מ"ח מקלת עושה עיין ספ"ק דשנעות ודוחק יש לפרש דברי רבא שאמר שבת ה' כוונתו ג"כ
נס יה"כ היה כי ח"כ לומר זה מידוע הוא עפ"י החשבון כמ"ש אבל שבת ה' זה ח"א לידע אם לא עפ"י קנלפ
חמסיות או טכא יתורא דה"א השביעי שמשם הידוע והוא שבת שנקרא יום השביעי עיין כ"ו .

לחביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים

את

שמי גלת הכתרת

היטן לכנין כהמ"ק היתה ושמתי ובענין זה נגוד עלי' מיתה כראיתא במדרש ובתנאים

אסתר א

התרגום

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים
כיון דבר המלך לפני כל יודעי דת
ודין ורהקרוב אליו כרשנא שחר
ארמחא חרשיש מרס מרסנא ממוכן
שבמת שרי פרס ומדי ראוי פני המלך
היושבים ראשונה במלכות

ואמר מלכה לחכמים כנוי דיששפר דחכמת
מנדעא בערנא וזמיתא בעסר אורייתא
והטנן עלמא חרוס' הכרין יאה למהו מתמלל פתגם
מלכא קדם כל חכיס וידעי או יתא רבא וקדצ' .
זכריו ננוי דשסכר למיון ית דיכא הוא ברס צלו .
קדם ה' וכן אמרו רבין דעלמא ערבל ית משתהון והי'
דכור ית דיקוי דקריבו קדמד בבית מקדשך אמרין
בני סנה יתרינ בני יוכה ספסינן על מרבחא ארמחא על
ירא דכהבא דבה דהוי לבש חושבא די בני כרוס אמר
זוכי כהנא הו מרסן ובחשן ית דמא ומסרין קדמד לחס חפיש בכן אסתהר מלכה וחב וסל עטויא לרבנבנא
דקריבין לות וקלין סמיהרין כרשנא שחר ארמחא חרשיש מרס מרסנא ממוכן סענא דכרנבי פתסי זמדי חוץ
אפא מלכא דיענק דרבנא קדמחא דככורסי מלכה .

כיליא דדהבא

שטרות זחב

ויאמר מלכה לחכמים כנוי דיששפר .
דרש זה דרש מכה יתורא דיודעי העתים
דבוי מלי לכתוב ויאמר המלך לחכמים כי כן דבר כו' .
ודגש' דרש מכה יתיר זה שודעים לעבר כו' לכן
פוי' הוא מי הם היודעים לעבר . אלו בני יששכר
שכא' בר'ה ז"ב ומצוי יששכר יודעי בינה לעתים :
והקרוב וסריבו כנוי דיששכר ברס צלו לפי שחכמי
ישראל היו יודעי' סלריכה סתהרג ניד פרס לקיים
כזאת יסעי' והכרתי לנכל כחשר בתבתי נקוטטרפ
רתח לוק הכרפס על שמו' אצל הם לא דכו לרונה
משעס דאי' נממד' . אכן היו דואגים אולי לא ידעו
אותה למתה . ואם כשכיל כזאת יסעי' אפסד שתקתי
פעס אחרת . ואם ימשוך הסעודה עד הלילה לא
יסי' תקומה ח"ו לישראל . ע"כ אלו קדם א' כו'
כדי שילכו מפס פרס יבא השמש ויערצ ועיין דעפ"ז

גם מזה יובן ק' הנט' מכרי פריכותא דאמר סניהס
לרבר עבירה כתכונו מ"ט לא אתת' מהיכא כראה
ססיהס לד"ע כתכונו . אלא כראה מכה יתורא דכר
המלך דרשו וה כדאמרינן דבר הוא ערה וממילא הי' כוחס
לה דבר ומ"ט גא אתת ומיון ספרתה בה לרשת זכותה
דיסה לכנוס .

ויאמר

המלך כו' רז"ל דרשו בפ"ק דמגילה מאן
חכמים דבכו' כדאה שלא הי' סס מדרבנ'
וביעתו דסעודתו והכי היתא גס במדרש ובתנאים שמרדכי
וביעתו לא כהכו מאזנה סעודה זמיהבא מוכת קאת שלא
ה' סס מרדכי ויאמר המלך לחכמים . ולא פי' מה א"ר
להס זמסתרקא קתי אתסוכת וסתי דסל'ק מכו' ואלו הי'
סס לא היו פריקין לאמירתו הלא כולם סעבו תסוכתה
מפי השלוחים כי לא מראס כסתר דברה וסתי אע"כ שלא
הי' סס . והנה דעי' דפסוק סרת מה כו' הכניס בדקדוק
זה ופי' דפסוק סרת מוסכ גס אלמעלה על ויאמר . ואף
והקרוב כו' רז"ל דס"ק דמגילה .
דרשו שמות הללו ע"ס קרבנות . ולכאורה כמו זה כחשבו קדשות הללו כי מה דאי' יש להס פל דרשה ו . וכל' דאי'
לדבריהם כי כל דברי חכמי הש"ס הם עפ"י ר"ח הקדש דהנה ראוי לזוס לב ולהתכונו' . למה כתיב והקדש חסר וי"ו
זשוד יש לדקדק דהוי ראוי לכתוב והקרובים אליו הלא שפצה הו' . כי בלי ספק המלך ישנ דאמנע וזס סס
יושבים משני דריו כמלא כ' יושבים סמוך למלך הלא לבי אומר לי סכנין כחצו אכסי כה"ג והקרב חסד ולסון
חיד כרי לרשו לפי המקרא ולפי הכתיבה ויהיה פרושו כאלו כתיב והקרוב כו' ופרשה הקריב . ורמוז אכסי כה"ג

צונתי

שתי גרה הכרתה

שתי מנילה זאת על מלין יוסר שהקריב לפני הקב"ה כי באמת לא הו' להמלכה זאת משפט חות כאשר המלך נעלמו סימן נוכחה כאשר יתחבר נעשוקים הנאים לקמן ה"ה . והכי פי' דהו' קרה ש"י שפתינה .

חרגום

אמר

כרת באוריהא מה לאתעבדא כחלכתא ושתי בנין די לא עבדית ית מומר מלכא אשורום דגור עלה כיר רברנטיא ואמר עמוכן הוא המן גר כ"י דאג רשימא קדם מלכא והנרנכיא לא עליו מלכא כל דהו' סרת ושתי מלכתא ארם עליו כל עממו די כל עכ"ז די שליט בהון מלכא אשורום . ארום יטוב פתנס גזירת מלכתא על כל נסיה לאתלגלגא מדיהון חרא עם חנרת' גרם נקוטעא מלכא אשורו' חתב לאיתת' ית מלכתא קדמיה ולא עלת . וימח דין חתוין אמרו רברתא רברס' ומרתי למעבד לגובריהון הרצטא די קבילות פתנס דענדת ושתי מלכתא ומתמלכו למעבד דיין לכל רברנטי מלכא . ומן יכול לכובלא כמס ואף דין וקני .

עשרת זהב

והקרי הלוו להקב"ה . מלין יוסר על ישראל או רבש"ע רשע זה גנבה אפו כל ידורו אלהי כל מומותיו . כל מומותיו לכל ירשו ישראל את חלקם ויחלו דרכיו בכל עת . הוא מתנאה בלשאר מלכא פתתם כ"ק פ"א וכהר"י ורשע זה מתנאם כפ"ק זה ומן רב ואין טען ויין פתע רב בזהלש"מ"ה הוא אומה מרום יספטור מכבודו ועל ירו מתיישבים ישראל מראולה (ובחבורי קול וזרה פרשתי כל המזמר) ובר כל אשר הקריבו כרים כני טבה פלוס הקריבו לטנד אלף ישראל וכן כל השמות . ומעתה כרו תלוכות המפורשים המקסי הלא שני אומות היו והאף דרשו זה על שמות . ולפ"מ"ה"ה"ה חק דצמת השמות שרי פ"מ מ"ה הואיל ואבשי כה"ג כחבו והקרב חסר וגם כתבו לשן יחבר מלאו חו"ל מקום לרשע ודרשו (ועיין בהקדמת חכמי בערת מלכות על דות ביאר על הגו' מאי דות כ"י) כיצאאת הו' זה חזק מענע להרג אשת חיקו מלכה גדולה נת מלכות גדוליש על לא חתם בכפה . אם לא שהיה הדבר ברחמי הסם ומלוי יוסר שהמליצו בער ישראל

כרת סרה לעשות במלכה ושתי ער
אשר לא עשתה את מאמר המלך
אחשורוש ביד הסריסים : ויאמר סמוכן לפני המלך והשרים לא על המלך לבדו עתה ושתי המלכה כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש : כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניה באמרם המלך אחשורוש אמר לחביא את ושתי המלכה לפניו ולא באה : והיום הזה תאמרנה שרות פרס ופדי אשר שמתי את דבר המלכה ככל שרי המלך וכד' בזיוו וקצף : כלילא דדהבא

פי ארום יטוב פתגמא גזרת מלכתא וכפסוק ש"ה"ו פי' על אשר שמעו את דבר המלכה ית פתנס דעבר מלכתא ים לתרן לפי סכתוב כאן יצא דבר כו' דהו' לכתוב פן יסמעו הנשים כו' ולא דבר הוא לשן פסק דין וגזירה מס' פי' טיהא זה לפס דרך חק וגזירה . בפלגלהון קרא עם חנרתה מוסף על מלת באמרם כי ימי יטוב לפס ויגור עליהן סיבוו בעליהן לכן פיהם במלכותהון חרא עם חנרתה אשה עם רעותה חדכרה וכי לא שמעת שהמלך אחשורוש אמר כו' ולא באה ולא הו' יכול לעכס אותה על זה נס אהה איכר עליה למוע דכרי בעלך ועי' כל חת תכנו את בעלה . והיום למעבד לגובריהון היכמא כו' כי לא פי' בקרה מה תאמרה ע"כ פי' למעבד לגובריהון כמו שמעו מפי המלכה את דברי' לנות את בעלה המלך כן יצאו יחזיו לעשות כן לכל שרי המלך בעליהן והיו למחוק בעיניהן .

ובעתי קדק כמנתי עפע למה הולכה ושתי דוקא להרוג ולא מתה כדרך כל הארץ :

שתי נלה הנתרת

ח

דעוד יש למדע ולומר שזה הו' ההתחמות המן כי ירא לנפשו כדאמרן התחיל להפך בזכותה . ואמר בפלגא
 מכאן ולהנא בזה הדין הדין הוא כך מאחר שמתנו
 פתגם המלך באזהרה . אבל למלכה הזאת אין מספיק מות על שלא רצתה לנא במאמר המלך . וע"ז אין לעולם
 אותה כי אזהרה מכיין לה שלא שמה עדיין אזהרה ע"ז . אכן על מה שהשיבה דברי בנאי למלך ע"ז יש לדייק
 אזהרה להנדיף הלבד והחיות . מ"ה אמר והיום הזה תאמרנה שרות פ"מ אשר נמשו את דבר המלכה על-א
 אותן שלא שמשו את דברי המלכה אין לחוש כי די להם בפתגם המלך שכל אשה אשר תמרר בנשלה ארת
 דתה להמית ואף הם יאמרו לה לא עכש המלך החסרות את ושש המלכה על שלא נמנה לקולו ולא
 דתה לבוא . יש להשיב להם דאין עושין אלא מזהירין ולא יתון עדיין אזהרה ע"ז והמלך . והמדין לא
 ידעו שניתה את המלך ע"י תשובתה אליו . ולא יהי' זמא לנזיון למלך . אבל הפרות כו"מ המוכרזין את
 המלכה נמשחו ונמשו דברי המלכה בנזיון למלך ואם לא יפגש את המלכה ע"ז יש לחוש שגם ה'
 יבזו לנעליהן הסדים . ויאמרו לנעליהן העוב טוב אהה ממלך החסותם שהמלכה בזה הדין . ובלה הלי'
 דברי בנאי ואכ"ה לא עכש אזהרה מפני שהאשה עיקר והבעל עובל לה . ועל חפא זה אין להתכחל ולומר אין עושין
 אלא מזהירין . לא כי אלא על דבר זה שלא לבנות את המלך כל אדם מוזהר ועומד הוא וכדי ציון וקנין
 אין ציון גדול מזה . ולא יהי' סוף לנזיון המלך מה לפרעה ודתי א"ס זכ"ה וזכ"ה ד"ב ד"ן א"ס להשתו זכורו
 תמיד מתשובת המלכה לנזיון המלך וזה לא יתון למחול . ולכ"י פ"ו זה סידך ספיר לטון הקרא אחריו ע"ז
 כמשע פתגם המלך וקרוז לפי' זה פ"ו מוכ"ה כ"ט :

הרגום

אסתר

אם אין קדם מלכא ספיר יפוק פתגם נזיר' מלכות'
 מן קרמוי ויתכתוב בנזירן דפרסאי ומרזי ולא
 יתנעל הרג נזירתא די לא תיעול ודתי קדם מלכא
 ומן בתי דתיתי קדם מלכא יגזור פלגא ויכדי ית
 רישא מנה ומלכותא יתן מלכא להכתתא דפירא מינה :

**אם על המלך טוב יצא דבר מלכות
 מלפניו ויכתב בדתו פוימ ולא יעבור
 אשר לא חבא ושתי לפני המלך מלכות
 יתן המלך לרעותי הטובה סמנה :**

אפטר כו' מ"ס . ומוכחיס דנריס אלו כי המלך העריך
 דבריו לפני הכמים כדת מה לעשות במלכה וממוכן ישן
 ומלכותה יתן לרעותה כו' מי נקש זאת מענו אלא
 כדפרשתי :

כלילא דדהבא

די לא תיעול ודתי קדם מלכ' ומן בתי דתיעול כו'
 יעדי ית רישא מנה הכריחו לפי' זה כי לא כתיב
 נקרא שהמית את ודתי וגם ממכן לא יען להמיתה מיד
 אול התחכם מעוכן בפלגתו ע"ז תחמינה מיתה ואמר
 שיכתו' בדתו פ"מ אשר לא תבא עוד לפני המלך לראו' עוד
 פניו בעזש מיתה כי כל מה שנכתב פעם אחת
 בדתו פרס ומדי אחת דתו להמית למי שבויר ע"כ אשר
 סמכן לפי פ"ו הפרגום שיכ"ז בדתו פ"מ שלא תבא
 לכני המלך ומלכותה יתן לרעותה כתי' . עמילא אשר
 המן בלדו שהיא בנודאי תבא למלך להתחכן לו כי תראה
 טריתה כתי' ואלו תעבור על דתי פ"מ . יגזור פלגא
 ודתי ית רישא מנה כי אף שהיא מלכה אין כח נזיר מלך
 להפילה בעברה על דתי פ"מ הלא גם אכתה שהיתה
 אשת חיקו יראה על נפשה לעבור על הדת . לולי השם
 כתי' עמה . ועיין דע"ז כפפוק ויהי כראות המלך את

עשרת זהב

ולפי דברי אלה יוכנו ספיר דנרי' הס"מ כפ' קטא
 דמגילה תנא מחוכן זה המן ולמה נקר' שמו
 שמוכן שמוכן לפורענות . לכאורה לדברי הנרניים הואת
 אין הבנה . מה ה' כאן מוכן לפורענות . וכי הדין
 שחייב את החייב מוכן לפורענו' יקרא אותו דהלל יב' ד'
 דן אותה שהיתה חייבת מיתה שהיתה שבזה את המלך
 בדבריה . אכן רמ"ז ו"ל הרגיש דקדוק זה ופירש שהיה
 מוכן לפורענו' להיות עומד לתלות עכ"ל אבל ההר"ם א'
 מחיין בדברי רמ"ז ופי' שמוכן להביא פורענו' לא זריס
 לרצוה את ודתי ולגזור עלי' כו' ולדבריו קשה דקדוק הכ"ז
 וכו'

השחר

שתי גלת הכתרת

וזה נקרא מוכן לפורענות אבל לפמ"ס א"ס דהמלך בעל דינה היה רונה להפך בזכותה שאין לה משפט שום
וכוונת הנדל המרוס לרזן אותה לחוב זה ודאי נקרא מוכן לפורענות .

תרגום

ונשמע וישמע פתגם גזרת מלכה די ועבר בכל
מלכותיו חרוס גיהתא רבה היא וכן
כתר טו כל נשיא יתנון רבו ויקר למריהון למן רבא
וער ועירא . ויעב . ושפר פתגמא קדם מלכא
ורכרנכיא ועבר מלכא כפתגם ממוכן .

עשרת זהב

וכל הכסים יתנו יקר כ"ל יש לרדק יקר מאן
דכר שמי' כל"ל וכל הכסים ישמעו לקול
בעליהן . אבל לפמ"ס דשיקר ענת ממוכן הי' לכתוב
אותה על דברו כיון . שהיתה מצוה למלך א"ס ככל
הכסים יתנו יקר לבעליהן . ומכ"ס פלא יבוא אותם
ויפא פדים לפשתתין ולא תמרו את פיהם .

תרגום

וישלח וזלח פתקין כתיבין ותימון כשוקתה' לכל
פלי מלכא פלך ופלך במכתב דשמי'
ולות שמא ועמא כמלל ליכנו' קרי וכן אמר חתון עמסיה
אומיא וליכניא די רידין בכל ממלתי אודרני למהוי
כל גבר מסרבין על היתתי וכפי לה למהוי ממללא
כליטן גברא וכמלל עמי' . אחר . בחר פתגמא
פחלין כד פה ואשתדך מרית חמרי' וכד כה תקוף רוגז'
במלכא חשורוס שרי למרכי ית וסתי מתיבין דרכנכיא
זין אמרין הלל את הוא דתענת עליה דין דהעול על מה
דעבדיה אמר להון מלכא אהא לא גזרת לאקטלא אלהא
אמרו לי"ל הכי אלהין דין דקטול גזרת עליה בענת
למהוי כליבין שפא רכרנכיא על כליכא .

עשרת זהב

וישלח להיות כל איש טרד דכיתו . כתב מוכ"כ
כ"ע שלחורה און זה ענת ממוכן וסוד
יאמר בפתוב שהטיבו דכריו בעיני המלך והכריו ויש
דכרניו ומיהו זה אפטר לפרס כפשוטו אחר שהטיבו
דכריו ממוכן אז בקשו עליה לקיים דכריו ומתוך כך יבין
הפיכה להיות כל איש כו' עכ"ל . ולא חבין כוונתו שם
על

אסתר א

ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל
מלכותו כי רבה היא וכל הנשים יתנו
יקר לבעליהן לפגדוד ועו קמן .
וישב הדבר בעיני המלך והנשים
יעש המלך כדבר ממוכן .

כלילא דהבא

ונשמע חרוס גיהתא רבא היא לפי פירוש כי
רבה היא מוסב על פתגם המלך וסיפא
דקרא הכריח אותו וכל הכסים יתנו יקר לבעליהן .
שעל ידי שיתקמע הגזירה וראו כל הכסים לכפשותן
ותנו יקר . לכן פירש ומן כתו כן כל נשיא יתנו רבו
ויקר לבעליהן .

אסתר א ב

וישלח ספרים אל כל מדינות המלך
אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם
בלשונו להיות כל איש ושרר בביתו
ומדבר כלשון עמו .
אחר הדברים האלה כשבש חמה המלך
אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר
ועשתה ואת אשר נגזר עליה .

זו תיבול קדמי ולא עלת וספרית למעדי מלכותא מכה
שבעא רכרנכיא מן יד תקוף רוגז' נגזרי

כלילא דהבא

אודרנו למהוי כל גבר מסרבין על אנתתי ובפי לה
לפי פירוס אודרת המלך הוא לבעל לכפות את אסתו
שחזי כפופה פחתי . וקסה מ"ל לפרס הכי דלמח לא
מה המלך אלז להכסים שהמה מוכרחים להיותם כפופים
חתת יד בעליהן אבל אודרה לבעל שהיא מוכרח לכפות
את אסתו ולשרר על' זה חינו אלה הגזירה בידו ואפטר
וורס

שתי גלת הכהרת

כלימא דדהבא

עשרת זהב

על בליית הספרים שלא היו בעלת ממוכן הלא בעלתו
 נחמד והטעם פתגם המלך אשר כו' והאיך אפשר להטעם
 פתגם המלך מסוף עולם ועד סופו אם לא ע"י שלוח
 ספרים • ואם כונתו על להיות כל איש שרר כו' הלא
 גם זאת כחונה בעלת ממוכן באומרו וכל הכסים יתנו
 יקר לבעליהן ואפשר לומר אפילו אם יתנו יקר אפ"ה לא
 יכירו לשדר בעליהן עליהן :

דרגש זה מתורא דלהיות דהוי מצי לכתוב כל איש שרר
 בביתו ש"מ טויה באזהרה להנצל שהוא מוכרם לדבר
 פמרו"ל והי' עכובא ה"ה הכא להיות עכובא •
 אחר ; בחר פתגמיא כו' עיין עט"ו סתריבין כו' כ"ל
 שרייק זה מלכון הקרא דהל"ל וכו' את אשר עשתה
 ושמתי לפני פירי' וכו' אהשורוש את ושמתי אבל ואת אשר
 עשתה הוא ענין בפ"ע שהוא תשובת שריי • וגדלי למהוי
 לליבון עיין בעט"ו מ"ש :

אחר • רז"ל פירשו והובא בשמעוני דאחשורוש דבר את
 פנעת שרי פו"מ על שרנו את ושמתי להריגה והוכחתם מהפסוק שלא"ח"ו שח"ו ויאמרו כשרי המלך ואילו הי' הסרים
 קיים למה לא כמלך עמהם בדבר זה ואני מתמי' על דבריהם חדא אם דבר אחרם למה לא הרג את ממוכן למ"ד
 ממוכן זה המן שאין ע"ו שולק בש"ם • ולמ"ד זה דניאל כדאיחא בתום' בשם המדרש לא מצינו שהרג את דניאל
 אדעה לפי-הדרש עמד לפני אחר בעת מלכותה • ועוד דהוכחתם מוכתיב ויאמר כשרי המלך ולא כמלך עם
 היועפים אין זה הוכחה חדא דלא מצינו שהתייען עם כשרי • רק הם אמרו דבר זה מעצמם כמו שאפרש אי"ה ועוד
 הלא מצינו כהאי גוונא גבי דוד ויאמרו לו עבדיו ולמה לא כמלך עם יועציו • אכן הא אפשר ליישב ולחלק בין
 משרתים לעבדים :

ונראה

דכה יש עוד לדרקק דהלא המעשה של ושמתי היה בשנת ג' למלכותו • והמעשה דקיבון כשים
 היה לפי פשיטת הפסוקים שלפניו ג' שנים אחר זאת • כי אחר כלקחה לבית המלך בשנת שבע
 למלכותו וי"ב חדש היתה זריכה להיות בבית הגא' לעסוק בתמרוקו' כשאר ג' שנים • אף שיש מדרשים שונים בדבר
 זה • אכן לפי הפשוט של מקרא כך הוא ואם כדברי המדרש הכ"ל קשה אפילו אם הרג הסרים הללו למה לא
 מכה אחרים תחתיהם ופי לא הי' שרים בכל מדינות המלך שיוכל למנותם על עבודתו ועל משאו • אכן כל דבריהם
 דברי קבלה וזריבין אנו ליישב דבריהם בכל מה דאפשר אפילו אם יש לנו קושי' על דבריהם מ"מ נשדיל זה לא
 כוכל לדחות דבריהם ע"כ נראה ליישב שאפשר לומר שלא ראו שום דבר לקבל ממוכן שום התאמו' כי יראו לכפוש
 אולי יקרה להם כמו שקרה לראשונים • ובלא"ה אנו מוכרחים לכתוב זאת דיש להטות מאוד על אלך גדול כמותו

תרגום ב

תרגום א

ויאמרו נערי הבלד משרתי יבקשו
 למקד נערות בתולות טובות מראה •
 ויפקד המלך פקידים ככל מדינות
 מלכותו ויקנצו את כל נערי בתולה
 טובות מראה אל שושן הבירה •
 בית הנשים אל יד הגא' סרים המלך
 שמר הנשים ונתון תמרוקיהן •

ויאמרו • ויאמרו עולימי דמלכא משומטכו יבעון
 לדרק מלכא עלמן בתלתן ספיני דחיו •
 ויפקד • וימני מלכא אפיטרוסין ככל פלכי מלכותא
 ויכנסו ית כל עולימתא בתולתא ספינת חיו לסושן
 בירכתא לבית נשיא • די תמן דיפוסו ונבאין די תמן
 מתמכא הגא' רב סרים דמלכא כשר כטי' ויתגוד למהי
 יבכ סומר משקיהון •

כלימא דדהבא

עשרת זהב

שמלך על קכ"ו מדינות מה היה צריך לקבין כשי' וכתולו
 מן השוק ובי לא הי' בכל מלכי מורח ומערב אחר שהו
 לו בת הראוי לתת לו לאשה להיגדת מלכה תחת ושמתי :

לבית נשיא די תמן דיוסון כו' מדכתיב אל יתורה דהל'
 לכתוב אל יד הגי' סרים המלך שאר הכשי' בניית הכשים •

שתי גלת הכתרה

לפי שכתר מלכות בראשה . אכ"ל שלא רצו שום אחר מהמלכים להתחנן עמו ולתת בתו לו לאשה . פן יקרה
לכזם כמו שקרה לנשי ונאחזו עמם היסודך להיות זמן רב בלא מלכה . ואפשר לפרש הפסוק גלפסיס עדן
הוא ארז כו' ורצה לישא אשה להכניסה תחת ושתי ולא האמרו לו כל מלכי ארץ אחר מהם רצה ליתן לו בתו אפני
הרב את ושתי ועל לא חמה בכפה וע"ז וזכר את ושתי ואת אשר עשתה לו לפי העשה לה היתה הייבשת יורה .
ואת אשר נזר עלי' שלא כהרנה כ"א מחמת סגנון עליה משמים . ויאמרו בערי המלך אשרתיו נוכל לויד אף
בהיו לו יעשים וולת שרי פו"מ מ"מ לא היה מתישן עמם בדבר זה כי לא לכבוד ולתפארת הו' לו זה שלא רצו
שום אחר ממלכי ארץ להתחנן עמו ויהי' לריד לאסוף נשים מן הסוף עד שימלא ההוננות לו . ובאמת גם פה
נערינו ואשרתיו לא התישן בדבר זה רק המה היו עמו בבית וראו נעפרו אמרו מעמם אם על המלך טוב סו'
וחדע כי לא כתיב ויאמר המלך למשרתיו רק הם מעמם אמרו דבר זה למלך והותרו כל הפסקות בפסק זה .
דברי רז"ל לודקיס המה זולת הוכחתם רק כשאר מלכי הנון למה לא הרג את ממוכן . אחר ימים חזרתי
דיפ"ע שהקשה לו זאת וחירן מממוכן לא יען להורגה רק להעבירה ממלכותה אבל ז' שרי פרס וידי פירוט דבריו
ורצה למיחה כן הוא לפי דעת האדרש עכ"ל וגם התרגום הפסד לפרש כן :

ויפקד

כו' ק"ק מה הו' לריד למנות פקידים ע"ז בכל המדינות היו ליה ליתן פתגם המלך כל מי שיש
לו בת יביאה לשוין לבית המלכות בלי ספק כל מי שיש לו בת יביאה לותה' כי כל איש רוצה
בתקנת בתו יאמנם לשמ"ח אין מועיל הפתגם וההכרזה פן יחניאו בנותיהם . כי יאמרו אם למלכה גדולה
בת מלכים גדלים קרה כך בת הדוע עיכו"כ . לכן התישנו לריד המלך דווקא למנות פקידים על זה לפי
ככל פקיד יודע מי יצא ל בת תחת משלתו והם יקבלו אותם של כהרם :

ועם

זה יבן מסרו"ל בפי' המגילה וז"ל ח"ר מ"ד כל ערום יעשה ברעת וכפיל יפרוש אולת כל ערום
יעשה ברעת זה דוד דכתיב ויאמר לו עבדע יבא לימך נערה בתולה כל מאן דהוה ליה ברתא חיתיה
ניחלה . וכס' ל יפרש אולת זה האצורז דכתיב ויפקד המלך פקידים כל מין דהוה ליה ברתא אישמרה מיניה
ופי' רש"י וז"ל דוד לא ביקש אלא נערה אחת . כל אדם הראה בתו לשלמי אולי תישב בעיניו . האצורז כפיל
זוה לקבץ את כל הן הכל יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעול מין דהוה ליה ברתא אישמרה מיניה עכ"ל
לכאורה דבריו דברי' אלו קשים מאוד להבין שלא כל העולם היו יודעין שדוד אסור ליקח עוד אשה על כסו משום
לא ירבה לו נשים וכבר הו' לו המהפך היותר ליקח לו . ולא היו מתקנים בתולה למלך כ"א לזנות לו סוכנת .
ומאי אכפת למי דהו' לו בת אם יקח אחת או פתים הלא לז נכדחה לו לאשה ולהיות מלכה הלא לשרתו . וכן מה
פסי' רש"י גבי האצורז ככל העולם היו יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעול מכא' או יודעין זה דלמא
אחת יקח להית מלכה והאחרות מ"מ יהיו נשי' וכאשר באות הו' כך נכ' במגילה זו וכבר והיו טבה כו' ולא
טבה עוד כו' כ"א חפן בה המלך ובקראה נס' . אבל שאלו איתן לאהר הנעלה זה לא אצורז ופ"ע וגם
המהרש"א מוסיף על דברי רש"י וז"ל כל ערום כו' זה דוד שלא פו' כל ס וכס' ל יפרש אולת זה האצורז פסי'
והנערה אשר תישב כו' עכ"ל . גם זה אינו נוח לי היכן מצינו שפרוש האצורז דבריו . דלמא קבלס בתם מכלי
הוייעם על מה קבלס . כי והנערה אשר תישב כו' זה אמרו נערי' אלו חבל נבנו לקבץ נשים כתיב פתם
יעש כן ועוד לפי שרצו מה קרא לדוד יעשה ברעת הואיל ולא פו' כל העולם היו יודעין למה פוה לריד
בתולה כדאמרן לעיל וצוד אפי' אם פרוש האצורז בהננו והנערה אשר תישב וכי לזה אולת יקרא חפ"ה כל
אחד רוצה בתקנת בתו ואפילו לחיזי' כתר מלכות בראשה מ"מ תהי' אשתו זו פלגא :

אמר

לפי דבריו הכ"ל ג"ל פו' אחר והוא דכל אדם יעשה ברעת גבי דוד לא קאי על יבא' למלך נערה
וכן כפיל יפרש אולת גבי האצורז לא קאי אקבוצ נשים אלא הכי פו' לדעתו כל ערום יעשה ברעת
זה דוד שהי' ערום ביראה והי' לריד וכל מה שהי' עשה תמיד עשה ברעת ובחכמה לפי כך כל מין דהוה ליה
ברתא חיתיה ניחלה . ואעפ"י כהכל הו' יודעין שלא יקח אותה לאשה רק לשרתו ולהיות לו סוכנת מ"מ הכי'ה
לשלומו כדי לשרת אותו לריד לפי שהי' כל אדם בעוה נאותו לריד שלא יעשה עול . אבל כהכל יבא' אולת זה

אחשוות בטען אולת על ושתי אנת חיוקו וע"ז נהרנה (ופרטו השמלה בני נערה המזורה פי' דמי' יחזיק
דכונים בשמלה) יפרש אולת פי' שהי' מחויה אולת לפני' המס בין וע"ז נהרנה דכנינו ויפקד המלך פקידים
צריך לפקוד פקידים ליקח הנשים צע"כ כי מי שהי' לו בת חף שהי' יודע הכערה אשר תישב בעיניו המלך הפ'
היו מחזיקים בנותיהם כי יראו אולי יקרה לה כמו שקרה לושתי אבל דוד לא הסודך לפקוד פקידים על זה כי
מאליהן היו מניחים בנותיהם לטולח המלך :

אסתר ב

תרגום

והנערה אשר הישב בעיני המלך חמלק
תחת ושתי ויישב הדבר בעיני המלך
ויעש כן : איש יהודי הי' בשושן הבירה
ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש
איש ימיני :

והנערה די חמלק קדם מלכא תיעול
למחסן מלכותא חלף ושתי ופסר פתחא
קדם מלכא ועבר הכי . איש . גבר חסידא מודה ומלכא
קדם חלפי' על פמיו' היה נסוון נכנסא וממי' מרדכי
חמקרי על דהוא מתיל למירא רכיא בר יאיר בר שמעי
בר קיש בר קיש נכרא דמן שבעא דכנימין הוא שמעי
דחלף ית דוד ובעא יואב למקטלי' ולז' סכקי' על
אסתכל ברוח נב אה וחמא דאיטומפי מרדכי וחסתר
לחמק מכו' וכדו פסק שמעי חלמילר פקיד דוד לשלמה
ברי' למקטל יתי' .

כלילא דדהבא

איש גבר חסידא כו' מרדכיב איש עיני עט"ז

וכדו פטיק כו' דרש זה הוכיח מרדך מייחכו
אחר שמעי חף שהי' ראש סנהדרין אפי"ה מורד במלכות

כ"ר הי' והוא כאלו חולק על הכנייה ולא הי' לקדח ליחס אותו צדיק אחריו בשלמה הי' היה מייחבו עד דכניסין
לא היה קשה מירי אבל הסתא דלא מחסו אלא אחר חיוב אבות קשה . אלא לדרום בלחך סכל זמן שהי' מולד כו'
נח"ל לומר ששמעי הי' חבי יאיר דא"כ הי' משחול עד שמעי ג' דורות ומשמעי עד מרדכי ב' דורות והוא הי' צדיק
וכסברת דוד מפני אכסלוס בנו הי' שמעי ראש לסנהדרין כדאי' ברשי' בשמור"ל ב' ס"ו פסוק יז"ר ומאיתו זמן עד
גכסני כימי אחשוות הי' יותר מת"ק שנה לא וחשוב אלא כולם לדבטא כאמרו . ומשפס זה דרכו בש"ס בן יריד
שהירר עיניהם כו' בן שמעי כו' . מנ"ל לדרום הכי אלא מרדכיב הכי שמות ותו לא אלא עשרה דורות משחול עד
מרדכי כדאיתא ברשי' בש"ס מש"ה דרנו הכי בש"ס :
בר יאיר בר שמירש בר נענה בר הילת בר מיכה בר חפידושת בר יהונתן בר שאול בר קיש בר צדור עכ"ל . ולא
מזינו בר"ה למיכה מורע שאול שהי' לו בן סנקרת אילת פס כתיב וכני מיכה פוחין ומלך ותעורע ואחו . ועוד
משחול עד מרדכי פס עשרה דורות ושחול היה שנת תתפ"ב לאלף הסלישי ומעכה דאסתר שבעאה לאחשוות היב
ג"א ככ"ח נחמא הי' משחול עד עתה שבעאה אסתר לאחשוות תתפ"ח שנים וזוד כשנדה לפני אכסלוס הי' בן ס"ה
שנים וזה הי' שנת תתקי"ט לאלף הסלישי ונאיתו כעס הי' שמעי ראש כההרין נאלא וי"ו דורות מן תתפ"ב עד
תתקי"ט פסס ל"ו שנים וג' דורות של שמעי ויחייב עם מרדכי . חיו משך תפ"ט שנים ויתר אלא מרדכי קי' שנים
דנות אחר שהיה מן עולי גולה ונ"ע .

אסתר ב

תרגום

אשר הגלה סירושלים עם הגלה אשר
הגלתה עם יכניה סקך יהודה אשר
הגלה גבובר נצר סקך בבל :

אשר ריח אול בגלותא מן ירושלם עם גלותא די
אגליאת עם יכני' מלכא דיהודה די אול
כבובר כנר מלכא דבבל וכר דגא כנזש ודנינו ית בבל
גמ' מרדכי מן בבל עם דניאל וכל כנסתא דישראל כר
הא תמן בבל כפקו מן תמן ועלו עם כורש מלכא
למדר נסוון בכתח' .

שתי גלות הכתרה

איש יהודי • ו"ל כפ"ק דמגילה קרא לוי ימינו וקרי לוי יהודי ותירלו משפט בנימין היה ולמה נקרא יהודי
שכל הסופר בע"ז נקרא יהודי • רש"י ו"ל פי' על שגלה עם גלות ירי וכל אותן שגלו עם גלות יורא
נקראים יהודים בין הגויים • ומכ"ה כ"ע מקשה לרעת רש"י הלא כותבי מגילה זאת היו אנשי כה"ג והם בוודאי
לא סמכו את עצמם לקרא את שמו בשם אשר נקראו הכתרים גויי הארצות ואומר ראשון משום שכל הסופר הזה
קוראים בשם יהודים באגפת העובדים והרעים ע"כ קראו כן בשם יהודי ע"ש גלות יורא ויהא ח"כ הפסוק שלאחריו
פירש לשלפניו למה קוראו בשם יהודי אשר גלה מירושלים עם יבכ"י מלך יורא עכ"ל ודפח"ח •

קרי קראה לפרש בע"א דהכה יש עוד לרקוק למה לא מיהסו עד בנימין ועד יעקב ולרין עעם ע"ז • כראה
העעם שמרדכי הו' מסתיר וחסו מבלי לאמר שהוא משפט בנימין שלא יפיר בו המן שהוא כ"ב של מאל
המלך שה' מלך ראשון הכטוה על מחיית עמלק ולולא זאת הו' פגע בו מגדל סכאתו עליו ולא הו' יודעים
בשמן מי הוא הו' קוראים אותו יהודי בתם אף בין היהודים לפיכך קראו יהודי אבל הפסוק אומר שהיה משפט
בנימין ועיין בפתי דק במאמר ראב"כ פ' ותמלא דברים ככונים בענין זה •

עוד יש לאלוה מלין ואפרסהו כי יש לדייק על כותבי מגילה שכתבו אים יהודי הו' כ' על אדם גדול כמותו
מן הראוי הו' לכתוב עליו אים אחר • כי אים בתם מורה על איזה שפלות כמו שכתבתי בעשר' מלכות
על רוח עיין גם אלא מש"ה כתבו בתם אים יהודי לאשמועינן גודל עבותותיו סכה שפלות בעצמו שגלה משכנו
כראית במגילה י"ג ע"א אשר הגלה מירושלים אחר רבא שגלה מעצמו ופירש רש"י שלא הו' כשאר גולים על
כרחן עכ"ל פי' שקבל הגלות על עצמו והלך עם יבכ"י והחריש והמסגר ו"א סכה קודם חורבן הבית כראוי במלכים
ז' כ"ר אפ"ו הו' הפסוק שלאחריו פי' לפסוק שלפניו פי' רש"י פי' על דברי רבא הכ"ל שגלה מעצמו מולא
כתוב אשר הו' מן הגולה אשר הגלתה וכתוב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא הו' כשאר גולים שגלו על כרחן
והוא גלה מעצמו עכ"ל • ולכארה קשה וכי מה שבה היא זאת הלא כל סנהדרין גדולה גלו עם יבכ"י לכבל אלא זה שבה
גם בהיותו עם בירושלים קודם חורבן הו' ענותן ושפל רוח ולא החזיק שיכותא לכפטי' אף שהיה גדול הדור •
וזה ניאור הכתוב אשר הגלה מירושלים מעצמו עם הגולה והו' טפל להם • והכי פי' דהכהו קראו אים יהודי קשה
למה מכנה אותו בתם אים הלא הו' מיוחד שבערר אלא מש"ה כתב אים בתם שהו' טפל בעיניו מאד והראוי' הוא
לענותותו אשר הגלה כ' מעצמו בלה כראמון :

ועפ"ז יתבאר דברי רז"ל בפרק קמא דמגילה ו"ל תנא כולן על שמו נקרא בן יאיר שהיודי עניוהם של
ישראל בן קיש וכו' ומקשי הגמרא קראו יהודי וקראו ימינו • אר"כ מרדכי מוכתר בכמותו היה פירש
רש"י בשמות כאים • לכאורה בדברי ר"כ האריך מתוך קושי' הגמרא ומה חידש ר"כ הלא הכרייתא לפיכך שדורש
כל השמות על שמו • וכראה דגש על הקרא קשה מה צורך לכתוב אים יהודי • וע"ז קשה יהודי אימיו לכתוב
אים ימינו היה בשמן • אלא דהכתוב קעי אים יהודי לאשמועינן גודל חסידותו אף שהיה ראש סנהדרין בירושלים
והו' מפורסם בכל המעלות ונקרא מרדכי בלשן ע"ש שכלל בטבעים לשון עם כל זאת היה משפיל את עצמו ונשביל
זה היו כותבים עליו אים יהודי שגם זה הוא לשכחו וזה כוונת ר"כ מוכתר בנימוכו כפירש' •

אשר הגלה כו' גם זו לרמן על גודל חסידותו • כי דבר זה ידוע שמרדכי נקרא בנימין ההס' מרדכי בלשן
כראית בשקלים פ"ח משנה ה' ו"ל פתח' זה מרדכי שהיה פותח בדברים ודורשין וידע שבדים
לשון והיה ראש סנהדרין בירושלים ע"ש בהוי"ט ובמנחות דף ס"ד ע"ב לפרש' עיין גם • והו' ראוי לכתוב כל
הגולה גלתה עמו שהוא עיקר וכולן מפילין בא הכתוב ומעיד עליו עעם כל זה הולך עם הגולה והו' טפל להם
וכגולה לא הו' יודיע מי הוא לכן כתיב הגלה עם הגולה כדפרישית :

ויהי

אסתר ב

הרגום

ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת
 דודו כי אין לה אב ואם והנערה יפת
 תאר ושבת מראה וכסות אביה זאמרה
 דקחה מרדכי לו לבת ויהי בהשמע
 דבר המלך ודחו ובהקבץ נעוזה רבות
 אל שושן הבירה אל יד הגי והלרקח
 אסתר אל בית המלך אל יד הגי
 שמר הנשים :

כליכא דדהבא

ויהי וזהו מרדכי ית הדסה היא אסתר בת אביו
 ואסאי דהו קרין לה הדסה די הות להקפח
 וזרקיח דמטילו לאסא • אסתר הו קרין לה על די הות
 לכיעא ככיתא דמרדכי שבצין דהמש שנין (ז"ל ארנב) •
 ולא הות אפי זכר אלהין אפי מרדכי דאחשבידת לה
 לתורכינא ארוס לית לה אבא ואמא ועולמימא סמיחת
 רוו וספירת הו • וכעידן דמית אבוא אסתרית נמשין
 דאמה וכד ילדת יתה מתה אמה ונסבה מרדכי ל' כנית'
 והו קרי לה דרת • ויהי • והו כד אסתמט פתנס
 כרוו מלכא וגוירתי' וזאיתכנסית עולמינ בניאין ל'סון
 כרתא ליד הגי ואירצרת אסתר באותסא ואתעלת לניס
 מלכא לידא דהגי כער כסאי •

ואמאי הו קרין לה הדסה כ' רכדי התרגום אלו קסים להולמן שמקסה ואמאי הו קרין לה הדסה משמע
 מסובר דעת הס"ס דזה הפס שהי' קרין לה בליחותה הו אסתר על פס יפי' • והער כך אומר
 אסתר הו קרין לה על די הות לכיעא ככיתא מרדכי שבצין וחמש שבין (והי ע"ס ז"ל וארנב) • וא"כ אם שני
 בשמות נקראין ע"ס משעי' האין כ"ה • פס ילדותה זא"ת סתור אסתר כ"ה • פס ילדותה • קסה האין אומר משמע
 זה קראה אסתר ע"ס לכעוזה כו' והאין הו יורעין בליחותה פתהא כנעוהא ותהי' שנים רבות אלו ככיתא מרדכי •
 אם תהי' שנים רבות או מעטות זאם גם פס אסתר לא הי' פס המיוחד לה ולמה אינו מוכיזה הספר בשמה ונאמר
 נקרא משמע פתהר הי' פס המיוחד לה בלחמה הדסה היא אסתר משמע שמה הירוע לכל היא אסתר ופס
 הנחוקף היא הדסה על פס מעשיה ומעלותיה •

זכורי

דמכפיכא הי' כראה להגיה וכך ז"ל בתרגום וזהו קרין לה הדסה דיאות דקחה זרקיח דמטילו
 לאסא והות לכיעא ככיתא דמרדכי ולא תוית אפי גברא שבצין זארנב שבין כנמנין דרס"ה אלהין אפי
 מרדכי ואירצרת באונסא מלת בלאנסא מוסף על אקדא ומלקח קרדיה והן הן דרבי פ"ק דמגילה •

עשרת זהב

ויהי אמן את הדסה כו' גם כזה מדרך להודיע שבו של מרדכי הלדיק שהוא בעלמו היה משפל פס יתומה
 אמת לגדלה ולמה עשה זה בעלמו ע"ז בא הכתיב ליתן עשם היא אסתר שראה בדתה זכריותה
 מקסמותה זמנה מקוים בה שהיתה זכועה אפילו כסתר • וזו"ל שדרשו חזונה לכשרותיה דרמו ממלת והנערה
 דהיו מצי לכתוב כי אין לה אב ואם זה היא יפ"ת •
 בית לבוס דהיעא לא יתכן מלת ודחו כי מלת דע מורה על עתה המוכר כליווי המלך וכו' הוא ז"ל ע"פ הכנעא
 במדרגים שהיו בתוב בגוירת המלך כל מאן דמית ליה ברתא ומשמרא קמי שלוחא מלכא אחת דתו להמית •
 זכאשר איכנה מוונה ביהרג ואל יעבור דקדקע עולם היא ע"כ מסרה עצמה לכך כדי להכיל עצמה ומרדכי
 משוכס הרגיה זיפה פירט זס"ז •
 מרדכי זכי כל אדם הוהקך ליתן אסתו למלך מה הפרט בינה לאשר נשים כפואות • ועוד לטון הקרא ז"כ קסה
 להנין ב' ויהי בהשמע דבר המלך ודחו ואלו למחר והכי הל"ל ויהי בהקבץ כו' וכי מה איכפת לנו אם שמע דבר
 המלך או לא שמע הלא הלקיחה הי' נאום בעל כרתה • ע"כ כראה לי לומר דשמי כוונס היו בראשונה ה' ה' הכאי
 לקנן נפולות כי כך יצא נפדי המלך יקפו למלך כעדות דתולת וכן כתיב וזקנלו את כל כשרה במולה • והן

שתי גלת הכתרת

וְכֵן לֵאמֹר קִוִּיתִי רַחֵם מִכָּל אֱלֹהִים וְגַם לִקְנוֹן נְשִׁים כְּשֹׂאוֹת אִם הֵמָּה יִפְתּוּ תֹאֵר לְפִי דְלוֹת עֵינַי בְּלוֹתֵי הַמֶּלֶךְ .
 וְכֵן אִם הִוּוּ לְהַרְאוֹת לְהַרְאוֹת אֲשֶׁר לְלִבִּי הַמֶּלֶךְ אִם דָּאִי הִיא לִקְחִים אוֹתָהּ . וְאִם לֹא הִיוּ מְכִידִים אוֹתָהּ וְאִתּוֹ הִיוּ
 בְּנִינֵי מִתָּה כְּמִדַּת הַנֶּלֶץ לִכֵּן הִוּוּ גַם מְרֻכְבֵי לְהַרְאוֹת לְהַסֵּם גַּם אֲשֶׁר . וְאִפְשָׁר לְפָרֵס הַפְּסוֹן עַד לְ שֵׁשׁ ב'
 שְׁוִים וְשִׁמְשָׁא דְקָרָא מִכִּיחַ עָלָיו כִּי דָבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ הֵמָּה נְעֻשָׁם עַהֲפָךְ פִּשְׁטָא קָשָׁן וְהוּא הַפְּסָק מֵאִמָּר . וְכִתְבָּן
 הוּא בְּנִדְשִׁים הוּא ג' כ' הַפְּסָק מֵאִמָּר בְּפ"ע וְלִפ"ו י"ם הִכִּי לְפָרֵס הַקָּרָא וְהִי בְּהַשְׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וְלִקְנוֹן
 בְּחִלּוֹת לֹא הוּצָךְ לְהַרְאוֹת מְרֻכְבֵי אֵת אֲמָר לְסִלּוּתֵי הַמֶּלֶךְ אִף פְּנֵשָׁה לֵה כִּם שְׁחֹרָה לְכַעֲרוֹתָה מ"מ לֹא הִזְכַּרְתָּ
 לְהַרְאוֹתָ מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה אֲשֶׁר וְכִתְבָּן נְעֻשָׁתָה רְבוֹת אִף כְּשֹׂאוֹת וְאִלּוּ הִוּוּ לְהַרְאוֹתָהּ וְתִלְקָה אֲמָר

וְהַיָּמִב הַנְּעֻרָה נְעִינֵי וְתִשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו קָשָׁה לִי מֵהוּ הַחֶסֶד שֶׁנִּשְׂאָה נְעִינֵי . וְהֵיא הוּא יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת לָהּ וְאִין
 לֹמַר שֶׁהַחֶסֶד הִי שְׁמִיָּהּ אֵת תְּמַרוֹקִיהָ זֹאת לֹא הִי חֶסֶד נְבִי אֲמָר וְאִרְבֵּנָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר הִי כִּיחַ
 לֵה אִם הִיוּ מִשְׁלִים אוֹתָהּ כִּי כֹאֲמָה בְּלִקְוִי . ע"כ כ"ל לֹמַר שֶׁהַחֶסֶד הִי שְׁהַכִּילָה וְרַעֲוִים עַב"י בְּקִשְׁתָּה כִּשֵׁ
 שְׁמִינֵי נְבִי דְכִוָּל חֲמ"ו ה"ה ה"כ הִיא בְּקִשְׁתָּה מִהַי רַק וְרַעֲוִים שֶׁהִיָּתָה אוֹמֵר שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה לְאֲכֹל כ"א וְרַעֲוִים
 כִּי הִיא יוֹתֵמָה עֲנִי וְנָכוֹ וְהִיא תַחֲלַת כו' וְהִיא שֶׁמֶר הַנְּשִׁים בְּהִיא פְּחָדָא יִתִּיב כִּן יוֹתֵר וְדָבַר וְיוֹתֵיב דָּאִשֵׁ
 לְמֶלֶךְ . וְאִפְּלוֹן הִכִּי עֲשָׂה זֶה הַחֶסֶד עִמָּה וְהַכִּילָה וְרַעֲוִים כְּמִבְּקִשְׁתָּה וְאִף לְע"ר שֶׁהַכִּילָה קָרְלֵי דְחִוְרֵי הִיא לֹא
 אֲכַלָּה כְּמ"ם הַתוֹרָה וְעִינֵי כח"א וְעִינֵי כְּלִילָא דְרַבָּנָא :

לֹא הַגִּידָה כו' מִפְּסוֹן זֶה מִסְפַּר נִשְׁבָּח אֲמָר אִף שֶׁהִסְעָה דְרִיכָא לְכָךְ לֹמַר עִמָּה וְמוֹלְרָתָה וְלַהֲגִידָה לְהַי שֶׁהִיא
 יְהוּדִית מֵלֹא יֹאכִילָנָה מֵאֲכִילֵי אֲסוּר . אִפ"ה לֹא הַגִּידָה עִמָּה רַק אֲמָרָה שֶׁהִיא יוֹתֵמָה עֲנִי וְהִיא יוֹדַעַת
 עִמָּה וְמוֹלְרָתָה וְהֵיא בְּקִשְׁתָּה מִמֵּנו וְרַעֲוִים לְפִי שֶׁנִּתְגַּדְּלָה כְּאֲכֹל זֶה וְזֶה עֲבָנָה . מוֹכ"ה כֵּעַ מְרִינֵן בְּפִסְוֹן זֶה
 לְמָה כְּתִיב הִכָּא אִחַ עִמָּה זֹאת מוֹלְרָתָה וְלִקְנוֹן בְּפִסְוֹן אִין אֲמָר מְגִדָתָה כְּתִיב מוֹלְרָתָה וְאִח"כ עִמָּה וְפִי דְהִכָּא
 גְּבִי הִי מִסְתַּמָּח הִי לֹו כְּמָה פְּקִסְמוֹת וְהוּא כֹּתֵב שְׁמוֹת הַנְּשִׁים וְכִדְרָא הִי כְּמָה נְשִׁים שְׁמִינֵיהֶן שׁוֹת וְהִי לְרִיךְ
 לְכַחוֹן בְּפִסְוֹן עַם עִמָּה לְפִי וְאִפ"ה לֹא אֲמָרָה לֹו וְלִקְנוֹן נְבִי הַמֶּלֶךְ דָּלָא אֲכַפְתָּ ל' מֵאִיזָה עַם הִיא אִם הִיא
 שְׂמָנָה נְעִינֵי . רַק בְּעִיקַר שְׁאֵלָה עַל מוֹלְרָתָה מִי הִם אֲנֹתִי שֶׁמִּתְחַתֵּן הַמֶּלֶךְ עִמָּם לִכֵּן כְּתִיב מוֹלְרָתָה וְאִח"כ
 עִמָּה וְכַח"ס וְפ"י :

אסתר 3

הרגום

וְהַיָּמִב הַנְּעֻרָה נְעִינֵי וְתִשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו קָשָׁה לִי מֵהוּ הַחֶסֶד שֶׁנִּשְׂאָה נְעִינֵי . וְהֵיא הוּא יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת לָהּ וְאִין
 לֹמַר שֶׁהַחֶסֶד הִי שְׁמִיָּהּ אֵת תְּמַרוֹקִיהָ זֹאת לֹא הִי חֶסֶד נְבִי אֲמָר וְאִרְבֵּנָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר הִי כִּיחַ
 לֵה אִם הִיוּ מִשְׁלִים אוֹתָהּ כִּי כֹאֲמָה בְּלִקְוִי . ע"כ כ"ל לֹמַר שֶׁהַחֶסֶד הִי שְׁהַכִּילָה וְרַעֲוִים עַב"י בְּקִשְׁתָּה כִּשֵׁ
 שְׁמִינֵי נְבִי דְכִוָּל חֲמ"ו ה"ה ה"כ הִיא בְּקִשְׁתָּה מִהַי רַק וְרַעֲוִים שֶׁהִיָּתָה אוֹמֵר שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה לְאֲכֹל כ"א וְרַעֲוִים
 כִּי הִיא יוֹתֵמָה עֲנִי וְנָכוֹ וְהִיא תַחֲלַת כו' וְהִיא שֶׁמֶר הַנְּשִׁים בְּהִיא פְּחָדָא יִתִּיב כִּן יוֹתֵר וְדָבַר וְיוֹתֵיב דָּאִשֵׁ
 לְמֶלֶךְ . וְאִפְּלוֹן הִכִּי עֲשָׂה זֶה הַחֶסֶד עִמָּה וְהַכִּילָה וְרַעֲוִים כְּמִבְּקִשְׁתָּה וְאִף לְע"ר שֶׁהַכִּילָה קָרְלֵי דְחִוְרֵי הִיא לֹא
 אֲכַלָּה כְּמ"ם הַתוֹרָה וְעִינֵי כח"א וְעִינֵי כְּלִילָא דְרַבָּנָא :

וְהַיָּמִב הַנְּעֻרָה נְעִינֵי וְתִשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו קָשָׁה לִי מֵהוּ הַחֶסֶד שֶׁנִּשְׂאָה נְעִינֵי . וְהֵיא הוּא יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת לָהּ וְאִין
 לֹמַר שֶׁהַחֶסֶד הִי שְׁמִיָּהּ אֵת תְּמַרוֹקִיהָ זֹאת לֹא הִי חֶסֶד נְבִי אֲמָר וְאִרְבֵּנָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר הִי כִּיחַ
 לֵה אִם הִיוּ מִשְׁלִים אוֹתָהּ כִּי כֹאֲמָה בְּלִקְוִי . ע"כ כ"ל לֹמַר שֶׁהַחֶסֶד הִי שְׁהַכִּילָה וְרַעֲוִים עַב"י בְּקִשְׁתָּה כִּשֵׁ
 שְׁמִינֵי נְבִי דְכִוָּל חֲמ"ו ה"ה ה"כ הִיא בְּקִשְׁתָּה מִהַי רַק וְרַעֲוִים שֶׁהִיָּתָה אוֹמֵר שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה לְאֲכֹל כ"א וְרַעֲוִים
 כִּי הִיא יוֹתֵמָה עֲנִי וְנָכוֹ וְהִיא תַחֲלַת כו' וְהִיא שֶׁמֶר הַנְּשִׁים בְּהִיא פְּחָדָא יִתִּיב כִּן יוֹתֵר וְדָבַר וְיוֹתֵיב דָּאִשֵׁ
 לְמֶלֶךְ . וְאִפְּלוֹן הִכִּי עֲשָׂה זֶה הַחֶסֶד עִמָּה וְהַכִּילָה וְרַעֲוִים כְּמִבְּקִשְׁתָּה וְאִף לְע"ר שֶׁהַכִּילָה קָרְלֵי דְחִוְרֵי הִיא לֹא
 אֲכַלָּה כְּמ"ם הַתוֹרָה וְעִינֵי כח"א וְעִינֵי כְּלִילָא דְרַבָּנָא :

לְאוֹמְרָא לְהוֹן וְלִפְקִוְתָהוֹן בְּנִית נְשִׁים : לֹא . לֹא חוֹתָא אֲמָר יֵת עִמָּה וְתוֹלְדוֹתָהּ עַמּוֹל דְּמִרְכְּבֵי פְקִירָה דָּלָא תְחִי
 וְעַמּוֹל מֵה פְקִירָה דָּלָא תְחִי עַמּוֹל דְּחֶסֶד בְּלִנִי מְרֻכְבֵי וְפִתֵי דְשִׁבְרֵת יִקְרָה לְכַפְשָׁה וְלֹא נְכִיחַ דִּיתֵי לְחִמֵי
 שׁוֹרָה לְמַלְכָא וְלִשְׁלִיחָא דִן יֵתָה דִינֵין בִּישִׁין וְקַטְל יֵתָה . וְלִפְנֵי חוֹזָתָא אֲמָר עִמָּה וְיִלְדוֹתָהּ דְּלִפְסָא דְגִינוֹ עֵלְמָה
 מִלְכָא וְקַטְל יֵתָה וְנִשְׁיָו עַד דִּי הִיא מִיכָה לִכֵּן פְקִירָה יֵתָה דָּלָא תְחִי עִמָּה וְתוֹלְדוֹתָהּ .
מִלְכָא דְרַבָּנָא וְיֵתָה עִמָּה עִלְמָה לְשִׁמְשׁוֹתָהּ שְׁנַע יוֹמֵי דְשִׁבְרָתָה וְהִיא אִתָּא גַם כְּשֶׁהִיָּתָה מוֹכָה בְּהַסֵּם שְׁנַע יוֹמֵי שְׁבַתָּה
 לִירַע אִישָׁא יוֹם הַשַּׁבָּת . וְכ"ל וְדָרְשׁוּ הִכִּי מְרֻכְבֵי בְּרַחוּמֵי לְתַת לָהּ מְנִית הַמֶּלֶךְ דְּמַשְׁמַע לָהּ
 דְּלִיּוֹת

ראיות לתא אבל לסאר נשים שהיו עם בנית הני לא היו ראיות ולא חלא דהוור מני בהון לידע מתי ווס הטבת
 יודיע מה די תא בזהר והכאתיו כמה פעמים דעט"ו כל מלך האמור דאכתי סתם הוא יילכו כל עולם לכן יס לפרט
 ואז טעם הכפרות הראיות לתא לה מאת המקום כ"ה סלה תפכתי הימתי ווס השנת סלה הכסול בחלול סנת
 ע"ר רגלי חסדיו ישמר . ע"כ קראה אותם כל אחת על יום אחד מסנת ימי בראשית שטרע מתי ווס הסנת .
 יומא קדמא חוליהא להראות טהיוס מהיל ימי החול . בשני דוק עתא טבו כאמר ויאמר אלהים יהו רקיט . נב'
 גכוכיתא בו כאמר ויאמר אלהים תדשא וזהו הארץ כמו נן . בד' כהוריתא בו כאמר ויאמר אלהים יהו מאורות כו'
 כה' רוחיתא בו כאמר ויאמר אלהים ישדלו המים כו' . ז' כסטי חורכיתא כי בשני ככרא ארוס טהו חרוף כסכלו
 סכל יודי עולם . בשנת קידס רגועיתא כי טיוס השנת המלא מרג ע לכפס . דקטא רגיו פלה מלכא וקפל
 יתה ופילי עמה וילרותה מה סלא פירט מטעם ראות כב"ס והובא ברט' במילה הזאת משום דהכריתו לכו
 הקרא דהל"ל לא הגידה כו' כאמר לזה עלי' מרדכי . ומכא מלות יתירות הוכיח שהוקר אותה באזהרה כפולה .
 אמר אלא משום שכנת כפנות לכן פי' פרושו . כולוהן צדקתא כו' סלא אכלה כ"א מה טהס היו טכסלין . ומה
 ספי' תופ' במילה קדלי דחוריו לכפרות' לאו כהני טכנה מידי סלא פהיו לה עוד כפרות מנלעדי סלו :

חרגוס

אסתר ב

וככל יומא ויומא פדרכי הוו מלכי ואזל
 קדס דרמא דבית כשיא למירע ית סלמא
 דאסתר וואה אהעביד כה . וכהניש' וכד מטא סידור
 עולמתא ועולמתא למיעל קדס מלכא אחטורוס מהוף
 דיהיו לה כהלכת כשיא מחתינן בתפכוקינן פרי עשר
 ירחי סתא ארוס כדן פלמין יומי סמתוריהון סתא ירחי
 כעכמת ואנחוקינן דמכתר ית פטרא ומסיק ית כפרא
 וסתא ירחין כבוסעיא וכפמטורי כשיא . וכזה . ונהרין
 זמן בתר דפלמין תרי עשר ירחי סתא עולמתא עלה
 לות מלכא ית כל רב וסרנן די כביא למימר טן יד
 יתיהב לה למיעל עמה מביא כשיא עד בית מלכא .
 בעדן רמטא הות עילא לסמטוהי ית מלכא ובעדין כפרא
 הות תיבא לבית כשיא תנין לידא דעעכבו רבא דמלכא
 כער מערוכיתא ומכאן ואילך לא תיעול תוב לות מלכא
 ארוס אלהין ההיא דאתרעי כה מלכא וקרי לה בשמא
 מפרס וכתיב .

כלילא דרהבא

וככל מרדכי הוה מלכי . אפטר למר זה מרכיב מתהלך ולא כתיב הולך . ועל מה הוי מלכי סלא ידע על
 מה אירע לכדקת זאת סללחה למככר על . ע"כ הי' מתפלל לכני הטס יהיא לקובה . ובה הכערה
 כה דין זמן כו' מפני שתיבת וזה הוה טועטס בו' . והוא טעס מכתיב לכן פ' סקאי אלמלא . ולא דלמטה .

עטרת זהב ולי כראה דהכל על טכנה כאמר והכת נ מספר כטכנה סממרה מאמר מרדכי מכל דגדים דהכא
 דרכה להאכילה מלכי איבור ויהא נקסה מהני פיאכולנה זרעונים והוי לב לומר טהיא יהודית ואיבורה במלכות
 הללו אולי יסמך הני על הנס דאדאוי ידע מועטת סק' ודכיל דיומי כ"כ . ה"ה הכא אס תאמר טהו יהודית
 ישמע

שתי גנה הכתרה

למען לדבריה ויסמוך על הכס והי' לה לחטום אולי לא יאבה פי לסמוע בקולה כי אמר אם תראה פניך רעים
 ואתחייב אני ראשי למלך ולא היה להגיד כ"א עמה ואפ"ה לא אמרה ושמרה דברי מרדכי וכתבה בה' שם תסמור
 לזות מרדכי לא יאונה אלא רעה ונקמן כבר הי' כהר שלכות בראשה והמלך חפץ לירע דק שתגיד לו מולדתה
 וקצן בתולות שנית והווי לה לירא אולי יעניוה ממלכות ויהא נוסתה מדונה ולא הייתה צריכה להגיד אלא מולדתה
 מי הם אבותי ואפ"ה לא תגיד כי שמרה דברי מרדכי כאשר הייתה באמה אתו

וככל

יום ויום כו' ים להתפלל על פסוק זה בשלמא דרשה לרעת את שלום אסתר עטרי אבל מה עשה בה
 אין להנין הלא נלקחה לצית המלך להיות לו לאשה וירוע הי' לו שהצרכה לעסיק בחמרוקיה יב"ח
 וחי עשה לה דבר רע הלא בימי תמרוקיה הי' עמים כל מיני תענוגים עוה"ו כדי שתראה עובות מראה • אבל
 לפמ"ם ניחא שמרדכי כוה עליו שלא תגיד עמה ומולדתה • דלה לירע האך תעשה וזכרל משאליו איסור בי הגו
 והכילה בפ"כ אל לא תגיד שהיא יהודית •
 ומהו אסתר כשאת חן בעיני כל רואי' יש לרקק מה דביקות וחינוך זה כוה • הואיל ולא בקשה דבר מש"ה ותהי
 אסתר כשאת חן כו' • וכראה לפרש דהנה יש לרקק מה משמיענו כותבי המגילה בפסוקים הקודמים אלא להוריש
 גודל מדת החסירו' פה' באסתר • כי כל אשה ואשה בהגיע חוד שלה לבוא אל המלך הייתה כז נסת בקול המען
אסתר ב

תרגום

בכלי

ובהגיע

וכד חמא פדור אסתר ברת אבימיל אחנוי
 דמרדכי דכסבה לי' לברתי לחיטול לות
 מלכא לא תבעת דרוך לכל מידעס ארוס אלהן יתמן
 דומר הנא רבא דו למלכא בעד כשיא זרות אסתר
 עשינת עיניו ומשכחא דחמין בעיניו כל ריהא • ואלקא
 זאירבדים אסתר לות שלכא אסורוס לאתתא ואעל יתש
 לבית אירדון בית מלכותא בירחא עשיראה הווי ירחא
 דענת כשתא עשינתא למלכותי • ויאהב • ורחס מלכא
 ית אסתר מכל כשיא דהוו מתכסין זאטעכט דחמין
 עיניו קדמוהי' וכל בתולתא ושוי מכיכא דהכנה על
 דושה דטורד יון קיטין בית דמכא ית איקובון דוסתי
 זאוקיס חמין ית איקובין דאסתר זאזתיב יתה על כורבה
 חמין זאמליך יתה חלף וסתי • ויפס • ועבר מלכא משתיא
 רבא לכל דברכני ועברא והוה קרי לי' משתיא דאסתר
 והכית שניך כהנא לפלכיא עבר זיהב לי' מתקן זחילין
 כמסת ירא דמלכא • ונהקן • ובאחכנסות כפולתא
 זמנא תכניא ומרדכי מלכי זאול ויתב כתרע מלכא • אין
 עמיסת ויומא וימנא דהא הוי שאיל לה מלכא מאירון אומ'
 את ולא הות אסתר הוויא ילדותה וית עמא כמה דפקוד
 פלה מרדכי וית אמר מרדכי הות אסתר עברת שטא
 ומוציא הות כשרת בוחא רחוקא היה מורד' כנסלין
 זחמ' דעממין כוכראין לא הוי עמ' וכל פקוד' דאתחייב'
 בהון כמי דבית ישראל הות כשרא על פוס מרדכי סיכמא
 דהופ כשרת כד הוה מתרביא עמי' :

ובהגיע תר אסתר בת אביחיר דר
 מרדכי אשר לקח לו לבת לבוא אל
 המלך לא בקשה דבר כי אם אשר יאמר
 הגי פרים המלך שטר הנשים ותהי
 אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה •
 ותלקח אסתר אלו המלך אחשוורוש אל
 בית פלכותו בחדש העשירי הוא חדש
 שבט בשנת שבע למלכותו • ויאהב
 המלך את אסתר מכל הנשים והשא
 חן וחסד לפניו מכל תבולדות וישם
 וכתר מלכות בראשה וימלכה תרות
 שתי • ויעש המלך משחה גדול את
 משחה אסתר והנחה למדינות עשרה
 ויהן משאה כיד המלך וברקבן בחור'
 שגית ומרדכי ישב בשער המלך • אין
 אסתר סגרת את עמה דאת מולדתה
 כאשר צוה עליה מרדכי ואת מאמר
 מרדכי אסתר עשה כאשר הייתה
 באמנה אתו •

שתי גלת הכתרת

יב

בכלי זמר ונבלים ושירים כאשר הכתוב מעיד על זה את כל אשר תאמר כו' כי כל אחת תאמר כלכה אני וזרתי
 אחי מלכה תחת ושתי כי יחסן המלך יותר מנכולס כו' כי נת מעלו ומרו' ויחוס' ויפת תאר אני . ואחר כך
 נבקר כשהיא שבה אל בית הנשים סנ' הו' בנשתה מרובה יותר מן הכבוד שהיה לה אזמול וכלי ספק בעת
 שמוליכין אותה לבית המלך היו מקפאין בה שאר הנשים שנסארו עדיין בני' הגו מדאגה מן אזולי תקובל בפני המלך
 ואשה מתקפה בידך חננתה וכל אחת מהנשים שבבית הגו מסמא היו בורקים אחריה ומחפשים למכור בה מוש
 ומסרון כדרך הנשים יאכל כהגישתך אסתר לא נקשה דבר חדא מפני שאנשה היתה לרנב זה ולא היה נוחא לה
 צוה . ועוד שלא לעורר עליה קנא' הנשים והבחול' זכות הסרים שהיו שמה ועוד פן לא תהא הונגו' בעיני המלך
 לא יהא כושתה כך גדול . כ"ל את אשר יאמר הגו ומה שמוכרתת לעשו' מפני כבוד המלכו' חוץ מזה לא נקשה
 דבר ומתוך כך ותי אסתר נשא' הן בעיני כל רואי' וייקו אפילו בעיני הנשים אשר נסארו בני' הנשים נשא' הן
 כי נכמרו רחמי כולם עליה להיותה יתומה עני' לדעתם . ואין אדם מתקפא אלא גבור כגבור עשיר בעשיר אבל
 זאת הרכ' היתה שפלה רוח בעיניה ולא עלתה על דעתן של שאר הנשים שהיו תהו' מלכה תחת ושתי לפיכך
 לא היו מקפאין בה :
 ותלקח אסתר כו' לכאורה מלת ותלקח נפסוק זה אין לו ביאור .
 בשלמא לעיל פירושו בע"כ ונס תו' פי' לעיל באנשה אבל הכא לא יודק מלת ותלקח כי הלא כבר היתה בבית
 המלך . והל"ל ותקח המלך כו' אבל לפמ"ם שלא עלתה על לבו שהמלך יחסן בה ונס שאר הנשים שבני' הגו
 לא עלתה על לבן שתלקח אסתר להיות מלכה ואע"כ ותלקח כאלו נלקחה בע"כ . כי מי שאינו מקפא גדולה
 וממקין אותה היו בעיניו כמו בע"כ :

כלילא דרהבא

ותלקח

בית מלכותא מרכת כפל לשון אל המלך כו' אל בית מלכותו מוכח דהכא מייירי שנסאה לאשה
 אף דנס שאר נשים לקח אכן שאר נשים לא היו תחלת לקיחתם לאשה אלא על הנאי אש יעב
 בעיניו ואם לאו ישנו אל בית שעשנו . אבל לקיחת אסתר הו' מיד לו לאשה לכן פירש ואדברת כו' לאתתא .
 ויאבב . ועוד מן קיטין בית רמכי' מרכתי וינס כתר מלכו' בראשה ורעינן שהמליכה תחת ושתי ולמה כאמר
 וימליכה תחת ושתי לכן פירש ועוד י אין . שאל לה מלכא כו' לעיל לא פירש הכי בפסוק לא הנידה משום
 דהכא שני קרא בלשני' אין אסתר מנדת משמע אפילו שאל אותה אפ"ה לא דנתה להניר אפילו ע"י הכרה דומיא
 דפיסא ואת מאמר כו' שביא ומועדיא כו' וכל פקודיא הוה נערת ולא היתה עובדת מכל לך . אף הכי בהגדת
 עמה ומילדתה היתה משער' מאמר ומרכי מנלי להניד אפילו ע"י הכרה ועוד כל הקרא מיותר הוא הרי כבר
 כאמר שלא הנידה אע"כ שאל אותה ואפילו הכי דנתה להניד :

אסתר ב ג

בימים ההם ומרדכי ישב בשער המלך קצף כגתן ותדש ישני סריסי המלך
 משמרי הסף ויבקשו גשגש יד כמלך אחשורוש : ויודע הדבר למרדכי ויגיד
 לאסתר המלכה והאמר אסתר למלך בשם מרדכי : ויבוקש הדבר וימצא
 ויחלו שניהם על עץ ויכתב בספר דברי הימים ולפני המלך : אחר הדברים
 האלה גדל המלך אחשורוש את והמן בן המדתא האגני ויגשאהו וישם יאת
 בשאר מעל כל השרים אשר אתו : וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כרעים
 ומשחתחים להמן כי כן צוה לו רמלך ומרדכי לא יכרעי ולא ישתחוה : ויאמר
 עבדי המלך אשר בשער המלך למרדכי מדוע אתה עכר את מצות המלך : והיו

כאמרס

7

שתי גלת הכהרת

כאמרם אזני יום היום ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן עק מרדכי המה :

תיגום

בימים

ביומיא האיטון וגרדכי יתיב בסגהרדין דתקופת לה אסתרי בתרע מלכא ובר חזו תרין דברכניא כרין נכסו וקאטו וזאמרו דין לדין הלא מלכתא כפתגם מלכא דמי לסלקא יתן ולאוקמה יע מרדכי לית כנותא לסלקא תרין קלוסכתרון ולאוקמה חד ככן אחישעו דליטנהון בנתן ותרס טרסאי תרין דברכני מלכא מכערי פלערין ואמרו לאסקה סמא רמוסא דמשול לאסתרי מלכתא ולאושעא ידא במלכא ואסתרוס לפקטלי' בסייפא נכית דמוכי' ויודע' ואסתמודע פתגמא למרדכי על דהוק חכים למללא כשנעין ליטנין ופיו לאסתרי מלכתא ואמרת אסתרי למלכא ואסתריב על טוס מרדכי' ויבוקס' ואסתרי פתגמא ואסתריב קאטו ואלעליבו תריוהון על קיסא ואסתריב בספרא דברכניא דמתקריא תרירא קרס מלכא' אחרי' בתר פתגמיא האילין עלת מדת דינא קרס רנון כל עלעין וכן אמרת הלא המן דשיעא כחת מן טוין לירוסלים לבטלא כנני בית מוקרד' והא כען רכי מלכא אחשורוש ית המן בר המדתא די מורעי' אנב בר עמלק דשיעא ומני' רב על כולא ותקין ית כורסא' מפלוי כל דברכני די עמי' עני מרי עלמא ער כרו לא אסתמודע בעלמא פסיקו מיני ער די יתדברט וישתורע לכל עמיא ומן בתר כן אסתריע מני' על כל עקתי' די יעביד איהו וכל בית אנוהוהו לעמא בית ישראל' וכל וכל עברי מלכא די אסתריע בני' מלכא גמנין לאסתריע די הקיס כחדיה וסגדין לי' להמן ארוס כן פקיד על הי מלכא ומרדכי לא הוה גמין לאסתריע ולא הוה סגיד להמן על די הוה לי' ענד פלח ואזרני לי' בעלמא דלחמא ואמרו עברי מלכא די בתרע פלערין מלכא למרדכי מה דין את עבר ית תפקדתא דמלכא' והוה בשולחיהון לאתי' יומא וימחרא ולא קבל מכהון וחיואו להמן למחוי' היתקיימין פתגמא מרדכי כל קבל פתגמי דהמן ארוס חוי להון די להמן לא הוה סגיד על דהוה עברי' דאזרני לי' בשולמא דלחמא ולאנדראא די הקיס כחדי' לא הוה גמון על דהוה יהודי ויהודאי לא פלחין ולא סגדין לי' וירא' וחזא המן ארוס לית מרדכי גמין לאסתריע ולא הוה סגיד ליה ואסתמי המן עלה דמרדכי דתחא' :

כילוא דרהבא

ומרדכי יתיב בסגהרדין כו' דהוקסה מאי איכפת לנו אם ישב או הלך' והוה לכחז ומרדכי הי' כשער המלך לכן נטה מורך פסוע' זפי' המלך קאי אמלכו של פולס והוא שער המלכות בהלכה והם כשער המלך הוקבע ויכתבם ובר חזן תרין כו' הוכרה לפירושו דקסה לו האיך תליא קליפת בנתן ותרס ניסנית מרדכי כשער המלך והוה יכול לכתוב בימים ההם קאף כו' לללא יד במלך אחשורוש ומרדכי ישב כשער המלך' כי ע"י ישיבתו סס כתורע לו הקצר משה' פי' פירושו לאסתרי מלכתא' מניין לו זה הלא בקרא לא כתיב כי אם לסלוח יד במלך כו' ואסתרי הואיל והגיד מרדכי לאסתרי המלכה ולא אמר בעלמו למלך כי הוקסה לבטל התרגום על מרדכי האיך עשה זה דלמא תתעבל המלכה מלהגיד למלך ויניי ויניי ימותו את המלך' הלא סהרבר היה כונע גם כנופיה ולהמית גם אותה התייעלו יחדיו ממילא כוזרני' לא תתעבל מלחמד למלך' לאמקשלא בסייפא אפוד שדייק מדכתיב לסלוח יד ולא כתיב להמית עיין עש"ו' ארוס חוי להון כו' דאזרני לי' ולאסתריע לא כו' מה ספירס שאמר להם שני דברים' האכחזו מרדכיב כי הגיד להם שהיה יהודי' וכי לא היו עברי המלך פכורים אותו הלא זה חמס טכיס שהי' עמס כשער המלך' כי מיד אחר שלקא המלך את אסתרי נתמכה מרדכי להיו' שער השער כמ"ס כעש"ו כשם המדרש' וכן הוכחתי סס ממלת וישב חסד וגם קודם לזה היה רגיל סס כשעורא כמנילס זלמ' וכי לא הוה יודעים עברי המלך שהוא יהודי ומה הגיד להם עכסיו והוה לכתוב בקפדה היעמדו דברי מרדכי שהוא יהודי' לכן פי' שני דברים זהכי פי' הקדא היעמדו דברי מרדכי אם יתקיימו דבריו עס שאמר להם שנמכר

לו לעזר נטולטע דלחם ואין זה ככון מיסתחיה הארון לעברו ואין זה כוות המלך ועוד שהוא יהודי ואסור להסתחיות
לע"ו ולהמן הי' ע"ו עם לפי התרגום שהוא אכורעא

עשרת זרב

ויעש

המלך עשה כו' זאת המעשה ענה המלך להננת אסתר להראות ששכח לגערי אהב' אשתו ראשונה
כי אלו הי' זכר הראשונה הי' לו למנוע מלעשו' מסחה לשמו כי נכשל פעם אחת במעשה היין שע"ו זה
נהרגה ושתי • אכן לגודל אהבת אסתר שכה כל זה וזה ערוך בקרא את מעשה אסתר •
ההם כו' כפסוק זה ימנע כעה דקרוקים חדא על מה קאי גומים ההם ועוד האין תלוי קניפת
גנתן ותש כנישבת מרדכי כשער המלך • ועוד מאי איכפת לן אם הם שומרי הפך או לא •
והכתי' הי' יכול לקצר ולכתוב הכי ומרדכי יושב כשער המלך ויודע לו אשר גנתן עו' ע"כ כ"ל רבולו לדרשה כאח'
דנהגה מלאתי ראיתי בילקעו וז"ל כהכנסה אסתר למלך אסתר לי' לאחשורוש אתה למה אין אתה עושה כשם שהי'
מלכים ראשונים עושים שהיו משיבים ארם לריק יהודי כשער המלך כ"כ הוסיב רביאל כתרם מלכא
אמר לה המלך מוכרת את ארם יהודי וכשר • חמרה לי' יש כאן ארם גדול כשר וזריק ושמו מרדכי כיון שהעביר
המלך והעמיד מרדכי תחתיהם קצפו ואמרו האיל והעבירנו המלך כלך ובהדגנהו דלכעה • ויהי' הכל שומרים
גנתן והרס כששמו את המלך היו משמרים אותו יפה • ובכשוו שהעמיד יהודי עם נהרג המלך עכ"ל • לפי' כ"ל
ראריכו' הלסוק של הפסוק הוא להגור' על דרש זה והכי ביאורו • כימים ההם שכלקחה אסתר למלך למלך תחת
ושתי ומרדכי יושב כשער המלך ישב כתיב חסד לדרוש באותן הימים כתענה מרדכי על שער המלך כשו שררו'ל
ישב גני לוש ונני עפרון עיין עליהם • ה"ה הכא כתיב יושב חסד להורות דבאותן ימים מכווה המלך להיות שומר
השער והיא דכתיב לעיל ובהקצו בתולות שנית ומרדכי יושב כשער כו' החס אינו מורה על שום התמדת וראי'
מתרגומו ע"ש דק שיש עם כשכיל אסתר אבל הכא מייכו פמיכווה המלך למשיב שם • ובשכיל זה קלפו גנתן
ותרם כדרש הכ"ל וז"ל דהיה דרש של השמעווי לה ש"ל הדרש של הס"כ כפ"ק דמגילה שאמרו בואו זנטיל ארם
בספל כו' אמר אני אשמור כו' דמשמע שהיו שומרי המלך • וגם משמע שלא העבירו עדיין ולפי הדרש
הכ"ל משמע דקף הוא אסוקפת הכית שהיו שומרי השער • וגם משמע שכבר העבירו משמרתם • עיין בח"א
ובמגילת הפך שחבר מוכ"ה כ"ב ורבריו מתקופו ואני איני רוצה לערוך המשגיחים •

בימים

ויודע

הדבר כו' בפ"ק דמגילה אר"ח כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם כשומר ופאמר אסתר
למלך בשם מרדכי • רנים מקשים דלמא כך אהרמי ומהיכי מצא דבר זה וכדאה להוכיח דברי ר"ח
דהנה קשה על מרדכי כשמשע דבר זה מהנתן ותרם היה לו ליכ' מיר אל המלך בלי שהי' להגיד דבר זה למלך
עלמו כי הי' דבר הנעשה בגופו של מלך • מפני מה אמר דבר זה לאסתר שתגיד למלך דלמא תתעבל המלכה
וביני וביני ימיתו את המלך • ואין אחר המות כלום ואין לומר שעשה
זאת כדי להנכה על בעלה המלך אם היא תאמר דבר זה למלך
ואהב אותה ביותר הלא אנוסה בלקוחי' היתה ויותר הי' נחא להם
אם הי' משלחה • א"ל שמשעם זה הגיד לה שתאמר הרוד בשמו
שהיא סגולה לחייה דבר ואח"כ באה הנאולה עיין מוכח שזוכת
למרדכי היה להביא גאולה לעולם • ומעתה קשה גם על אסתר
למה אמרה למלך בשם מרדכי היה לה לומר סתם טעמתי דבר זה
כי היכ לה לחשוש פן ירגישו הפרים האלה ויעבירו את הקס ולא ימאז הדבר כאשר באמת עשו כך כראייתא
כמדדשים והיו שכתה השדים האלה על מרדכי • וז"ל גם כעניי אסתר בספלא דבר זה למה לו למרדכי לחמד
לי דבר זה ולמה לא הלך בעלמו למלך כי שהיה' אפורה בסכנת נפשות בזה אלא על כרחך טעמו של מרדכי
לאמר בשמו למלך להביא גאולה לעולם וז"ק •

ואין להקשות שלא עדיין הקשטא קיימ' למה
לא חשט מרדכי שתתעבל מלהגיד למלך י"ל
מש"ה כתיב ויגד לאסתר המלכה לסון קשות
כמו ותגיד לכני ישראל ספויורה שלא תאסר
מלאמר למלך •

שתי גלת הכתרת

אמר

הדברים האלה עד וימלא המן חמה * פשיעו * פמיכו * הפרשיו * להדרי * ומהו הליון אחר הדברים
האלה לשון רבים * זריבין חיבור ודביקו * להדרי וכו' לחכרם * ועי' ויפלו הספיקות ויובנו הפסוקים
ומה שיש לרקוק בהם * כי רבים הם ולא הבנת הקיבור לא * אתכם רק מה * שיש מההכרח * והכני אקרים הערה
קטנה דע שכל כוונת המן הי' להחטיא את ישראל תחלת כוונתו עד סופו הו' ע"ו כמו שכתבתי בשם מדרש תחלת
מגילה זו וגם הכי אית' בחרגוס בפסוק זה עיין עליו * אומר אני אחר הדברים האלה אחר שני דברים הרא'
שכתבה אסתר להיות מלכה * ואידך שמרדכי עלה קצת לגדולה וכתמכה ליסב בשער המלך ועי' מקום זה יתקדם
ש"ס ב' דהכי לתקן הענין שיהי' וסתחויס לכלם בימי כ"כ כאשר אבאר בפסוקי * הנה כא עת וזמן ספקה הי'
את עמו לכנות להם בית כנרשומה * אכן ב' מניע ת הי' כדבר זה שהי' בידם ב' עזירות חרה מה שהסתחוו לכלם
כ"כ הפסוק השני שהיו כהנים מכשורת אחרים * וכל זמן שהשטן והמשיחיות פורה ראש ולענה קיים והיא המן
הדוע עורע עמלק דענו של בית המקדש * ה"ה להם לכנות הכית בדרך הסעש כ"ה בהעבוד השעש מן השלש *
הע"פ שדרך נס ויכל הקב"ה לעשות אצל לא הי' רחום לגאול ע"י נס כדאמרין בפ"ה בברכות רח"י ישראל
לעשות להם נס בימי עזרא כדרך כו' אלא שגם הענין * שמשנין ויהי' דגאולת כול לא הי' דרך נס כגאולת
מלכיהוה רץ בדרך השעש * וישראל הי' משוקעים בעומת בני עובות אלו והיו זריבים לעשות נגדם תובת המקדש
וחמירין נגמ' ה"ד בעל תשובה באותו מעשה ובאתו מקום באותו מעשה שעבר לריק לשוב והיו זריבין לתקן את
אשר תקן * תמורת מה שהסתחוו לכלם זריבין לכשור בע"ז * ותמורת מה שכתבו מעבודת אחרים זריבין לסגוף
גופם בתענית והקב"ה רוכה בתשובתם של ישראל אליו * ובפרט שהי' קרוב לבוא הזמן לכנות הכית * כגון הקב"ה
בלב החסודים לגדל את המן זרר היהודים * ותחילת גדולת הי' לתלותו על שן גבה חמשים חמה * והכי אית'
במעשי וו"ל ויסס את כסאיו מעל כ"ל עולה חמשים עכ"ל ואת' למה לא המית את המן שרש עלותו לגדולה *
יש כמה טעמי' והעיקר הם שני' עשמים אלו והם הלא שיגור על ישראל גזרות קשות ועי' יחזור בתשובה *
במח"ל נד"ה הכרת העובת יותר ממ"ח נביאים כו' ושעם ה' חס הקב"ה המיתו שרש עלותו לגדולה * לא
הי' כ"כ פרכוס בעולם לכן הגביה הקב"ה אותו * ואח"כ הגילו והרגו כדי שתהא חימתו של סנבלס והכדיוו בעלי
זריתו של המן * והם נקראים לוי יהודא ובישלו כיון הכית בימי כורש מלך פרס * :

וצוה

המלך לכל עבדיו וסתחוו לו * ומרכי * לא יכרע ולא ישתחו וכו' יס קצת לרקוק מפני מה כתוב
לשון עתיד לא יכרע כו' דהיו לו' לומר לא כרע כו' ע"כ כדלה לו' לומר כהלו דה"ק אומר כן בשב' ל'
זה נתתי לו גדולה שמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ויקדש ש"ס בפרהסיא וכן עם בית ישראל לתקן הענין נקצת
דורא * ולא די במרדכי לא כרע אף גם שהכריו והזהיר עם בני ישראל שלא ישתחו אליו כי אל ככר היה חקוץ
על נגדו וזה מוכח מלשון הפסוק שהזהיר עם ה' שגאמר ויאמרו עבדי המלך כו' מדוע אתה עובר את כו' ואם
זה קאי עליו שהוא לא השתחוה היו להם לומר לו מדוע אין אתה עושה את מצות המלך על שב' ואל תעשה לא
יורדק לשון העברה * אבל לפי מ"ש דהכריו והזהיר לעם ה' שלא ישתחו בפיר אמרו לו מדוע אתה עובר * ועוד
יש להוכיח שהזהיר לעם ה' מרכיב לשון העברה שהוא לשון הכרזה כמו ויענינו קול במחנה והכי ביאורו מדוע
אתה עובר דהיינו מכריז לעבד את מצות המלך מלת עובר נקרא לפניו ולאחריו ותרש שכוונת המן לא הי' כ"ה
להעניד את ישראל על הדת * דהא קשה על מרדכי באם אמת הי' הדבר שהמלך צוה להשתחוות לו למה הוא לא
השתחוה ומאי איכפת לו' אם ע"ז חקוק על נגדיו הלא עותר לכבד כגד המד חו הכבוד אפילו ע"ז חקוק על
נגדיו שחיבו מכבד לע"ז כ"ה למדים ההם מפני גדולתם והשויתם כדאי' בת"ה סי' קנ"ו והוכח בש"פ י"ד סימן
ק"כ בהג"ה ואם רוצה להחמיר כסדרא ראשונה שם ז"ע אם מותר במקום ס"כ * ומכ"ס לתקמיר על אחרים והאיך
הי' מרדכי מחמיר והניח כלל ישראל למענה גדולה משום חומרא בעלמא * אכן אם כוונת הגוי להעביר את ישראל
כל הדת אפילו על ערקתא דממלכא יהרג ואל יעביד כדאי' בי"ד קנ"ו * ע"כ חכו מוכרחים לומר דכוונת המן
הי' להעביר את ישראל על הדת * ועוד יש לי הוכחה שכוונתו הי' להעביר כו' דקשה על המן אם כן הוא
כדבריו שהמלך צוה לכבדו ולהשתחוות לו למה זה עשה ככה שהקס ע"ז על נגדו דוה מנרע גרע כמו וכבדו *
אם

שתי גלת הכהרת

מ

אם אין ע"ז על בנדו יודעים כל העולם שהסתחווה שסתחווים לו הוא בשביל כבודו וגדולתו שגדלו המלך אבל פנים ע"ז על בנדו יאמרו הריאוס מה שסתחווים לו אינו לכבודו כ"א לכבוד ע"ז ולא לו הכבוד והגדולה אלא ע"כ כונתו היה להעביר את הדת ולכן הוצרך מרדכי להזהיר עם ה' על זה כדי לקדם ש"ש עיני נחום כ"י כלל גדול דף ע"ב ע"ב לחזר סנוי דמרדכי לקדם השם עבדו .

ראב

תשובתי למה לא כתב במגילה רק ומרדכי לא כו' ומעט ישראל לא כתב מאומה הא לא קמי' שאפשר שישאל לא עבדו לפניו כל אותן ימים או שהוא לא עבד לפניו . או שאפשר שהיו רשעי הדור ניכיהם שלא שטעו לקול מרדכי מש"ה לא כתיבא לי' לקרא לומר שלא כרעו כלל . אבל מרדכי יושב תמיד בשער המלך והמן הוצרך לעבוד תמיד לפניו כל שעה להכי נקט הקרא ומרדכי כו' אבל באמת בראמך .

ויהי

כאמרם ולא ישמע אליהם גם הכי יוכל הכתוב לקרר ולכתוב ולא השתחוה * מהכא כמי מוכח דכרי אשר דברתי בל"ה שמע אליהם מלהזהיר את עם ה' שלא ישתחוו אליו .

ויגידו

להמן כו' הגדה זו אינו יודע מה הוא . מה הגידו לו אם הגידו לו שחינו רופה להשתחוות . הלא רופה זאת בכל שעה שער לפניו . ולקמן כתיב בהויא וכראות כו' לא קם ולא זע וימלא כו' ואפשר שהגידו לו מה שהוא מונע את ישראל מלהשתחוות אליו וזה לא הי' יודע המן הפל איך יודק אחריו הקרא לראות היעמדו דברי מרדכי אם שמה הוא יהודי . אשר על כן ב"ל דהאי כי הגידו פירושו אעפ"י שאמר להם שהוא יהודי ומלינו כי האי כמה פעמים בתנ"ך כמו כי משה הבכור בפי' ויחי ופיהם רש'י אעפ"י שמתפלג הבכור . והפנין הוא כך עבדי המלך אמרו למרדכי מרע אתה עובר את מצו' המלך כמו שפרשתי . הסיב להם שהוא יהודי והסור לנו להשתחוות לע"ז החוקק על בנדו . מ"מ דבר זה נתפלא בעיני עבדי המלך דהלא בנימי ב"כ השתחוה לכלל מפני כבוד המלך ולמה יגרע עכשיו ע"כ אמרו זה להמן ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי . אם יהי' קיום לדבריו אם יכופו אותי להשתחוות או לאו אעפ"י שאמר להם שהוא יהודי ואסור להשתחוות זה לא האמינו עבדי המלך שאסור כה"ג שהיו בכוריהם מפני כבוד המלכות מותר להשתחוות דל"כ למה השתחוה בנימי ב"כ . ולפי פירוש זה שפיר יודק אחריו הלשון וירא המן כפי' אין מרדכי כורע ומשתחוה לו לכאורה מלת לו הוא שפת יתר ולפי מה שכתבתי א"ש פי' ראה המן מה שאין מרדכי רופה להשתחוות הוא רק לו לבנותו כי מה נתתו עכשיו מימי ב"כ שהשתחוה לכלל מפני כבוד המלכות אף שסס הי' רק לפניו ולכן לא הי' על כך ח"כ גם עתה הי' לעשות כך לכבוד בנדו וקני עמו ועבדי המלך . אלא ויראי כונת מרדכי הוא רק לבנותו ע"כ וימלא חימה וזהו פי' הנ"ן אורה לה' .

תרגום

אסתר ב

ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי ויבז הגידו לרו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים עם מרדכי כלילא ודהבא

ויבז ארום חויאו לי' דמרדכי אתי מן עקב * האין מרומים דברים אלו בקרא * יעקב מאי דפי הכא ? ואולי דרש זה מסמיכות הפיכות מדכתיב כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש כו' משמע הוא ל והגידו לו גברה חמתו ע"כ ויבקש המן כו' ומה הי' הגדה זאת שנתמלא חמה לשמועיה והוא זה * לפי שהמן הי' מלא חמה על מרדכי שלא השתחוה אליו כי המלך הפך לכבודו וליקר'ו והוא מבזה אותו ואין זה כ"א מקנא הוא לי ואינו רופה בכבודי . ע"ז אמרו לו עבדי המלך אל תתמה על זה שמרה זו יש לו בירושה מאביו יעקב ששם בו הי' מדה זו כי אחיו עשו הי' בכור ולקח הוא בערמה בכורתו . ואינו יאחז רופה לכרך וקניך עשו * בא הוא ולקח כרכתו .

ובשמשו

ח 8

כיליא דד'הנא

עשרת ימי

ויבן נענינו גם כה יפלא מה נתינת עשש הוא זה וינו נענינו לשלוח כ" כי הנידו כו' הלא כתב בספוק הקודם לזה וינידו להמן כו' מנילא ה' יודש שהוא יהודי פשיעא סכל היהודים כקראים עמו * ועוד עם מרדכי דסוף פסוק הוא ללא לורך אבל לשמ"ם שהוא הוהיר עם ישראל מלהסתחות א"ם ומעתה הכי ביאורו דהאי קרא ויבן בענינו לשלוח יד במרדכי לנדו כין אמר שאינו מושיל כל ס בהריגתו * ע"ן אומר הטעם כי הנידו לו את עם מרדכי לא בלבד שהוא לא השתחוה אף גם שמוכס כל ישראל מלהסתחות אליו וכלם פרים למשנתמו כאלו הוא מלך והם עמו * ואם אנו אהרונ את מרדכי לנדו יהא הכזיון דהאי גברא גדול מאד כי הוא יודאי ימסור בפא ע"ן ולא ישתחו ופילו יעשני הכבוד ויש להדוש בכל ישראל ולמדו ממנו לעשות כמותו ויהי דבר זה לי לבזיון * כי הכל יודעין בנימי כ"כ הסתחו מוכני הכנור * ע"כ אם אנו רוצה לעמוד בגדולתי ובכבודי לורך אנו אהרונ את כל היהודים הואיל והם עם מרדכי וע"ל כפסוק ויתאפק *

ובשמעו המן דברי עבדי המלך כחנדל וכתרבה חימתו על כל עם ישראל ורע יעקב וכו' ביאור הקרא לפי התרגום כי הנידו לו את עם מרדכי שהוא מיעקב אשר לקח הנכורה והנרבה מוקיבו עשו ע"כ וינקש המן בו * הוהיר עם ישראל מלהסתחות א"ם ומעתה הכי ביאורו דהאי קרא ויבן בענינו לשלוח יד במרדכי לנדו כין אמר שאינו מושיל כל ס בהריגתו * ע"ן אומר הטעם כי הנידו לו את עם מרדכי לא בלבד שהוא לא השתחוה אף גם שמוכס כל ישראל מלהסתחות אליו וכלם פרים למשנתמו כאלו הוא מלך והם עמו * ואם אנו אהרונ את מרדכי לנדו יהא הכזיון דהאי גברא גדול מאד כי הוא יודאי ימסור בפא ע"ן ולא ישתחו ופילו יעשני הכבוד ויש להדוש בכל ישראל ולמדו ממנו לעשות כמותו ויהי דבר זה לי לבזיון * כי הכל יודעין בנימי כ"כ הסתחו מוכני הכנור * ע"כ אם אנו רוצה לעמוד בגדולתי ובכבודי לורך אנו אהרונ את כל היהודים הואיל והם עם מרדכי וע"ל כפסוק ויתאפק *

תרגום

אסתר ג

בחדש בירחא קרמאה דהוא ירח כסוף בשת' קרתא עשני למלכא אחסורוס' אפול פורא הוא עדנא קדם המן מן יומא לימא ומן ירחא לירחא תרי עשר דהוא ירח אדר * ויאמר * ואמר המן למלכ' אהסול' איתי עמא קרא מדרך ומתפרס בניני עממיא ואומיא וולסניא ומקלת מחהון דירין בכל פלכי מלכותא ובזירת אורי תהון בזין מכל עמא ולחטנא וחבשילנא ליתון עעמיין המרכא ליתהון שתן יומי גיבוסיא די לכא ליתתו כעריין וגיבוסיא לא מקיימיין וית גזירת דיכא ליתהון עברין ולמלכא לית לי' קיימי טכהון ועא הכאה אית ליה כהון און טבקיטין על אפי ארעא * אם * און על המלכא ספר יכתוב כתבא לאובדא יתהון ועשרת אלפיין ככרין דכסף אתקל' על ירא ענדא ענדתא למיתי לכית גבווי דמלכא ומן יכול מאני שיתין רבין דסלקן אכהתהון מן טעברתון דמכרתי * ויאמר * ואערי מלכא ית גוסטכקא מעליו דו' ויהבה להמן נד המדתא דמורעית אנג מעיקא דיהודאי * ויאמר * ואמר מלכא להמן ככפא יהא עתיבי לך ועמא יהוין טעירין בירך למענה מה ריוטיב קרט *

בחדש הראשון הוא חדש ניסן בשנת שתיים עשרה למלך אחשורוש הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיוסו ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר * ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפזר ומפורד בין העמים ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשים ומלך אין שורה להניחם * אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גווי המלך * ויסר המלך את שבעתו מעל ידו ויתנה להמן כן הפדתא האגני צרר היהודים * ויאמר המלך ליהמן הבקף נתון לך והעם לעשות כו כפוש בעיניך *

עשרת ימי

בדס ארובי אבי מ"ו זל"ל

פ"ק

דמנילה כיון שכל הנודל נחדש אדר עמא עמחה גדולה ויאמר ככל לי המוד בירח שמת בו משה רבן * ולא ידע פנ' באר מת טפס וכו' באדר כולרי' והיה כל העולם מוקשין הלא ממיתת משה ידע כי זה ה' ישיב *

עיקר שמה שלו . ואחר א"ל מ"ו לישנך הנה במרש איתא ג"כ בלשון הש"ס ר"ק שמוסיף לומר תיבות וו"ל כיון
 שכל הסוד בו' אמר אבלעם כתיבא ולא ידע סבו' ארר כו' והיה אהמ"ו ו"ל מוקדק למה אמר אבלעם כתיבא
 והי' אמר הנה מול חדש ארר הוא דגים לשון רבים והיה המן מההרר ברעמו מה כשחכה מול קרש זה מכל מולי
 ארשי הסכה . שכולם הם לשון יחיד כמו טלה עקרב . שור ירען וברומא . והכא בארר דגים לשון רבים .
 וע"כ זה מורה על דוג מול כחדש ההוא וזה הוא הכיון שרג בולע את חנירו ועל ידי זה החזיק סברתו
 כלירוף מה טראה נב' מיתת משה . שחדש הזה אוכל להם ואבלעם כתיבא לכל לא הי' יודע סבו' ארר את
 משה וכו' ארר נולד כידע לא היה יודע שאלו הדגים מיעוט רבים סכים מורים על מיתת משה שהיה
 נב' ארר ד"ג כמספר שבעה . ד"ג ארר מורה על ו' ארר לידת משה ור"ג ארר מורה על ו' ארר מיתת משה
 וזה הוא הניחור דברי הש"ס ולא ידע כו' שזה הרמז לא ידע עכ"ל ודפח"ח ע"ל :

ויאמר

המון כו' יש להפלא על אריות לשון הפסוק חרף דהיה יכול לומר יש עם אחר ועוד אומר ודתייהם
 שונות הוא רבים ברבים . דה"ל ל'ממר ורתם פי' רבים שיש להם דת אחר ועוד מכור . ומספר
 הוא ג"כ קלת ככל ועוד ואת דתי המלך אינם עושים הוא ללא לורך מלתא דפשיעא . היא דאם יש להם דת
 מיוחדת ודאי אינם עושים דת המלך . הגם אף שכבר נדרשו איזה מרוקדקים אלו מ"מ התורה כרשת כנמה
 אוסכים והרשות בתוכה לכל אדם ע"כ ו"ל לפרש בהקדים משו"ל וו"ל לית דידע לטכא דישא כהמן . א"ל אחשורו
 מתפסא מאלהיו דלא ליעבד בני בקדמאי כו' מהכא שמינין דאחשורוש לא רצה מתחלה להסכים עם המן אש
 ע"כ כראה שכן התחכם המן במסירתו למלך על ישראל ישנו עם אחר שינו את דרכם עם אחר והשחיתו
 והתעייבו בהיותם על אריותם עד אשר עבדו זה אליהיהם שוכא אותם ונלה אותם להיותם מפוז' וגם גתה שהסו
 מפוזרים הם מפוזרים הלכנות זה מזה וממר מחלוקת ביניהם . ודתייהם שונות אף שיש להם דת אחר ותורה אחרת
 הם עצמם עושים להם דתים הרבה הרחקות ונדרים ומנהגים מה שלא כזה משה רבן מכהנן יהודים במדינה זו אין
 כמכהנן בני מדינה אחרת . ובכל המכהנים אין אחר שנועה לרת המלך . וכל זאת עושים כדי להרחיק מעלינו
 כשנגל שמואלים אונתו ויש לחשוש ברבות השנים לטוב המלך בני האומות ילמדו מהם להיותם בעלי מדינה בנותם
 וימדרו במלך עבדו זה למלך אין' שיה לכהנס :

אם

על המלך עוב כו' כמין אמר המן ל'אכרם . לשון שכול שני פירושים להרגם או לברשם אבל לא רצה
 לומר לחלך להרגם או להשמדם כי לא ידע דעת המלך שן ואולי לא יתראה המלך לדבריו לטפח דש
 כפי ע"כ אמר אתם לאכרם אם יתראה המלך לדבריו יעשה אח"כ בפיו ראונו :

ויאמר

המלך הכסף נתון לך כו' כעובי בעיניך המלך הכין את דבריו שכוונתו לאכרם מן העולם לכן אמר
 לו כעובי בעיניך דאל"כ הוי להטיב לו כאשר דברם . אלא אמר לו כעובי בעיניך כי אשר עם לכרך
 ולא כאשר עם סיי' ולדקון דבריו ר"ל דאמרו מכל דאחשורוש והמן לנעל התל ונעל החרוץ . לכאורה קשה מכיון
 להם זה דאחשורוש שוכא כו' ולפש"ס דקון דבריהם דה"ל כאשר דברם :

ויסר

המלך כו' כרר היהודים מה שמינינו הפסוק כזה שהוא כרר היהודים הלא עינינו רואות מה שרצה לעשות
 והוא כתוב בפסוקים שלפנינו ממילא בודאי היה כרר היהודים . אלא להודיע שבטל זה כתן לו
 שדעתו בטל שיה כרר היהודים . כי יקשה בעיניך הלא גרלו על כל השדים אשר באהבתו אותו ולמה לא
 כתן לו עבדתו עד עכשיו . אלא מקדם לא היה יודע אם הוא כרר היהודים או לא עכשיו יראה אשר עשה
 כתגל אהבתו אליו ואולי גם מזה כשמע דר"ל שפסחת אחשורוש לישראל היתה גדולה משל המן .

ויקראו

מן פסוק זה עד זהעיר שזן כנודיה יש הרבה לרקדק וע"י הניחור יכלו הדקדוקים . כי ראוי
 לשום לב מפני מה מיהר המן כ"כ ליתן הדת מניסן על ארר הבא יותר מעשרה חדשים כי לפי
 סברתו ודעתו א"ל לכלותם אלא בארר והיה לו לחשוש אולי בתוך זמן זה יעמדו היהודים על כפסם כגד איניהם
 וכן יכליו : כשלא להרחוקים הי' צריך לטלוח לשרי מדינות כדי שיגיעו השלוחים אליהם עדם בא' הוזמן לכל
 להקדונים הי' לו להמתין עד סוף לזמן ההוא וחי' לו להמתין הדבר מכל ארס בניו שהכנו פתאום . ובינתיך
 יוש

שתי גלת הכתרת

אסתר ג

הדרגים

ויקראו וסופרי המלך בחדש הראשון בשלשה עשר יום בו ויפתח ככל אשר צוה המן אל אחשדרפני המלך ואל הפחות אשר על מרעה ומדינה ואל שרי עם ועם מדינה ומדינה בכתבה עם ועם כלשונו בשם המלך אחשדרוש צכתב ונחתם בטבעת המלך ונשלוח ספרים ביד הרצים אל כל מדינות המלך להשמיע להרנ ולאבד את כל היהודים מגער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר יום לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושלם לבו: פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים להיות עתידים ליום הזה הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הכירה והמלך והמן ישבו רשתות ודחיעד שישן נבוכה:

ויקראו

ואתקראו לנדרין דמלכא בירח קדשה בתלת עשר יומין ב' ואכתוב ככל דין פקיד המן לות אספרע לות מלכא ולות ספרוכן דעתמני ארכיני על כל פלכיא ופלכיא ולות רכרדני עמא ועמא פלכיא ופלכיא כרוסס: כתבהון ועמא ועמא כמסלל ליתנהון נסוס מלכא אחשורוש כתוב ומפרס ומתחמס בנוספכא דמלכא. וכשלוח. ולשרא פיעוקין בירא דרהיסוכין לכל פלכי מלכא לסיגאה ולקעלא ולהוכרע ית כל יהודאי מן עולמא ועד פכא עפלויא וכסי' ביומא דה' בתלת עשר יומין לידע תרי עשר הוא ירחא דארב ושללתהון לעדא. פתשגן. ריגשמת דכתבא למהוי מתיבא בכל גזירתא בכל פלכא ופלכא מפרסם לכל עממא למהויהון זמינין ליומא דהון. הרצים דיהיעבין כפקו זריון כפתגמא דמלכא וגזירתו אחיסבת כשוסן בירכתא ומלכא והמן היו יתבין למשתי חמרא וקרתא דטוסן מתערבלא סדרות עמין נוכראין ובקל ככיתא דעמא בית ישראל:

כלילא דדחבא

הרצים ובקל ככיתא כו' פי' מי פכא לעיר פוסן טהיב מאכסי פוסן כבואו העיר היה כבוד ששטח כהאי גיסא חיננא וכהאי גיסא קל ככיתא כי על עור עלמה לא שיר' לומר שהיה' נכוכה כי מלת נכוכה הוא כמו נכוכס הם בארץ ומרגמו מתערבלא היה הכא:

עשרת זהב

יש לתמוה על כתיבת הדת כשוסן הלא היה זמן רב עד שיגיע עת ההוא. וכראה דהמן חשב בלבו אולי יחזור המלך מדבריו ע"י ארזה ונה כהטר באמת מתחלה לא ראה להסכים עמו כי ירא לכפשו כמס"ל לכן התחכם המן על מלך מקום שהמלך רב בו עם כהן מיד כתב הדת לכל מדינה ומדינה הרחוקים והקרובים וגם כשוסן עיר מערובולין שנעשה זאת בלי ידיעתו וגם ידוע מה שפעם אחת ככתב דתהי' כו"מ א"א לנפלו כהטר כאמר לקמן במגילה ו כי כתב אשר ככתב כשם המלך אין להשיב עבוד זה שלח מיד הדת לכל מדינות המלך וגם כשוסן כתן הדת לקום העבין שיהא חק ולא יעבור. ולכל שר ושר שלח פתשגן להודיע להמן עם טהיב עתידים ליום הזה מבלי להודיעם על מה ולמה והזכיר לכל שרי המדינה שלא יתחילו שום דבר עם היהודים עד בא יבא העת המובל פן לא יכליחו. אבל כשוסן הי' כריך לגלות ולפרסם שלא יאמר המלך אח"כ שנעשה בלי ידיעתו. והעיר פוסן נבוכה אכסי עיר פוסן היו כככים כדבר זה ולא ידעו מ"ע כשאר מדינות המלך לא כיתן הדת וכשוסן כיתן בבלוי. המן כככים

שתי גלת הכתרת

אסתר ד

תרגום

ומרדכי ידע את כל אשר נזשה ויקרע
 מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר
 ויצא כתוף העיר ויזקק וזקה גדולה
 ומרה: ויבוא עד לפני שער המלך כי
 אין לבוא אל שער המלך ויבלבש שק
 ובכל מדינה ומדינה ומקום אשר דבר
 הסלף ורתו מגיע אבל גדול ליהודי
 וצום ובכיו מספד שק ואפר יצע לרבים

ומרדכי ידע על ידיו האליהו כהנא רבא ית
 כל דאתעבר בשמי מרומ' ומה דאתחייבו
 עמא בית ישראל לסמיאסה מגו עלמא והיכמה דאתחתיב
 ואתחתיס להונרוהן מן עלוי ארשא הכרין אתחתי' ואתחתי'
 בשמי מרומא על עסק דאתחתיאו מן סעודתא דאחשורוש
 רשיעה ברס הותמא הוה חתיס מן עיכא ושרר מרי עלמא
 ית אל' כהנא רבא לחואה למרדכי דיקוס וילני קדם מרי
 עלמא על עמי' וכד ידע מרדכי דוע ית לבשוזי ואלניס
 לבושא דשק על בשר' ושו קיעטמא על ריש' וקבל קבלתא
 דבתא ובכא במרירות כפשא בקל עכב * ויבוא * ואתא
 עד קדם תרע פלעירא דמלכא ארוס לית * לבכר למיעל
 ובכל פלכא ופלכא ובכל קרי' וקרי' אתר דפתקס
 מלכא וגוירת דיכוי מעו אלכא רבא ליהודאי וזומא ובכותא ומספדא ולבוש שק וקעמא הוה מתמס עלוי

צדיקא סגיאין
 כלילא דדהנא

ומרדכי ידע על ידיו האליהו כהנא רבא ית
 למה הוליו הפסוק מפשוטו * דלפי פשוטו משמע לפי שהיה כהנא כהן כבודו לו * ע"כ כראש שהלשון הפסוק
 הכיחו רהוי לכתוב וישמע מרדכי את הדבר ויקרע כו' ומה גם ומרדכי ידע משמע הוא לבדו ידע ואחרים לא
 ידעו ולא בפרהסיא ניתן הדין בשוק אל' כל ומרדכי ידע כבר ערם כתגלה הדבר קודם שיכא הדין והוא לבדו
 ידע ולא לאחרים ותיכין כחודע לו * לכך פי' ע"י אל' כתגלה לו מה דאתעבר בשמי מרומא כו' (אחר כותבי זאת
 מלאתי לחכם בפי' ע' כדכרי ושמתהי שוכתי לדעת הגדול) אכן קשה מפני מה הי' מודיע לו מן השמים דבר זה ולמה
 יהא אל' מוזיא רבה די לזרה בשעתה ולמה יבשר לו בשורות רעות * ע"כ פי' אדרבה הנסורה היה לעונה שהי'
 מודיעים כמה הטאו ויש עדיין שהיה לעשות תשובה * אכן אם תקשה למה לא הקדים מרדכי בתשובה קודם שנגמר
 הגזירה מאחשורוש י"ל אם הי' אומר לישראל לא היו מאמינים לו כי היו סבורים שאין להם אוהב כאמון יותר
 מאחשורוש כמו שכתבתי בקול רבה וישועה הכרפם סוף פתח' דרך ע"כ המתין עד שניתנה הדין בשטון ואחר כך
 ויקרע מרדכי את בגדיו כו' :

צדיקי סגיאין דקשה ל' דהוי לכלול הכל דכנא אחת אבל גדול כו'
 ואפר הי' ליהודים * ע"כ פי' מלת רבים מסובל שני פירושים לשון רב והיינו צדיקים * ולשון רבים היינו סגיאין *
 ותופס שניהם ע"י מרז' אמר ר' איבו משתפס אבינו ועקב את השק לא זו מכיו עד הוף כל הדורות ואינו
 אל' בכני אדם גדולים * דוד שבאמר ויפול דוד כו' והזקנים מתכסים בשקים אחאב כו' כדא"ל גס כב"ר * ופירש
 החכם בפי' ע"ו ל' לפי שתפס ועקב את השק בזמן זמרו לפיכך אינו זו מודעו שכולן למידן ממנו לפשות בעירן
 בערן כדי שירחם ה' כי לולא פשעה כן מנא ידעינן שיש לעשות כן לקורות הכרות ויתכן שלפי שאין אדם ראוי
 לעשות כפשו כמנהג כומרי ככרים שמזערין בלבושיהם :

עשרת
 כנכים לידע הטעם * ולקמן א"י בפסוק כי המן אכתוב ע"א למה הי' מקדים בניסן על אדר :
 אכל

תקריה ללבוש ודלתי מתי
 מלת שגר יומין כ' ודלתי
 ידע ליום מלכא וית' סגויה
 לבכיא ופלכיא וית' רעשע
 רחמס כתיבא וית' וית'
 לבכא אחשורוש כתיב וית'
 * ונמלח * ולשרי וית'
 מלכא לבכיא וית' וית'
 כתיבא וית' כתיב וית'
 יומין לית כתיבא וית'
 * סתמן * רעשע וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'

כלילא דדהנא

כתיב כו' פי' ש' ש' ש' ש'
 מלכא סתמן כתיב וית'
 ג' ונמלח ג' ונמלח ג'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'

וכדא רחמן חתב וית'
 ידע לבכיא כתיב וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 לבכיא כתיב וית' וית'
 לבכיא כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'
 וית' כתיב וית' וית'

שתי גלות וזבדיות

אבל

ועוד

ומדכי ידע את כל אשר נעשה הוא ידע העשם שכל זה עשה המן לחוק הענין הרע הזה שיהי לו קיום וחיון והוא הכין התחכמות המן מש"ה ויקרע מרדכי את בגדיו :

יש לפרש ומדכי ידע שכן השמים הוא סיפיל גורל מן כותן על ארץ כדוי שיהא לישראל ומן רב לסוד אל ה' כמו שכתוב לקמן בפסוק כי המן ב'ו' ע"כ ויקרע מרדכי כ"ו ויועק ועקס גדולה זמרה כדוי לעורר הלכות בתשובה שלימה לפני המקום ב"ה כתב מוכ"ה כ"ע וילגש שק להורות על יתשובה יתפך לקש ע"ש בית עשו לקש ואפר לפאר **ויבא** עד לפני כו' אפטר לפרש עפ"י מה שכתב בזוהר כל מלך האמור בתם באמת הוא מלכו של עולם ולפ"ו

הי' לך לנזף אל שער המלך בלבוש שק • שמיר כשלוש השק הוא כענה כי ע"י ההכנעה תתקבל תפלתו מיד לפני המקום ב"ה : **ובכל** מדינה כו' לפמ"ם לעיל שהמן הזהיר לשני המדינות שלא ילבו הדבר עד בא הזמן האריך תתודע להם

אפשר משום תתודע להם כי הם בתי הדת בנלוו על כל היהודים אשר במדינות המלך וחברא חבדא אית ל"ו או אפשר שגלה מרדכי מיד שלושים לכל קלוי ארץ כדוי לעוררם בתשובה • לו כתגלה להם מפי השמים אשר היו אוהבי היהודים כדי שיתדלו לבעל הגזירה • ואף שהמן ידע שיתודע להרחוקים הדת ואשר בתין בשום ומה מועיל שיסתירו הדבר מ"מ חשב המן שאפי' אם יתודע להם מפי השמועה יאמינו ולא יאמינו ע"מ לא יעמדו היהודים בגד האומות מספק • אבל אם יתן הדת בכל מדינה ושיר בנלוו יעמדו היהודים על כפסם בגד האומות ויהרגו מהם קודם ארץ ואולי יללחו • וכעס המלך עליו ולקמן בפסוק כי המן כתבתי עמ' על המן הי' כדוי להמם וה"כ לאבדם פשיטו ראות כשאומרים שמועה רעה ד"ל הפילו רק מפי השמועה ואף שלא בתין בנלוו מ"מ כמם כל לב :

והבאנה

כעדותה • ב • למה כתב ותתהלל אלם בשביל יעניינים שדריכו לב להבין • א • מה הגידו לה

יבדד שדרסו בגמרא הלא אם היו כתוב ותתהלל היינו ג"כ לדרוש אותו הדרש • ג • שלחה לו בנדים ולמה לא אמרה לנעדרתיה ולשאלו לו למה הולך קרועי בנדים וכי סבירה היתה אמת שמרדכי מחוסר בנדים • ד • למה הוא לא השב לה דבר ע"י נעדרתיה • ונראה לפדס דרך פשוטו הענין הי' כך דהנעדרות באו לאמתר וספרו לה דרך חידוש מה פראו בנדיבות קריה מרדכי היושב תמיד בשער המלך קרועי בנדים ברחובות העיר ומלוכש נשק וזועק בקול מרה ולא ידעו הנעדרות שהוא דודה • שעדיין לא נלתה עמה ומולדתה • כששמעה אמתר שמועה זאת ותתהלל מאוד פירש רש"י ו"ל נמ' כתמסמם גופה עכ"ל כי הנהלה משמועה זאת ככנסה לחלל גופה כי לא היתה יכולה להראות לפניהם שנעשה מקול שמועה זאת • כי ימה למלכה בלדת אחדים ואולי יגישו שהיא משפעתיה והתך כאמן ביתה לא היה לפניה באתו פעם משום הכי ית' הפסוק ותקרא אמתר להתך דה"ל ותשלח התך אליו שלא לא היה עם בפעם הזאת ושלחה לקרא אותו וכשבאו נעדרתיה ואמרן ליה זאת השמועה רעה כתתלחלה מפני שני דברים • א • שהיתה סבורה על אמה מקרה רעה שאירע לו הוא עושה זאת חלחלה על המקרה רעה שאירע לו • ועוד כתתלחלה על שהתך דעתו מדעת החסידים אוהבי השם כי דרך אוהבי השם בעת שיפגע

יבהם מדת דיכו ב"ה • בעת הוטרם מאתו יתברך מקבלים הדבר באהבה ובשמחה כמו שמלכו בני דוד בנדרתו מפני שבשלום בנו שהצרה היתה לו בפולה ומכופלת ואפ"ה הי' מומר למקום ב"ה ושמה מאוד כמ"ס בניאורי קול זמרה עם במקומו • והמלכה הזאת כיון ששמעה מלרת דורה ככנס האער לחלל גופה על שני דברים הכוזבים • ולא היתה יכולה לדבר מאומה • שלא ראתה להראות בפני הנעדרות שנבבלה מקול השמועה הזאת שלא יבינו שהיא מעמו וממשפחתו • לכן הוכרחה לשתוק בפניהם וכנסה לער הנהלה לחלל גופה מש"ה בתיב ותתלחלל כפיצ'ו

שכנס לחלל גופה • ולרמוז על שני חלולין כדפרשתי :

אמנם

אמתר דלתה להודיע למרדכי שתתודע לה מעברו • הדרך תעשה לשאלו לו ע"י הנעדרות היה א"ל לה כן יבינו שהיא ממשפחתו כי אין דרך המלכה לשאלו על אנשים אחרים מה שאין כובע לה •

ע"כ עשתה בחכמתה ושלחה לו בנדים להלביש את עצמו כי זה הוא דרך ממלכים ופרנס גדולים רחמני כשמואש ידעם הולך ערום מלבישים אותו דרך יחממה • ע"כ שלחה לו הנגדים ולא אמתה לאמר לו דבר ומרדכי הכין הרע

שאלו

שתי גלת הכתרת

הואיל ולא שלחה אליו התך כאמן ביתה היא עמסה זאת דק להודיע לו שתתורע לו מעברו ולא שהיא ספירה שהיא מחוסר נגדים לסיכך גם הוא לא אמר לכערותי דבר רק לא קבל הנגדים ולא ה' צריך לומר להן דבר כי כבר בעשה יכוונתה : וזוהי ניאור הפסוק שלפנינו . ותבאכה כערות אסתר ויגידו לה דרך חידוש בעלמא מה שראו מרדכי כו' ע"ו ותתחלחל כו' לפי שלא היתה יכולה להראות בפניהם שכנעתה מקול 'השמועה' הזאת לסיכך נכבה החלחול להלל גופה על שני דברים הכ"ל ע"ו ותשלח נגדים כו' נלי אמרת דברים להודיע שתתורע לה מעברו ולא קבל מרדכי והניין דברים הואיל ולא שלחה אליו התך כאמן ביתה לסיכך גם הוא לא אמר דבר :

הרגום

אסתר ד

והכאנה ועלין עולמא דאסתר ורכבה וזינס לה ואודעזעזת מלכתא' לחדא ושדרת לבושי' מלכותא למלכש ית מרדכי' ולמערי ית שקו מעלי' ולא קבל :

והכאנה נערות אסתר וסריסיה דיגידו לה ותתחלחל המלכה מאוד ותשלח נגדים להלביש ארת מרדכי ולהסירה שקו מעליו ולא קבל :

והקרא וקראת אסתר לרניאל דהתקרי התך די על מימר פומי' מתחזק פח קמי מלכותא ופקדת על מרדכי למדע מא דין קל כתיבא דהוא כבי מה דין לא קבל לבושי מלכותא דסרית לי' . ויאז . וכפס התר למללא לות מרדכי לפתאה דקרתא די לקדם תרע פלטרון דמלכא . ויגר : וחוי לי' מרדכי ית בל די ארעי' על עסק דלא סניד להמן ולא גחן לאכרעי' ואת וית דררא דממן כסף עשר אלפינ ככרין די אמר המן למתקל על ידיהון דגבין דממין על בית גבוי דמלכא בנין יהודאי להודתהון . ואת . וית די דיענמא כתב גזירתא דאיתיהכ כסאן לפטותהון יבב לי' לאתובה ית אסתר ולמואה לה מה דחטיבן המן דשיעא על עמא דיהודאי ולפקדא עלה למיעל לות מלכא לפיסיא לי' ולמערי דממן על עמא :

ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניו ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה : ויצא התך אל מרדכי אל רחוב העיר אשר לפני שער המלך : ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקוק על גזוי המלך ביהודיים לאדם : ואת פתשגן כתב הדת אשר נתת בשושן להשמידם נתן לו להראות את אסתר ולחגיד לה ולצוות עליה לבוא אל המלך להתחנן

כיליא דדהבא

דו ולבקש מלפניו על עמה :

במ"ם הרמנ"ם בהלכות שכו"ם לכן אמר כי לולא שכנר הורה זקן לא היו משתמשים בדרך זה . וסוד גדול מי מלוכש סק מכוזה של עיוס על כשרו אין תפלתו חודרת ריקס ואסמכי' אקרא השקיפ"ה ממעון קדשך הש"ק יפ"ה ולפ"ו יכול לומר סזה מה שבחוב כאן שהסק כלמד מיטעק כי מענו למדנו סוד זה . ומה שאומר שזכו כוזה לא צנדולים היינו מסוס דמחוי כיוהרא להצטער בדרך יעקב אבינו וכדרך שאמרו בספר הכוכה מי חגיבת את לאיתחבלא על ירושלים . עכ"ל הי"פ . כשמע שלא ניתן רשות להלביש שק על צרת הפכור כ"א לצנדולי הדור הדריקים . וכאן אומר הקרא שק ואפר יאפע לרננים . לכן פ"ה המתרגם מתפס עלה דריקיא סניאין . כי נמדרס חוית איתא וזאת קומתך דמתה לתמר קאי על דור מרדכי ואפקר דרוכ דריקים היו עכ"ל : ותבאכה : ושדרת לבושיא מלכותא המתרגם פירש על נגדים לבושי מלכות מניין לו זה . ואפשר מרדכיבן ולהסיר שקו מעליו . כי מה איכפת אס יסיר שקו מעליו אן לא הלא כל כונתה כדי שיוכל לגרע עמה בשער המלך וכול להלביש הנגדים על השק . אלא יודאי . ששלחה לו לבושי

שתי גלת הכתרת

לכזוי מלכות ולא אורח ארעה להלוש נגדי מלכות שלכש שק תחתיי משום כבוד מלכות לכן שלחה לי להפיר סקו מעליו
 וחקרא וקרתא אסתר לדיאל • המתרגם סונר כדנדי המ"ד בגמרא התק זה דניאל ויש לתמוה שלא הוכיח
 דניאל מכל אלו הרבדים שום דבר כהפכו • וראיתי בהכס"פ ע"ש שמקשי קושי זאת ועוד יוסיף להקשות
 ח"ל ולכא למימר שלא כתקיים בכל ימי אשורוש כי מת בימיו דהא בפ"ק דמגילה מכו בדברימא דניאל עם
 הנביאים שנתכבאו בשנת שמים לריוש והתרגום הילק על כריתת או עיין לקמן בפסוק ויגידו • ותו' ושם ח"ל
 דכשכתב ספר דניאל ע"י אנשי כה"ג עדיין לא סלק אשורוש ודפ"ח • ויגד • וחוי כו' על עיסק דלא סגוד
 לפמן כו' עיין ע"ו והתרגום מסייע לפרושי בעת"ו ומפסוק זה נשמע שלא ידעה אסתר מהמעשה כלום • אף
 דהכס"פ ע"ש ראה לומר לדנדי המדרש שידעה אסתר כי הדת נכתה בשוטן נגלוי י אף מכא פסוק זה סותר
 הוא את הדברים ע"ש :

עשרת זהב

ותקרא אסתר להתקד כי הוא הי' נאמן ביתה ואליו היתה מגלה כל מסתוריה שהוא הי' יודע שהוא דורה •
 ובפרט לדיעה שסובר שהוא דניאל • ואפשר מכאן יש ראי' לדיעה זו מלבד קבלתם • ומפסוק
 שלח"ו ג"כ הוכחה להם שזה לאסתר על ידו לבוא אל המלך כו' על עמה מוכח שהי' יודע שהוא דורה :

לדעת מה זה ועל מה זה • לפי פרושי הנ"ל הוא כפשוטו הוא שאל לו אה זה מקרה רעה אירע לו ועל
 מה זה הוא אתי מדתו מדת החסידים שאפ"י אם קרה לו איזה רעה הי' לו לקבל בהנהיגה •

ורז"ל דרשו במס' מגילה אם עבדו ישראל את התורה הכתובה מזה ומה • לכאורה דברי הפ"ק לריכין הכנה
 וכי האיד לדרוש מהכא היתה שאלת אם עבדו ישראל את התורה ובדבריהם הנ"ל יוצג משום סובר
 כלא הי' בעיני' על לדיק כמותו ילכש שק וילא בתוך העיר כאשר מן השפליש והדיקים שאינם חסידים על כבודם
 לעשות בזה ובפרט לדיק וראש סנהדרין כמותו • אפילו אם יאמר לו כל הרעות ח"ו לא יעשה זה רק ישב בדד
 וירס • אלא בוודאי שנתהרס איזה צרה על כלל ישראל ע"ו היתה שאלת אם כן אשה עושה משום צער ישראל •
 אולי עבדו התורה אשר מזה ומה כו' והדבר תלוי בתשובה •

ויגד לו מדרכי את כל אשר קרהו כו' זאת פתגמן כו' כסוקים אלו לריכין ביאור מה שאמר אשר קרהו לשון
 יחיד וכי לו לבד קרה הלא על הכלל כלו יבא • ועוד אשר אמר המן לשקול ועוד שאר דקדוקים • ע"כ
 נראה שכל דברי מרכי הי' להקל מעליו הדבר ולאמר לה שנקל תוכל לבטל הגזירה שהיא אומרת שהדבר תלוי
 בתשובה • ענין זה הודיע לה את אשר קרהו עם המן שלא רצה להשתחוו' לו וגם מעתי את ישראל בכל יכולתי
 מה שהי' אפשר לי שלא להשתחוו' אליו וכבר התחלנו להתעורר בתשובה לתקן העו' בקעת דורא מה שהשתחוו
 לכלם בימי כ"כ ולא נשאר כ"א החטא שנהנו מעבודת אשורוש שהוא קל ממנו ועוד שלח לה את פרשת הכסף
 אשר אמר המן כו' אבל לא נתן כלום שהמלך נתן לו במתנה ולא הי' למלך שום הנאה מכו' • ואלו הי' נתן היה
 קשה ליעל הגזירה משום דהוי צריך לחזור לו המעות עכשיו שלא קבל ממנו כלום נקל יש לביטל הגזירה • וגם
 פתגמן כתב הדת נתן לו כי יפלא בעיניך דבר זה על מה נתן הדת עכשיו על מה שיפשו אחי עשרה חדשים אבי
 אומר לך אף שכונת המן הי' לחזק הענין כמש"ל אבל מן השמים היתה זאת כרי טיהא זמן לבטל בתשובה ויתבטל
 הגזירה • ע"כ אמר למלכה שתבא אל המלך כו' ותגלה לו שהיא יהודית אולי להייתה חביבה בעיניו יחמול על
 עמה ויבטל הגזירה • אף שיפה את אומרת שהדבר תלוי בתשובה ש"מ צריך גם השתדלות עם המלך • כי
 התשובה אינה כי אם מיראת הריגה ותשובה מיראה וזכות נעשו כשגות כמרו"ל וכאשר עדיין רוצה החטא ועל
 זה לריכין סייע בדרך הסנע בוודאי אלו היה התשובה מאתנה היינו יכולים לסמוך על הנס שלא כדרך הסנע
 שזוכות נעשו וזיות ולא די שלא נשאר רופס החטא אף כי יש זכות רבים אבל עתה שהיא מיראה אין לסמוך
 על הנס :

תרגום

ויבא התך ויגד לאסתר את דברי
 מרדכי ותאמר אסתר להתך ותצוהו
 אל מרדכי כל טבדי המלך ועם
 סדינות המלך יודעים אשר כל איש
 ואשה אשר יבא אל המלך אל החצר
 הפנימית אשר לא יקרא אחת רתו
 להצית לכד מאשר ישיט לו המלך את
 שרביט הזהב והיה ואני לא נקראתי
 לבוא אל המלך זה שלשים יום ויגידו
 למרדכי את דברי אסתר

ויבא ועל הפך וקו לאסתר ית פתגמה מרדכי
 ואמרת אסתר להתך למינל למלך למרדכי
 ופקודת לי על עיסק מרדכי דלא יגרו עם חסן מותא
 ארום דכנו דביני יעקב ועשו הוה כפיד ל4 • כל •
 וטושת אסתר מלין בפוס התך ואמרת לי כדנא תימר
 למרדכי הלא כמחזרשעם גור על מימר חסודו דלא
 למיעל לות מלכא לדרתא גואה בלא דשו וכען כל עברי
 מלכא ועמין דדוידון כפלכוי מלכא דעמין די כל גבר
 ואסתר די עלו לות מלכא לדרתא גואה בלא דשו די
 לא מת זרי על פומא דהמין חדא היא גזית דינא למת
 לכד מען די יוטיט לו מלכא ית תוגרא דהכא ויחי
 ויחכא לא חתקריתי למיעל לות מלכא דיין זיון תלתין יומן
 וכד חמא המן רשעא ית הפך די שמי' דנאל כפין ואעיל לות אסתר ותקיף רוגזא ב' וקשלי וחזרמנו
 חמן מיכאל ונבריאיל מלכוס וחוויו למרדכי ית פתגמי אסתר ו
 דרהבא

דלא יגרו עם דמן הוכחתו מדרכיו ותלוהו אל מרדכי לעיל כתיב ותלוהו על מרדכי מרדכי הקרא בלשכ'
 מ"מ שותה לירדכי דבר הנוגע בנוסו לכן מ"י שותה לו שאל יגדי כי מותא ב"י הכהה דכר כמשר"ל אל
 פתחר במרשעים מידי בני סהשעה מסקת לו **ארום דכנו דביני יעקב כו'** עיין לעיל בפסוק ויבא
 בעיניו מ"ש • **ותקיף רוגזיה וקטליה** הכי איתא גס במדרש שקטל להתך והוא ע"י קטלתא איש עמי
 איש וגם מללא הזכיר שמו בפסוק מלאן ואלך והתרגום הולק על הס"ם בזה כי בגמ' אמרו דהתך לא רצה להשיב
 מסוס דאין מושיבם על הקלקלה ואפשר דהתרגום מוכיח זה דה"ל לחזקו התך בפסוק י"ד כי רש"י פירש אין
 מושיבין על הקלקה מסוס שפיתה מונעת לבוא אל המלך • ממילא כשהיתה מרצת לבוא אל מלך ה"ל לה להשיב ע"י
 התך כחמן ביתה אלא כי איכנו **נאזרמנו חמן ביבאל וגברא אל** הוכחתו מדקטל את התך הואיל והלך
 בן אסתר למרדכי מסתמא שכל זמן שהי' מרדכי לפני עשר המלך בלתי שם ארז עליו המן שלא יכלה שליח
 לאסתר • והאילו הי' רואה שהיתה מלכת הי' מטיה גס לחותו שליח ואיך תגלח אסתר ב' שלוחים למרדכי דכתיב
 דיגידו לטון רבים שזה בוודאי ירגיש המן אלא וודאי היו מלכיו רחמים מיכאל ונבריאיל שדואים ואינם כדאיים •

עשרת זהב

כר עבדי המלך מ' בתרגום ו"ל המן כו' דלא למינל כו' ע"ו אפטר לפרש כוונת אסתר בתשובתה •
 למרדכי המן גור גזירה חדשה על פי המלך מי שיבוא כו' אחת דתו להמית • ומא' עטמא גור עכשז
 גזירה זו מה שלא היה מימי קדם אלא בוודאי כוונתו שלא יוכל אדם לילך לפני המלך לבקש על גזירה זו לבעלה
 ולדבריה שום עדיין זמן רב ולמה זה אכזבים את עצמם ככנסה ואת אולי יפגיע בני המן וחביריו ויאמרו שערבתי על
 חוק ודת המלך וימותו אותי ערם בואי אל המלך • ולא ינחמו אותי לילך לפני המלך כאשר עשה לוחמי כי אלו היה
 מתיחין אותה לילך לפני המלך לבקש על כפשה • הי' המלך מוחל על עבדו ולא היה מתיח אותה • לפי שכל
 כוונת המן היה שהמלך ישא את בתו • ואתה כוונה עדיין קיימת סן וזולי יעשה לי כמו שטעה לוחמי • כמאל'
 הליכותי לפני המלך שלא ברשות הוא קרוב להפסדי אלא דעמי להמתיק כי יש עוד חזון למועד וכלי פסק הואיל
 אלא נקדמתי לבוא אל המלך זה שלמים יום בוודאי נקרב ימים יקרא אותי המלך לבוא אליו
 וזו אוכל לבקש ממנו כל מה שארצה ובנתיים יגובו בני ישראל אל
 ש' ומה כעש נדמי לטון כפשי במקום דשכיחא הויקא •

שתי גלת הכתרת

אסתר ד

תרגום

ויאמר מרדכי לו ישיב אל אסתר : אל
 תרמי בנפשך להמלט בית המלך מכל
 היהודים : כי אם החרש תחרישי בעת
 זאת רוח זהצלה יעמד ליהודים
 ממקום אחר ואת ובית אביך יאכרו
 וימי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות
 והאמר אסתר להשיב אל מרדכי : לך
 כבוד את כל היהודים הנמצאים בשושן
 וצומו עלי ואל תאכלו ואר תשחו
 שלשת ימים לילה ויום גם אני וערותי
 אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר
 לא כרת וכאשר אבדתי אבדתי : ויטבר
 מרדכי ויעש ככל אשר צוהה עליו אסתר

אסתר ה

ויהי ביום השלישי ותלבשו אסתר
 מלכות ותעמד בחצר בית המלך
 חפנימית נכח בית המלך וישב
 על כסא מלכותו נכח פתח הבית : ויהי
 כראות המלך את אסתר המלכה עמדת
 בחצר נשאה חן בעיניו ויושט המלך
 לאסתר את שרכיש הזהב אשר בידו
 ותקרב אסתר ומגע בראש השרביט :

יתה נכחה ומוכה אסתקף עליה הרא לאיתכסנה ליה : וכען שוי יתי לרחמין בעיניו דלא יקטלכני די עבד כבודי
 ובעתי די אכא בעיה מיכא אכת ברחמך בניחין חוס על עמך ולא תמער כנוי דיעקב בידוי דהמן כר המדתא כי
 עדה בר ניוכח בר אפל צות בר דיוסום בר פרום בר המרן בר תלין בר איתכסומם בר חרום בר חרסום בר סגד
 בר נבר בר פרמשתא בר ויתא בר אגב בר סומק בר עמלק בר אליפו בר עשו רשיעא : ויהי : והיה בר חויה
 מלכא ית אסתר מלכתא קימא כר כסיפא בדרתא ורתתין עיטוהי ולגין דמעין ומסתכל כלפי שמיא מן יד
 ארענות רחמין בעיניו ואוסיס מלכא לאסתר ית תיגרא דהכח דהוה כקיע בירי וקרבת אסתר וסעת לירא
 בליכא
 ואחידת ברישא רתיגרא :

דחבא

כו עשתק בני לפי התרגום תינת נעת הוות וכן לשלכני ואף שבעת לא פרשתי כן כמה פנים לתורף

בני

ויאמר ואחר מרדכי למכאל ונכריאל לאתכאה
 לות אסתר ככח תימרין לה לא תפסכי
 בכפשייכי למיך לאיתתיוכי בבית חלכה מן כל יהודאי
 כי : ארום אי מסתק סתיוי בעידכא הרא ולא תפגעיו
 על יהודאי רחא וסובתא יקום ליהודאי מן אסתר אזרתי
 בנין ופוט אבסת עלמא וישויב יתהון מרי עלמא מן יד
 בעלי דכניהון ואכת ונסיסת בית אבדתך תובדון על הסא
 חובתא ומן הוא הכימא די יכרע חן לסתא דאתי בעירכא
 הרא את מעיף למחמן מלכותא : ותמער : ואמרת אסתרי
 למיכאל ונכריאל לאתכאה לות מרדכי : לך : איול כטוס
 ית כל יהודאי דיתבין בטוסן וכוסו עלאי לא תיכלון ולא
 חסתון תלתא יומין וכלו קרם מרי עלמא בליליא וביממא
 ורף חיי ועל מהי כלום הכרין ונתר כן איטול לות מלכא
 וסיכמא דרובדיית מן בית כסי וארדנרית מכך בלונסא
 כרין אוביר מן חיי עלמא בנין סורקן עמא בית ישראל
 ויעבר : וכסס וכסס מרדכי ועבר על אדות חגא דפפחא
 ולומא נזד ויתבי על קיטמא ועבר ככל די פקריית עליו
 אסתר :

ויהי

והוה ביומא תליתאה דפפחא ולכסת אסתר
 לכוסא מלכותא וסרת עלה רוח קודשא וקמת
 וכליאת בדרת דבית מלכא ואת דמתכני לקביל בית
 מלכא די בירושלם ומלכא הוה יתיב על כורסי מלכותא
 ומסתכל כל קביל תרע בימיא ענת אסתר ואמרת רבון
 דעלמא לא תמסרני ביד ערלה הויך ולא תעביד רשות
 המן רשיעא סני היכמה דיעבר מן וסתי דסס טעס על
 מלכא וספר למקעלה בנין דהוי כני למיסב ית ברת
 דהמן : והוה כניח מן שמיא דכל יומא וימא הות מקלקלי
 בריעי ערובי : בימיו דרגלי וסומה הוה סרי לחרא ואסיין

והוה ביומא תליתאה דפפחא ולכסת אסתר
 לכוסא מלכותא וסרת עלה רוח קודשא וקמת
 וכליאת בדרת דבית מלכא ואת דמתכני לקביל בית
 מלכא די בירושלם ומלכא הוה יתיב על כורסי מלכותא
 ומסתכל כל קביל תרע בימיא ענת אסתר ואמרת רבון
 דעלמא לא תמסרני ביד ערלה הויך ולא תעביד רשות
 המן רשיעא סני היכמה דיעבר מן וסתי דסס טעס על
 מלכא וספר למקעלה בנין דהוי כני למיסב ית ברת
 דהמן : והוה כניח מן שמיא דכל יומא וימא הות מקלקלי
 בריעי ערובי : בימיו דרגלי וסומה הוה סרי לחרא ואסיין

כו עשתק בני לפי התרגום תינת נעת הוות וכן לשלכני ואף שבעת לא פרשתי כן כמה פנים לתורף
 בני

בנין זכות אברת עלמא מנין לו זה דלמא כוונת מרבי בוכות הכריקים שדור או שאר זכיות אפטר לומר
 דהתרגום פירש כוונת מרבי שאמר יעמר ליהודים ממקום אחר רהוב לוי לומר דוח והכלה יעמד מכלערך . אלא
 כוונתו דהכלה יהיה בוכות אבות העולם שאמר בהם מקום נבי אברהם וילקח וירא את היקום מרחוק וגבי יעקב
 כתוב ויפגע בחקים . **אזיל בניוס כרי כלילא וביטמא** מיהורא דליילה זיוס קא דרש . כי
 מרתיב שלטת ימים חמילא חשית הופים כרפיר דמי בפ' בא נבי מכת חמד וכן שבעת ימים תאכל מצות פירש
 משך זמן שלטת ימים . ולמה נכתב לילה ויום ואי קאי על התענית הוי לכתוב שלטת ימים ולילות מש"פ פי לילה
 יום קאי אתפלה . וארברית פינד באונפא המתרגם נטה מרבי הש"ס בפ"ק דמיגלה דמי ארדתי הראשון
 קאי על בית אני והשני קאי על מדרכי והוא לא פי הכי דהוא אזיל לשיעתי דפי לעיל לבת משא ומסייע לפירושי
 כעט"ו

והוה

ביומא תימא דפסחא הנה החכם ניפ"ע דלה לקיים גרסא זו ענה דהחוק שאנו מוכרחים לומר
 ביום ג' ל לילת הרזים . ואף אם נאמר שלא אכלה אסתר ביום ההוא אבל למחר בעבודה שני' אכלה
 והאריך עשתה כן שלא אמרה גם אני וכערותי אלוס כן ע"כ אמר החכם הנ"ל דיותר נראה שעת התרגום ביום
 השלישי היה כיון ניסן ופי"ח נתלה עכ"ל . אבל לי נראה שיש בתרגום חסר תיבה אחת וז"ל והיה ביום תליתאי
 קדמא דפסחא ויהי פתחו כשישת הש"ס ומה שאכלה ביום ב' עיין בעט"ו והנודר יבחר . ושורת עלה דוח
 קודשא הכי איתא גם כה"ס ודרשו כן מדכתיב ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מבני לוי . וקמת וכליתא .
 והן הן דרבי הש"ס בפ"ק דמיגלה ח"ד לוי כיון שהגיע לבית הכלמים כו' אמרה אלי חלי למה עזבתני וכראה
 דדרשו זה ממלת ותעמד בתוך שהוא לטון תפלה כמו אל המקום אשר עמד שם ת"א ויזכרן פירש תפלה ה"ה הכא
 דהוי יכול לכתוב ותבא למחר ועיין עט"ו . רבית שלבא גואח דמתבני לקביל בת מלכא דנירושלים . לא
 ידעתי לפרשו טיהא דבר זה שם באופן יהא בית המלך נכח בית המלך שהי' בירושלים ואפילו אם כן הוא
 מה דלה התרגום בזה וכי מאי איכפת לנו בזה . ואפטר לפרש כוונתו שתפלתה עלתה לירושלים למקו קדשי קדשים
 דאתבני קבל בית מלכותא דנירושלים כי ירושלים של משה מכוונת כנגד ירושלים שלמעלה וזה נקרא חזר השמימית
 ובית אלקים שדרך אם עולים כל התפלות של ישראל וכעשים כתר למש"מ הקב"ה כמו שהארדתי בחבור
 עשרת הכמים וירש זה דרש מאוס דיכול לקרר ולכתוב נכח בית המלך והוא יושב על כסא כו' . וגם בלא יתור
 היינו מרגישים שנתקבלה תפלתה . בר עשו רשעא מה שהזכירה יחוס המן בתפלתה כרי לעורר עליו עדת
 הדין שהיו כולם רשעים עד עשו ?

זהב

עשרת

והאמר

אסתר כו' לך כיום כו' ובאשר ארדתי ארדתי או השיבה אסתר למרדכי א"כ הוא שאפכו את כפשי
 אולי יגרום החטא ח"ו שלא אכלה בשליחותי ע"כ תחורו בתשובה אף אם תקחתם החטא של בקעת
 דורא אבל החטא של עבודת אהשוורוס לא תקחתם והוא עמד לבגדי למעני . ע"כ נזמנו עלי גם אתה גם העם הזה
 ואשפי' שאתה לא הכנת מעבודה זו אפ"ה תעטנו כולכם באגודה אחת וגם אני וכערותי אלוס כן כי גם אני לא
 כהנתי אפ"ה אלוס כרי שניה כולם באגודה אחת ואז מוכעת אני שהקב"ה יושע אתכם . ואף אם אמות ואהיה
 אבודה מן העולם כרי להכיל את ישראל לא נחשב לי בארדת גומי ווהי פירש ארדתי ארדתי לפי פשוטו .

ורז"ל

במכ"ה מגילה דרשו ובאשר ארדתי ארדתי כשם שארדתי מנית אבא כך אני אודר משך . פיר' רשי' עד
 שכשיו הייתי אנוסה ואשת ישראל שחאכסה מותרת לנעלה ועתה יהיה כרצון ונרצון אבוד לנעלה עכ"ל
 דברים אלו קשים להבין לדעתי חזק ארדתי הראשון דרשו אלעזר . והשני אלהבא ועוד היכן מצינו שחאברה אסתר
 מנית אביה הלא אביה מת בעודה נכמן אמה ואיך שייך לומר על אבי' שאבר את אסתר בתו י ואין לומר שארדתי
 היינו ממשפחת אביה קשה למה באתה אבודה מהם הלא לא כפה אותה אהשוורוס לעבוד על דתה ח"ו כי אלתלא זה
 פינא

שתי גלות הכהונה

היתה נדרג ולא היתה עיור • ועוד התינוח למ"ד לפת לאשה • אבל למ"ד לנתח ממש מאי דרוש בהאי כאשר
הנדתי ונדווקים ים לפרש דנדיהם כאשר הנדתי מכית אבא שלא אוכל להגיד עמי ומולרתי מי הם חבותי שבו
לנות מרכי •

על כן

כראה לומר פירש הקדח למ"ד לבת ממש וגם לאורך מ"ד כוכל לומר הכי • והנה אסתר הוכרחה
לכסן כפפה לילך ולחיים בככה • וככנה מארס יותר נבוע מסככה בנח ע"י המקום ב"ה • כמאמר
דוד לנד כפלה כל ביד ה' בו • ומי שמסכן כפשו ובהרצו פ"ה אותה הסככה לח"י באיבוד גופו • ח"ף גם ים
לחשש שהקנ"ה יתבע את דמו וממנו שהוא כמאמר עממו בו • וידרכי לזה על אסתר שתלך אל המלך שעל זה
כבר ניתן הדת מי שיבא אל המלך הפנימית אשר לה יקרא אהת דתו להמית • ע"כ אמרה אסתר ובכן אבוא אל
המלך אשר לא דעת וכאשר הנדתי פי' כן והרגתי הטומרים או המלך והיה חכמה מן העולם • אסתר ח"ו מן
העולם הבא כי חכמי אני בעלמי • או י"ל כאשר הנדתי מן העולם מתפלל אני לפני המקום ב"ה שיהיה רק
אבורה אהת יין העולם הזה ולא מן העולם הבא •

ויהי

ביום השלישי כתבו התוספת ו"ל ויהי ביום השלישי בזכות הכ"ך אי כמי בזכות משה אהרן ומרים א"ל
בזכות כהנים ליום וישראלים חי כמי שלישי דמתן תורה • ויש לתמוה למה הובילו הפסוק מכתובו •
וביותר תמוה אכסוף דנדיהם ג' דמתן תורה מ"ט מאי בעי הכא דמעשה זאת היה בניסן ומתן תורה היה בניסן •
וכראה דהוקמה להם ביום הנ' אחאי קאי הלא מעשה זה לא הי' ביום ג' דתענית • כי יום א' דתענית היה י"ד ניסן
ומעשה זה הי' נט"ו בו כי למחר נתלה המן לפי קבלתו הי' ב' דפסח וגם על ג' דימי השבוע לא קאי הדת
דלא אשכחו כה"ג דקנ"ה • כתיבן הש"ס כר"ה דף ג' סוף ע"ה • ועוד ח"ה לפרשו כך כי לא הי' בנ' דשנת
כאשר הנדר • ע"כ פירשו בזכות אלו ג' דברים אכן כל זה כראה להם לרווח ע"כ פירש ג' דמתן תורה כי
המעשה היה ביום ב' וכ"ע פכרי בשנת נתנה התורה והיה ביום ג' דמ"ה דאיתא במדרש והובא במשניות וי"ל ו
ו"ל ני"ג לחדש שנים עשר ביום השלישי במול ארי' ואריה מלך • על כל דהמה וחיה לכל מקום שהוא הופך את
פניו להשמור להרג ולחברד ובהפוך הוא אשר ישלטו המה בשנאיהם עכ"ל מהכא שמענו שאותו י"ג אדר שהי' זמן
הרינה היה ביום ג' ויהי פסח באותו שנה ביום וי"ו כמלא היה פסח של אשתקד שהוא שנת הגדול ביום ג' לני
הכלל אין בין כו' אלא ד' ימים לפי החשבון כסדרן אחר אלא ואחר חסר ושנה זו לא היה שנת שינוי כמ"ס
שוכ"ה כ"ע דהפסוק קור' אותו חדש שנים עשר • וכ"ת דהי' באדר ראשון א"כ הוה לקבוע פורים בחדר א' עכ"פ
מוכח שראשון דפסח של שנת הנס הי' ביום ב' ונו ביום הלכה אסתר לחבר המלך והקשו לתו"ס למה קוראו הפסוק
ביום הנ' הלא לא הי' ג' דימי תענית ולא בנ' דימי השבוע לכן פי' בזכות כו' אכן גם זה נחשב להם לרווח
בפסוק כתיב ביום הי' פרושו בזכות ע"כ פירשו ביום קאי איום א' דפסח ולמה קראו אותו שלישי שהי' שלישי
למ"ה דלכ"ע בשנת נתנה התורה • והוי האי יומא ג' דמתן תורה והואיל ועיקר דענונה הי' בזכות התורה שהרג
קבלוהו בימים ההם ע"כ קוראו הפסוק אותו יום על פס מ"ה •

ועפ"ו

יש לפרש לעיל תשובת מרכי לאסתר כ"ה הפרש חריצו נעש הזאת כו' ומי יודע אם לעת הזאת כו'
כי יש לזמנה על מרכי לזה הוכרחה לכסן כפפה לילך למלך בלא קריאה הלא הי' עדיין זמן רב והי' לו
להמציא ער שתקוף למלך • ואין לומר כסביל החוקים עשה זה הלא גם עתה לא שלח פכרי הישועה עד כ"ה בנין
אלא כוונתי הי' על יום ב' דפסח הסמוך שהוא ביום ג' שהוא במול ארי' כדכרי מדרש הנ"ל והוא כ"ה עובד למשה
להתקדש הגזירה מלבד מהכונת שיש לישראל נימים ההם יום הנחת עומר וזמן גאולת מצרים ויום שכתב לו כי עוב
וחכי פי' הפרש חריצו נעש הזאת שהוא שעת הללחה כדאמרן ומי יודע אם לעת הזאת כו' הם יהי' אותו העת
שהיא כקראת למלך שעת הללחה כעת הזאת ולהכי הכ"ף של קז"ה קסובה טעון מורה של ידוע •
ממעט זה לא נקטה אסתר על עמה בו ביום א' שרלת' ליתמין עד מחר ביום ג' שמוכל בקל
להפך הגזירה פי' לא הי' לה די בניעול הגזירה לכד' • גם להפוך הגזירה על האוב ובכ"ד
פתנתי ע"ה למ' המתניה עד מחר • ומלכש אסתר מלכות יתעמד בחדר פי' מהכא מוכחים דברי ר"ל שכתב רמ
הקודם

ואפשר

הקודם ובחצר הפנימית כפתלק מזהב רה"ק כי פ' 99 זה נראה כחסד תיבות והכי ה"ל לכתוב ותלך לחצר כו' ולא כאמר מהליכתה לשם אלא באמת השכינה הוליכה לשם מש"ה לא כאמר מהליכתה וכיון שתיגישה לחצר כפתלק השכינה ממנה ויהי ותעמד פ"ה כמו ותבא לזה כי עמדה מלדת ותעמד מלדת בראשית למ"ד פסיקת דבר וזאת זה ה"ך ה' אפטר לילך לשם כי מסתמא היו שם שומרים מכל דר ואם היו רואים את הנכנס בלי קריאה היו תופסין אותו כעובר על הדת של מלך אלא על כרחך השכינה הוליכה לשם והיתה רואה ואיכה נכאית ושם נכח פתח הנית שם הי' בית הכלמים כפתלק הרה הקודם ממנה מש"ה פחדה פחד אולי יראהו השומרים ותהי' כתפסת כעובר על הדת וזו פ' ותלכט אסתר מלכות דה ינו רה"ק ותעמד בחצר כבק ממנה שם י ועיין בקול רבה ויטעה הנדבם על שמי אחר הימים מזאתי נה"א קלת נושה לדברי וכהנתי :

ויהי

כראות המלך כו' הנכ ראו לשם לב להבין מלות יתירות הנמצאים בפסוק זה וכן לא ידעין שהיתה עומדת בחצר המלך הלא בפסוק שלפני זה כתוב ותעמד בחצר המלך והי' בפסוק זה לכתוב והי' כראות כו' אסתר נשאה כו' הסתא משמע הואיל שצומרת בחצר נשאה חן וזלת זה לא האך תליא הא נבא * נראה לי לפרש הענין * והרלה אבד מהות תקנה חדשה זאת ועל מה כתקנה תקנה חדשה זאת שלא יבא כ' אשר לא יקרא * דהנה לעיל ככתבתי בשם התי"י * המן תקן תקנה חדשה זאת ואפטר תיקן זאת

ע"כ

אחר מעשה בנתן ותוס' שרנו לסלות יד במלך ע"כ נתקן תקנה זאת מי שיבא כו' אחת דתו להמית כי פן ואולי יש האים או האשה שביים פתאום לחצר המלך הפנימית לפגוע במלך כוונתם כי האדם יראה לעינים והאלהים יראה לבב כמ"ס מוב"ה כ"ט * אכן אם יתרו' דאדם אחר הלך לחצר הפנימית והסומרים לא ראו אותו נכנס ובשאר עומד במקומו רחוק מהמלך על מקום עמידתו בוודאי אין דעת האים שהוא להרע למלך אין לו משפט מות אף דעבר על התקנה הזאת * דויל בטר שצמח וכו' מוכיח על תחילתו שאין דעתו להרע למלך אף אם הי' פוגעין בו שומרי המלך בעת כניסתו בלי רשות הי' חייב מיתה ולא הי' מושיל לו שום התנכלו' לומר שאין דעתו להרע למלך שאין מאויינים לדבריו * דא"כ כתבטל התקנה ומה הושילו בתקנתם ואפ"ל ה' אותו הנכנס בלי רשות קרוב למלך או אשת חיקו אינו מושיל לו שום התנכלו' * כי מיד שפוגעין בו ממתין אותו כדון העובר על דת פ"ט וידוע מי שצובר על דתי פו"מ אין כח נוד המלך להזילו כמו שצמחו בדכואל שהמלך לא יכול להזילו * וראי' מאסתר עממה כאשר יראה לכפענה לעבור אף שהיתה אהובה על מלך :

ועפ"י

היבטתה זוהי שתי מלות אלו על כיון והכי פירושו ויהי כראות כו' עומדת בחצר דייקן ולא ראתה לקרב אליו * זה הוכחה שנודאי לא באתה להרע למלך ואיכה חייב' מיתה אפילו לפי דת ותקנה חדשה זאת אף שעברה על הכניסה מ"מ סופה מוכיח על תחלתה * יצעתה שראה עמדת בחצר נשאה חן בעיניו הואיל ועמדת על מקומה ולא קירבה אליו * ודאי אלו הי' המן והצניף שפוגעין בה בעת כניסתה מיד הי' הובסין אותה כעובר על הדת ולא היה מושיל לה המזימות חן בעיני המלך כי אין בידו להזילה * אבל לשכנאן כמא' כאן היתה עומדת סופה מוכיח שלא היה דעתה להרע למלך נשאה חן בעיניו שאינה בכלל עברה על דת המלך והיה מושיל לה המזימות חן * וזה נראה הכסוף ויהי כראות כו' דייקא שהוא לבדו ראה אותה והסומרים לא ראו אותה אסתר ה

ויאמר לה המלך מה קך אסתר המלכה ומה בקשתך עד אחצי המלכות וינתן לך * ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבא המלך והמן היוסו אל והמשתה אשר עשיתי לך * ויאמר המלך מררו את הנתן לעשות את דבר אסתר * ויבא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר * ויאמר המלך לראסתר מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש * ותען אסתר

שתי גלת הכתרת

אסתר ה

תרגום

והאמר שאלתי ובקשתי : אם מצאתי
הן בעיניו המלך ואם על המלך טוב
לתת את שאלתי ולמנות את בקשתי
'כוא המלך והמך אלו המשתה אשר
אעשה להם ומחר אעשה כדבר המלך

ויאמר לאמר לה מלכה מה צורך את ליד אסתר
מלכתא ומה בעותיק אפילו אם אכת בעי'
לפלגות מלכותי אתניני לך לחור לבבני בית מקדשא
דאימו קאים בתחום פלגות מלכותי לא אתן לך דהכרין
קיימית בסנועה לנשט ערבאה וסכבלט חורבאה וטובי'
עברא עמוכאה דלא למשכך למכני יתי' דחיל אכא מן
יה דאי דלמא ימרדון כי הדא בעותא לא אעבר לך מלתא אחריתי די אכת בעיא מני אגור ותתעבר דנהילו ורעותיק
אחיבך לך י ותאמר * ואמרת אסתר אין על מלכת ספיר יתי מלכא והמן יומא דין לשידווא דעבירת לבון *
ויאמר * ואמר מלכא אחיאו ית המן למעבר ית פתגס גזרת אסתר ועל מלכא והמן למשתיא די עבדת אסתר *
ויאמר * ואמר מלכא למשתיא דהמרח מה שאלתיך אסתר מלכתא ומה בעותיק אפילו אין אכת בעיא * עד
פלגות מלכותי תעביד בעותיק לחוד למכני כ"ע דאיכו קאים בתחום פלגות מלכותי לא אתן לך דהכרין קיימית
בסנועה לנשט ערבאה וסכבלט חורבאה וטובי' [עברא עמוכאה דלא למשכך למכני יתי' דלמא ימרדון כי יהודאי
ותען . ואחיבת אסתר ואמר' לית אכא בעיא פלגות מלכותיא שאלתי ולא בנין כ"מ כעשותי * אין אשכחתי
רחמן בעיני מלכא ואין על מלכא ספר לחמן ית באלתי ולמעבר ית בעותי יעול מלכא והמן למשתיא די
אעבר להון ברמשא ולמחר אכא עבד כפתגס גזיר' מלכא :

כלילא דרהבא

ויאמר אתנינה לך וכמשתה היין פירש התרגום תתעביר ורעותיק לפי שלא היה דעתך המלך או שלימה
עמה כמו שהי' עמה בעת עמודתה נחמד לפי שהיה חושרה עם המן ועינין עטו' * לחור לבבני
בית מקדשא כו' דהכרין קיימית בסנועה * קאת יס לתשובה בנין בית המקדש מאי בעי הלל לא ידע והמלך שהיה
יהודית וכי יעלה על דעתו אשה מעם אחר תבקר מוננו בנין בהמ"ק * וכי מה איכפת לה אם בני או חרבה
ואפשר לפרש עפ"י מה דאי' במדרש ו"ל המלך יושב על כסא מלכותו בלבוש זהב ואבן יקרה וישא עיניו וירא
אסתר פומדת למול פניו * ותעבר בו חמתו מאד על אשר הפרה תורתו ותבא לכניו בלא קריאה ותשא אסתר את
עיניה ותרא את פני המלך והנה עיניו כאש דוערת מרוב החימה אשר בלבו ותכר המלכה את קוף המלך ותתקבל
מאוד ותפג דוהה כו' וירא אליהו ויחמול על עמו ויסך לכער היתומה ויתן לה חן לכני המלך עפ"ל לפ"ו יס
לומר שהמלך הרגיש שהיא יהודית * כי דבר זה היה נפלא בעיניו כי בראותה נתמלא חמה עלי' כמעט להורגה
ובחרף עין נתהפך דעתו לרחמים עלי' ובהפך איבה לאהבה אמר בלבו אין זאת כ"א יהודית מעמו של חמ"ו וכיחיל
שמולרם בניסים * ועוד ראה שהיא מסכן נפשה בלא קריאה לכוא אליו ופומכת על הכס ודאי היא יהודית * לכן
אמר לה זאת אני יודע שעל דבר גדול באת כי על דבר קטן לא היית מסכן נפשך ולא היית פומכת על הכס
ע"כ אמר לה כל מה דאת מנסת אעשה אפילו חני המלכות רק בנין בית המקדש * אסתר הבינה שהמלך
מויך אותה שהיא יהודית ע"כ אמרה יבא המלך והמן אל המשתה כו' שלא ירגיש בה עדיין עמה ומולדתה
והמלך רצה לידע בקשתה * כי ידע שאין זה תכלית מניקסה דמה היה לה לסכן נפשה על זה * על כן
אמר שהיו את המן כו' שודאי דבר כחון היא מנסת שמסרה נפשה עלי' לכן אמר לה במשתה היין מה
שאלתיך כו' דלכאורה קשה מה אמר לה מה שאלתיך דלמא זאת היתה שאלתה ותו לא אלא דהמלך שפע זאת
בשכלו שעל דבר זה היתה מסכן נפשה אלא ודאי דבר לא כחון היא מנסת ע"כ אמר לה מה שאלתיך * על זה
השיבה אסתר לית אכא בעיא כו' אין אשכחתי כו' יעול מלכא כו' ולמחר אעבר כפתגס גזיר' מלכא להרגיש

לו נקשתי • או י"ל עפ"י נמרח מגילה ו"ל וקרב אסתר ותנע נדגש השרביט ג' מה"ש נודרתי נדחתי שעה
 אחד שמתח השרביט וכמה י"ב אמות • דכתמח דאה המלך זאת הנס כי הנדניט הי' נדור ע"כ אדר הין זאת
 כ"א מעמו של חקניא מישאל ועורי' ורניאל שמלומדים נכיסים ע"כ אמר הן מנכין בהמ"ק • למען יחי ורעי
 שנקשו ממני לכתוב טעם למע לא גלתה אסתר עמה ומולדתה פמסתה ראשונה ונאמת ראוי ליתן טעם כל זה •
 אף שבעט'ו כתבתי טעם • מ"מ יש אחי עוד טעם אחר והגון עפ"י הקדמה הנה משרו"ל והוא בילקוט ראובן
 וו"ל ויקח אהרן ונחור להם נשים כו' אבי מלכ"ה ואבי יבכ"ה • דע כי יש נקדושה ז"ה כוחות והם נגד סנהדרה
 גדולה ע"ה וסנהדרה קטנה כ"ג והשכינה עמהם הרי ז"ה וסרה נא"ת נ"ס נג"ל נ"ב ז"ה וכו' הטומאה ג"כ ז"ו
 נגי' מאר"ם וזהו אבי מלכ"ה ואבי יבכ"ה כל אחד ז"ה • וזהו נדוד נדאו אורו אדמוני שלא תאמר ה"ו שכל
 מנח מאר"ם שהמה ז"ה כחות זהוומאה ע"כ אמר יפ"ה עינים יפ"ה עולה ז"ה עינים אלו סנהדרין כנ"ל • וכוד
 יבא המל"ך והמ"ן המל"ך גי' ז"ה כוחות' הקדושה לנצל ז"ה כוחות הטומאה שהוא המ"ן • לפיכך היה הכנסת
 הין ומפלתו ע"י אסתר שהיתה בת בנה של שרה שהיא ז"ה כוחות הקדושה לנצל ז"ה כוחות הטומאה כל הין
 עכ"ל • לפ"ו אסתר לומר שזאת היתה כוונת אסתר שלא ראתה עמה לבקש על עמה שדעתה היתה להכניס הין
 תחתיה ואם יהיה מוכנע כוחות הטומאה של הין ואו יתנצר כוחות' הקדושה • אבל במסתה ראשונה לא הי' עדיין
 מוכנע • דעבירת לכוך כ"ל לי' שהוא תרגום של עשיתי לו •

זהב

עשרה

ויאמר

המלך עד פסוק וילא הין יש סמיקות ופינוים רבוי' ואיזה מהם אוכיר וקשה מכולם הכוונתם
 למסתה ראשונה אמרה עשיתי לו ובמסתה שני' אמרה אעשה להם • ע"כ נראה לפרש דים לרדק
 בדרבנאמר אמר המלך לאסתר מה לך אסתר המלכה ומה נקשתך לשון מה לך מיותר הוא דר"ה חס אמר לה מה
 נקשתך שהלשון מה לך משמע מה סיבה דעה יש לך שנשכיל זה באת מניין זאת למלך שיש לה איזה סיבה ולשאל
 להסתת המלך בזה • ועוד אמר לה ומה נקשתך וינתן לך על נקשה אמר לנן מתנה ובגוואו עמה אל המסתה סיבה
 דבורו אל' ואמר לה לשון עשיתי על נקשה • שאמר ומה נקשתך והעם • ועוד ק' הפסוק ותען אסתר כולה לטוטר
 ועוד אמר המלך מהרו את הין כו' לשון מהרו לא יתכן על פי והשיב כמותו שהוא נכבד מכל בית המלך •
 ועוד מה שאמר לעמוד את דבר אסתר • משמע אני איני חפץ בו רק לפשות את דבר אסתר • מה רעה מלא
 בהיין שהוא אינו חפץ בו הלא הוא הגדול שבחכר המלך והואנו מאיד • ועוד שר' דרדוקים שלא אוכיר מהסת
 הקיבור וכולם נריכין ביאור •

ואפשר

לפרשם בעה"י מקודם האדר הכפרים וההנדל בין גלה לנקשה לפי דעתי • שאלה מנינו גבי
 דבר קטן כמו יתן ה' שלתך אשר שאלת מעמו גבי חנה שמואל ח' ח' • כי זאת היה קטן נכסיה
 כמו שאמרו רז"ל נפ"ק דברכות וכמו שאלה קטנה אבי שאלת עמך גבי אס' בלמה מלכים ח' ב' שהיא היתה
 סברה שזאת השאלה היא קטנה • וכתבי הרבני מוה"ר אברהם שורית נר"ו הביא רא' מרז"ל בברכות ושמה מה
 ה' אלהיך שאל מעמד ומקמי הנמרח אטו ירתת שמים מלתא וזערתא היא לכאורה קשה מכ"ל למירק דלמא
 באמת לאו וזערא היא ואין לומר מדכתיב מה הלא מה מורה גם על הכלנה גדולה עכ"פ אין להוכיח שמורה על
 מלתא וזערתא אלא ז"ל מדכתיב לשון שאלה ש"מ שאלתא וזערתא היא מקשי שפיר אטו פ' ורפח"ח • (עיין
 בביאורי על איכה בפסוק מה אעירך) : אבל נקשה גדולה היא מהשאלה כמו נקש שלום ורפיהו נקשו לרק
 נקשו ענה לפני' ב' שדבר זה קשה למאוד • עוד אברר ההפרס בין וינתן לך ובין ותעם • וינתן לך הוא לשון
 מתנה בעין יפה נותן • אבל ותעם אפשר לפרש יהי' בעצת אפלו אינו עושה ברכון טוב •

עוד

אקדים מה שכבר נדפס משמי בפסוקים תלים כ"ב בננוני פרים רבים כו' פלו עלי פיהם כשתהא
 אסתר להלך המלך ע"י הסכיכה • והיתה רויה ואינה נראית כמ"ם לעיל ואם נפתלה שכינה ממנה •
 וכנורה בהנמרים רוזים אותה והיתה נכסיה גדולה והיתה מידתת מאוד מקני הפקר והנהלה • וכן מלאמני
 בילקוט מגילה ו' ו' ל כשהשיע המלך את פניו והוא לא הי' בה כל ליגע • וילא

שתי גלת הכתרת

אסזר ה

ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב
וכראורת המן את מרדכי יושב כשער
המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא
המן על מרדכי חמה :

ויהאפק המן ויכוא אל ביתו וישלח
ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו :
ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב
בניו ואת כל אשר גדלו המלך ואת
אשר נשאו על כל השרים ועבדי
המלך :

פולמשרון על פלכיה ובר מן ממשי דהוא פכרנא דמלכא
כליקא ועבדיו דמלכא .

תרגום

ויצא וכפך המן מלאת מלכא פיימא דהוא חדי
ונדה לכה וכד חזא המן וית שפליא
דעסיקין בפתגמי אורייתא בנכהדרין דעבדו להון אסתר
בזרע מלכא ומרדכי לא קם מן קדם אנדרטיא ולא דתת
מיכא אלהן פשט ית רגלוי ימיכא וחמו לי' שער ונכתוי
דאזכרו לי' בעולמא דלחמא דמכתוי' באסתרקלילי כל
קביל ארכותי' מן יד תקוף דגווי' וחתמלי המן עליו
דמרדכי ריתחא .

ויהאפק

ואזכרו המן ועל לביתיה וקרא ית דחמויה
וית זרש רשיעתא אכתתי' בדתגמי פתח
ענכהרהא ואשתעי להון המן ית יקר עתרי' והאיך
אהמני עם דוכסי מלכא והיך דהטין קדמוי בניאו' כנוי
דסכומהון מאתן ותמו' בר מן עפרתי אוהרכין דאינין
ית מה דידני יתי' מלכא וית דוקפי' עליו כל דכרננו
ועבדיו דמלכא .

דהבא

ויצא ביוםא ההוא אנל עד היום הזה לא היה שמח וטוב לב כמה שהשיגה ידו בעשרו ובגדולה לפי
שהי' רואג שמא המלכה מורש היהודים כי לא כורע מה טיבה וחשוד נגדו * אכן עכשו סכומינהו
אל המסכה עלו לנו בחשכו כי אין לה דבר מזה * כן כתב היפ"ע ית שפליא דעסיקין בפתגמי אורייתא כו' זה
דרש התרגום סכה יתור כפיס דשער המלך דה"ל לקצר ולכתוב * וכראות כו' מרדכי ולא קם כו' כי מאי אכתת
לנו אס ראה אותו בשער המלך ולא קם או במקום אחר * ע"כ פיר' שער המלך קאי על שער מלכא על עולם
שער המזוין בהלכה * שאין לו להקט"ה בעולמו אלא ד' אמו' של הלכה * ומן יד תקוף כראה דדיוקי הוא דהוא
לי' למשך ולא זע ויתר כו' אלא מדכתיב וימלא ממעם סתמלח חמה עלי' בלא זה שלא קם ולא זע לכן פירש
שהרהר שער מכירה שלעבר נמכר לו בעל ליהא דלחס *
דסכומהון מאתן ותמוניא זוהי דעת רמי כר
אנא בפ"ק דמגילה ודרש מדכתיב ורוב נכיו ורוב נגמ' ר"ח * והחולקים עליו עם מסעס דחסר כתיב *

עטרת זהב

ומעתה

יתבאר הפסוקים על כוון בשעה שהושיע המלך לאסתר את שרביט הזהב והיתה מירתח ולא היה
בה כח ליגע הכין המלך שנכביל סהלכה לחצר הסנימי' בלתי יקרא או משום שאר טיבה רעה היא
פירדת משום זה אמר לה מה לך אסתר מה טיבה רעה בא לידך מי יוכל להרע לך הלא את אסתר המלכה
הגיבתי ומה נקמתך על מה באת וכל מה שאתה
מבקש הן דבר קטן או גדול יכתן לך במתכ' בעין
יפה * ע"ו השיבה אסתר אס על המלך טוב לקיים
דבירו יבא המלך והמן אל המסכה אשר עשיתי לו
דבדו זה עשה אסתר שלא כהוגן נגד כבודו של מלך בשני דברים * חדא' מי שרופה לזמן אדם גדול שיספור אליו
חורך ארץ נתן להודיע לו יום שלכניו ק"ו למלך גדול שכמותו ? ועוד שנית עשה שלא כהוגן מה שאמרה אל
המסכה

ששפתה אשר עשיתי לו משמעות הקדש דעת לו קאי ארומיך לי' אהמן עשמה הטן עיקר והמלך טעל דהיה לה
 למימר אשר עשיתי ותו לא ובאמת היא עשמה נכונה כמאמר נ"א המודעי שישמור אותה המלך להיותה ארומית
 את המן יותר מהמלך ויהרג את נביאם • והמלך כששמעו דברי נביאם ע"ו וחרה לו על הדבר • אכן כנר הכעיס
 לה ליתן לה בקשתה אין ממנוי המלך לחזור מדגניו מש"ה אמר מהרו את המן דרך נביאיו וכעס • כמו מהר קח
 את כלבים כו' לכן אמר למשוח את דבר אסתר דייקה אף שהיא נכר רלווי כי חוששני פן יעדימו כור עלי • ואס"ה
 מזכרת אני לקיים דבורי • ואס"ה כשנלו אל המסכה טיבה המלך את דבורו אלי' ואמר לה מה שאלתך דהיינו מה
 שהוא שאלה עקשה ינתן לך אבל מה שהוא בקשה שהוא דבר גדול אמר ותעש יוכל לעשות אותה אם ישר נעש
 כי חשש אולי היא מנקשת בתר מלכותה להמן • כי לא היה דעת המלך אז פליטה לעמה כמו שהיה עמה
 בעת עמידתה בליל •

אמנם

אסתר ברחמיה הרגישה שהמלך הבין דבריה וחשדה עם המן • ע"כ ותפן אסתר ותאמר שאלתי
 ונקשתי הכל אחד לא כמו שעולה על דעת המלך רק שאלתי הוא • דבר קטן והוא בקשתי בערכי הוא
 דבר גדול אמרה זאת רק להקיש קצת כעם המלך מעלי' כיון שהרגישה שכבר פעלה בדבריה ונעשית כוחכה במקלת
 ע"כ נהומיכה שנית המלך והמן אמרה אל המסכה אשר אעשה לפס במתק לשוכה אמרה כך שלא להבזר קנאפ
 המלך מהמן לכן השוה אותם יחד ולא רתפה להוסיף קנאפ המלך כי יראה פן יכעוס גם עלי' כי די בוו כמה
 ש מקנא המלך אותו • ועי'ו יהיה כל היום אחרי ויחפס ויכרוק אחרי • וכיטיה בדבריה ומחר אעשה כו' והודיעו
 לי שאין זה תכלית מנוקשה רק מחר אני אגלה שאלתי ונקשתי כדאי' בילקוט והאריכה לו הוסיף ולא אמרה לו
 מיד להמשיך לבו של אחשוורוש ומתוך כך יהרגה תמיד בדבר המן ואסתר ויתגבר קנאפו אליו ועיין כלילא דדכנא •
ומה מאוד נרפו ומתקו דברי רז"ל אמרו בפ"ק דמגילה • אמר ר"ג עדיין אנו זריכין למודעי וז"ל בגמרא
 גם מה ראתה אסתר שזימנה את המן ר"א פחים שזימנה לו • רי"א מניח אביה למרה ר"א כדי שלא יעול ענה
 וימרר • רכ"א כדי שלא יאמרו כו' רי"א כדי שיהא מנין לה בכל עת דשכ"מ אומר אולי ירגיש המקום כו' ריב"ק
 אמר אכניר לו פנים רג"א הפכפכן הי' • אר"ג עדיין זריכין לנו למודעי דתיבא אמר ר"א המודעי קנאפו במלך
 קנאפו בשמים עכ"ל לכאורה דברי ר"ג תמוהים מאי אולמא טעמא דר"א המודעי טעמא דשאר תנאים
 ואמוראים הנזכרים גם אבל לפמ"ש א"ש דאף טעמא אמת כאשר הפכים מרן על ידס כמזכר עם מ"מ כל אחד
 אומר טעמא דמסתבר לי' • אבל טעמא דר"א מוכח ממגילה עכמה כמ"ס וספיר אמר עדיין אנו זריכין למודעי •
 כי בלתי טעמא דר"א קטו כל הכי ספיקות בשפוקים אליו וכו' בתפירו הפוקים נע"ה על נכון •

ויצא

המן ביום ההוא שמה למעש יום שלאחריו ביום ההוא הי' שמח ולא יותר ולמחר נתלה • שמח ועוד לכ
 וכדאית כו' תימה לי מה הקפיד היום יותר מכל הימים הלא כל יום עובר לפניו ולא קס ולא וע ממנו
 אלא טעור שאכל ושתה ומילא כריסו הניס דעתו עליו ביותר לכן הקפיד היום יותר וכתמלא עליו חומה •
 ויסאפק הטן ויבוא כו' כסוע הוא קינץ משפחתו וזוהביו להתישן עמהם כי תשובה ברוב יוצג שיעלו לו האיד ובמה
 ימית את מרדכי אויבו • אכן הא קשי' לי שלא לעיל כתיב ויבזו בעיניו לשלום יד במרדכי לבדו והכא ראה לשלום
 יד במרדכי לבדו ועשמה כעו • וכדאיה דלכמ"ה א"ש דלעיל הי' חמתו על מרדכי בשביל שלא היה רוצה להשתחוות
 אליו ולע"ו החקוקה של נגדו וחסד המן בדעתו אם אמיתהו עבוד זה ומרדכי יעמד בנסיון ויעמוד עמו למיתב
 אולי יעשה לו כם כמו שנעשה לחמ"ו ויהא נוסתי מרובה • ועוד חשש המן אולי יתבע המלך דעו
 שירי כי יאמר לו המלך לא גרלתי אותך על כל השמים ועברי המלך להמיתם • דהרין עם מרדכי שלא השתחוה
 כי הוא יהודי ומוזהר על ע"ו • אבל הכא שהיה לו רק לכבודו בדרך שמכבדים את השמים ובתפרו לטר גדול
 כמוהו אשר זה המלך עליו לכבודו ולא היה על עסקי ע"ו חשב סמן כי צוודאי לא יעשה לו כם שהוא בכלל המאבד
 שלמו גם המלך לא יתבע דמו מיד כי הוא עובר על טוב המלך ומטה שרי המלך • ועוד נראה לעיל
 עדין לא היה לו דעות לאבד את כל היהודים • אבל הכא כנר היו נמסרים בידו ומכירים להרג ולאבד דקה
 ליקח נקמתו מאנו מיד כי אמר עד כמה ללמד האי גברא ולילן לכן הקיטין היבא לריבא •

שתי גלת הכתרת

אסתר ה

תרגום

ויאמר

ואמר המן כרס לא הנעלת אסתר מלכתא
 עם מלכה למשתיה די עבדיה חלהין יתי
 ואף ערן מחד אכא מזומן ליתא למסער עם מלכא וכל
 דא ליתי טימי לומי בכל עירן די אכא חוי ית מררכי
 יהודאי דיתבי בסכודרין עם עולמיה בתרע פלטרין
 דמלכא • ותאמר • ואמרת לי • זרם אכתתי וכל רחמי
 אין ספיר בפייך כימר קדמך מלתא חדא מה פורעכתא
 דנעניד ליה למררכי יהודהא חס הוא חד מן לדיקיא
 דאחבריאיו בעלמא • אין בחרבא נקסול יתי' כבר אתהפך
 חרבא ותתרימי עלכא ואין יהיב יתי' לר גמא כבר רגמי
 דוד גלית פלסתיאה ואס בתרא דכחשא כרמי יתי' כבר
 דועי' מלכה וכפך מני' ואין כורוז יתי' לימא רבא כבר
 בזעוני' בני ישראל • ברו גבוא ואין כעמין יתיה לגו
 אתון כורא יקידתא כבר פקדני חמ' וכפני מן גוה ואין
 כרמי יתי' לגוב אריותא כבר לא תבילו אריותא דבניאל
 יתיה כבר במדברא כפיטו וסגיא מה עור קטלא וקטול יתיה והירא מיתא תתעביד ליה כרמי יתיה לבית אסירי
 כבר מן בית אסירי אמליכו ליוסף ואין ככונא כרמי על זוארי' כבר אתהפכת סכינא מעלוי יחאף אין עיכוי בעור
 וכפנוק יתיה וקטל נכא כמה דקטל שמשון פורענתא דגברא הרין לא ידעינין מה נעבד אלא צליבא רבא אתעביד
 ליה ומל נכא דבית' דמי' ישחפך קומתי' תתרימי על כליתא ויהוזון יתיה כל יהודאי וכל חבדי ורהימוי •
 שמוא ורעא כחדא ליתן על כליונא דאתקין המן למררכי תוה לאפרא ועול קרס מלכא ושאל מיניה על לניב' הרין
 בשעתא ההיא לא טלא מכוי ולא פכיב המן בר המדתא עד דחול ואיתיה ית נגריא וית גיכאי כגריא דעכרין
 לניבא ונילאי דמתקנן סכין ופרזלין ובכוי דהמן דילין והרין זרם אכתתי' מינכא ככרוון עם המן דשיעא ואמר
 אברא לכגרא אכא יהב ולקילאי אכא מתקן שירותא על כליונא הרין בהשעתא קס המן דשיעא למכסויא לניבא
 דקומתי' כפסת בת קל משמי ארומא ואמרת לי' יאי המן דשיעא לך ספר בר המדתא ושפר פתגמא קרס המן
 ועבר צליבא כגרימי' • דהוה מן יומא דזמנת אסתר ית המן לשירותא אתעקו בני ישראל ואמרין דין לדין הרין
 מסאנין בכל יומא ויומא דתבעי אסתר מן מלכא דנקטלי' והיא מזמנת לי' לשירותא בהא שעתא שפכו דבית
 ישקב כוליהון לכהון ואתרחיכו על אבוהון דבשמיא וכן אמרין קדמוי עני יתן עני כל מעיקיא היך דתלין עני
 עבדוי למריהון והאיך עיני אמתה לרבוכתה דרין תלין עינכא עלך עד עירן דתתגלי ותתפוק יתנא דהא סכאא
 ובעל דבכא מדגף ואמר מן אינון יהודאי בכן שמש נקל צלותהון ועבר בעותהון ניה כליליא מסול די בכל ומכא
 דפריק יתהון מן בעלי דבניהון כליליא פרק מפרעה וסנחרב ומן כל דקמו עליהון •

ויאמר המן אף לא הביאה אסתר
 המלכה עם המלך אלא המשתה כי אם
 אותי וגם למחר אני קרוא לרה עם
 המלך • וכך זה איננו שוה לי בכך עת
 אשר אני רואה את מרדכי היהודי ישב
 בשער המלך • ותאמר לו זרש אשתו
 וכך אוהביו יעשו עץ גבה המשים אמה
 ובבקר אמר למלך ויחלו את מרדכי
 עליו ובא עם המלך אל המשתה שמה
 וישב הדבר לפני המן ויעש העץ :

כלילא דדהבא

אלא כליונא רבא אתעביד לי' והקשה החכם בית' ע מאי טעמי' שאחר שהי' מודים שה' הוא המליל' שכעת
 למכשה היך תקלר ירו מלכה יל מן העץ שפי משאר דברים ויראה כי לא ידעו כה ה' בשלימות אכל חסכו בכחו
 פ"י הכנת המוקלל עלמו וכמו שמוטבים בעלי העלמאאות להעור משפט עליונים כלהשיהם ובמכשפיהם ולפי שאין

כריא שתי גלת הכרתה דהבא כר

כח ציר המכסף בשאינו על האדמה כדאי' בירושלמי דסנהדרין בעבורא דשמעון בן שטח שגזר להרוס המב' שנת
 מעל הארץ לבעל כחן • לכן השבו חכמי המן שהיו מרדכי על העץ למעלה מן הארץ לא יחי' לאל ידולכהין עמנו
 להצור מהעצור לו למעלה א"כ לפי שיראל אין כמו אלף כפיו בלכתם כמו אם או ככל דבר יהיו נעזרים בחפציהם
 להכלל אבל בחיותם תלוים בנרוסם כי יסכר פיהם ולא יוכלו לקרוא לה' לא יגילם ע"כ ודפח"ח • ויחזון ויחיה
 כל יהודאי • אל"כ לאה ה' זריכון להתעצן שיעשה העץ כך גבוה אלף כוונתם שיראו אותו כל היהודים שהוא
 תלוי בעץ • בשעתא ההיא וכו' כל המאמר של התרגום היה בקבלה אלף אש מפי אש ולא כדרכו מקרא
 ומ"מ כראה שיש קצת רמז בקרא על הדור רנה זו שהי' להם כי כל הדרשים כרמוזים במגילה זו כשתדקק בה
 ע"כ כראה שיש לשמחה זו ג"כ רמז ריש לדקדק דהוה לי' לכתוב ויטע הדבר בעיני המן ע"כ יש לדרוש סמיכו'
 התיבו' ויטע הדבר לפני המן השמחה ששטו אשתו ובניו לפני המן באתו הלילה כמ"ם התרגום הוטבה בעיניו •
 ועביר צליכא וכן במקרא ויעש העץ הלא לא יפא' כ"א יעשו עץ ולמה כתיב ויעש ויראה שהיה נחשב לו כאלו
 בעמנו עשה • שמש בקל צלותהוון • בליליא ג"כ קצת כרמוז ע"י סמיכות התיבות ויעש העץ בלילה ההוא
 העץ ראשי תיבות "המה" עשו "לעקתם בלילה ההוא כי לעקה הוא אחד מעשרה לשונות של תפלה עיין בראשי' ריש

עשרת פרשת ואחשכך זהב

ויספר להם המן סיפור זה הוא תמוה כאלו הוא דבר חדש שלא ידעו מתרלה מאלף • כי זה ימים רבים
 אשר גדלו המלך כי מיר סלשקה אבחר לבית המלך גידל את המן וזה היה בשנת שבע למלכותו
 דכתיב אחר הדברים האלה גידל המלך בו' ויסוד הונח לנו והביא ראשי' כנוטה דף ל"ג ע"כ ובפר' ראה בל מקום
 סבא' אחרי מוסג' אחר סמוך וכתב המזרחי פסם זמני' ופסם מקומי' והסיפור זה היה בשנת י"ב למלך • ומה
 סיפור להם עכשיו בזה כאלו לא ידעו מגדולתו • ע"כ כ"ל דלא סיפור להם דרך חידוש וסיפור משעה • אלא ערך
 שעותיו לפניהם שיחכו לו עזה כמה יעכש את מרדכי • כי הכל לפי המתנייג' ע"כ התהיל לספר לפניהם גדולתו
 ואין חקר לעושרו ואפ"ה מרדכי מצוה אותו ששאו גדול מאוד וענשו מרובה •

א"כ יש לומר גדלו המלך עכשיו והגניה כסאו על כל שרי מדינתו ע"ד לפני שבר גאון ומלפניו לא גדלו
 אלא על השרים ועבריו שהם בחצר המלך ועכשיו גדלו יותר דלעיל כתיב וישם את כסאו מעל כל השרים אשר
 אתו משמש שגדלו רק על השרים אשר אתו אבל משרי הפחות והאחסדרפכים של המדינות לא גדלו ואפילו שבו
 לא היה עמהם • אבל הכא כתיב ואת אשר כסאו על כל השרים ועבדי המלך דהיינו על כל שרי המלך •
ולפי' יונכו לי דברי התרגום שפירש ומשתעי להון בו' היך אתמני עם דוכסי מלכא משמע קודם, זה לא
 אתמני עם דוכסי מלכא • והוא תימא הלא כסאו על כל בו' אלא כדפרשתי •

ויאמר המן אף לא בו' פירש מגדולתי אחס יודעים אף בתחדם לי היום כבוד מה שלא היה לי עד עתה
 ומה הוא הכבוד שלא הביאה בו' ולא קראה לסוס שר כ"א אותי • כתב מוכ"ה כך אמר להם המן
 ואם תאמרו דלמא גם שרים אחרים הומינה ולא באו • ע"ז אמר וגם למחר אכי קרוא לה עם המלך • שהיא
 אמרה בעת משתה למלך דזה הוא בקסתה • יבוא המלך והמן בו' ואשוב אכי בעיני' כמלך עמנו ואין זה כ"א
 מגדול ההנהגה עלי' • ומה מועיל לי כל זה • כגד הזער שיש לי כשאכי רואה את מרדכי ואכי רואה בדיעוני •
וכל זה בו' אלו לא הי' יושב בשער המלך מקום שאכי צריך לעבור לפניו תמיד לא הייתי חושש ללדבר •
 כי מה איכפת לי בדיעון או בכבוד שהוא עושה • שכל כמוהו לא יוכל לכבד או לכונן אותי • אבל
 מתוך שהוא יושב בשער המלך שאכי צריך לעבור לפניו והוא מצוה אותי לעיני עבדי המלך על כן דייון רבאי
 גברא גדול מאוד • **ותאמר** לו זרם בו' השעם שחמרו לו דווקא בעקר מלאתי שעשמה היא קודם
 צריך אהה לומר למלך על תלייתו או תוכל להכליח ותוכל לו אבל
 לאחר זמן זה לא תוכל לו כי היהודים בעת קרחם לאלהיהם או מושע אותם ואם תתמהמה עד שיגיע עונת
 ק"ם ותפלה לא די שלא תוכל לו אף גם יוכל להסך הדבר בתפלתו • אמר למלך • רק אמירה נעלמא שתאמר
 למלך

שתי גת הכתרת

למך יעלה המלך שלמך לתלות אותו ואיך כניך לערות בדבר ואז תבא אל המעשה בשעתו בלי צער

אסתר נ

הרגום

בר יולה ההוא נדרה שנת המלך ויאמר להביא ספר הזכרונות דברי הימים ויהי נקראים לפני המלך וימצא כתוב אשר הוגיד מרדכי על בגתנא ותרש שני סריסי המלך משמרי הסף אשר בקשו לשלוח יד במלך אחשוורוש ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו נערי המלך משרתיו לאו נעשה עמו דבר

בליה בליה ההוא כרת שיכתה דמלכא ב' בליה ארבעת טרה לבית אבימלך • על בליה אתקעלו כל בוכרים ב' בליה ההוא אתקרו עלמא כולא מדיכין וכל דיוניהון אכלא דבא כרכיו מספד ויללא בכל מדיכתא עולמין אסורין נספין בנין וסנין סקסין על לבחון וכולהון כוחין נמרד וקל רב מיללן ואמרין וי דחוינן עקא על עקא ותבירא על תבירא ומתכבא קדמא לא אסאסינן ומתכבא לא אסיהבת אט ומרדכא אסתכסכא וכינוי לציף לא עברו מיכבא דקסית אבהתכא דטושא על ארשא ומקושכא סבר סכאה ועורתא דסינו בעלי סככא • ב' וזלרתי לא עשו עלנא כדרא עפתי ומלכי עומיא לא חסיבו עלנא כמתכבא דרא למחא עמירין ליומי הרין לסינוימתא מעל אפי ארשא גלי ריון גלי ליה דרא רבא למרדכי די גודת מתכבא אסתגרת על כני ישראל ואוף לעבדין ולאמון לא זכינו יתכא • בליה ההוא אנתגלין ככיוון לככיוון וחלמין לחלמי חוויא • בליה ההוא כרת סכתי דקנ"ה ממרומא ואין לא כתיב הרין קרא לא סות אפשר למימרא דכתיב עורה למה תיפן ה' חס ושלום לית קדמוי סיבה אלא כד חמין בית ישראל עבר גרמיו דכית דפיך ברס כד עבדין רעותיה לא כחס ולא דמיק כער ישראל • ב' בליה ההוא כרת סיכתא דמרדכי דניקא דהוש סהיר ולא סכב ולא דמיק דהון בית ישראל מתכספין ויתבון קדמוי ואמרין לי אכת נרמת לכא ית כל בישתא דרא • ואין אכת קמתא מן קדס חמין דשיעא וכרעת וסגידתא לי לא אכת עלנא כל עקתא דרא • מתבין מרדכי ואמר לון לצושא די הוה לבוס חמין דשיעא • זירין עליו חמין ללמין חד מן קדמוי וחד מן בתריו ואין קמית וסגידת ליה ססתכתי דאפלא וחתון ירמין מן דן דפלא לסעמיתא יאבד מן עלמא הרין ויערר מן עלמא דאתי נסתקין מיניה כולהון • ב' בליה גרת שיגתא דהמון דשיעא דהוה סהיר ולא סכב וכוס ככיוב ולא דמיק מהימת דהוה מתקן ית ללינא למלכא ית מרדכי עליו ולא הוה ידע די לכפסי הוה מתקן יתי • ב' בליה ההוא כרת שיכתא דמלכא אסורוס עפשה דהוה סהיר ולא סכב וכוס ככיוב ולא דמיק די נקיע יתי רוחא דנקיעה למלכי ותכסת יתי כולי לליה • עני וכן אמר לכל ברבכוני מה דאכלי לא הכאה לי ומה דסתית לא אסתכל עלי • שחא רעמין עליו ושמי שמוא מרמיין בקליהון הידא מתנן אסרית למשכך למדינת ולא סכקית לון • הו אסתרו והמון מכונין למקטל יתי דלא אעלת אסתר לסיירותא עמי אלא המון בלחודיו • ב' בליה ההוא על דכרן אברהם יתקן יעקב קדס אבוהון דבשמיא דאשתלח מן ערומא מלכא היא מיכאל רב חילא דוישראל ויתבין כרישי דמלכא ונדד ית וסיתמי מינ' כולי לליה עד די אמר לאעלא קדמוי ית ספר דכרכיא מילי דיומא • והון קרין ב' קדס מלכא • עברי דיוניהון דמלכא קדמוי דהון מן קדמוי ויתבין לעיל מן עוכי דמלכא וזו מסתכל מלכא וחזי כרמות גבר עני וח' למלכא המון כני דנקעין וכנולך יתי חילופך והא מקדס כפפרא וכעי למשאל מכך גברא דפרדך מן מותא ונא למקטלי אלא אמר להמון מה למעבר לבכרא דמלכא כני ליקרי ותחזי דלא שאל מכך אלא לבוסין דמלכא וכתיב דמלכותא וסוכיא די רכיב עליו מלכא • ואסתכח כתוב בספרא די מוי מרדכי על גנתכא ותדע חמין דכני מלכא די כערי פלמירין די כעו לאוששא ידא לקעלא ית מלכא דאסורוס ככית דמכא • ויאמר • ואמר מלכא פה אסתעביד יקרא ורבותא למרדכי על דין • ואמרו עולמי מלכא עשומטכוני לא אסתבד עד כדון עמי • חוס מידעם •

בליה

בלילה

שרה לאבימלך מוכתיב בלילה הוא משתמח לילה הירוש על ידי המקרא * וכן מה ש
 אהקשלי כל נוכרי דמכרים * גרת שינתי ממדומים כו' שרש בתם מלך הוא מלכו של גלם
 נדת שכתו' דמרדכי מלך הסבא שהיו תוך ג' ימי ההפניות חזרו בתשובה ונתפלגו * נדר שינתי דהמן
 יכה סיכוי' ועש העז בלילה הוא * נדת שינתי' דהאשורוש דהו הפטוש אבל נדרשו כולם מוכתיב נדה נב'
 דלתי' דה"ל ארוב ודה * ע"כ דרש לכל הכי מדל"ת יתירה נלירוף הסמך וכן מרזיק ניפ"ע דהו לכתוב
 דת שנת המלך * והוין קרין כו' קרם מלכא עברי דיגהון דמלכא קדמאי הכה התרגום מפרש שהיו קובצין לפניו
 ינוכו מלכים הראשונים ומכניהם ומיטה לי מאי בעי זה הספר הכא והיך מלאו כתוב צו מעשה מדרכי עם נפתן
 ות * ע"כ נראה דלהתרגום קשי קראי דכתיב ויהמר להביא ספר הזכרונות דברי הימים * מהם תרי מיני ספרים
 פשי הזכרונות הוא מה שכותבים לזכרון שלא ינכח לשלם ספר למי שפעל לחלך איזה עונה * וספר דברי הימים
 רם נימוכי מלכים הראשונים ומלחמותיהם * וראוי לומר דכתב כוף המילה וכל מעשה תקפו וכו' הלא הם
 כתובים על ספר דברי הימים כו' * ועוד קשה כתיב נקראום לשון רבים משמע שהיו רובין לקרות הכה בתוכו
 ערם הגיבו למעשה מדרכי ולפי הדרש מוכתיב וימלא כתוב שמיד כפתחם הספרים מלאו כתוב מעשה נפתן
 והרש * שכל וימלא כתוב שרש הכה ניפ"ע מיר כשפתחו הספרים פגעו בענין מרדכי דהיינו וימלא כתוב ע"ד
 ובאורה הים ימלאו דל"כ מ"י וימלא כי אין כאן אברה לימר עלי' וימלא ויראו כתוב או וקראו כתוב ובע'
 ישר על כן נראה לי דהענין כך כי דהמלך אמר להכני' ספר הזכרונות לראו' אם יש איזה חרם שפעל ע-ה
 גמלך ולא קבל שכרו כמו שאומר התרגום שאמר הירא מתני' חמרות למשכך למדינת ולא הצקת על כן דה
 לירע כרי לשלם לעומי עונה * ושמאי הסופר הביא דברי הימים כי לא רצה להביא ספר הזכרונות' שרש שם
 נהוב וכות מדרכי ע"כ הביא ספר דברי הימים לקרות בתוכו לפני המלך ליישב דעתו ויכול לשון ויהיו נקראים
 ופני המלך דהיינו דה"ל בא הספר וזכרונות מעלמו וימלא כתוב מיד כשפתח ענין מדרכי * ועל ידי זה יופנה כותב
 המדרש הביאו השמעוני והבאמיו בעט"ו ו"ל עשרה נבניו של המן היו סופרי המלך כשראו זכותו של מרדכי נבאו
 אותו מיד בא הספר טעמנו וחבעו בחיקו של אהרונם ונקרא מאיליו והמנין יבין * **זהב**

עטרת

וייטב

הרנן לפני המן * לפני המן לא שייך לכתוב הכא ויותר יאות לכתוב בעיני המן אלא כ"ל דלפני
 דככה פירושו קודם כמו לפני מלך מלך גישראל והכי פירושו ויעבד הדבר בעיני המקום כ"ה קודם
 שכל המן * או ויעבד הדבר בעיני המקום כ"ה שיהא זה העז לפני המן *
כמדרש יש וכן בתרגום כל אותו בלילה לא יסן המן ועסק בעשני' העז * כ"ל שדרש זה ממייכו' הפרשיו'
 והיינו הפסוק מהיים ועש העז ואח"כ מתחיל בלילה הוא ודרשו ועש העז בלילה הוא * ומה
 שניער כל הלילה שהי' חושש כן יחשפו סיכה ונתוך כך מניש זמן ק"ס ותפלג ואח"כ לא יוכל לו כמו שיפלו לו עכ"ד *
 בלילה הוא ויאמר כו' פסוק זה נראה כחכר תיבו' והכי איבעי לכתוב ויהמר להביא ספר כו' ויביאו אותו
 ויהיו נקראים כו' נראה מהכא מוכחים דברי המדרש ו"ל עשרה בניו של המן היו סופרי המלך כו' עיין בכל' לא
 דהבא שהבאתיו * ויאמר המלך כו' ויאמרו כו' לא נעשה עמו דבר יש לדקדק קלת מפני מה לא אמר המלך
 בתם מה נעשה ע"ו למדרכי וגם מלת ע"ו מיותר וכראה דכך אמר המלך הריני כותן מי שפועל עונה למלך דלא
 יהא המלך מכמו עונה * כריך המלך ליתן לאדם חסד ועונת כיד המלך העונה עליו ואם אמר מלך את המלך
 ממות * לאיש זה מחויב המלך ליתן גדולה כ"כ עד שלא יהא הפרש בינו ובין המלך אלא הכה מלוכה כי עוד
 בעד עוד וכל אשר לאיש יתן בעד כעשו וכאן נמצא כתוב אשר הגיד מדרכי על בנתכא וחרש ולא כתיב אשר הגיד
 למלך כ"ה בתם ה"י כתוב אשר הגיד לשון קשות אכן זה ה"י נזכרונות שפ"י אסתר נחוווע לו ממילה הגיד לאסתר
 בלשון הגדה לשון קשו' שהיה מזוהה ולא תחשב וע"י הגדה זו דאה המלך שמדרכי עשה זה מחבתת המלך ולא על
 מנת לקבל פרס כי אלו ה"י דעתו לקבל עונה מהמלך ה"י לילך מיד בעלמו למלך ולללו' לו הדרכי * כמלא דו ה

שתי גלח הכהדת

אני בעת אהבני פומד • הרש שלם עשה זה לקבל שום תשלומין • ועוד רואה אני שגם הגדה זו יסביר לאסתר
 בלשון הגדה שהיא לשון קשות והיה מורה על זה כדי שתלמד ממנו כמו שהיא אהב את המלך בשלמו' בלי פניה'
 ושוקד על טובת המלך כן גם היא תאהב את המלך ותשגיח תמיד על חי המלך ותמסור נפשה על כך כמלא אה
 היה אומר למלך לא ה' כך השיבה כמו עתה ומעשיו מחויב אני לשלם לו לפי הטובה והעתי ליתן לו יקר וגם
 גדולה כי לא סגי בלאו הכי אם אתן לו גדולה לאו כ"ע ידעי על מה כתתי לו גדולה ולא קבל תשלומין לפי
 כוונתי שכוונתי היה שגם אחרים ילמדו ממנו להשגיח על טובת המלך ע"כ אני כותן לו יקר לפדסם הדבר • וביקר
 לבד לא סגי כי היקר יהי לעובתי ומה שעיל לעני הזה היקר לבד לפי שעה לכן גם גדולה מחויב אני ליתן לו
 לשלם עובי לכן אמר מה כעסה יקר וגדולה למרדכי ע"י דייקו על דבר זה מחויב אני ליתן לו יקר וגדולה •
 והסיכו נערי המלך לא כעסה עמו שום דבר אפילו אחר מהם לא כעסה עמו •

תרגום

אסתר ו

ויאמר ואמר מלכא מאן גברא דקאים וברחא
 והמן על דדרתא די בני' מלכא ברייתא
 למימר למלכא למלכא • מרדכי על קימ' דומין ליה •
 ויאמרו • ואמרו עולמימי מלכא לותי' הא המן קלום
 בדרתא ואמר מלכא ייטול ויבוא ועל המן ואמר לי' מלכא
 מה חוי לאתעבדא לבני די מלכא בני ביקריה וחסדי
 המן בלביני' ואמר למן יכבי מלכא למעבד יקרא יתיר
 מכי • ויאמר • ואמר המן לית מלכא גברא די מלכא
 בני ביקרי' •

עמרת זהב

ויאמר המלך כו' ויאמרו נערי כו' המן עומד בחצר
 כריך לשום לב על שאלה זאת
 למה שאל מני בחצר ומאי איפסת למלך מי שהיא בחצר החיובנה • הלא לא יוכל אדם לכא אל החצר הפנימי' אשר
 לא יקרא ולקמן כיושב זאת אי"ה ועוד קשה על המן למה כשאר עמד בחצר החיובנה ולא בא לחצר הפנימי' עד
 שאמר המלך יבוא הלא הוא ה' בעל התקנה הזאת כמ"ס לפי כל בסיס התרגום והמדרשו' • וכלי ספק היה יולא
 וככנס בני רשות ולמה זה עשה זאת וכשאר עמד בחון ולא בא לחצר הפנימי' • ואפשר הואיל ובה דבאר ערס
 יאמר איש את רעהו כדאי' במדרשם מה שלם היה זה דרכי כל הימים לבוא בזה הזמן אל המלך ע"כ לא הלך
 לחצר הפנימי' עד אשר יקרא ומתעבת העצרים מוכח דהנה המלך שאל מי בחצר היו להם להשיב המן ותו לא •
 הסיכו המן עמד בחצר הלא שהי' מלתא דתמי' בעיניהם מה עם מיומים ולמה זה עמד בחון הלא יולא וככנס תמיד
 בלא רשות ובחמת עצמו היה הואיל ובה שלם בועטו בדחמן •

ויבוא

המן כו' ויאמר המן כו' בשאלת המלך להמן י' לתורה כי בזמלתו לעברו היה הואיל מה כעסה
 יקר וגדולה רעת המלך היה ליתן לו יקר וגדולה • ובשאלתי להמן שאל לו על היקר לבד וכי כיהם
 המלך בשאלתי על דבורו אמר לעברו שרתי ליקר וגדולה • ועוד יש לדקדק ויאמר המן בלבו כו' למה אמר המן
 זה בלבו מה שברח היה לו על מחזקה זאת וכי חין אדם בכל מדינות המלך מוכל להיות שהמלך חסן ביקרה הלא
 המן חכם גדול היה וחלו לא היה לו סכרה על זה לא היה חושב זה כלבו • וכרחה ליישב הכל על כיון כע"ה •

עמרת שתי גלת הכרתת זהב כו

בהקדים מה דא' במדרש ובתרגום נפסוק כלילת ההוא ו"ל כל אותו לילה לא הי' אחשוורוש יוכל ליתן והיה
 טהרה מה זה שזימנה אסתר את המן זה פעמים ואסתר דמסכה ענה למקטל האי נבדא בא מלך דרמו' נבדא
 ועמד למעלה מראשו של אחשוורוש וחרב נידו ואמר לו המן למקטלך געי תראה הסו' נבקר יבוא ותגאל לו מה
 לעשות כו' וינקט ממך כתר מלוכה עכ"ל כראה מס"ה שאל מי נבחר מה שאין דרכו בכך כל הימים מזו' ביערות'
 כי נתוך הרהור זה בא המן • ולפ"ז כוכל לפרש דנכיון שאל לו המלך על יקר לבד כי אמר המלך אם רני
 שאל אותו על יקר וגדולה בוודאי לא יעלה על לב המן טזה כונע בו כי א"ה ליתן לו גדולה יותר על מה שיש
 לו ואין בין המלך ובינו אלא כתר מלוכה אלא וודאי כונת המלך על הים אחר ולא יפליג ביקר ההוא כ"כ לכן
 אומר רני אין מה לעשות כו' ביקרו • והטוב המן טזה בוודאי כונע לי ואראה אם יפליג כמו שכאמר בחלומי ונס
 המן כשמש שאלה המלך על היקר לבד חשב בלבו זאת וודאי כונע בי אלו כונתו על הים אחר היו לי לשאל
 גם על גדולה אלא וודאי כונתו על האי נבדא אזהבו של מלך ואין יכול ליתן לי אלא יקר ע"כ הרבה והפליג
 ביקר ההוא ורבה המלך שחלמו אמת •

ועפ"ז יבנו דרשות רז"ל כיון דחמר ואמר ניתן כתר מלכות כו' חויה בישות הדר בני' • למה חויה בישו' וכי
 טעם שיתן הכתר נראשו לפי טעה מאי היכפת למלך כזה הלא יכריחו לפטו ככה יעשה לאים כו'
 א"כ הכל יודעים שאין זה טלך ומאי הקשור כל כך ולפ"ס אתי טמיר כשאימר המן ואמר ניתן כתר כו' ראש המלך
 שמתקיים חלומו מהמן דוכה להרגו מס"ה חויה בישות •

הרגום

אסתר ו

יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נהן כתר מלכות בראשו ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפותמים והלכשו את האיש אשר המלך הפץ ביקרו והרכבהו ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך הפץ ביקרו ויאמר המלך לחמן מהו קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי והושב בשער המלך אז הפל דבר מבל אשר דברת :

כלילת דדהבא

יביאו ישום מלכא [עטם] ייתון כו' מוכין על המקרא כי הפסוק מתחיל יביאו כו' המן אמר למלך יביאו
 מטעם שהמלך טעמו יביא הלבוש כי כן מוכי' למלך כלשון רגיש • וכי יאמר למלך טהוא עכמו יביאו
 פ

זה הוא דבר תימא * פ"כ עובדין שהמלך יורה להכניא ביימא רעול לסלבוואא זאת מרייק מרכתיב לבש רכב
 אהב עברי ולא כתיב רוכב לובש לטון הוא * אלה שלבם זרכב פעם אחת והוא ביימא רעול למלכותא אחיב ליה
 כ" כל זה מרייק מלטון מקרא כי אין דרך מהמלך לדבר הייכות הלפון מה שחינו מן הלוך ולמה היה מחוק
 בדבריו מקום שהיה יכול לקצר ולומר עשה כן למרדכי ותו לא ע"כ פי' בחמת המלך אמר בקצרה עשה כן למרדכי
 אך המן עשה עמו כאלו אינו מבין דברי המלך ושאל לו איזה מרדכי הסיב המלך יהודא אמר אכתי איני עדע כי יש
 יהודים רבים ששם כך א"ל היושב בו' אכן סוף הקרא אל תפל הוא למותר הרי כבר א"ל עשה כאשר דברת
 עשרת לכן פי' שתין אמר קטל יתי פו' ע"ו א"ל עוד פעם אני מצוה לך אל תפל דבר כו' *
ויאמר המן כו' יביאו לבוש מלכות כו' וכתין הלבוש והסוס כו' בפסוקים אלו רבו הדקדוקים ואין לומר

להוכיחם כולם כי אפילו מי שירוצ רק לקרות ירגיש * ואזכיר איזה מהם * ה' * פסוק ויאמר
 המן איש אשר המלך חפץ ביקרו הוא כולו למותר * ב' * אומר הכתוב יביאו לטון רבים לבוש לטון יחיד וכי
 רבים יביאו לבוש אחר * ג' * וכתין הלבוש כו' איש לטון יחיד והלבישו לטון רבים שני הפסוקים נכונא אחד רבים
 ויחיד * ד' * ואמר ניתן דהל"ל ויתנו * ה' * והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו הכי ד' תיבות אשר המלך
 חפץ ביקרו כולן למותר הלא אה"כ חזר ואמר וקראו לפטיו כו' * ו' * עוד דקדוק קלום אחד יביאו לבוש וכי * א'
 לבש הלא לבוש אחד דהל"ל לבושי מלכות * ונראה לכרם בס"ד בט"ט * הגם שפרשתי שהיין סל'
 סקנרא אמר דלבו למי יחסן כו' יותר ממני * מ"ט היה נכרך בדבר זה * אם כוננת המלך עליו ע"כ לא החליט
 הדבר שהוא אליו ובהאי פחדא הוה יתיב אולי כוננת המלך על ארם אחר זולתו * ולא לו * ויורה להליל את עשו
 מלפנת לאיש ההוא בדבר זה מ"ה התחיל ואמר ברהטובה קודם שאמר דבר איש אשר המלך חפץ ביקרו * והכ
 שירופו אם פו' איש דהינו שהוא ארם חסוב בלא"ה ועשמו מוכיח עלי' שתיבת איש מועטם בס"ע בז"ג * עין
 דמי' מלכים א' יו"ד פסוק כ"ה וו"ל ולכך נקוד על ומקוה עעס ז"ג שהתיבה עומד בס"ע *

ויביאו לבוש מלכות פי' שרים רבים ילכו לאור המלך וכל אחד יביא עמו לבוש אחד כדי שיתפרסם הענין
 על היקר ההוא כי בדוב עם הדרת מלך * ואשר ניתן כתר מלכות בראשו ולא החליט הכתר לחלוטין רק אמר
 ראוי אותו האיש לכך מאחר שהמלך חפץ ביקרו ורצה לראות את דעת המלך יבכים עמו * וכיון דחויא בישא דבר
 צי' כדרשו חו"ל * ואמר וכתין הלבוש והסוס על ידי איש לטון יחיד דומיא דהסוס מה כוונתו באחד אף כל לבוש ולבוש
 באחד כמ"ם משום כרוב עם כו' וכל אחד ואחד מכל אלה יתנו על ידי איש משרי המלך הפרתומים פירש שיהא
 כל המשרתים בעבודה זאת שוים בגדולתם כולם פרתמים ולא יהא אחד חסוב מחבירו כדי שלא יהא קנא' צניהם
 כי המן חשב אולי כוננת המלך על ארם אחר לפיכך אמר שיהא שוים בגדולתם כדי שלא יהא קנא' צניהם ממ' *
 אם כוננת המלך עלי' הרי עוב * ואם כוננת המלך על ארם אחר אזיל איני את עלמי מלפנת בעבודה הזאת *
 כי איני אחד בגדולתי מכל שרי המלך ואין ככל שרי המלך מי שסוה לי בגדולתי ובחטובתי * ולהכי אמר שיהי'
 על המשרתים בדבר זה שוים בגדולתם כולם יהיו מפרתומי המלך וע"ז יודרך ספיר והלבישו לטון רבים אותם
 השרים ילבישו את האיש *

ומערה אמר העצם למה ישן עבודה זאת שרים רבים כדי לפרסם הענין ברבים אשר המלך חפץ ביקרו *
 כי מן ואולי יעלה על דעת השרים העוים עבודה זאת משום קנא או בושא הם מוכרחים לעבד
 עבודה זאת לפיכך יחפרסם צניהם שהיא עבודת המלך מאחר שהוא איש אשר המלך חפץ ביקרו ויהי' נחא להם
 צוה שיחשבו השרים ההם כמו שהמלך חפץ היום ביקר האיש ההוא כן פעם אחרת יוכל להיות פגם עליהם יגז'
 פום על נרכה ואח"כ ירכיבו בתוך העיר לפרסם הדבר נהכרזה בתוך העיר וכתבארו הפסוקים על מכוס *
 ויאמר המלך להטן מהר פי' מה היה לריך לכל הקמנים הללו עיין בכלילא דרהבא :

אסתר ו

ויקה המן את הלבוש ואת החוס וילכש את מרדכי וירדכיכרו ברחוב העיר ויקרא לפניו וככה יעשה לאיש אשר המלך הפך ביקרו :

וישב מרדכי אל שער המלך והמן ידחף אל כיתו ואכל וחפוי ראש :

ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חבמיו זרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר ההלות לנפל לפניו לא תונכל לו כי נפל תפל לפניו : עודם מרדכים עמו וסריסי המלך הגיעו ויברידו אהביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר :

עשתה אסתר

כלילא דהבא

ולבש שקא ותבע לקטמא כו' וקסה הלא כתיב לעיל כי אין לבוש אל שער המלך בלבוש שק וכן הקסה כתיב ותיקן שיש שני מיני שער המלך • ושער המלך דהבא אין שער המלך ממש אלא וקוס קבוע היה לו כמון לבער המלך ללמוד סם עכ"ל ורפח"ח • ויראה לי דאין אנו לריכין לזה דאפשר לחלק מי שלבוש שק וקרוע דברים כמו מרדכי הי' זה אסור לבוא אל שער המלך כי אין להראות סם שער ואבילות כי עון וחזרה במקומו • אבל אם לבוש שרדים אף שיש שק תחתיו יכול לבוא • ועוד אפשר לומר וכי הוסיב בשער המלך הי' בתמידות יוסב ברחוב תחת אויר מגולה מסתמא היה לו בשער המלך חדר ושם פתח נגדו ויבד על האפר • ולשון של התרגום משמע הכי ותב מרדכי כו' כתרע פלטרין כו' ואח"כ ותשלח ית לבוש כו' והא דאסור לבוא כשהוא לבוש השק ברחוב והולך כך לשער המלך • ואשתעי אין מורעא דצדריקיא כו' התרגום מדייק זה מרדכיב היהודים כה"א הידוע דהיינו היהודים הידועים והמה הדריקוס כמו וקבל היה דים לקמן ופי' ר"ל מי שהוא שקול נגד כל היהודים • רשרית למיפל קדמוי היכמה די כפלו כו' מה שמוכיף התרגום הוכחתו מרדכיב אשר ההלות לכסול מניין היה להם שזו תחילת כפילה דלמא לאו כפילה הוא רק מקרה בעלמא היא (שיין ע"ו) והוא ישאר בנדולתו ומרדכי בשפלותו ע"כ פי' אם הוא משאר יהודים יכול להיות שהוא רק מקרה בעלמא והוא ישאר בשפלותו חבל אם הוא מורע דריקוס ודומה להם הוא צדדאי כפילה ואשר ההלות לכסול לפניו לא תוכל לו • זהב

עמרת

ויקה המן את הלבוש כו' בפסוק זה יש לתמוה דהלא המן אמר לאלף לעשות היקר הזה פי' שרים רבים יעמלר אשר להמן אל תפל דבר מכל אשר דברת משמע כמו שזכרנו ונולמה זה עשה המן לכסו' מסה"ר

התרגום

ויקה ודבר המן ית לבוש התרגום וית כוסיה ואלבש ית מרדכי וארבעתו כפתיה דקרפתא וקלס קדמוי כדון יתפטר לבגד די מלכא בני ביקרו •

וישב

ותב מרדכי כהנהדרין דיה כתרע כלטרין דמלכא ואשלחך ית לבוש התרגום שפלותי ולבש שקא ויחיב על קטמא והוה מודה ומלכי עד רמשא והמן אתהכל וחול לביתי אבל על כרתו ומתעטף על כל דיטוי כאכלא על כרתו וכסופא • וחסבר • ואשתעי המן לזרש אשתתו ולכל דחמווי ית כל די ארעי' ואמרו לי' חכמוי' ודמ אכמת' אין מורעא דצדריקיא מרדכי רשרית למיפל קדמוי היכמה די כפלו מלכיא קדם אברהם במישר חקלא אבימלך קדם יאחזק יעקב כח מלאכי ועל ידוי רמשה ואהרן טכשו פרעה וכל משירותי' ניהא דמוף וכל מלכיא ושלטניא דאבאישו להון מסר יתרון אלההון בדיהון ואף אנת לא תיכול לאבאשא ליה ארוש מפל תפל קדמוי • עודם : עוד כען אינון ממלכין עמי' ורדכי מלכא מעו ואוחו להכעלא ית המן למשתה דעבדות אסתר •

שתי גלת הכתרת

שה' ד' ועשה כל העבודה הזאת לבד • ואפשר לומר כד"ל במה' מניחה שסדרה אכתב ואסתרינהו לכל בני' בני' נוכח לומר דה"ה גלתה אכתב לכל שרי המלך שלא יתעסק שם אחד מהם עם המן בעבור זאת כדי שיצטרך לעשותו לבד • אכן יש לשאול למה עשתה אכתב זאת כי לפי פירש הכ"ל אחר המן שיהא כעשה זאת ע"י שרים רבים • חרף משום פרכוס ואיך שלא יחסבו לשרים אלו לכונה • כ"ל דנכיון עשתה אכתב זאת שיהא לו לכונה כשהוא לבדו כריך לעשות כל העבודה ודבר זה אינו נוגע למלכות כי הוא פרכוס גדול שאין למעלה המינו כי שר גדול וככד מכל השרים הו'רך לשרת ולחדם שכל בעיניהם כל הרוחה שאל ע"י • יאמרו לו מפני שהלך את המלך • ממות וע"י כל אדם ישגיח על טובת המלך • ועוד אפשר לומר העשם שסדרה אכתב ל"י המלך כי לא רצתה אכתב עתה בגדולת מרדכי עדין פן יקניאו בו שרי המלך רק להשפיל את המן •

ועוד

יש לומר העשם והוא עיקר כי זרחה אכתב אם ישרתו שרים רבים עם המן בפירות זו פן יקשר המן עמהם קשר למרוד נמלך שהמן יסיתם ויאמרו להם אנהנו שרים הו'רכבנו לשרת אדם שכל •

ורפי

דברים אלו יזכרו רז"ל בפ"ק דמגילה ו"ל שדרת אכתב לבני' בני' ולכולהו אומנא ואסרתניהו עי"ל • חיבו לבני' בני' לכאורה שעמא בעי למה עשתה אכתב זאת חרבה אס הוא ילך לבני' בני' כמו משרת והא בושחו מרובה כגד המשמאי' שם אבל לפי דברי מעשם זה עשתה אכתב זאת שלא יהא לו בתוך זמ' זה טום התחברות עם בני' אדם שלא יקסור קשר למרוד • ומעתה נדקו דברי רש"י ז"ל שפי' בני' בני' העומקים והמשמשים במרחלות עכ"ל • והמהרש"א הקשה על רש"י וכתב בני' בני' היינו מרחליות גופי' אבל לפי דברי הו'רך רש"י לפרש כך אע"ג דככל דוכתא בני' בני' פרוטו מרחליות אבל הכא הוכרח לפרש המשמשים דא"כ מאיזה עשם אסרתניהו אכתב אלא כדאמרן • כתב החכם בפי"ע תי' מי לא היו להמן עבד אחד שירחטבו ויגלגלו שהו'רך בעלמו לעשות כשלמא הלבישה והרכיבה הי' מנות המלך עליו שיעשה בעלמו • אבל ברחיבה וגלות פ"ס : ואם גם וכל מכאורי הלבישה כעשויה לעשות בעלמו א"כ מהי קאמר הנמ' וכן במדרש • בעא בלכא ולא אשכח • רמזנו מכלתי מולאו ספר ובלן הוזקק לעשות אבל אס מלך ככד וגלון לא עשה בעלמו • ושם דמרדכי לא רצה לקבל מעבריו ששען שאינו רוצה להיות מושהר ומתגלה ע"י מי שאינו בקי בחומכות אלא בהמן שרע שהוא בקי או שאינו נושח ב' מעבריו שמה ויקוהו ותכלל המן כי הוא לא עשה אלא שיהא המן בעלמו הכונה שיפחד מלכונתו כו עכ"ל ודכח"ה •

וישב

מרדכי כו' מפסוק זה נשמע חסידות של מרדכי הו'רוק אפי"י כעשה לו היקר הזה אפי"ה הלך מיד למקומו הראשון במקדש וישב אל שער המלך ולא חזה דעתו עליו ורז"ל דרשו לסקו כו' והיא היא •

ועוד

יש לפרש מדכתוב וישב אל שער המלך ולא כתוב וילך אל כו' הכתוב מודיענו שכוון אף שהי' בעת כרה ועמד לענה אפי"ה עשה עבודתו בשלימות להכי כתב וישב מרדכי שש מיד אל עבודתו •

ועוד

יש לפרש אל שער המלך מלכו של עולם כמו שכתב המתרגם ועיין בכלילא דדקבא •

משכיר

אחד הקשה לי על ה' דאמרינן שם בפ"ק דמגילה א"ל קום לבנים בני' בני' ורבינו ר' יוחנן דרבי אבהו דמלכא הכי כו' איל איהו ואייתי וזו מביתי' וקח שקיל בני' מוויאל והלא איתו היום היה יום כ' דפסח ובני' ח"ל כריכין לעשות ב' ימים טובים • והשנתי בימי מרדכי ואכתב שזה היה לאחר חורבן בית ראשון והיה מקדשן עפי' הראי' ועדין באזוז זמן לא עשו בגולה שני י"ט כו' מה שנוסין בגולה נ"ט"ט זאת חקקנה בימי בית שני שקלקלו הכותים כראיתא כד"ה מסקלקלו הכותים הזקינו שהיו שלוחים יוצאים • והרחוקים שלא יוכלו להגיע תלוחים אליהם הו'רכו לעשות שני י"ט מספק דלמא עברו ב"ד חדש העבור • אבל בימי בית ראשון הי' משיאין משואות להודיע מתי קבעו ב"ד החדש ולא הו'רכו לעשות שני י"ט • כמלא היה זה היום ראשון דה"מ (אחר שימים דאייתי החכם בפי"ע מדבר ג"כ מזה) ומי שלא היה יכול להסתפר ערב הרגל מותר להסתפר במועד פדאיתא דמתני' דמ"ק אלו מגלחין במועד כו' מבית ששני' והיוכל מבית החבורים • ומרדכי לא הי' יכול להסתפר ערב •

ערכ הרגל שהיה עמוק נשקו ונתעביתו כי אין לך שני גדולה מזו שהיה עומד הוא וכל ישראל כלאן לעצת ועמה
שכל לו יאזנה קפת לא רפה להיות בהגל כשהוא מכוול *

אסתר ז

תרגום ז

ויבא המלך והמן לשתי' עם אסתר
המלכה : ויאמר המלך גם ביום השני
במשתה היין מה שאלתך אסתר
המלכה ותנתן קד' ומה בקשתך עד
חצי המלכות ותעש : ותען אסתר
ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך
אם על המלך טוב תנתן לי נפשי
בשאלתי ועמי בבקשתי : כי נמכרנו
אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד ואדרו
לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשת
כי אין הצר שזה בגזק המלך :

ויבא ועל מלכא והמן למסחי עם אסתר מלכתא
ויאמר * ואמר מלכא לאסתר אוף ביומא
תכיילא בטשתיא דחמרא מה שאלתך אסתר מלכא
ותתביב לך ומה בעותיד אפילו עד פלגות מלכות
אתכינה לך לחור לשבני בית מוקדשא דקאים כפלגות
תחום מלכותי לא אתן לך דהיכדין קיימת בשבוע' לגושם
ולעובדי' ולסכנלע כרם אוריבו עד דירבי דרוש כריך
וירחמן מלכותא ותתעבד * ותען * וקפת אסתר ות עיב'
כלכי שמיא ואתיבת אסתר מלכא ואמרת אין אשכחית
רחמין קרמך מלכא רמא ואין קרם מלכא דארעא שפיר
תתייב לי שזיב כפשי מן ידיו דכנאה בשאלתי ופורקן
עמי מן ידוידבעיל רבני' בעעותי * כי * ארוס אזדככא
מגן אכא ועמין בני ישראל לאיטיבאה לאתקעלא ולהובד'
ואלילי לעבדין ולאמהון אידוככא שתקית ארוס לית
מעיקא עימין ורוחא באכיזקא דמלכא *

כילוא דדהבא

ויאמר לחור לשבני כ"ס כרם אוריבי עד דירבי דרוש כריך כו' גם פה יש להפליא על פירוש התרגום.
מה עלה על דעת החסידים שהיא תבא לבקש על בנין בית המקדש שאמר לה זה שלט פעמים עד
חצי המלכות דהיינו בנין בהמ"ק * ועתה נפעם השלישית יש יותר להפליא לפי פירוש התרגום אמר לה אוריבו
עד דירבי דרוש כריך * האריך עלה על דעת החסידים שדרושו כנה יבנה בהמ"ק * הלא לא ירע עדיין מאיזה עש
היא וכי החסידים נביא היה ואפשר לפרש עפ"י מה שכתבתי בעש' למה עשה המן לבד כל העבודת הלבושה וגם
הכרזה וכתבתי עס כמו דאמרינן ששלחה אסתר לבני' בני ואומני ואסתריכוהו ה"ה אפשר שהיתה שולח להשריש
שאל יתחברו עם המן בעבודה הזאת והזקק לעשות הכל לבד * ומסתמא גם המלך ראה זה כי הלבושה מסתמה
הי' נחצר בית המלך ושאל למה זה המן עושה הכל לבד הוטרבו להשיב לו עבריו ושריו טיה עליכו אסתר שלא
כתעסק עמו בשירות זו * ובהשועה זו יעלה דברי התרגום יפה דהמלך היה מחויב אותה ליהודית כמו שכתבתי
לעיל בכלל לא דרבהא בפסוק ויאמר לה המלך מה שאלתך כו' אבל היא לא דלתה לגלות * ובהזמנה המן זה
שכית והי' המלך כנוד דברר אם היא יחדיית לזה חולקת כ"כ כבוד להמן ה"ה מורר היהודים * אבל עתה
שאלה המלך שהמן לבד הוטרב לשרת למרדכי עפ"י ההכרח שהכריחו אסתר כמ"ס החזיק סדרתו שהיא יהודית
ע"כ אמר אליה עתה נמשתה שני' יודע אני בנידוד שאתה יהודית גם זה הוא אצלי ברור שאתה מנאק נאקת
אחרת שנשכיל דבר זה לא היית מסכן כפסך ע"כ כל מה שאתה מנאק אתן לך חזן מנאק בהמ"ק כי כבר
נשבעתי * רק דרוש כריך יוכל לנכות שהוא לא בא בשבועה * וכי שמעה שהמלך מחויב אותה ליהודית אמרית
אין אשכחית דחמין כו' נפשי בשאלתי כו' כי נמכרנו חנם * ועפ"י יש ליישב למה לא נכתב במגילה הזאת
שאמרה למלך יהודית אני כי לא היתה לדיכא לכך רק שאמרה אמת הוא כאשר ארזט המלך מוטב רק בקשתי
לכילי אותי ואת עמי :

ותען

שתי גת הכתרת

והען

והקפת אסתר ית עינהא כלפי שמיא * ותימא מנ"ל הא אדהלא ישנה עם המלך במסנה אחת ודברה
עמו והיכא רעוון דבריש אלו שדברה כלפי שמיא * וכראה דהנה לעיל במשנה רא סוכה אמרה אף
אם מלאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב כולו לשון כסתר * והכא במשנה כתיב אמרה אם מלאתי חן בעיניך
המלך לשון כוכח אם על המלך טוב לשון כסתר הוה לה למיאר או כולל לשון כוכח או כולו לשון כסתר כדלעיל
ע"כ פי' התרגום אם מלאתי חן בעיני המלך אמרה כלפי שמיא ואם על המלך טוב אמרה כלפי אשורוש :

אסתר ז

תרגום

ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר
המלכה מי הוא זה ואי זה הוא אשר
מלאו לכו לעשות כן : ותאמר איש
צר ואיוב המן הרע הזה והמן נבעת
מלפני המלך והמלכה :

ואמר

מלכא אשורוש ואמר לאסתר מלכתא נן
הוא דין ובאזוה אסתר הוא גברא חילפא
מרודא די אמליככי' לני' למעבר דרין * ותאמר *
ואמרת גברא מעיקא ובעיל דבבא דבעא למקטלך
ברמשא בכית דמכך ויומא דין בעי למלכא אסתר
דמלכותא ולמרכב על סופא די לך ולאחשא מניכא
דרבנא על רישי' ולמרדא נך ולמסב שנה מלכותא
ואסתקפת מלתא מן שמיא ואתעביד ההוא יקרא למרדכי כדקרא אחוי ודאבא בר יאיר בר שמעי בר שמירע בר
צענה בר אבה בר מיכא בר משיבוסת בר יהוון בר שאול מלכא בר קיש בר אביאל' בר לרור בר בכוסת בר אפי'
בר שחרים בר עזה בר שטון בר מיכאל בר אליאל בר עמיהוד בר בפעי' בר פניאל בר פיתח בר מלך בר ירובע
בר יהושע בר חכני' בר זכרי בר אלפעל בר שמעי בר זכרי' בר רמות בר תמוס בר שחורה בר עזא בר גודא
בר גרא בר ננימון בר יעקב בר יצחק בר אברהם * גברא מעיקא ובעל דבבא המן' כיש הרין בעא למלכא'
והמן אשתעמיש מאסתר מלכתא ארום חזא ארום אסתקפת עלויה בישתא מלות מלכא :

כרילא דרהבא

ולמסב מנך

כו' התרגום מפרש סך אמרה אסתר למלך * הוכחתו מדאמרה אסתר למלך המן הרע
הזה * והל"ל המן לורכיפו הזה * וכי מה רעה במלכא בו שעשה למלך זולת זה מה שהיא
אומרת ע"כ פירש התרגום שהיא אמרה ברמשא בעא למקטלך ולמסב מנך מלכותא ע"כ קראה אותו המן הרע
הזה רע הוא גם כנגד המלך *
והתרגום מדכתיב והמן נבעת מלפני המלך כי מה בעתותא הי' לו לפני המלך הלא כל מה שעשה מדעת המלך
עשה וברכונו אלא משמע שאמרה אסתר למלך מרדכי אחוי דאבא והוא עשה עץ לתלותו עליו * ע"ז נבעת כי
עשיית העץ הי' שלא מודעת המלך אעפ"י שעדיין לא כתוודע למלך מעשיית העץ מ"מ נבעת ע"ז לפני המלך פן
יתוודע לו *
ומה שהזכירה עכשיו יחובו של מרדכי לפי שעת התרגום נראה
שראה להגדיל חמת המלך על המן * ע"כ אמרה למלך דע לעי שעשית ההוא יקרא הוא משאול המלך וראוי הוא
לכבוד והוא אחוי דאבא * כי אעפ"י שהיתה מגלה עמה מ"מ רצתה להודיע למלך יחוסה כי יכול להיות שהמלך
יחויק אותה שהיא ממספחה בוני' * וגם אין מדרך ענוה שתאמר למלך אני ממספחה דמה ומיחוסת דנר' כשתבא
על המלך * ע"כ במתק לשוכה ובחכמתה הודיעה למלך שמרדכי הוא דורה אחי אבי' והוא מיוחס מורע שאול
המלך ממילא יודע המלך שגם היא מורע שאול ולא ס"ל להתרגום כשישת הש"ס שדרשו על ויאמר תרי זימנא
שהודיע לו יחוסה הי' מדבר עמה בלא תורגמן ע"ש ברמי' ולפי שיטה זו הודיעה יחוסה מיד כשאמרה כי כמכרנו
כו' ולפי שעת התרגום לא גלתה יחוסה עד לאחר ששאל המלך מי הוא זה כו' *

ויספר

המן לזרם כ' בפ"ק דמגילה מקשו הש"ס התם קרו ל' אוהביו והכא קרו ל' חכמיו אר"י כו' ע"ס
הת"ר ולולי דבריהם הקדושים הי' כ"ל לפרש אוהביו דלעיל לכו היינו חכמיו דהכא ואוהביו לחור
דהנה לעיל כתיב **ואמר** לו זרם אשתו וכל אוהביו יעשו עץ ושם לא היו חכמיו בראתו
ועבשו לחור

ע"ס כ"ח זרם אשתו ואוהביו * ומשם המן לעתה כי השיבו דבריהם בעיניו וזה הי' ניום אחמול ועתה כשארע
לו ומשם זה בא לביתו וקינן אוהביו ויספר להם האיד כהפך הגלגל עליו וכל זה אירע לו ע"י ענתם שיצאו
לו להקדים בנקר לירך למלך **ואמר** לתלות את מרדכי ואילו לא הקדים כ"כ בנקר לא אירע לו זאת הנושה *

אמנם

מסופק הי' המן אם זאת היא תחילת כפילה או אם
בעלמא הוא דאלו הי' זה תחלת כפילה למה זה
פוח מקרה בעלמא וקפת דאי' הי' לו שזה מקרה

שב מרדכי לשער הי"ך בי אלו פסק לו המלך גדולה לא הי' לשבו לסקו ולתעבותו אלל מקרה הוא
ומרדכי ישאר בשפלותו ואכי גדולתי כמקדם כך שאל מאוהביו דרך ענה ולא מאלו מענה כפיהם שאל אחר כך
להכמיו * ואמרו לו רע שהוא תחלת כפילה ולא מקרה ואלו היית מתיעץ עמנו אתשל לא היינו מכבידים לדבר זה
והיינו אומרים לך אולי הוא מורע החשובים שביהודים נתפלתם רעתם על אוהביהם אבל עתה אי אפשר
ליתן לך ענה כי היילות לכפל לבניו לא תוכל לו כי כפל תפול לבניו וזרת אשתו שאתיוול הסכימה עם אוהביו
ועבשו פכיתיה עם חכמיו כי נשים דעתן קלות * ולהכי כתיב לעיל **ואמר** לו זרם אשתו וכל אוהביו * שהיא
התחילה בענה כתיב זרם בראשונה אבל הכא חזרה מדבריה ע"י תשבת חכמיו לכן כתיב זרם צאהרובה וזהו ביאור
הפסוק ויספר המן כו' ולכל אוהביו ולא מאלו מענה שאל לחכמיו ויהמרו לו חכמיו וזרם אשתו הסכימה עמהם *

עודם

מדברים כו' מה שמהרה אסתר ל' לוח אחריו כ"כ פי' בחדרש כיון ששמעה אסתר שקינן אוהביו
וחכמיו להתיעץ עמהם והם השיבו לו שהוא תחילת כפילה חששה אסתר כן ואולי יתיעבו יחדיו על
המלך לעזר בו כי יאמר המן תמות נפשי עם פלשתים ע"כ בהכמתה שלחה מיד אחריו שיגאור אותו בכהלם
בלא יחא לו כפאני לגמור דבורו עמהם * ואפשר לומר שכבר התחילו לדבר מענין המרד מדכתוב ויבהילו פי'
שע"י הסריהם ככהל לילך בכהלה כי חשש אולי ירגישו הכרית' מה שהיו מדברים *

ויבא

המלך והמן כו' יש לדקדק למה במשנה ראשונה כתיב אל המסחה והכא במשנה שנייה כתיב לשתוס
אפשר מהכא דאי' למ"ש לעיל דבמשנה ראשונה לא אכלה עוההם שהיתה שרוי' דתענית אבל עתה
שכנר עברה ג' ימים מקבלת התענית אפשר היתה מקיל לעת האורך ואכלה עמהם והי"פ"ע כתב שאפשר שהתנה
על כך עיין כ"ד :

ויאמר

המלך כו' במשנה זו חזר לחנה ראשונה וקדחה אסתר המלכה מה שלא קראה כן במשנה ראשונה
לפי שכבר יצא מהקשר שה' חושדה עם המן שרפה שהיא שואה את המן שהורגך לשרת לכד
למרדכי עפ"י פקודתה כמס"ל

כי

במכרנו אני ועמי היכא למודק דהי' ראוי לכבוד עמי והני' למודק במכרנו לעמי כי עיקר המכירה הי'
העם ובכללם היתה גם היא * וכדחה דאסתר ק'לתה להגדיל ולהעיר את קאת המלך בהמן אמרה כל מה
שהוא עושה כוונתו לרעת המלך כמו שקיבא בנשתי אשתו ואל המלך להרוג אותה כן כל מחשבותיו עליו להרנני
לכיוך קנה כל האומה אבל עקר כוונתו עליו ע"כ אמרה במכרנו קני כו' ונסמכה מלת במכרנו למלת אני
לומר דעיקר מכירה הוא בבידל אני וקדוב ליה הם דברי מוכ"ה :

ויאמר

המלך כו' הכפל לשתוס שנסמקו זה נריך ביאור בלומרו מי הוא זה ואיזה הוא ע"כ כדאם לפרש דרך
אמר המלך להס"ר את אומרת אל' כ' במכרנו * ה"כ יש כאן ממשד וקובה אני שאל אותך מי הוא
זה המוכר ואיזה הוא הקובה * מי כהן דבות לאדם לעשות מעשה בזה כי לדעתו מכירה היינו בנזקין המוכר
והקונה

שתי גלת הכתרת

עמך נה' השיבה אסתר על רא' וק' ראובן ועל אחרון אהרן על שאתה שאל מי הוא המוכר איש כר ואויב כ וכתה על

וכפירוש

המורוס ומה שאתה שאל מי הוא הקונה המן הרע הוא * כלפי אהרונם ומה שאתה שאל מי הוא המוכר איש כר ואויב אר' א מלמד שהיתה מהוה * כלפי אהרונם יבא מלמד וספר את ידה כלפי המן * לכאורה דברי ר"א אין להכין שתי איכות אם היתה מידת כלפי אהרונם * ה' ה' היתה קוראו בשמו המן הרע הוא והמין יעלה על דעת אהרונם שכונתה עליו ומאי * לרדך המלך לפטר את ידה כלפי המן ואף שהי' ז' ל' פי' דברי ר"א למודים מכה יתורא דמיש כר ואויב מ"מ לרדך ביאור האיד כלמוד דבר זה ומה לרדך לספר את ידה * אבל לפי"ס א"ש שתי שאלות שאל אותה המלך ועל שניהם כעם הנזכרה והשיב על שניהם והשיבה המוכר הוא איש כר ואויב ומאי כלפי אהרונם והי' חסד סכנה בדבר הואיל וקראו איש כר ואויב לפיכך בא המלך וספר את ידה כלפי המן לומר כל חלו הכנזיים בוכניס להמן ולהמוכר אין להאשים והתרגום חולק על גמרא זו * או אפשר לומר איש קאי על המוכר כר ואויב קאי אקונה ולהכי מוטעם איש דעמם יתיב שהוא עמם מפסיק בפ"ע לפ"ו אפי' אם נתחלת דברים מהוה כלפי אהרונם לא הקפיד לפי ששענה שאמרה כר ואויב כו' היתה מהוה כלפי המן ע"י ספרת ידה מהמלך דכל"ו קשה דמ"מ היה לו לכעוס דהלא התחילה לחאת כלפי המלך אלא דלא הקפיד רק שלא לקרותו כר ואויב ולפי"ז זה התרגום הווד כר"א

והאמר

אסתר איש כו' והמן נבעת מלפני המלך והמלכה יש להפליא מאי ביעשותא דהמן לפני המלך בשלמא לפני המלכה נבעת כי לא יודע עמה ומולדתה עכשיו שהיתה מגלה שהיא יהודית להכי נבעת מלפנייה * אבל לפני המלך למה נבעת הלא עשה זאת מדע' המלך וכראה לפרש דהכי במסור' המן למלך אמר סתם וישנו עם אחר ולא הוכיר פס יהודים וגם אמר סתם לאבדס ולא אמר להשמידם או להרגם כמו שכתבתי לעיל במקומו ועתה שהתחנע המלך ע"ז"י יכול להתכלל ולומר שלא הי' יודע שכוונת המן הי' על היהודים ואלו הי' יודע לא הי' מוכיח עמו ואף שאין זה התכללו' כי איך יעשה מלך גדול שעות כזה ויתן רשות לאבד אומה שלימה מבלי נודע לו איזה אומה מ"מ יש התכללו' אחר זה שאם תמלי' לומר שהי' יודע שכוונת המן על היהודים יכול המלך לומר שלא נתן לו רשות להרגם כ"א לאבדס והיינו לעבדים ולשפחות יהיו לאבד את שנתם מבלי לקרותם אומה בפ"ע והוא סיכה את דברי המלך מדעתו וכתב להשמידם מש"ה נבעת גם לפני המלך * ולפי"ז יש לפרש גם דברי אסתר הכי באמרה כי כמכרנו כו' ואלו לעבדים החדשתי כו' כי יודעת היתה אסתר

שכרונן המלך נעשתה התועבה הזאת אכן פיה פתחה ברחמה וכתבה מענה כפי המלך לה' לידך כל התועבה הזאת על המן לכד שעשה זה שלא מדעת המלך לפיכך אמרה ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החדשתי כי יודע אני שכרונן המלך נעשה זאת אך המלך חשב שהמן עושה זה לעונתו שיהיו כל האומה הזאת עבדי' למלך כמו שהיו במלכים וכונתו שיעשו לורכי המלך לעבודתו ולאגרי' לפי שאמר למלך רק לאבדס אף שגם זה היה קשה נעייב" לאבד גם עמי אפ"ה החדשתי אבל עכשיו שהי' מוידן דברי המלך וכתב להשמידם מה שלא עלה על דעת המלך מעולם רואה אני שלא עשה לעונת המלך ואורכנה להזיק למלך עשה זה ואינו חושש בכונן המלך אסתר ז ואיך אחרים ז

והמלך זקם כחמתו ממשתה היין אל גינת הביתן והמן עמד לבקש על נפשו מאסתר המלכה כי ראה כי כלתה אזליו הרעה מאת המלך : והמלך שבה מגינת ביתן אל בית משתה היין והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה : ויאמר המלך הוהגם לרכוש את המלכה עמי בכית הדבר יצאת מפי המלך ופני המן חפרו :

והמלך

והלכה זקף ית עיניו ונחא והא עברתי מלאכין דמיא לעפרתי זכוי דהמן קטיעין אולכא ד
 בנכתא גואה זכין קס ברתחי' משעפה דחמרא ואול לבנתא גואה למחמי מן הוא דין והמן קס
 למתנע חיטא על נפשו' מאסתר מלכתא ארוס חוה ארוס אסתקפת עלוהי בישתא מלית מלכא • והמלך •
 ומלכא תב ברתחי' מנכתא גואה לבית משתא דחמרא והא גנדיראל מלאכא דחף ית המן רשיעא אחמא מלכא
 והמן נחין על דרגשה די אסתר עלה ותוה מלכא ואמר הא ברס בקוטעא לא אחיא המן אלהין למשכבו עם
 מלכתא כד חכא שרי בניתא כען כל עממיה ולומיאל וליסטיא דאיכו מה אית לעובר' הי פתגמא כעק משטיה
 דמלכא ואכוי דהמן אסתשיאו כהתא •

דהבא

כלילא

והמלך

ומלכא זקף ית עיניו • לפי פירוש התרגום לא הי' קיומת המלך משעפה היין לילך אל ניכט
 הניתן כשכיל מעשה זאת אלא כשכיל מה שראה עם המשעפה פעמו מלאכיים בדמות בני המן • אכן
 מניין לו זה דלמא ההליכה לשם היה שרצה להסקיע חמתו ואח"כ ראה עם זה המשעפה כתגבר חמתו • כראה
 דיוקו מדכתיב והמלך קס ולא כתיב ויקס המלך אלא תיבת המלך הוא ענין כפ"ע להורות והמלך ראה עם איוה
 דבר שכשכיל זה קס • ועיין עט"ו •
 לקימה כדשיתא נגמ' ועיין עט"ו • דאיכו כו' לעונדא ב' דיוקו של התרגום מכפוס פלאח"ו דכתיב ויאמר הרבונא
 דאם לא אמר המלך שיריניו את המן מהתמא לא היה אומר הרבונא כלום בדבר זה לפני המלך כי מי נתן לן רשות
 לדברי אלא הרבונא פעם מהמלך שאמר כען כל כו' דאיכו מה לעבד כו' בהמן • לכן אמר הרבונא דעתי כדפירש
 התרגום לקמן כפפוס פלאחר זה •

זהב

שטרה

והמלך

קס בחמתו • כפסוק זה יש לרדק דהכי איבנא לכתוב ויקס המלך והוי הפיפור מקושר אלמעלה •
 אבל הנתא דכתיב והמלך קס משמע לא כשכיל זה קס אלא הוא ענין כפ"ע מש"ה פי' התרגו' ע"ש כ"ר
 שז כו' גם כפסוק יש רדוקו הנ"ל והוי ל' לכתוב וישב המלך עד שדרשו רז"ל במסכת מגילה •
 והקישו טיבה לקימה מה קימה בחמה אף טיבה בחמה שמלאכי השר' כו' כדרש התרגום הנ"ל
 אמנס זריך זיאר מהיכא מוכח דרש זה מכפוס וז"ל הואיל וכתיב והמלך שב ולא כתיב וישב המלך מ"ע להקיסה
 לך ע"ז קשה דעיניו רואות כשארס כעככו וקס ופינה למקום אחר עי"ו מסיח דעתו מן הכעס והוא ונתיסכה
 דעתו ונח מעככו והכא רעם המלך בחמה היין וקס בחמתו והלך לגיבת הניתן היה לו לסקוע מעככו • ולמה
 הקיסה טיבה לקימה הלא זה נגד הטבע והחוס מכחיס הדבר אע"כ דגס"ג סס' ראה דברים שהיה לו מקום
 לכעוס עליו • ומאי כתיילר לו עם שכעס עליו • לכן דרשו שמלאכי השרת כו' ועיין בפתי דק כזיאר דנה כ"צ
 ע"ש עם נשם מוכ"ה כ"ע •

תרגום

אכתר ז

ואמר הרבונא אחר מן הסריסים לפני
 המלך גם הגה העץ אשר עשה המן
 למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד
 בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר
 המלך תלכו עליו ויתלו את המן עד
 העץ אשר הבין כו' ותמת המלך שכבה

ואמר

הרבונא הד מן רכניא קרפ מלכא זרם ה
 קיסא די זמן המן למלכ ית מרדכי דמלל
 שבה בנין מלכא ועל ידו אשתוב מקטול הא קיסא קאיס
 זכית המן כען אין על מלכא שפיר וחנסח אע מן ביתי'
 וזקיף יתמחו עלוהי רומי' חמשין אמיין ואמר מלכא אזילו
 זליבו יתיה עלוהי • ויתלו • וזליבו ית המן על קיסא
 די זמן למרדכי ורתחא דמלכא אשתריבת •

ויאמר

ויאמר ואמר חרבוני כו' יתנחם אע מן ביתי וזקיף יתמחו עלוהי דרכו של מלך זה לערוך דבריו לכפי עשיו
 דין פנה לעיל במגילה כי כן דבר המלך לכפי ידעיו כו' ה"ה הכא לפי פירוט התרגום שפירש
 לעיל כפסוק והמלך שב שאמר המלך כען כל אומיא ועממא וליסטא דהינו מה לעביר בהמן * אמר חרבוני דעתי
 יתנחם כו' פי' יארכ ביתו * וזקיף יתמחי עלוהי פי' אותו יתלה על העץ * כי מלכד זאת מה שהמלך יודע מדעתו
 עוד רעה אחרת עשה מה שעשה העץ וזה שאמר חרבוני גם כו' פירש מלכד זה גם זאת עשה והרין כותן לסלס
 לו מדה כנגד מדה על שרצה להחריב בית המלך יחריב ביתו * ועל שרצה לתלות את מרדכי ותלה אותו * כך אמר
 חרבוני דרך פסק דין לפני המלך ומהיכא מדייק התרגום דבריו אליו וכרחה מהכא דיוקן דה"ל לכתוב ויאמר
 חרבוני למלך אחר מן הסדיוסין הוא למותר הלא ידענו שהוא אחר ולא שנים אלא המיוחד שנסדיוסין והאטוב שבהם
 אמר דעתו לפני המלך והעונו דבריו בעיני המלך ואמר מלכא לליבו יתי * והמלך אמר רק לתלותו על העץ אבל
 להחריב ביתו לא אמר שרצה ליתן בית המלך לאסתד כך פירש הפסוק לפי שיטת התרגום *

וצלבו

ורמא דמלכא אשתדרכת לכי פירושי על פי שעת התרגום שאמר חרבוני שתיס רעות עשה המן *
 וע"ז יש לרובו כפתי דינון להרוב ביתו ולתלותו שזה הוא מדה כנגד מדה ע"ז אמר הפסוק ויתלו
 את המן כי אלו התיבות הם למותר והפסוק היה יכול לקרן ולכתוב רק ויעשו כן אלא הפסוק בא לאשמועי' האף
 נחמך דעת אחרונת על ישראל לעונה שלא עשה דין בהמן רק על מה שרצה לתלות את מרדכי ועל מה שחמך
 נגד המלך לא עשה אותו ולא הי' לשכך חמתו עד שיבקס בהמן ובכיתו ואפ"ה חמת המלך שככה * שיותר תבט
 עלבון מרדכי היהודי מאשר חבט עלבונו והכי פי' הקרא ויתלו את המן ולמה תלה אותו * אמר הפסוק העעם אשר
 חמך כו' הואיל ורצה לתלות את מרדכי וחמת המלך שככה משתים הן ממה שעשה וחמך נגד המלך והן ממה
 שעשה נגד מרדכי שעשה העץ לתלותו עליו * **עשרת**

והב

ויאמר

חרבוני כו' ר"ל דרשו במס' מגילה שגם חרבוני היה באותו עשה * ורשע הי' כיון שרצה שלא
 כתיקוניה עלתו מיד ברח והיינו דכתי' וישלך עליו ולא יחמל מיד ברח יברח * ויש לריוק אף שהם
 ז"ל אסמכוה אקרא דהיוב מ"מ הכא במגילה היכי משמע דבר זה כ"ל אפשר לומר דכוכל לדרוש דרש זה מתורא
 דקרא דכתיב חרבוני אחר מן הסדיוסין דה"ל צקרה חרבוני בריס המלך הלא ידענו שהוא אחר ולא שנים אלא
 מרדכיב אחר וכתוב הסדיוסין ע"כ הוא אחר מן הידועים שהיו עם המן בעשה ורשע היה *

ועוד

אמרו בילקוט פס * אף חרבוני אוכא של מרדכי היה אמר חרבוני למלך גם המן היה באותו עשה של
 נגמין ותרע * ותרע לך שמיר כשהודע מרדכי דבר של נגמין ותרע בחנתו פעה מיד שיטמו המן למרדכי
 עכ"ל בילקוט * כראה דגם דרש זה יש להוכיח מפסוק שלפניו שאמר חרבוני גם הכה כו' למרדכי אשר דבר עוב
 על המלך דקשה מה רצה להראות בזה הסימן אשר דיבר עוב כו' הלא יודעים זאת בלא זה שהפסוק מדבר
 מרדכי אלא תרתי ט"מ צמי' זה הודיע שהוא טובא להמן ופוכא למרדכי כדגם הילקוט הכ"ל * חדא שנסביל זה
 עשה המן העץ למרדכי משום שדיבר עוב על המלך והגיל ממות כפשו * וגם מוכח מזה שלא היה אזהב את מרדכי
 מממשות דברו שלא עשה מרדכי למלך אלא דיבר עוב בעלמא ולא היה כונת חרבנא לעונ' מרדכי אלא לרעת
 המן לומר גגם המן היה הפן במיתת המלך * וע"ז אמר המלך תלוהו עליו ולא היה לרין להדיניס במסמך כי
 שרף הוא שמע דברי חרבוני ורחה העץ שעשה * ומה שעשו בכיו על פק דתו נגי' הכיתו וגם זכר החלוס אהלס
 לו אמר ע"כ תלאו בלא משפט *

ויתרו

את המן כו' רובו של פסוק זה הוא לפסוק דהפסוק שלפניו הוא מסיים ויאמר כו' תלוהו
 עליו הוי לי' אח"כ למימר ויעשו כן מה לרין לומר ויתלו כו' ואפשר דהפסוק את האסא עוב
 ויתלו את המן לטון רבים * כאלו רבים תלאו אותו מרבים היו שוכא * ואף אזהבו כהפכו לכונאים כי כפל פחד
 מרדכי עליהם כראותם היקר הגדול שכעשה לו * וכתן הפסוק עשם על זה למה כעשו בוטאו אשר הפך למרדכי
 פוקיל

שתי גלת הכתרת

לא

הואיל והכין כו' ומן השמים ה' זה כי לולא זאת ה' להחליף לחשוש שימדדו בו שריו ועבדיו בראותם שר גדול וחפזו
 סבכלם • נעשה לו בושא גדולה ואח"כ נתלה כחמד הקדוש (ולפי המדרש ה' תלוי על העץ עד י"ג יארד לשנה
 הכאה כמו שאכתוב לקמן א"ה מזה בכלילה דרבה) ואין זה חק כימומי מלכות כי כימומי מלכות אם אחד
 משרים חסונים חפזו נגדו חפזו שהוא חייב מיתה עליו ממיתו כפחד ולא נבלו מפני חסם על כבוד השרים חפז
 במי שמודר בזלכות צפרהסיא לכן כתיב כן ויהל את המן לאשמעינן שכל אהביו נהפכו לשונאים וכולם הפכימו
 בהריגתו :

ביום ההוא מלת ביום ההוא הוא למודר וכו' מה חכפת אם כתיב לה בית המן ביום ההוא או ביום אחר אלא
 הפסוק אתי להודיע האורך שנהפך דעת המלך לעונה שלח רצה שהי' אסתר נעדר על הנזירה ע"כ כתיב
 לה בית המן מיד בו ביום להראות שלא די בהריגת המן אלא גם הגזרה יבעל אע"פ שאיגרת העצים לא נכתבו עד ד'ג
 סוף אסתר שלא הי' שעת הכושר אמת המלך למחמת ערדות והס לא רצו לכסוב בלי רשותו ועיין לקמן ד"ה ומסוף
 אסתר :

הרגום

אסתר ח

ביום ציומא ההוא מסר מלכא אסתרומ ית ביתא
 דהמן מעיקא דיהודאי וית אכס ביתי וית כל
 מיסכרוי וית כל עתרי ומרדכי על קרס מלכא ארום
 חויית לי אסתר מן הוא לה • ויפס • ואפרי מלכא ית
 סינומתא דעזקתא די אעביר מהמן ויהבנא למרדכי
 ושיאת אסתר ית מרדכי רב וכרכן על נביאי דהמן

ביום ההוא נתן המלך אהשוודש את
 בית המן צרר היהודים ומרדכי בא
 לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא
 לה • ויסר המלך את שבערו אשר
 העביר מהמן ויחנה למרדכי ותרשם
 אסתר את מרדכי על בית המן :

כיליא דרבהא

ביום וית אכס ביתי וית כל עותרי • התרגום מוסף כל ז' על המקרא • וכולל כל אלו בכלל בית המן והוא
 מסכנה דחל"כ אלא כתיב לה בית המן מים כי מה מתנה היא זו למלכה ומה תעשה עם הבית • וכי
 מחוסר דירה היא ועוד לקמן כאמר ויאמר המלך לאסתר ולמרדכי הנה בית המן נתתי לאסתר • ואם לא נתן לה
 אלא ביתו ממש מה התפאר המלך את עצמו בזה וזף גם העמידות של המן ג"פ לא הי' מועיל לה הנתיבה וכי
 כלום היה חסרה לה מנתי הו"ל כנר כחבתי בעט"ו שנתנה העשר למרדכי לשמור אותו לבנין נה"מ •

עמרת זהב אמנם הא קסי' מה מועיל המתכה הזאת לאסתר אשת המלך הלא כל מה
 שקנתה אשה קנה בעלה ומה היא צריכה למתכה הזאת וכי כלום
 חפר מנתי המלך • ע"כ נראה שכתן לה להיות למשמרת לבנין נה"מ ועי"ן יבן הפסוק בלאחריו ותעס אסתר אש
 מרדכי על בית המן • דהנה געיל במתה בני' כשאר המלך לאסתר עד חלי המלכות ותעס סי' הת"י ו"ל עד
 פלגות מלכותא אחיבה לך לחור לייבני בית מוקדשא דקאים בפלגות תחום מלכותי לא אתן לך דהכרין קיימית
 בנעופה לעובי ולג' גם ולסכלק ברס אוריכו עד דריבי דריוס נריך וחסין מלכות ותתעבד עכ"ל מרדכי התרגום
 הזה שמענו שהיה כוחא לאסתרומ עתה נכנין הבית לולא השנועה כי השם הפך לבו • ועושרו של המן היה חר מן
 העשירות גדולות שהיה בעולם כדאי' בפרקי ר"א פ"כ ו"ל ב' עשירים גדולים הי' בעולם המן בראותם שלח כל
 אוצרות בית קרטי תרגום ואוצרות מלכי ב"ד עכ"ל • ע"כ כתיב לה המלך את בית המן להיות למשמרת לבנין נה"מ
 וכן מצינו בעורא ר' ובמלכות אסתרומ נתחלת מלכותו כהנו שטעה על ירושלים כו' וסוף סי' ה' ב' דין בעילא
 עברתא כו' עד שנת תרתין למלכא דריוס מלך פירס והוא בן אסתר • עוד ראיתי בילקוש מגילה ו"ל אחר
 הדברים כו' וס"א : הקנ"ה הרהר יבא המן ויכניס ויבן רשע וזקין ילכס יבא מרדכי ויעלה המכה ויבנה נה"מ •

שתי גלות הכהרת

עוד מלמתי דילקוט חלים ו"ל יאכלו עמוס ויסבמו והטוה לב' חלקים כחלק עשירות של המן שלים לעמיתו
 תורה שלים לאהבת שלים לבנין בהמ"ק ובהכתי שכוונתי קפה לאמת ח"ל :

טוב'ה כ"ע פי' כי הגידה אהבת מה הוא לה שהיתה מנלה למלך שמדרכי הוא בעלה ולהבנת המלך גירסה
 ונתנה למלך ורפח"ח י וחשם חתמה כו' נראה מדלל כתיב ותתן הכתר מממע שלא כתנה לו
 במתנה וממשיקות התרגום ג"כ כך הוא אלא כתנה לכתו למשמרת לבנין ג"כ כו' מדרכי הו' מן העולה מן הגולה :

תרגום

אסתר חז

והוסף ואוספת אסתר ומללת קדם מלכא וגפלת
 קדם רגלוי ובכיאת ופייסית לי' לנטלא
 ית ביטת המן דמן יחוס אנג וית זמיונס דחשוב על
 יהודאי' ויוניש' ואוסף מלכא לאסתר ית הנרא דרבה'
 וחזקפת אסתר וקמת קדם מלכא ואמרת אין על מלכ'
 סכיר ואין אשכחי' דחמין קדמוי ותיקין עתמא קדם
 מלכא וצבתא אלא קדמוי בעיניו יפקד מלכא ויחס עטס
 למכתב למרוי תינין פעקיה זמיוני דהמן בר המדרא דמן
 יחוס אנג די כתב להודרא ית בל יהודאי' די בכל שלמי
 מלכא' ארוס איכיון איכול לכונרס ולמחמי בניסת' די
 תתקן ית עמי והיכרוין איכול למתעדרא ולמחמי בעיקן
 דידוכרון גביסת ילדותי :

והוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל
 לפני רגליו ותכף ותתחנן לו ד' העביר
 את רעתו המן האגני ואת מזעבתו
 אשר אהשב על היהודים וישעם המלך
 לאסתר אחז שרביט הזהב ונתקם אסתר
 ותעמד לפני המלך ותאמר אסתר
 המלך טוב ואם מצאתי הן לפני וכשר
 הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו
 יכתב להשיב את הספרים מחשבת
 המן בן המדתא האגני אשר כתב לאבד
 את היהודים אשר בכל מדינות המלך
 כי איככה אוכל וראיתי וברעה אשר
 ימצא את עמי ואיככה אוכל וראית
 באכדן מולדתי :

עשרת זהב

והוסף אסתר כו' מלת ותוסף לא יופדק הכל
 כ"ל הלא זה הו' תחלת דבורה אל המלך
 נעסק זה ולא דברה עם המלך מקודם לכן בדבר זה
 כלום והין לומר דזה הפסוק מקושר אלעיל ומיר לאחד
 מעשה הכ"ל דברה זאת עם המלך קשה הלא מעשה' רלעיל הו' בע"ן בניסין ולמה עכנו מלכותו הספרים העונות
 עד כ"ג סיון . אלא ע"כ הוא סיפור בפ"ע ומה שלא דברה עם המלך ונקשה ממנו ע"ו קודם לכן . הפסר שלא
 הוה שעת הכוסר קודם לזמן ההוא מחמת ערדת המלך עכ"פ מוכח שזאת הו' תחלת דבורה עם המלך נעסק זה
 והאין שייך מלת ותוסף . ואפשר לומר דהפסוק באו להודיענו גודל מעלת אסתר שהרבתה והכפירה
 בכניסה ובתחוכמים עבור עמה ואפ"י שהיתה מלכה גדולה ויחמה גודל אהבת המלך אלי' עם כל זה לא הסירה
 לערה מעליה עבור עם ה' והיתה מוכייע עלמה לפני המלך נכחי ובתחוכמים : ולמה עשתה כל זאת לומר הפסוק
 להעביר רעת כו' ולא שאמרה למלך להעביר כי מנוקשה כתיב בפסוק שלאחריו ולא דברה בקשתה עד שהוכייע
 לה את שרכיע הזהב אלא הכתוב אומר כך כל הכנעות הללו עשתה להעביר כך כ"ל וזאת זה ל"ל הכפולים :
עוד כ"ל לומר דאפשר הפסוק זה כלפי מעלה כאמר כי כבר כתבתי כל מלך פתם האמור באסתר הוא מלכו
 של עולם ע"כ . ל' שהיתה מתחננת לפני המקום ב"ה בחמשה הכנעות ותוסף . ותכר . ותדבר . ותפל
 ותתחנן . והתפללה להמקום ב"ה להעביר רעת המן בזאת חמשה חומשי תורה כי הדור קבלו בימי אחרונות וכן
 מליכו בני אחאב אע"פ שרשע הו' כתיב בני' ישן כי נכנע אחאב לפני לא אכילא כו' מכ"ם שהקנ"ה מקבל הכנעות הלדריקס
 למחול עונות הדור בעבורם :

ותאמר

והאמר

אח"כ כו' כי איככה כו' הרקדוקים נאלו הפסוקים רבים הם ולא הבנת הקיפוד לא אכתוב רק
המשך וציפור הכתוב כי אעפ"י שנעשה נקמה בהמן ונתן לאסתר את ביתו אפ"ה לא היתה
יודעת אם יבעל הגזירה או לא כי מזה שנהלה המן אין ראוי דלמא עשה המלך זאת בסביל מוכה ללכות יר
במלכה ובמרכי אשר דיבר עוב על המלך והכיל נפשו מדרת שחת • אבל הגזירה להשמיד עדיין במקומה עומדת
ואעפ"י שהי' בידם טענת המלך והיו יכולים לכתוב כעוב בעיניהם מ"מ לא ראו לעשות טוס דבר בלא רשות המלך
(ואעפ"י שכתבתי לעיל שנתן לה בית המן לכנין בהמ"ק מ"מ שברה דלמ"י עשה זה להחניף לה) ואח"כ
דכחה לידע דעת המלך אם יבעל הגזירה באתה לפטנו במתק לשונה וזכרה ואמרה אם על המלך עוב להכיל את
עמי ואם מלאתי חן לפטני פי' מה שעשה לי המלך הוא מלך מליאות חן שמלאתי חן בעיניו • וכשר הרבר פי'
או אם כשר הרבר הוי"ו של וכשר היא וי"ו המחלקת כמו מכה אביו ואמו וכן במתנותיו ונחיים פ"א מ"ד קבל והלך
וורק • ה"ה הכא הוי"ו היא מחלקת פי' או אם כשר הדבר לפני המלך פי' כל מה שעשה המלך לי ולמרחבי
אזני מלך מליאות חן אלא מלך שורת הדון כי זה דרכו של מלך שהוא משלם עוב למי שעשה לו טובה • ועמה
שפגדיל את מרכי אין ראוי על ביעל הגזירה הלא גדלו כרי' לפרסם הענין כדי שכל עולם ישמעו וישגיחו על
טובת המלך • אמנם מה כ"ע אם הטובה היא מלך שכשר הדבר או מלך מליאות חן כ"מ הוא זה אם הטובה היא
מלך שכשר הרבר לפני המלך ושורת דינו הוא כך • די אם עושה טובה למי שעשה לו הטובה לו ולא לזולת
אפילו לבני משפחתו :

אבל

אם המלך עושה ללדס טובה מלך מליאות חן שמלאתי חן בעיני המלך ואח"כ המלך לארס ההוא או לא
די שעושה לו טובת חף לכל משפחתו וקרוביו וזוהביו אם כריכין לחיזה טובה והמלך עושה להם ליהנות
אהובו כל הטובות כדי שלא יגיע ללאהבו טוס עבר וע"ו אמרה ואך ארע זה • ועושה אני בעיניו אם יכחז כו'
וזאת ארע שטובה אני בעיניו וכל מה שעשה לי הי' מלך מליאות חן ולא בסביל תשלומין • אם יכתב להשיב את
הפסחים ארע בודאי שעשה הכל מלך מליאות חן כי איככה אובל וראיתי כו' אם עושה ארנוני מליאות חן וראוי לא
כיחא לארנוני המלך שחכי אהי' בבער על אבדן מולדתי •
ואם על המלך עוב כל-מה שעשה לי • ואם מלאתי חן בעיניו אם כל הטובות הם מלך מליאות חן שמלאתי חן בעיני
או אם כשר הרבר לפני המלך שך דרכו של ארנוני המלך ליתן ללדס כפי שורת דינו מוגלח הטובות שעשה לי הוא
מלך תשלומין • ועושה אני בעיניו ארע אם יכתב להשיב כו' כי איככה אובל וראיתי ברעה אשר ימלא את עמי
ובחיתי באבדן מולדתי ולא אהי' בבער • ואם המלך נתן לי מלך מליאות חן שחובב אותי האך יוכל המלך לראות
אותי שרני בבער כך יש לפרסם הכי כ' באוקוסים וה' ברחמון יאיר עיני בתורגו :

ואסתר ה'

**ויאמר המלך אחשוורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי
לאסתר ואותו תלו ועל אשר שלח ידו ביהודיים : ואתם כתבו על היהודים
בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום
ובטבעת המלך אין להשיב : ויקראו ספדי המלך כעת החייה בחדש השלישי
הוא חדש סיון בשלשה ועשרים יום בו ויכתב ככל אשר צוה מרכי א' היהודים
ואל האחדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהודו ועד בוש שבע ועשרים
נמאה מדינה מדינה ומדינה בכתבה ועם כלשוניה וא' היהודים בכתבם וכל שונם**

ויאמר

ואמר מלכא אחשורוש לאסתר מלכתא ולמרדכי יהודאי הא בית המן יהיית לאסתר ויהיה עליהם
על קיסא די אושיע ירי' ביהודאי . ואתם . ואתון פרהיבו כתיבי ציין יהודאין כד שפיר בעינכון
צטוס מימרא דמלכא ושעומו בעוקתא דמישועתא דמלכא ארום פסקא דמכתבי צטוס מימרא דמלכא ומסתתס
בעוקתא דמישועתא דמלכא לא יתוב ריקנו . ויקראו . ואתקריאו לכליין דמלכא בעירובא דהיא בירח תליתא
סוה ירח סיון בעשרין ותלתא ב' . ואתכתבי ככל די פקוד מרדכי לות יהודאין ולות אסתר וילוסין והפרכין
ורגביין דמתמן ארכונין על פלכיין דמן הכריח רבא ועד כוס למאה ועשרין ושבע סלכין ופלכא זכרתי כרוסם
כתבה ועשא ועמא כמלל ליסני' ולות יהודאין כרוסם כתיביון וכמלל ליסני' .

כלילא דדהכא

ואתקריאו

לכלרי מלכא בעדכא הדיא . וכן הוא במקרא בעת ההיא אפשר לכוונה זו כתבו בעת ההיא .
שאל תאמר מהם התעללו מלכתוב לאחיהם שנולה ספרי הישועה ולשמתם עד כ"ג סיון לפיכך
שעיר הכתוב אליהם וכתוב בעת האזא להוריע לנו שמיד אחר שניתן להם רשות מהמלך לא פהו אפילו יום אחד
ומיד כתבו ומה שלא דברו עם המלך קודם לכן מהדבר אפשר שלא הי' שעת הכושר לזה .

והנה

ראיתי בקפת מפרשי מגילה זו שכתבו העשם שאמר מרדכי מלכתוב להרחוקים ספרי הישועה שהמקין
על הרבים ראשונים עד שיבואו לחורה והם בעצמם ילכו עם אגרת הטובים ויאמרו בעשות נכתבו
אגרת ראשונים עכ"ל לא ידעתי מה מועיל אם הם ילכו או אחרים ועוד האיד אפשר מדרך רחוק כוו שילכו ויביאו ואף
אם צאו ע"י גם האיד סומך מרדכי ע"ו . ועוד לפי זה מה הי' צריך שלוחי ספרים שכיים אשתרנים מה שלא היו
בשלוחי הראשונים אלא מחורתא כ"ט .

עשרת

זהב

ויאמר

המלך אחשורוש כו' ואתם כתבו כו' השיב המלך מה שאתם מסופקים אם אני עושה כל זה מזה
מזיונות חן או מזה שכשר הדבר ואתם נבוכים בדבר הזה אם אבעל הנזירה או לאו אני אומר שני
הטעמים יש מזיונות חן בעיני וגם כשר הדבר לפני כי הנה בית המן נתיי לאסתר להיות לה למשמרת לכהמ"ק
ואתו תלה על אשר שלא ידו ביהודים העיקר שזויתי לתלית אותו הי' על אשר שלא ידו ביהודים ויותר תבעתי
עלנון מרדכי מעלכוני (עיין לעיל בכלילא דדהכא ד"ה וכליבו ית המן כו') כי מזה שכשר הדבר הי' די בנדול'
מרדכי לצד ולאסתר לא הייתי צריך ליתן שום דבר מזה שורת הדין כי כל' המלכה מחויבת למסור כפשה עבור
חיי בעלה המלך . ע"כ אתם רואים שהבתי אתכם לכן ואתם כתבו ליהודים כעוב בעיניכם ואין אתם צריכין לשחול'
את פי בדבר זה אמנם מה שאתם מבקשים להשיב הספרים מהצבת המן זה א"א ועוד שלא די בהשיבם כי ע"י
זאת לא ניכר גדולתם מגדלתי אתכם לא כן תעשו אלא אהם כתבו על היהודים כעוב בעיניכם וכתבו שהספרים
הראשונים נסעות נכתבו . ויקראו סופרי המלך כו' בעת ההיא הבית קמוזה מורה על יד ע שמיר
אחר שניתן להם רשות מאת המלך לא התעללו בדבר אלא מיד בחזות יום בחזותו עשה כתבו לכל מדינות המלך
להכי יש פ' ידועו' הבית קמוזה ומלת ההיא ג"כ ידועה וכתבו כתב אשר נכתב בשם המלך ע"י המן בעשות נכתב
והוא העשה את המלך והכי הי' לו לכתוב .

ויפתחו בשם המלך אהשורוש ויחתם בטבעת המלך : וישלח ספרים ביד הרצים
בסוסים רכבי הרכש האהשתרנים בני הרמכים : אשר נתן המלך ליהודים אשר
בכל עיר ועיר לחקיה ולעמד על גפשמ להשמיד להרג ולאכר את כל חיל עם

מדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבנו : ביום אחד ככל מדינת המלך
 אחשוורוש בשלשה עשר יום לחדש שנים עשר הוא חדש אדר : פתשגן הכתב
 להנתן דת ככל מדינה ומדינה גלוי לכל הצמים להיות היהודים עתדים ליום הזה
 להנקם מאויביהם : הרצים דבכי הרכש האחשתרנים יצאו מכהלים ורחופים
 בדבר המלך והדת נתנה בשושן הכירה ומרדכי יצא מלפני המלך ככוש מלכות
 תכלת וחור ועשרת זהב גרולה ותכריך כסף וארגמן והעיר שושן צחלה ושמהה
 תרגום : **ליהודים היתה אורה שמהה וששן ויקר :** תרגום

ויכתב וחיכתב בטוס מלכא אחשוורוש ואכתתם בעוקת סעומתא דמלכא ומלח פטקין בידא דרהטונין רהטי
 סוסון ורכבי רכסון ערסיליני רמכין דאתכעלו עאליהון ואחקירו פסת כף דגליהון : דיהב מלכא
 ליהודאי למיעא די ככל קרוא וקרוא לאתכנשא ולקיימא על ית כפסיהון לשואה ולקעלא ולהודא ית כל חילות
 עמא וכלכא דמעיקין יתה : עפלין וכסין ושלליהון לערואה ביום ביומא חד ככל פלכי ומלכא אחשוורוש נתלת עכר
 יומין לירח תרי עשר הוא ירחא דאדר . פתשגן ריענמא דכתנא לאתיהבא ביומא דיהב ככל פלכא בריר הוא
 לכל עממיה דיהון יהודאין אטימסין ליומא דהון להתפרע מבעלי דכניהון דהיום רהטנין ורכינין על רכסא
 ערסוליני כסף וזיוין ופסיפין כפגמא דמלכא וגזרת דיהב בטוסן בירכטא :

עשרת זהב

אשר כחן המלך ביום אחד כו' זאת הוא גוף הכתב ששלח מרדכי וכתוב בתוספת בארכיו' הארך היה' הזמן
 מהנכל כחילות והסעה את המלך בצרמה וכתב היסך כוונת המלך ומה שנעשה להמן עבור זה ומגדלת מרדכי
אמנם קשה מה הי' צריך לכתוב אל היהודים פעמים בתחלת הפסוק כתוב ויכתוב אל היהודים וסוף הפסוק
 כה' ואל היהודים זכורה דהענין היה כך מרדכי כתב פסוקים לכל המדינות לכל שרי המדינות ולכל
 שר כתב כתב מיוחד ליהודים שהי' מנה בתוך כתב השר שהוא יתנו ליהודים שהם תחת ממלכתו : אכן השם
 מרדכי כן יש במדינה שרים טובאי יהודים ויעכבו עליהן הכתב ליהודים שהם תחת ממלכתו עד אותו הזמן כדי
 שהי' היהודי' בלעזר עד הזמן ההוא וגם הפתשגן הכל יגנונו עד אותו הזמן לכן התחכם מרדכי וכתב מלכד זה הכתב
 שהי' מוכח בתוך כתבי השרים עוד כתב אחר לכל עיר ועי' ליהודים ככתבם ובלשונם ונתן אותו ביד הכלים שהם
 בעלמם יתנו אותו הכתב ליהודים כדי שלא יהי' בלעזר והכי ביאור הכתוב ויכתוב ככל אשר ליה מרדכי אל
 היהודים כו' ולא הי' צריך לכתוב ליהודים ככתבם ובלשונם שאלו הכתב ליהודים היה מוכח בתוך כתבי השרים
 שהם ימסרו ליהודים ואל היהודים ככתבם מלכד זה הכתב הי' מיוחד ליהודים ככתבם ובלשונם
הרצים רכבי הרכש האחשתרנים כו' נראה מה שכתוב כאן רכבי הרכש מה שלא נכתב בשלושי פסוקים
 הראשונים כי הדבר הי' כחון מאור שהי' אשר מומן הליכתם יתח' מב' חדשים היו לריכס' למספר
 דרכס כוי סיניעו לכל מדינה ועיר ערם בא השת שהגביל המן אבל בשושן עיר מעריפולין נתנה הדת מיד וכפיווט

הרגום

זה עוננו הפסוקים :

ומרדכי ומרדכי כפח מן קדם מלכ' בלבושא מלכותא דמיכלא כד חרי ושפיר לני' ביקרה סני ונרבו יתירא
 לניש לבושא דמלכותא מילא כרפסא ותכלתא שיר דבהט עב דאופיר ומקבלין לני' מרגלין ואבכין
 ענו לגו מן הרבלא לבוש סיכא דכרוס ימא מערבא לגו מיני' לבושא כיתונא דארגון דלדין עלה כל איפרי גרפא

שתי גלות הכהנת

ועשו שמיא זיגן דמי' דכתובא ארבע מאה ועשרין ככרי דהבא והמיא מחית נחרזי' הי זקבעין בארבעא אבני
 כולא מקי פרתיאון רמי ברעלי' מחתין במוקדין דהבא ומתקנין טומריגין וספסרא מדאה תלי בהרעא
 מחית בתולת חולית דהבא וזיר גלה קרתא דירושלם וקל' ירי' דספסרא זיר עלה גרדא דמחידא חידא מדאה מזיג
 צישי' דזיר ככבעין ועביר לעילא מני' כלילא רבא דהבא מוקדוטיא ולעילא מן כלילא שושפין דמקבעין
 דהבא גירעין כל עמיא אומיא וליטיא די הוא מרדכי יהודי למקיא קריא דמתיב ויהוון כל עמא דארע' ארום
 שמה דה' אתקרי עלך ובמסקא מרדכי מן תרעא דמלכא שוקיא באסיא מביבין ודקתא בארנוכא בגיר טולא בחנלי
 בנשא עוליון מחתון כריסיון כלילין וכהניא קביעין בדיהון חסוכתא ומכריזין ואמרין כל דלא יתון לשלמא
 למרדכי ולשלמא ליהרזי' הדמין יתעבר ובימי' כולי' יפתוה ועברא בני המן פכירין ידיהון ואלוין ומרין קדם
 מרדכי דיקא ואמרין ומסנחין למן דיהב אגרא ליהודאי ומשלם הגרזון דרשיעא כריסיון והרין המן אכוכא שפלא
 דאתרחין בעתרי' ועל יקרי' מרדכי עבותא תברי' כזומי' ושלתי' והסתר דקתא מדיקת מן הקכא דלית אסתר
 למלכתא' למהלכא עם בני נשא כשוקא חור מרדכי עיטוה ותחא יתה ואמר לה כרוך ה' שלח בכתבי טרף לטיניהם
 מתניה אסתר ואשרת לי' עזרי מעם ה' עושה שמים וירץ סגיאין מבני נשא הוו חדין על מפלתי' דהמן רשיעא
 ומרין ומסנחין על פורקא דהוו לן ליהודאי ומסנחין על פורקא ויקרא דהכו לי' למרדכי דיקא כזומא
 פהיו דהבן בתוב ומרדכי דיקא כפק מן קרס מלכא בלבושא דמלכותא תכלא נשילא וכלילא דהבא רבא ומכרך
 טיגא גבא ואכוכא וקרתא דאסן כהלה ומדיא ליהודים ליהודאי הוה דקתא למעס כחיות' ולמעט
 פניא ומעדיא ולמגוד שרלת בכיהון וליתחא תפילין על ידיהון ועל קריסיהון *

בלילא דהבא

ומרדכי בד חרי יושפיר לב' יקרא טני התרגום פירש שלכס לבושי מלכות ככבוד גדול וכשמחה רבה *
 איבא למירק מכיין לו זה דלמא הולרע ללבוש לבושי מלכות בע"כ כראה דהוכחתו הוא דהנה
 זה הפסוק ומרדכי יבא שלח במקומו כתוב דהוי מקומו לעיל דקתיב ויבר המלך את טבעתו כו' מיד אחריו שיק
 זה הפסוק ומרדכי כו' אלא כל זמן שלא בשלחו הספרים ללבוש הנהיג * אף שנתן לו המלך יקר וגדולה מ"מ
 לא היה בשמחה ולא בגדי מלכות רצה ללבוש אלא עתה שהמלך כן רשות לכתוב כרזונם וכן גשו היה
 בשמחה גדולה וזה כוונת המתרגם על וזה דמלכותא כד חדי כו' *

ליהודים ליהודאי הוה כו' והכי כדרש גס ב"ר * המן דמנילה אכן מכל' הא דלמא כפשוטו * כל' דהוה
 ראוי לכתוב פסוק זה מיד אחר טבעתה היקר למרדכי ואז הוי פירושו שמחה ושסון כפשוטו
 דהנה איתא במדרש ויקח המן את הלבוש והפוס * המן בעצמו הוה לרשע ולרחוק את מרדכי לפי שלא כמא
 אומן כניות הכל היו יולאים לראות היקר הנעשה למרדכי עכ"ל לפ"ז ראוי לכתוב סם ליהודים כו' כי משמחה
 ה' להם שמחה גדולה כו' אתמול עמד לענה והיום נעשה לו היקר הגדול הזה * אלא להכי כתב הכא אחר שלח
 הפדים לנעל הגזירה להורות שלא קאי השמחה והוללות אלא כל תיבה ותיבה לעצמו כדרש כי המן גורעל המכות
 * ערס גור הריגה כדאיתא ברמי' במנילה ו"ו בפ"ק צישי ע"כ *

שמרת זהב

ומרדכי יבא מלפני המלך כו' להראות לכל עם אשר בשוק; שבו בחר המלך ומלא אותו שלימה בעבודתו
 כוה המלך להלבישו לבושי מלכות ואל יעלה על הרעת שלכס משום גאות ורוממות * רק כמות
 המלך לפרסם הענין עם כל זה לא לבש לבושי מלכות כ"א יצא לו לפני המלך לכן כתבו ומרדכי יבא מלפני המלך
 בלבוש מלכות מלפני המלך דייקא אלא וולת זה הסירם מעליו והלך לבית מדרשו ועסק בתורה עם תלמידיו כמקדם
 וזהו שהסמכו ליהודים היתה אורה * ואולי עבד סמיכות זו דרו"ל אורה זו תורה להשמיענו בי אף סה' קיוד
 למלכות ויבא מלפני המלך בלבוש מלכות עם כל זה לא וזה דעתו עליו והכי ביאורו דקרא ומרדכי יבא רק כפני
 המלך יבא בלבוש מלכות והעיר שסן כהלה שמחה ליהודים היתה אורה * זו תורה שהחזיר עטרה ליוסכה טראו
 גדולת מרדכי ואעפ"כ הכנין תורה *
 ובעל

ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה
 וששון ליהודים ורכים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל פחד היהודים עליהם
 וכשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלשה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך
 ודתו להעשות ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם והפופך הוא אשר
 ישלחו היהודים המה בשנאיהם נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך
 לשלוח יד במבקשי רעתם ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל העמים
 וכל שרי המדינות והאחשררפנים והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים
 את היהודים בי גפל פחד מרדכי עליהם בי גרול מרדכי בכירת המלך ושמו
 הולך בכל המדינות בי האיש מרדכי הויף וגרול :

תרגום

פילכא ופילכא ובכל קרוא וקרוא אתרי די פתנס מלכא וגזירת דיכא מצו חרות לבא ליהודאין
 ומשתא יומיא עבא ובניאין מעמא דארשא מתגיידין ארוס כפל פחדא דיהודאי עליהון

ובכל

ומשתא יומיא עבא ובניאין מעמא דארשא מתגיידין ארוס כפל פחדא דיהודאי עליהון

וכשנים

ובתרי עשר ירחין הוא ירח אדר בתלת עשר יומין די' רמטא פתנס מלכא וגזירת דיכא לשהעבדא
 ביומא דחשיבו כעלי דבנין דיהודאין למשלע נהון ואתהפיד מן עמא לבנין וכותא דלכתא די

ישלעין יהודאין איבון בסכאיהון • קהלו • אתכנסו יהודאין בקרויהון בכל פלגי דמלכא אחשדו לאשטא ירח
 ובכל דתענין בישתהון ובכר לא קס דאפיהון ארוס כפל פחדיהון על כל צממא וכל דבני פלגי' ואשכנשלוסין
 והיפדין ועבדי עבדתא די למלכא ממוון עלוהין ית יהודאין ארוס כפל פחדא דמרדכי עליהון • כי • ארוס
 אשטדופוס ורכ וברקן מרדכי בנית מלכא ומעבדי' כפך נכל פלמיא ארוס בגרא מרדכי גב גית אבא למלכא
 חאל ומתרבב *

כיליא דרהבא

והרות לבא ליהודאין כו' ים לרקק דלעיל גבי שון כתיב כמי שמחה וססן ומתרגם למכטר שניא ולמגור
 ערלת כניהון ושמה וססן דכתיב הבא גבי מדינה פי' כפשוטו ע"כ נראה לפרש דהנה ים תרי מיני שמחה •
 ומכיות • ומכיות היינו שמחה כפשוטו • ומכיות היינו שמחת מלכה ושתי חלקי השמחה היו להם הן
 בשון הן במדינה אך בשון היה להם השמחה ומכיות משתמא מיד בראותם היקר הנעשה למרדכי שרכב על פוס
 המלך והמן הן לפכו • ואי קאי הפסוק דהכא אומכיות ה"ל לכתוב לשם כמ"ס לעיל אלא יעל כדקח שמחה
 דכתיב הבא קאי על הכלחיות • אבל גבי מדינה בלא שני השמחות דבת אחת וקאו שמחה וססן אתרוויהו ומשמחת
 השמחות ה"ל לפרש אס שלחו לנטל הגזירות והיו מתרים בכל הכי בודאי הו' אך שמחה משה מתרגום כפשוטו •
 וספי' השבתי למרקק אחר שחלטי למה גבי שון כתיב שון חסר וגבי מדינה כתיב שון שלא כיוו' והשכתי
 לפש"ס בשון היה נאותו פעם שמחת מלכה לכר • אבל במדינה בלא שני השמחות בכחו אחת לכן כתיב שון מלח
 ציו' ודו"ק והעניו דברי נשכיו •

עשרת

ובכל

מדינה כו' שמחה וססן כו' בדלעיל גבי שון וה"ה הכא שמו' את בניהם מה שלא היו יכולים למול ער
 עתה : משתה ו"ס אין הכוונה על י"ע של פורים דהיינו י"ד וע"ו אדר שעדיין לא הגיעו אותו הזמן
 ונצוד בתוכ לקמן שכן ביום י"ד יצאה אותו יום משתה ושמחה אלא דכסוק זה מייירי דמיר שהגיע אליהם אגדת
 ופעה מיד מלו בניהם ועשו אותו היום י"ג דהיינו ביום העילה :

ונתתי

זכהכי

יש ליישב דברי הש"ס מגילה ה' ע"ב וז"ל ורבי היכי כע"ע כו' ע"ש כל הסוגיא רבה ברי' דרבא
 אמר חסי' תימא ביומי' הספר ותענית קבילו עליהו • מלאכה לא קבילו עליהו דעיקרא קתיב
 שמחה ומשחה וי"ט ולכבוד כתוב לעשות אותם ימי משחה ושמחה ואלו י"ט לא כתוב ופירש רש"י אפילו תימא
 ביומי' רבי שנטע כעשה ביום שקראו בו בני עירו כטע ודקא קשי' לך כו' אבל בשעת קבלה כו' אבל י"ט לא
 קבלו עליהו ע"ש ברש"י • הנה אלו הדברים לריכוזי הנה כי לפי זה שלא לכורך כתבה חסדי כה"ג מה שעשו
 י"ט ומה גם שהדבר הזה אפשר להם לנכחי שבטתה ראשונה הי' הנס חנינו בעיניהם עשו י"ט ואח"כ חזרו בו •
 אבל לפי מה שפרשתי לא קשה מידי די"ט דכתוב מעיקרא אין הכוונה כלל אי"ע דפורים דמיכו י"ד ועו' אדר
 דק בכל מקום מיד כשהגיע ליום דבר המלך שכתב על הגזירה עשו י"ט וזה לא הי' בכל המדינות שנות ביום אחד
 אבל פורים ראשון שנת הנס קודם קבלה לא כתוב י"ט כלל ומעולם לא עשו אותן י"ד ועו' וי"ט ודו"ק
זאע"ג דבחר הני קראי דלפיל כתיב ע"כ היהודים הפרוים היושבים בערי הפרוות עושים את יום י"ד
 שמחה ומשחה וי"ט לא קשי מידי דאיתו • פסוק לא מיירי לא מעיקרא ולא מקבלה כי יש לדקדק
 בלשון הפסוק דכתב עושים אי קאי אעבר הוי ל' למימר עשו ואי קאי אלהבא הוי ל' למימר יעשו • אלא כ"ג
 שבכין כתבו הלשון עושים לומר שניתן רשות לכהו בו איסור עשיית מלאכה כי"ט דה"א שאיסור לקבוע בו מנהג
 איסור עשיית מלאכה דהו כמוסיף על הי"ט הכתובים בתורה שאפריים במלאכה קמ"ל הקרא שמתר לעשותו י"ט
 ולכהו בו איסור מלאכה ולא הו כמוסיף על המכות ודו"ק :

ובשנים

עשר בקבלו היהודים כו' מכסוקים אלו שמענו גודל הנס אף שצרי יהודים הכינו עצמם למלחמה
 כגד היהודים זמן רב קודם י"ג אדר כי איגרות הראשונות נשלחו ב"ג ניסן והאחרונות ד"ג סיון
 במלא הגיע זמנן הראשונים קודם האחרונים קרוב לשבעים יום • ויש מקומות הרחוקים מאוד שלא הגיע להם
 שפרי הישועה עד במוך ל"ג אדר כפי שהי' רחוק משושן ובהפך הוא פתאום נא להם לאותם בחוקים הישועה והיו
 פריכו להקהל בעריהם לפי שהיו מפורוים מעט בכל עיר ועיר עבוד זה היו לריכוזי להקהל שאינם את אלו יעזרו
 וגם בלי ספק היו תשושי כח חרא מפני שהם עומדים לטבח והיו כל משך הזמן שהו בנרה ובמחמה שנית זון
 התענתים והסיגופים שהיו עוסקים נחלם כוחם • ואפ"ה איש לא עמד בפניהם אפלו מי שהי' איש בכחו ובגבורתו
 לא עמד בפניהם זה היה כס שלא כדרך הטבע ועו' אומר הפסוק העעם מה גרם זאת כי נפל פחדם על כל
 העמים אפילו אותם שלא הי' מעט עמלק שלא ניתן רשות להרג מהם גם עליהם ככל פחד היהודים • שלא
 יבואו לעזור את הנרים לזה כתבו כי נפל פחדם על כל העמים דיקא :

וכל

שרי כו' לא לבר על המון עם נפל פחד היהודים אף גם על שרי המדינות אף שהיו שרים גדולים מימים
 קדמונים אפ"ה נפל פחד מרדכי אליהם לא שמרדכי אליהם הטיל פחדו אליהם דה"כ הו ראו לכתוב כי
 מרדכי הטיל פחדו אלהים אלא ממילא נפל • הקב"ה הטיל פחד מרדכי אליהם ואומר הפסוק העעם ע"י מה בא
 הפחד : כי גדול מרדכי כו' לכאורה נראה כאן כפל לשון אבל פשוט הוא כי גדול דרישא הוא העם אלמלא
 למה נפל כו' כי גדול מרדכי בבית המלך ולא כאמר כי גידל המלך את מרדכי כמ"ש גבי המון כי משכמו נתגדל
 ע"י רחמי השם ב"ה לכן כתבו בבית המלך ולא כתבו בעיני המלך להודיע שגם בעיני שרי ועבדי המלך הי'
 גדול שהיו אוהבים אותו ולא היו מתקבאים בו אבל גבי המון כתבו גידל המלך שלא הי' גדול כ"א בעיני המלך
 אבל השרים ועבדי המלך היו שונאים אותו ומתקבאים בו ועי"ו שמעו הולך בכל המדינות וסיבא דקרא כי האיום
 מרדכי הולך וגדל מודיע לנו שגדולתו לא פסק ממנו כל ימי חייו • גבי המון כתיב גידל המלך גדולתו הי' מאדם
 נהפך גדולתו אבל מרדכי הדיוק שגדולתו הי' מאת המקום ב"ה היתה גדולתו קיימת וזה דיאור הפסוק כי גדול
 מרדכי בבית המלך משמנו ע"כ נפל פחדו על כל השרים ואפ"כ שמעו העונו הולך בכל המדינות אפילו
 הרחוקים שמעו שגדולתו ומחסידתו ומי גדלו אומר הכתוב כי האיום כו' וגדול משמנו ע"י רחמי השם וחסדו
 הגדול :

ויכו היהודים בכל אויביהם מבת הרב והרג ואכדן ויעשו כרצונם : וכשיושן
 הכירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת פרשנדהא ואת דלפון ואת
 אספתא ואת פורתא ואת אדליא ואת ארדתא ואת פרמשתא ואת אריסי
 ואת אריהי ואת ויתא עשרת בני המן כן המרתא צרר היהודים הרגו וצנורה
 לא שלחו את ידם ביום ההוא בא מספר ההרוגים בשושן הכירה לפני המלך
 ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הכירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות
 איש ואת ויתא בני המן בשאר מדינות המלך מה עשו ומה שאלתך. וינתך לך
 ומה בקשתך עוד ותעש ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם סחר
 ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ
 הרגום ויאמר המלך להעשות כן ותנתן

ויכו ומתו יהודאין בכל בעלי דכסיון מחת קעילת סיפא וקטילת גולמין גולפין והוכר כפשתא ועבדו
 כשנאיהון כרעותהון * וכשון * וכשון בירכתא קעלו יהודאין והוכירו חמש מאה גוברין כולהון רוסילין
 מדינת עמלק וית פרסכתא וית דלפון וית אספתא וית פורתא וית אדליא וית ארדתא וית פרמשתא וית אריסי
 וית אריהי וית ויתא עשרתי כנוי דהמן בר המרתא מעיקא דיהודאין קעלו ובעדמה לא אוביעו ידיהון * כיום
 ביימח ההוא עלא חנון קטילין בשון בירכתא קדם מלכא * ויאמר * ואמר מלכא לאסתר מלכתא בשון בירכתא
 קעלו יהודאין והוכירו חמש מאה גובריא רוסילין דמורשית עמלק וית עשרתי כנוי דהמן כמסאך פלגי מלכא מה
 עבדו ומה שאלתך ותתיהב לך ומה בעותיק עוד ותתעביר * ת"א * ואמר מלכא לאסתר מלכתא בשון בירכתא קעלו
 יהודאין ונמרו חמש מאה גוברין וית עשרתי כנוי דהמן כמסאך דמלכא מה עבדו ומה שאלתך ותתיהב לך
 ומה בעותיק עוד ותתעביר * ותאמר * ואמרית אסתר אין על מלכא ספיר יתיהב רשו אף מחר ליהודאין די בשון
 למעבד יומא עבא כד חזי למעבד על * מא כוסא וית עשרתי כנוי דהמן ויקסון על כלביא ת"א * ואמרית אסתר אין
 על מלכא ספיר יתיהב אף למחר ליהודאין די בשון למעבד היך גזירת יומא דין וית עשרתי כנוי דהמן ויקסון על
 כלביא * ויאמר * ואמר מלכא לאתעבד כדון ואתיהבת

עשרת **ויכו** היהודים בכל אויביהם כו' כרצונם בכל אויביהם נראה קלת למותר ואולי בא להודיע לנו גודל הכלחחם
 שדרך הטבע אם שני מחנות כלחמים זה עם זה שניהם נלקים והמלחית גובר על חניו אבל הכא היו
 שולחיהם ולא נלקו כלל וזה דייק הקרא ויכו בכל אויביהם כו' ויעשו כרצונם ואם לא עמד בפניהם וניהודים לא
 שלחו כלל * ובנזה לא שלחו את ידם הן במדינה הן בשון לא שלחו ידם בנזה וגם זה היה נס
 גדול כי בפסוקים הארוכים היה כתוב בפירוט ושלל לנו * והקב"ה נתן כלב כל ישראל דעה אחת שלא ישלחו את
 ידם בנזה שלא יאמרו החומות של העסק והמנוחה באו לפסד רם כפי דאעפ"י שלא כשטו וידיהם בשלל אפילו הכי
 מסרו למלך על היהודים כמו שהכתוב * ביום ההוא בא מספר כו' יראה דיושני עיר שטון הניחו
 המספר מעצמם למלך דרך מקורה ולא שמה המלך ע"ז דל"כ הל"ל ויזו המלך להביא כו' ומדכתיב בא כו' הוב
 כאלו מעצמו בא ולא ניקם המלך זאת מהם * ועם זה יובן גמרא מגילה דף ע"ז ע"ב וז"ל
 ויאמר המלך לאסתר המלכה כו' בשון הכירה הרגו כו' אר"א מלמד שכל מלך וסערו על פיו פיוש רש"י שהרי
 התחיל לדבר בשון כעס עכ"ל * קרה כעס חזי בעי הכא הלא נתן להם רשות לכתוב מה שרלוס בעוב נעניהם
 אלא חשבו השטן מסרו למלך על הרגיה וזכרנו שהרגו כו' ספיר כמו שמפרש התרגום רוסילין ואלא

דכו הדנין על תרעין ומתפרסין ושמי ספרא אקטיל כסיפא ומאה ותמכא מיתו עם חמש מאה גוברין דאקטילו בשוין דהו אמתן על אקקי דמלכא • ויקהלו • ואתכסו יהודאין די בשוין חוף ביומא ארבע עשר לירח אדר וקטלו בשוין תלת מאה גוברין מדבי עמלק ובעדה לא אשעו ית ידוהן ושאר יהודין די בכלבי דמלכא אתכסו וקמו ית כפסהין ואסכחו כיתא מעלי דבניהון וקטלו כסנאיוהן שבטין וחמשה אלפין מדבי עמלק ובעדה לא אשעו ית ידוהן • ביומא תלת עשרי לירח אדר הוה קטול מורעית דעמלק וכיתא הוה לישראל בארבע עשר בני ומעבר ית • וס משתיא וחרו ויהודאי די בשוין איתכסו לשיבא כנוי דעמלק בתלת עשר ניה ופארבע עשר בני וקמו כמנה עשר בני ומעבר ית • וס משתיא וחרו • על • בנין כן יהודאין פלתיא דיתנין בקרוו פלתיא עברין יום ארבע עשר •

עשרת זחב

ויאמר המלך להעשות כו' ויקהלו כו' עד פסוק והיהודים אשר בשושן כו' אריכו' הלשון בפסוקים אלס הם ללא כורך הלא ימי הדיוגה כאמרו וכסנית • וגם בכתבים נכתב להיות היהודים עתידים ליום להנקם מאויביהם וצפרטו לגבי שושן כתוב נקהלו בי"ג ובי"ד • י"ג וי"ד כבר נאמר בסמוך לא היה צריך לכתוב רק אלו עשו י"ט בע"ו ואלו בי"ד ואפשר ליישב הדפסוק בא לתרץ שלא יתפלא בעיניך למה אין הכל עושין ביום אחד כמו שאר י"ט שכל ישראל עושין ביום אחד לכן אומר הכתוב שכל אחד אחד שנהו מהריגה עשו משתה ושמה • ובאמת גם בשושן רבו לעשות בי"ד יום משתה ושמה כפירש דאשון של תרגום הכ"ל • ומן השמים נדחו ליום שלהריו ועכ"פ תכף שנהו מהריגה עשו משתה ושמה ויפה כוונו הררוקים כך אפשר ליישב הפסוקים • עיין ב"י ח"ח בימין תרפ"ח מ"ט צ"בס הר"ן ונהתי בכוונתי לדבריו •

ועפ"ז יובן אלפי דברי רשי' המגילה דף ב' ע"ב וז"ל הגמרא ואלא שפן כמאן עבדי לא כפרוים וז"ל כקופטים אמר רבא שאני שושן הואיל ונעשה בו כס ופרש' שניתן להם גם מחר לעשות כרת ביום להרג בשכניהם שני ימים על כרחן לא כחו עד ט"ו וכן קבעו לכאורה ים בדברי רשי' מלות יתירות שכתב על כרחן לא כחו מי הכריחו להרוג שני ימי הכריח לאסתר לבקש מהמלך להרוג עוד יום אחד • והיה להם לכות ביום י"ד ולפמ"ש ח"ט שנודאי לא עלתה על דעת אסתר המלכה לבקש על זה לפני המלך וצפרט מרתה שהוא שרוא כבעם על ההרונים שרגו בו ביום והתחיל לדבר אלי' נבעם רק כוונתה הי' כפירוש ראשון של התרגום • אמנם ע"י כערת המלך על פיו השתיק בעמו והנין המלך מה שאומרת ינתן גם מחר כפי' שני זל תתרגום • ויאמר המלך להעשות כן הוכרחו להרוג גם ביום י"ד כי מן השמים נתן להם יום זה ועל כוונתן לא כחו עד ט"ו בו ולקחו דברי רשי' לפי כוונתה זו שעל כרחן לא כחו עד ט"ו בו • על כן היהודי' הפרוים כו' אשתומם על המראה הוה שלא פסוק לפני זה מדבר משושן האין אח"כ ע"כ הפרוים אלו נכתב פסוק זה קודם והיהודים יודקו הלשון ע"כ הפרוים אבל עתה לא יתכן כלל לומר ע"כ הפרוים • ואפשר ליישב הלשון בדוחק לפי מה שלמדו מפסוקים אלו שהכל תלו בזמן שנהו מהריגה ולפמ"ש שגם בשוין רבו לכות בי"ד ומן השמים נדחו כמס"ל דהכל תלה בזמן הנחה ע"ו אומר הכתוב ע"כ הואיל וכוונו של האמת ויפה כוונו הררוקים ויפה עשו ע"כ הפרוים עושים יום י"ד עד היום הוה ולא יחזרו מזה כי גם שושן רבו לעשות כן ולולא זה לא ידעתי לפרשו

אסתר ט

ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים • לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה • כימים אשר נחו בהם היהודי' מאיביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמה ומאבר ליום

שתי גלת הכתרת

ליום טוב לעשות אותם ימי משחה ושמהה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאבנים : וקבל היהודים את אשר החלו לעשו ואת אשר כתב מרדכי עליהם :

תרגום

ליום הרך חרות ומשקוף ויומא פנא ומסרין דורון גבר לחברי • ויכתב • וכתב מרדכי ית פתגמא האלין וסדר פוטקין לות כל יהודאין די בכל פילכי דמלכא אחשורוש דקריבין ודחיקין לקיים לקימא גזירת דיכא עליהון למהוי עבדין ית יום ארבי עשר לירח אדר וית חמשא עשרא ניי בכל שתא ושתי • כימים • כזמן יומיא די כמו כהן יהודאין מבעלי דבניהון וכיחא דאתאסר ליהון מדוכא לחדה ומאבלא ליומא פנא למעבר יתהון יום משתא וחדא ולסדרא דורון אכס לחברי ומיעה דדקתא מתן דחסיני וקבל • וקבילו עלוהן כולהון יהודאין פחדא עשרת זהב ית די שריאו למעבר וית די גזר כתב מרדכי בגינהון •

ויכתב מרדכי כו' לקיים עליהם כו' כימים אשר כמו כו' לכאורה לטון לקיים לא יודק הכא כלל • כי לטון קיים סייך לומר ברבר הנלעוה כבר • והיון כזה מרדכי ע"ז שכתב לקיים חבל לפמ"ש יומסנו הכתובים העיב וספיר סייך לטון קיום שהרחוקים כוונו אל האמת לעשות יום משחה ושמהה מיר כשכחו מהרינה וכוונו לדעת מרדכי והמתר פגם דעתם הי' לנוח ביום י"ד • אכן משמים נתנו להם גם יום י"ד להרינה כמס"ל פ"כ כתב מרדכי אליהם שיה עשו וכווננו עשו ויקימו עליה' בכל שנה ושנה בחדש הזה וביום זה להבא כמו שהיו עושים וא"ת ח"כ הוא למה עושים המוקפיין ביום ע"ו לחדש כבר כתב הרמב"ם בפ"ה המשניות בשם היוזשלמי והביאו הר"ב משום לחליק כבוד לא"י שהיתה הריבה בזמן ההוא עיין ע"ו הלכות ריבילה •

וקבל היהודים כו' לפי פשוטו כ"ל וקבל לטון יחיד כל אחד ואחד מהיהודים קבל עליו יסמי דכרי קבלו עליהם את אשר החלו לעשות מעמם כי יום משחה ושמהה קימו מעמם • ואת אשר כתב מרדכי אליהם זו משלוח מנות ומתנות לאבנים שזאת לא קימו מעמם עד ששלח מרדכי אליהם כי בפסוק י"ו וי"ח כתב הן גבי דחוקים והן גבי שטן פשה יום משת' ושמהה ולא כתב מ"מ ומל"א חבל בפסוק כ' זה הוה לאחר כתיבת מרדכי פתיב מ"מ ומל"א ואף בפסוק י"ט והוא קודם הפסוק ויכתב מרדכי פס כתב ג"כ מ"מ כבר פירשנו בפסוק זה לא קאי אעבר ולא אלהא והפסוק ואומר הואיל וכווננו אל האמת הכיח להם מרדכי להבא יום אשר בחרו מעמם כמס"ל וכיחוד הפסוק וקבל את אשר החלו לעשות מעמם דהיינו משחה ושמהה ואת אשר כתב מרדכי אליהם מ"מ אסתר ט

כי המן בן המדתא האגני צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם והפלופיר הוא הגורל להמם ולאבדם : ובבאא לפני הסלך אמר עם הספר ישוב מחשבבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו עד העין : על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה ומה הניע עליהם : קימו וקבל היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הגלויים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף בזרעם ותכתב אסתר המלכה בת אחיחיל ומרדכי היהודי את כל תקף לקיים את

אגת הפורים הזאת השנית :

כי הרס האין כר המרתא דמן ימות אגנ משיק כל יהודאין השיב על יהודאין להוברתהון טבע פיסא איהו
 ערבא לשיגומיהון להובריהון ובבאה וכו' עלת אסתד קדם מלכא אמר לה מלכא יתיב זמני' ביטא
 דחשיב למעבר למרכזי וליהודאין על דמי' ויולכוו ית' וית כבי על קיסר' ע"כ • ענין כן קרין לית' האילן
 פוריא על פוס פיסא בנין כן נערין לי' זמן שתא בשתא בנין כן די מפרשמי' ומא נפישא ופתגא מבלתא דרא
 לישתמע לכל עמא בית ישראל למהוהיו ידעין מה הוא למקסע ומא פוריא האילן בנין כן דתעביר בהון כסא
 למרכזי והקטר ידעין פורקסא דמשת להון • קיסר • וקבלו יהודאין קיימא עליהון ועלו כטיוון כל דירי דמתוספון
 עליהון ולא יעביד קימא די יהון עברין ית' תרי יומיא הילין למקרי ית מבלתא במכתב רוסס עבראי דבית כנסתהון
 בתר עשר בתרי עשר בתלת עשר בארבע עשר ובמשש עשר בנו פליכיא ולחיתא דסליכיא בקרו' כפוס זמניהון
 והימס • ויומא האילן אחתיוו למהו להון לרובכנא ולתעברא בהון משתייה בכל דרא ודרא וחומי' דבתני ולואי
 וחומא רכל בית ישראל דערין בכל כלכי ופלאי דירין בכל קרתא וקרתא ויומא פוריא האילן לא יעברון מנ
 יארקין ורכביהון לא יתלי מביטיון • ותכתב • ובתת אסתד מלכתא בת הבוהל ומרכזי יהודי ית כל מבלתא
 דרא וית תקפה דכיסא לקימא ית אגרתא דפוריא דרא חניכותא •

בליקא דדרבא

במכתב רושט עבראי ז"ש דהלא מגילה בקראת בכל לשון והכי אמרו בנח' נפשיה לנפשיה כו' • כרא
 בהרגום נקט אפורית שנו יולחין כל ארס כדאסקינן מס בנמ' הש קראו ללוטו דל"ק חף שאינו מנין יא' ואפילו
 להתחלה דאשו און אחתהנים בני הרמכים מי ידעין מאו נכסו אבל שאר לשכות אינו יולא דק מי שמנין אופ
 הלשון אבל מי שאינו מנין אינו יולא כו' • בחד עשר כו' מתניהן ישיא בריס מסכתא
 ובגילה ו"ל מגילה בקראת כו' • ב"ב כו' • ב"ר כו' • ומקשי הגמרא היבא דמיא זמנים אלו בקיא פליגי בה
 נדי אמרוהי חד דריס מזמניהם דכתבי לקיפ ימי הכורים הלה בזמניהם • וחד דריס פביעם דכתוב
 נפישם האלה בנין למר ולמר לח הויאור דרשותיהם מפסוק זה א"כ קיה על התרגום אדרס זמנים אל מפסוק
 זה דלא כמאן ואפסר לומר הויאור והש"ס בהר הכי מקשי בין למר ולמר ואימא שיבסר ושימסר • ואמתין ולא יעבור
 פתיב כמאן דעיקר הוכחה על זמנים אלו דוקא הוא הויאור ולא יעבור כתוב לכן פי' התרגום אלו הזמנים על
 פסוק זה כרי שלא יעטרך להכריע מאיזה פסוק נדרש כי ולא יעבור כתוב נפסוק זה וזה הוא ככ"ג

עשרת זהב

כי המן בן המרתא כו' להומו ולאכרס ונבאה לפני המלך ע"כ קראו ליומא האלה 'פוריא כו' היק' יקיס
 בחלו הפסוקים מי שיש לו עוח 'בקררו חנושיים ואינו מן הנוכר להוכירם • וע' הביאור יפלו ממילא
 כ"ל שמרכזי כתב למדינות המלך דעו כי שתי חלוקי גזרות גזר המן על ישראל להמס' ואחר כך לאכרס •
 ומשעם זה גזר מניין על אדר הבא זין דב קודם הזמן הפלה נגורלו כרי שיהו ישראל נלעג ולא יקום רושם
 עקבם וזאת היה קצה מהריגה עליהם כי כל יום יום עגורל והמהומה שהיתה ביניהם נמש לבס ומקול עליה נדף
 צרחו מפני מורד הלכ ועל מה עשה זה המן ומה תועלת יש לו בזה הלא כל כוונתו הו' לאכרס מן העולם
 שמי אכפת לו אם יש להם מהומה או לאו • כ"ל מהתחכס המן ע"ז להודיע לשרי המדינות זמן דב קודם זמן
 הריגה כדי שיתודע ליהודים • לא מהריס יתנו הרת בגלוי קודם זמן דק יתודע להם כבוד כי שפתמא יתודע
 להם כבוד כדי שפ"י הכער והמהומה יתחלש כחם ואכס נבזרתם כי חמר פן וחובי יעמדו היהודים נגד הויניהם
 מהרגו בהם ואולי יכלאו ולא יוכל אח"כ לגרור כוונתו • ובשני חמת המלך עליו לכן כתב זמן דב קודם כדי
 כשיגיע הזמן כנר יהיה בלה כחם וכשתה נבזרתם כל יהודים ונער קטן יוכל למסור גם ורף ככתבתי לעיל ע"א
 מ"ש הקדים כדי שיהא לישראל זמן למצו • ואם הוא החמת 'מסקר' ה' כהן נרשמו להקדים שיהא להם זמן למצו •

עתי גלת הכתרת

אבל כונת המן לא היה לכך אלא כונתו להומס וזה ביאור הפסוק כי המן כו' חשב לאחדם כו' אכן אולי לא יתקיים מחשבתו פן יגברו היהודים על אויביהם • לכן הפיל פור הוא הגורל להומס ולאחדם • על שנים הפיל הגורל עב"פ שמשכו מפסוק זה שהיו שתי גזירות ואמר הפסוק על זה ובחנה כו' אמר המלך מיד ישלחו הכתבים להשיב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים ולא יחיתו כדי להסיר הפע והמהומה מהם

על כן

קראו לימים האלה פורים על שם הפור • רבים שאלוני לאמר להם החכם למה נקרא פורים לשון כנים דהוי לקרותו פור לשון יחיד • והשנתי מהם דלפמ"ם בסמוך דשני מיני גזירות היה ועל פניהם הפיל גורל ראשון הפיל גורל בחייה חדש והרגם ויאבדם ואחר כך הפיל פור אס יתן הדת מיד אע"פ שיש עדיין זמן רב כדי להומס ועלה הגורל בידו לית הדת מיד ושחדי ה' עלינו היה זה כדי שיתרע להם הדבר • ויהי להם זמן לשב"ה ה' • ומדוקדקים דברים אלו בדברי מרדכי שכתב חשב לאבדם והפיל פור הוא הגורל להומס ולאבדם שני גזירות היו וההפלה הי' ג"כ שני מיני הפלה • כי אלו בא להם היוצאה סמוך לזמן הריגה והפילס אשם כ"ה מההריגה ולא היו ניכולים מהמהומה היה ג"כ הכס גדול ועכשיו שהיוצאה היתה מיד אחר חייה ימים כי בנ"ח נסן הפיל הגורל ובי"ג בו יצאה הגזירה ונע"ו בו נתלה וכיולי מב' גזירות מההומה ומהריגה ואלו כל זה נעשה ולא נתלה האונס הי' די בנס זה ועכשיו הי' הנס כפולה ומכופלת לפיכך קראו פורים לשון רבים משני פורים ניכולו • והעניו דברי עשיוס •

קימו

וקבלו עליהם ועל זרעם כו' והימים האלה כו' פי' קימו עליהם דבר חדש לקרוא את המנילה שהיא נכרית ע"י קריאת מנילה • כי עד עתה לא קבלו עליהם כ"א משתה ושמתה אבל עכשיו קבל עליהם לפרסם את הנס ברכים ע"י קריאת המנילה בכל שנה ושנה ולא יסוף מורעם כל זמן שנית ישראל אסתר ט י קיימים בעולם •

אסתר ט

וישרה ספרים אר בר היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוורוש דברי שלום ואמת • לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם • ומאמר אסתר קים דברי הפרים האלה ונכתב בספר • וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ ואי דם • וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס • כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו •

תרגום

וישלה

וסדר פעקין לות כל יהודאין למאה ועשרין ושבע פילכן מלכות אחשוורוש פתגמי שלמא והמנותא לקיים • לקיימא ית יומא פוריא באדר בתראה בזמן ענור היכמא דקיים עליהון פרדכי היהודי ואסתר מלכתא והיכשה דקימו יהודאי על כפטיהון ועל כניהון למהיהיון דכוזין פתגמי זומיית וללותהון • ומאמר ועל מימר אסתר אתקימו פתגמי פוריא האילין ועל דיו דמרדכי אתכתבה מנילתא כפיטקא • וישם • וזוי מלכת אחשוורוש כרגא על ארעא והפרכי ימא • וכל • וכל פורדי' דתוקפי' וגבורא ופירש רבות מרדכי די רביי' מלכת שלא אינון כתיבין על ספר פתגמי יומיא למלכי מדיא ופרסאי • כי • מעא מרדכי יהודאה פתגמר דמלכת אחשוורוש גזרתי וסנא ריהודאה • רכ על כל עממיא • ומסיף עלמא ועד סופי' אשתמע לי' ושמינו' וכל מלכיא דחילז מקמי' וקר מרדכיין לי' מודעזין מיני' הוא מרדכי רמי לכוכב כוגסא דמזר בני כוכבי' דמי לספרתירא די נפק בעדן לפרא יהוא דבהון דיהודאי ורעי כסגיאותהון דאזני ותנע ענתא לעמי' ומלל שלמא לכל ודעיתים •

ויחוסו דנהני וכו' הכי דרשו בגמ' דף ג' ע"א ו"ל והשתא דאמרת מדינה ומדינה עיר ועיר לדרשא משפחה ומשפחה למאי אתא אמר ריב"ז להכיז משפחת כהנא ולוי' שמעטלין ועבודתם לשמוע מ"מ • ובל מלכיא דהילכו טקמי' התרגום מוסף על המקרא מגדול השיבות מרדכי ומעלתו ויראה בכל זה דרש מרדכי וגדול ליהודים דהוה לוי' לכתוב מגדול ליהודים אז הוה הירושו גדול ליהודים י או הוה פירושו גדול בעיני היהודים • אבל השתא דכתיב גדול ליהודים פירושו שהביא גדולה רבה ליהודים לפי שמעלתו גדולה מאד בעיני כל מלכיא שהיו כולם מורעושים מפניו כדלעיל •

אמנם אם כן הוא למה העלימו חכמי כה"ג גדולה זאת משיבנו ולא כתבו זאת בספר' להיו לנו לשם ולתפארת לדרות לעיני העמים נר' דהנה אלו בני פסוקים הכתובים בסיים מגילה זאת הם לכאורה למותר ואת"ל שהם לזכור מ"מ אין להם המשך להרדי ע"כ נר' שכתבו בני ד' פסוקים שהם טעם על מה שלא כתבו גדולת מרדכי בעגילה וה"פ כי מרדכי היהודי עם היות שהי' משנה למלך ומה גם למלך אחשורוש הי' משנה שהיה מלך הפספסן והסשו חכמי כה"ג אם יכתבו גדולת מרדכי בספר כמו שכתב בתרגום אולי יקראו שרי המלך ויועזרו במרדכי וישיאו את מרדכי וילשינו עליו למלך ויאמרו למלך דהיות שזה האיש מרדכי הוא רק יהודי מן הגולים ואינו מתחשב בגדולה זו שהוא משנה למלך ורובה בגדולה יותר מהמלך עצמו ועוד לראך המלונה ועי' יקראו בני המלך ויהיה סכנה בדבר • כה"ג מבינו בני שאול המלך על שהטעים המשחקות הי' מקלסים לרוד שהכה ברבנותו ושאול באלפיו כתיב ויחר לשאול והי' מקנא בו רכתיב ויהי שאול עיין את רוד וביקש להרגו ואם שאול בחר ה' לבש מעיל קנאה על דבר כזה עאכ"ו אחשורוש שיפחה מעיל קנאה על מרדכי לכן כמעטו מלכתוב שנה גדולתו בספר זה ולכתוב מקלתו לא רצו למעט ולפגום בכבודו ודוק כי קצתני ויתורצו הפסוקים •

ורעי בסניאיהון דאתוהוי התרגום אינו רופא לדרשו כדרש הגמרא כי דרשונם הי' זר בעיניו לאמר על ארית **עמרת** דברים אלהו לכן פי' בסאגיתיהון עיין עמרת זהב •

ותכתב אכתב המלכה כו' וישלח ספרים כו' ביאור אלו הפסוקים כך הם בשנה השנית כתבו כסדר כל המגילה והוא אל קב"ו מדינה אף דכתיב לעיל ויכתב מרדכי וישלח ספרים אל כל מדינות המלך הקרונים והרחוקים • הא לא קשה דלעיל שלח להם רק מעשה הנס וזוהו עליהם להזכיר מעשה הנס בכל שנה ושנה בקריאת הנס היום זה וכל אחד הי' יוכל לכתוב דברי הנס באיזה נוסח וכתב ולשון שרופה • ודבר זה שלח לכל פלך ופלך ולכל עיר ועיר אבל עתה לא חודש דבר רק כתבו המגילה על פדר כתיקונה וכהלכתה בלה"ק כמו שהיא כתובה לפיכך ודבר זה שלח רק לקב"ו מדינות לכל מדינה אחת לראש המדינה ואכשי המדינה ועתיקה מונכה כרי שכל ישראל יקראו בנוסחא אחת • לכן לעיל כתיב אל כל היהודים אשר בכל מדינות אבל הכא לא כתיב רק אל קב"ו מדינות דהיינו אחת לכל מדינה ומדינה •

ואפשר מפני כוונה א דרשו בפ"ק דמגילה דברי שלום ואמת כאמיתה של תורה כי הוקשה להם קושי הכ"ל דהלא לעיל כתיב ויכתוב כו' וישלח כו' למה כתיב הכא פעם שנית וישלח ספרים כו' אלא ששלח להם בשנה שני' המגילה ככתבה של תורה •

ומאמר אכתב קיים ע"י מאמרה נתקיים דברי הפזורים שהיתה גזאמאמת שאינו לקיים לרורות • וגם היתה לאל ידה שהיתה מלכה גדולה והכל מוכרחים לבור למשמעתה ע"כ נכתב בספר להיות נקראתה על שמה מגלות אסתר • וגם הקירו חכמי כה"ג לכותבה ולקרונה בשמה ותהא כשאר ספרי נביאים וכתובים •

וישם המלך אחשורוש כו' רז"ל דרשו בגמ' מ מגילה מרדכי אחשורוש שהכל נעשין רצן בימיו שסם עליהם מס • וכו"ל דרך הלשון כוכל לומר לפי שהועיל מס על המדינות וכל אחד הושרך ליתן לפי עשרו בעבדו זה כולם נעשים רשים ולא רצו שום אחד מהכשי מדינתו להיות לו מס עשור כל אחד אומר אני עני ואין ביכולתי ליתן אבל הפירוט הפשוט הוא עתעט זה

בבב אחשורוש חסד שהושרך לבנות מס לעיל כתיב והנחה למדינות עשה וכאן הושרך לבנות מס במקום • וכל

וכל מעשה תקפו כו' נראה כונת הפסוק לתרוץ שאם יקרה לך האריך אנשי כה"ג לא הזכירו שמו של הקב"ה בכל המגילה הזאת על כל הנשים שנעשה להם ע"ו ביום כמתרץ וחומר וכל מעשה כו' מה שעשה המלך על ימי מלכותו וכל גדולת מדרגו ולמה גדלו הכל נכתב על ספר ד"ה למלכי מו"פ וגם המגילה הזאת נכתבה עם ומשאו אנשי כה"ג רלמא הפרטים כשיעתקוה מלשון הקודש ללשונותם ואם יהי' יכתוב השם הקדוש ב"ה יכתב עם עם ע"ו במקומו ע"כ נמנעו מלהזכיר קצם בפירוט כ"א בראשי תיבות ונכ"ת אחר הימים הוגר ליוצאם זה כמאל בלשן עורא ונהנמי :

ורצוי לרוב אחיו ולא כתבו לכל אחיו או ורצוי לאחיו סתם שדבר זה לא רצו להחליט דא"כ הי' שנאו יותר מעשה רבינו ע"ה כי במשה היו קבאין פגעין בו דכתוב ויקראו למשה במחנה • וכלי ספק גם בדור ההוא היו בני אדם שהיו מקבאין במדרגו ובגדולתו לכן כתבי דק' לרוב אחיו ותמוהים עלי' דרז"ל הקדושים שדרא לרוב אחיו פירשו ממנו מקלת סנהדרין • דבריהם לריכין ביאור לרמת לבנא • על אותו לדיק וחסיד • ועיין במנחות ס"ד ע"כ שגם בימי השמן באים הי' מדרגו ראש סנהדרין לפירוש' שם • וכן קמה מוכ"ה כ"ע וכתב הלא מדרגו נעלמו כתב המגילה ולמה יכתוב נכותו עכ"ל ולדעית אפשר לומר היחיל ונעלם כתב המגילה לא רצו לכתוב לכל אחיו שגועל ענותותו :

סליק

בסיומא אכתוב דבר קטן ברית מסכת מגילה

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בע"ו לא פחות ולא יותר מקסי הגמ' מ"ל • מכלן כרבעינן למישר לקמן כ"ה הנהא לי אחיו התורני מו"ה משה כרושתו מק' בזבחים דף פ"ע ו"ל ובשעתא קומית' דמגילה קשה דקאמר איני כרבעי' למימר לקמן הגו מש"ה לית לן למבעי' מ"ל עכ"ל התו' ונר' אפשר ליישב קושי' תוב' דהנה בספר קול הרמז מקסי למה לא תני קורין את המגילה • ותיירן דאי תני קורין את המגילה ה"א שכ"א מושראלי חייב לקרותה בכל אלו הזמנים הנזכרים במתני' להכי תני נקראת לאחרים שומעים אותה לכל אחר לזמן הקדוש לו עכ"ל ולפ"ו כובל לפרש דברי הג"מ כך דהמקסין מקסי מ"ל הכי זמנים ע"ו השיב לו התדבן למה אתה מקסי מ"ל הי' לך להקשות למה לא תני התנא קורין את המגילה אע"כ אתה יודע אם הי' תני קורין את כו' ה"א שכל אחר שומע כו' כתירון קול הרמז כמ"ל המקסין הי' יודע שאלו הזמנים נשנו במתני' ויקרא כל א' לפי זמנו קשה הנה הלא בפסוק לא שומר אלא י"ד וע"ו אלא ע"כ שהי' יודע ש"א י"ב וי"ג הוא רק תקנת חכמים שהקילו על הכפרים להכי שמינו לו אתה מקסי מ"ל כרבעינן למימר לקמן הלא תהי' דע מזה ע"ו השיב לו באמת איני יודע אלא אכן הכי קאפרינן היכא רמיזא ודוק •

ובני הנחור אלעזר חיים יחי' השיב דהנה על המקסין קשה למה לא פריך תנא היכא קאי הלא פריין לא נכטה החיוב ק"מ אלא ע"כ המקסין לא קאי על אותן זמנים הכתובים במגילה דק קאי על הזמני' שתקנו חכמים כמאל שאתה המקסין היית יודע מתקנת חכמים מה אתה מקשה כרבעינן למימר לקמן הלא אתה יודע מזה לכן השיב לו אכן הכי קאפרינן כו' היכא רמיזא •

השם ינחמי במעגלי דק למען שמו • אז לא אבוש הנניעי אל כל מנותיך •
על ידו הפועל העוסק במלאכת הקודש של אותן שני ספרים מגילת אפרת ומגילת היכה הנחור בן המדפיש שאיר בן העולם כתר"ר ששאל מלקלם י"ן ככד המכות כתר"ר שאיר וויילש ז"ל

הקדמה

שאל ר' פדת לבניו של ר' יוסי איש סבו כיון שכתבתי רות מפני מה לא קרא לה שם אחר * א"ל כך שמצד רשם אחר הי' לה (גלית הי' שמה) וכשנשאת למחלון כתבתי לה ולא לאחר זמן * אמר לו והבתי ללח"כ וללדיך אלהי כו' הרכה התרחקות עשתה כעמי וכולן קבלה עלי * והם קורס לכן כתבתי לה מה לה כלי התי * אמר לו הי' ששאה מחלון והיא גוי' אלא כששאה כתבתי לה * ונחזקת אימת בעלה עמדה וכיון שמת בעלה כדרכה קבלה עלי' ודבקה בחמותה עכ"ל * עוד שם

אמר ר' חסדאי רות מצניעות שלה כנסה תחת כנפי השכינה ויאל ממנה דוד האנך והמלכים התחייבו להיות מורש דוד כרי טיהיו רחמים * ואכזרים רחמים עזר האב * ואכזרים עזר האם וזה דרך להיות כאחד לפיכך זרש דוד כוקס וכועד כחש ורחמן כו' * :

ולפי כוכל לומר משום זה נקראת מגילת רות הוי"ל ויאל ממנה דוד שתיירו להקפ"ה ורוב שירות של דוד הי' על המלחמות שהי' לו עם האומות והי' אכזרי מלך האם ולהכי נקראת על שם זה * :

ומהשאה אפשר לומר דשם בנדרות מקשה שם גמ' מאי רות כותם מה עיבה של רות שהמגילה נקראת על שמה וע"ז אמר ר"י לפי שזכתה כו' ורוב שירותיו היו על המלחמות כו' שזה נראה כמו אכזריות וצדק זו הי' לו עזר אם שהיא רות * :

וכנא בתרא קאי ר"י על שמה לזה נקראת שמה דות נודאי אלו הי' זה שמה מלידות' לא הי' שאל ר"י ע"ז אכל שאלתו הי' למה קרא מחלון שמה רות כששאה * ע"ז כותן ר"י ע"ש לפי שיאל ממנה דוד כו' והוא ע"ז כיבא וא"י מה כיבא * כך יש לישב שתי המעשרות * :

ועוד יש ליתן ע"ש על שם המגילה הזאת * למה נקראת מגילת רות דהנה בפנים החיבור לכתבי כנסת ומשם נעמי ורות בלתי עמה * שכל הרפתקאות שעברו על נעמי * ומה שבאתה לתכלית העני * הי' נשכיל רות הזאתי' שהכל ישירו ויגירו דקת רות * שהרפיקות שדבקה בחמותה הי' בלי פניו' רק לשם שמים * ואלו בשאה נעמי בעושה * היו אמרים על רות משום פושה של נעמי כתבתי * והי' פתחון פה לשאלו דוד שהלשינו חמור עליו לפסלו * כמו שיש בפסוקים עפ"י דרשות חו"ל לפיכך ירדה נעמי מגדולתה ובאתה לתכלית העני שירשו הכל שכותב רות היתה לש"ש וגם ע"ז מורה שמה כי קורס שכתבתי היתה מחייבת ב"ו מצות בני כ"ה * ועלשון קבלה עלי' עוד תר"ו כוסף על ז' מצות בני נח * תר"ו במחן ואוקיות רות' להודיע ולהודיע לכל שקיבלה עלי' תר"ו מצות בכל לבה * וכמה שירות ותשלחות כמלאים בשפר תלוי שער דוד על ששאלו דוד לפסלו * ולא יכלו לו כי ה' הי' אתו והארתיו בעינים אלו בחבורי קול זמרה * ולהעיד על כל זה קראו כניאים ראשונים עפ"י רוח הקודש שם המגילה הזאת רות * :

ועוד אפשר לומר ע"ש למה קרא שמה רות רחי' כו"ח על שם תור וגוול שכתב לבני מנשה וע"כ אפשר לומר ג"כ עוד ע"ש אחר * כי תור יש לו עוד שני פירושים * עוד הוא לטון חיסוס * כמו לתור להם מבטח במדבר ע"ד ל"ג וצמו לרעת ולתור בחכמה קהלת א' י"ג וגם פירושו לטון זמן כמו ובהגיע תר אסתר * ועל שם זה אפשר לומר שקרא שמה רות על שם העתיד ע"ד כיבא כו' כיבא פת זמן ויגיע תור שלה לתור לה מכוחה נבית בועז * :

ברוך הי' אשר לא הסיר תפילתי וחסרו מאתי * ונתן לי רחמים ברחמי * פיוס שדדתי * והחייני מחוליתי ועד הנה הי' בעורתי * וכן ישורני להוציא חבורי מערת פו פי' על שיר השירים * ויערת וקנים על קהלת אורה הי' בכל לבני ואספרה כל בפלאותיך * :

ואת לרצת כ"מ שנתפס פה שם עכו"ס גויס כותי' כפרי ע"ז קאי רק על אומות שהי' בזמן הבית הנקראים הייך וכדומה ופני שלפעמים קצר המעט מובחנים להדפיס (בר"ת עכו"ס) עיבדו כוכבי' ומולות אבל חלילה וקלילה לחשוב על האומה שאתה רחיס תחזיה וחסים כלל ומעושים אחיו לתת לבו מאי' בקרב הארץ שהרכב מבאת רחינו הוקדשנו"ל להתפלל בשלומנו של מלקות והשרים ואומה ובשלום המדינה שהי' הכל בהשקע ובעת אמן * :

עשרת מלכות בית דוד

א

ויהי

ביום שפוט השופטים ויהי רעב בארץ וילך
איש מבלי לגור כבדה מואב היא וחסדו וסני
צבוי לרקוק הבא למח לא התקל הסכות ויהי
רעב בארץ ביום שפוט השופטים ולא היו כרוך לכתוב
ויהי כ' פעמים ואין לומר דמין הכתוב רוצה להתחיל
יהי רעב דהוא פורענות ואין מתח לין כפורענות
קשה הלא נ"פ לך מתחיל הפרשה ויהי רעב בארץ
אין כפ' תולדות והדווינו פתוחות הם ויהי גם
צעתה שמתחיל הסכות ויהי ביום שביע כ' הוא
חמר גרע דהוא נזחא ישראל כפי דרשות חז"ל שדרבו
יהי ביום שפוט השופטים דור השופטים פרויין להספס
יותר טוב להתחיל כפורענות ישראל מהתחיל בנכות
שראל דהנה ידוע מ"ם נזוהר דע"י קריחת אוה
השא כהודותיו למטה יהוורר דיני דינים ח"ו למעלה
ויש לאוס שחיה רעה יבא ח"ו עכ"ל מש"כ אם קוראין
פדענות ינרל שבה עליהם מתקין התקשרג פכר
קבלו כוח ההרעלה ועוד דשיקר בימי מגילה זאת
הוא מה שהי' רעב בארץ עבור זה יבא אלימלך מה'
לח"ל הוי להתחיל ויהי רעב בארץ ביום שפוט כו'
ותרתי ויהי ל"ל :

ונראה

לפרס שפ' דרז"ל בנה' מגילה יוד ע"ב
חמר ר' לוי והתיימא ר"י דבר זה מפורת
בדיניו מאכשי כה"ג כל מקום שבה' ויהי אינו חלל לטון
לערב ומקמי הס"ם והכתוב ויהי בשמונים שנה ויהי
כאשר רעה יעקב את רחל והכתיב ויהי ערב ויהי
בקר וזו אחד והאיכא שני שלישי רביעי והאיכא שובא
אמר רב האי כל יופי איכא הכא והאיכא הכא ויהי
ביום אינו חלל לטון כער :

לפי

כ"ל דהפסוק רוצה להודיע לנו דהבא הי'
לערב כפול מה"ה מתחיל ויהי ביום וילחמך
הלער כפול להדרי דהי' בנא נתרח שפוט השופטים
דר סכרין להפעט את שופטים ח"ל ככפר הי'
לבינים ח"ל סנוך מחיל ביום כמאח שתי גפוקפים
צעון גול והבא מופח מקרא דריוב וכמ"ד חיוב ביום
ט וע השופטים הי' ובעון גול נאים בעלדים מלה דוד
צמיהם ועי"ז נא רעב לעולם לפ"ז מתחיל
הפסוק ויהי ביום שפוט כו' ויוסף העיב ויהי ביום
שפוט כו' זה הוא הנער לפני המקום נ"ה שהו
מטבלקס צעון גול ועי"ז כ"ל פער אחר ומה הוא

ויהי רעב בארץ :

וירך

איש מבלי כו' רבים מקמים והלא נ"ה אברהם
הלך מה' לח"ל מפני הרעב ולא מזינו
שפענס ע"ז ולמה נכנס אלימלך מ"ו ותירונו דהל מלך
נכנס מפני שעינו היתה צרה בעינים פדא"י כדמי
במדרש צהריא :

וצרי

נראה דשאני אלימלך כי צעת אצתו מצית להם
ידא מיר הו' צעתו לגור צמדה מויב צח"ל והכי כראה
לרקוק מקרא וילך איש מבית לחם יודא ע"מ לגור
צמדה מואב מש"כ אברהם דכתוב גבי ויהי רעב ב'ין
וירד אברהם מזנומה ד"ל רבי' נדעתו לשאר בארץ
אם ימאח מקום שאין הרעב מולט סם וכאשר לא מלא
מקום הוכרח לירד למצרים בעשר כו' זאת הי' נחשב
ירדה בעיניו כמו שפדש' גבי בני יעקב בדברם אל
יוסף ויר יהרנו וגם מוכה ה"י בקרא סם דכתיב ויהי
רעב בארץ וירד אברהם מזנומה כו' כבד הרעב בארץ הכי
היבא כי כבד הרעב ברוך מלות יתירות הם חלל
ברישא כחמר ויהי רעב בארץ משמעו שמחמת הרעב
הוכרח לירד מזנומה חלל הכתוב דא להודיע לנו
שהכרח גדול הי' לו ולא הי' אפשר לו כפ' ח"ו פ"ה
היתה זאת ירדה בעיניו :

ועוד

הוכחה יס לו מקרא שח"ז שנה ויהי כאשר
הקריב לבא מזנומה ויאמר אל שרי כו'
לכאורה הכי תיבות ויהי עד מזנומה יתרות הם חלל לעיני
כתיב וירד הנדס מזנומה חל"ל ויאמר אל שרי כו'
חלל כמ"ם נתחלה כבוד אולי ימאח מקום בארץ שאין
מולט שם הרעב שיכול לישב בו ולא יצטרך לילך לח"ל
ממילא לא יצטרך לאמירה זאת חלל באשר לא מלא
מקום והוכרח ל'ך למצרים וזה לא הי' יכול לירד
ער שהי' קרוב למצוה ונסוג לטוף ארץ ישראל ע"פ
כאשר קרב למדינת מצרים אמר לשרי הנה נא ירעתני
כו' מש"כ אלימלך חללת אצתו מבלי הי' מיר לגור
צמדה מויב מה"ה נכנס :

וכן

יעקב לא רצה לילך ח"ל לרדת מזנומה ער
ספרטה לו הקב"ה והנשתינו אל תירא כו' הנפי
אעלך גם עלה וזה הי' לקיים דריובר הכאמר
לאברהם בין הנתדוס חלל הכא כתיב וילך איש
מבלי לגור ר' משמע מלפון הקרא מיר צעת אצתו
מפירו הי' דעתו לגור צמדה מואב והכי' אם ימאח
מקום

עצרת מלכות בית דוד

אקום בז' אהין שולט סס הרעב ויוכל לישב סס * מ"מ
ילך ל' ור' בשדה מואב בלי שום זעיר * ע"ה כעש *
ואולי ואל' כוהנס שעיניו הו' זרה בעיניו הכאים לרחקו
אמ' אם יוצא מקום בארץ וילך לח"ל מפני עניו א"י :

ועוד

יש לפרש וליחן טעם מפני מה הוא כעש
יותר מאדית דיל' כתר טעמא * מפני מה אפור
לפאת מא"י לח"ל מפני שמפניו עלמו ממכות התלוים
בארץ * ופיאו אבות עדיין לא נתקדש א"י כי עדיין הו'
ציד ז' אומות * וכל המכות התלוים בארץ לא כשעו
אלא כשיבואו לארץ * ויש שהן שאינו נוהג אלא לאהר
ירושל' וישנה * ונאותו פעם עדיין לא היו מחויבים
זכל זה * וגם הו' עדיין קודם מתן תורה * אעפ"י שאבות
היו מקיימים כל התורה * מ"מ לא היו מצויים על כך *
ואם לא היו עושים לא היו נעשים על כך * ופ"ס שלא
נעשו על הליכתם מא"י לח"ל * ואל' תשכני מליחן
שאמר לו השם ב"ה יגור בארץ אמת ופרש"י לז' תא
לח"ל שאינה כדי לך * אדרבה משם ראוי' שהיו מותרים
לפאת * רק ליחן אמר שלא יצא שנתקדש על גבי
המוצא * משמע וולת טעם זה מותר לפאת אבל הפאת
ציוי אלימלך ככר נתקדשה הארץ שהיו יושבים עלי'
והיו מחויבים בכל המכות התלוים בארץ * והלך הוא
מא"י לח"ל ומש"ה כעש *

ויקב

איש ולא נוכר כאן שמו * ומן הראוי על ארס
חשוב כזה לכתוב וילך אלימלך דהלז' מפורסם
ופרכס הדור הו' או לפחות הו' לכתוב וילך איש אחר
או וילך האיש ע"כ כ"ל דמש"ה כאמר עליו וילך איש
דרך בניו שהכתוב מביא אותו כאלו הו' איש בעלמא
דלפעמים מצינו כאמר איש עם סמיכות הכנוי כמו איש
האלדים * איש עם איש חמודות זה הוא נודאי לסכח *
זה"ה נבי רשע איש ציד איש בליעל * וה"ה אם כתוב איש
אחר ג"כ דרשו לסכח כמו ויהי איש אחר מן הרמתיים
ודומה לו * אבל אם נכתב איש בתם על ארס גדול כמו
הבא וילך איש מורה על שפלות איזה ענין * או שהו'
שכל כמעשה זה או שהו' שכל בעיניו בענין זה * ולפיכך
כתוב הכא שמתא וילך איש מורה על שפלותו איש שהו'
גדול ופרכס הדור אפ"ה עשה שלא כהונן שהלך מא"י
לח"ל * וכן תאמר שהו' באשת ארס שפל * הו' מש"ה

אהרני קרא וכתב אה"כ מיד וסס האיש אלימלך
כה"א ידועה דמצי לכתוב וזמו אלימלך דעלי' קאי אלא
לומר לך שהו' ארס גדול ומיוחס שכדור * רק דבר
זה הו' נחשב כאיש בתם שעשה שלא כהונן צהלותו
מא"י לח"ל * והשיקר על שהו' ברשתו מיד צעת לפת
מבית לחס יודא * ע"מ לגור בשדה מואב עיין עשרת
[והב פסוק איש יהודי כו' :

וכן

כתבתי כתיב ספר איוב דמתחיל ספרו איש הו'
בארץ עון וזמו איוב ובי' האיש כו' דקדקתי סס
הרי הפסוק ויכל ל' ולכתוב וכי איש תם כו' הו'
בארץ עון איוב שמו מה צריך הקרא להאריך כך * אלא
דגם סס מורה רישא דקרא דכתיב איש בתם מורה על
איוב שפלות * כמו שכתב לקמן בכל זאת לא חשא איוב
בשפתיו * ופרש"י אבל בלבו חשא * וכן הלא יראתך
כבלתך * ומיד אהרני' קרא ובי' האיש הואו כו' שהו'
תם וישר :

ואל

תשיבני הלא כפ' וישנ כתיב וימלאהו איש
והנה תעה בשדה * ודרשו רז"ל שהו' מלאך
ומן הראוי לכתוב וימלאהו איש אחר * ולמה כתיב איש
בתם וכראה דלא קשה מידי * דהנה יש לדרקק בפסוק
זה * האיש דסיפא דקרא הוא מיותר * והכי הו' לכתוב
וימלאהו איש והנה תעה בשדה וימלאהו מה נתקש כו'
ועוד צריכין להנין מנא להם שהו' מלאך * אכן המורח
פי' מדאמר לי' יוסף את אחי אבני מבקש הגירה נא לי'
כו' * ולא אמר לי' מתחלה יודעת את אחי ע"מ שהו'
מלאך * ולדבריו האיש דכתיב בסיפא דקרא עדיין מיותר *
הוא שאינו מן הצורך * אכן מאתני במפרשי התורה *
מדשאל האיש ליוסף מה נתקש מנא הו' לאיש שהוא
מבקש איזה דבר * דלמא תעה מדרכו הוא ולא מבקש
מאומה * והו' לי' לשאלו לאנה אתה דוזה לילך * אלא
ע"מ שאלך הו' והו' יודע שמבקש את אחו' * לפ"ו
יצא הקרא ועל כנון * בתחלת הפסוק כתיב וימלאהו
איש תם * כי צעת מנא לא ידע עריין שמלאך הוא
וסבר שאיש כפרני בעלמא הוא לפיכך כתיב איש בתם
ובסיפא ששאל אותו מה נתקש שעל ידי זה כתורע
שהוא מלאך כדאמרן לפיכך כתיב וימלאהו האיש לטון
חשיבות ומש"ה אהרני קרא בלשון חשיבות * שמהשאלה
כשמע שהוא מלאך :

לקולה • ע"י מרה וילך איש • שהלך ושמע לקול
מוכרת בתו כאלו ה' הוא איש בעלמא כך ה' סבל
בעיניו • והנה ה' ארסתי קלת מ"מ קתת תופלת כז
מוה • וקמי לחרותי • חנרתי חיבור גדול על עניני
כחלה וכנכב ממני • חבל על דאזרין דקסה עתיקא
כחיתי

ישם

שני כניו מחלון וכליון • יש לדקדק מכיל
למה לי דהוי מניו לכתוב דק ושם כניו מחלון
כו' הלא נראה לפיכך ששנים הם • ואלו יש לפרש
לפי שלא היו שונים במעשיות שאחד ה' דיק וא'
ה' רשע כדא' ב"ח וז"ל כני פרק ורבי פתחא אמר
מחלון שחל לו הקב"ה לאחר זמן • שהי' מושה בידו
של חנו ומשלחו על המשפטים כליון על שכלה מן
העולם • ואלו דרשו זה מתורא דתיבת ושני כו' בלירוף
מה שהיו מדקדקים בשמש :

ברשי

אפרתים חשובים שהיו שהיו עגלון מלך
מואב את בתו דאשר מר דות בתו של
עגלון מלך מואב היתה עכ"ל כתב הרב חניני ז"ל •
ז"ע קתת מה צורך לרשו' להביא הוכחה ע"י • מלכד
זאת מוכח שאפרתים חשובים דא"ל מהר אפרים דהרי
הכתוב אומר דהיו מכל"י • ואין לומר משבע אפרים
דהרי שניו נאלימלך ושלמוכי ופלוגי אלמוכי כולם בני
כחטון בן עמינדב היו • א"כ ע"כ משבע יורא היו ועל
כרחק ז"ל דאפרתים פי' חשובים וז"ע עכ"ל :

והימא

לי על צל מקרא כמותו דאשתמעת
פכוק ב' וית' • אפרת היא בית לחם
דה"א מש"ה כקראים אפרתים הואיל והם מבית לחם
שנקרא אפרת לכן מביא רש"י הוכחה לפירושו אפרתים
חשובים שהרי כו' ׀

ועוד

בפי' כתיב בשמואל א' ד' ודוד בן איש
אפרתי ופרסי' בת לחם יושבת בארץ אפרתי
וא"ת למה לא פי' רש"י הכא כמו קתס • נראה דיש
להלך בין אש אפרת כתיב קודם בית לחם אז אפסא
דרך משל אש אומרים על אדם אחר שהוא ממדינת א'
עדיו אן אנו יודעין מאיזה עיר הוא • שייך א"כ
לפרש שהוא מירושלים • משא"כ אש אומרים על אדם
אחר שהוא מירושלים און אנו לריבין להודיע שהוא
ממדינת א' יאכי וזת אמילא ידעינן • ה"ה הכא אש
אומרים

ודומה

לזה ענינו ביהושע ה' ו"ב דכה"ב ויהי
בפית יושיע בירוחו ישיא עיניו והנה ה-
עמד לנגדו • ובאמת ה' כס ראוי לכתוב והנה איש
אחד עמד כו' דהלא סר ה' נצחית ה' • נראה מכאן
דכתיב כס ויאמר הלכו הו' לריונו כמלא יושיע בעת
דמותו לא ה' מחזיקו למלאך • ומה גם שהי' מחזיק
לכד לפי משמעות הנמ' בפ"ק דמגילה דיפל ויתחוו •
ומקסי הנמ' היכי עביר הכי דלמא סר הוא ומשכי שהי'
מוכיר כס שמיס כו' משמע קודם שהוכיז ש"ס כשראה
אותו כבוד סר הוא מש"ה לא הסתתה מיד בעת ראותו •
להכי כתיב והנה היש עמד לנגדו ולא כתיב אש אחד
שאין שם חשיבות

ואם

תאמר הלא כתיב ויהי איש מן ימין ושמו קיש
וכו' ה' איש דיק • ולפי דברי הכל"ה ה'
ראוי לכתוב ויהי איש אחר • ולא קאי דרס חינו מן
הצורך דתאמר צדו לצנוד חיל שהוא ה' גבור חיל
בתורה

ומה

שמענו במלכים ב' כתיב ויאמרו אליו איש
עלה לקראתינו • וזה ה' אליו הכניא ולא
תאמר איש אחר • כי לא נחשב בעיני מלאכי אחוי'
גם בעיני אחוי' • וראוי' לרנר טרפה להמיתו • ואלו'
הי' מכתיר את עצמו מפני אחוי' המלך כי ירא אותו
עד שאמר מלאך ה' אליו רד אגו אל תירא מפניו ע"ס •

ודכתיב

בני יאסו' מלך יורא שהי' דיק • שכל
אל חולדה הכניאה • כתב שם ותאמר
אליהם כה אמר ה' אלדו ישראל אמרו לאיש • ולפי
הכלל ה' מן הראוי לכתוב על דיק כמותו אמרו אל
האיש • באמת לא יפה עשתה חולדה בנדר • ועל זה
אמר רב כחמן במגילה יד עב תרתי כשי יהידין הויין
וכתיבן שמיהו ע"ס •

ומה

שנאמר וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי •
וקי"ל שעמרם גדול הדור וראש ישיבה ה'
והאיך קוראו הכתוב איש קתס • נראה שהתם ג"כ מורה
על איה שפלות • שעמרם ה' סבל בעיניו • כי יש
בדקש והיבא בפסי' שעמרם פי' מאשהו בשמעו גזירת
פרעה כל הנז הילוד היאורה תשליכוהו • והוכיחתו בתו
מרים על כך ואמרה גומפק קשה משל פרעה • ובמע
שערס לקול בתו • אף ספי' גדול הדור • ע"מ במע

עשרת מלכות בית דוד

אלה היא כמה נכבחה • ואם אמרינן אין אש מת אלה
לאשתו א"כ עונש מיתתו ה' ג"כ עונש שלה •

אמנם

עם להקשות הלא אמרינן צ"ח ספרדון
ב"כ ע"כ אף אשה מתה הלא לבעלה נכ' ואלו
נכ"ו נכ"ו מפרן מתה עלי דחל • א"כ למה לא מתה
היא • ולא הוה דהוי ג"כ עונש מיתתה גם עונש של
אבל ה' לא נחשבו עד כה דהוי אף מת אלו לאשתו לק"ס
הא דהוי אשה מתה הלא לבעלה כבר שמענו מיעקב •
אבל דבר זה לא שמענו ערוך דאין אש מת אלה לאשתו
בשום מקום • היכרח הפסוק להורות בזה במתתו דאין
איש מת אלה לאשתו • אלה ה' למדנו דבר זה ממקום
אחר • כפי מקום לקושי הכ"ל • והא"ש ומה אלימלך
איש נעמי וזמאה כו' ק' וכו' לא ירעינן אש הוא מת
שתפרד הוא אלה ע"כ חתי להורות דאף ש"ח הוזהר
דח"ו למות • מ"מ מיתתו גרם שתפרד היא קרה למה
לזה אמר איש נעמי למה באמר דהוי הוה ג"כ חזרה
אלה להורות דאין אש מת הלא לאשתו • א"כ מיתתו
הוה ג"כ עונש שלה לכן באברה • דאם ימלא כ"ך
להקשות למה לא מתה היא ולא הוה דהוי ג"כ מתתה
עונש שלו דאין אשה מתה אלה לבעלה • לזה מפרש
רש"י והמרדכי • מכאן אמרו דיעקב מכאן אמרו שאין אש
מת אלה לאשתו זה עונש חכאי אבל שאין אשה מתה
אלה לבעלה כבר למדנו מיעקב אבל דבר זה לא
למדנו הלא מכאן ודוק •

וישאו

לחם נשים מואביות • מלת להם היא שעת
יתר צדדתי אש נבואה אשה למי נבוא
אוחה אלה לו • ויש לפרש עפ"י חמור ב"ח ו"ל ה'
יובי נן קפמא אמר כשם שהיו הם • כך הו' באותיהם
ערפה על שמה נדונות קשית קרל דלא בעית למהו
לה חולקא עם ישראל כמה דאת אמר כי פנו אלי עורף
ולא פניום שתתיר עורף לחמתה • דות על עם חור
שהוה כה לנבי המוכח • כך רות כשרה לבא בקהל
שעלי' נתקיימה הלכה מואבי ולא מואביות עפ"ל בחלח
כמו שהם הו' אחר דניק וזאת דשע פפי רעת המרש
הכ"ל כך היו נשותיהם אחת רשעה ואחת זרקת •
ומהשתא אשמועינן זה הקרה במלת להם • וישנו להם
נשים כל אחד לקח הראוי לו מחלוק לקח את רות וכל לון
נשא את ערפה דשעה לרשע וזרקת לזריק •

וימחו

אומרים אפרת חדיכת אפרת ערוך אין אנו יודעין מאיזה
עיר הוצרך ח"כ לפרש חכית לחם • אבל אם אומרים
חכית לחם אין אנו זריבין לומר חרוץ אפרת כי בית
לחם הוא צהרן אפרת • וכ"ן צמילה הו' כאמר שהיו
חכית לחם • א"כ לומר ח"כ אפרתים אע"כ פירושו
השונים • וה"ל לפ"ו מה זריק דמי' הוצחה ע"ו כ"ל
דהואיל שהי' אפרת לומר שהם היו דירקס במדינה צהרן
אפרת ולא כ"ל מש"ה נקרא אפרתים ע"כ פירושי'
השונים וזויה הוצחה ע"ו • אבל גם בצמילה כ"י
והו' נן איש אפרתי ועדין אין אנו יודעין מאיזה עיר
מי' רש"י חכית לחם שיושבת צהרן אפרת ודו"ק •

ויבואו

שני מואב ויהיו הם • ופי' התרגום והו' המק
רוסלין • נראה לומר דרש התרגום הוא
מכה יקורא דויהיו הם ומלתא דפשיטא הוא • אם נאו
לשם מתקמא היו עם הלא רהו מקן רוסלין •

ועוד

אפשר לומר ויהיו עם נכתב להם לנבי שהיו
עם בצדה מואב ולא הסגינו כלל על דעת
עניי א"י • סכל כונת זאתא מ"י ה"י כב"ל עניי
הבאים לרחק עכשו נבאו לשני מואב וכלו מרגוע
לנפסם ליטב במנוחה • ויהיו עם במנוחה •

ועוד

אפשר לומר ויהיו עם מורה שנהפך כוונתם
עתה מכונתם הראשונה כי צלאתם מכל"י
הו' כונתם רק לגור בשרה מואב ולא להשתקע • אבל
עכשו נבאו לשם ודחו את עמכם נמוחה ויושבים בשלוח
נהפך דעתם וחשבו להשתקע עם לפיכך נעשו ומתן •
והכי פי' ויבאו שרה מואב • ומשנאו לשם ודחו האכונה
מעניינם נכתבו דעתם להיות עם ולא לחזור לח"י והיו
גם וימת כו' •

וימת

אלימלך איש נעמי כו' ברש"י וצמד' מכאן
אמרו שאין איש מת אלה לאשתו עפ"ל
והקשה מר הנבי הרב ו"ל מאי בעי רש"י בזה • מכאן
אמרו מאי איכפת לן הו' מכאן אמרו הו' מחקיס אחר •
וכ"ל בהקדים מרש ויקוש וס' האיש אלימלך וס' אשתו
נעמי כו' לזה הכריזו הכ"ז על שלשתן לומר שכולין
הפסוקים לכאף אחר מהן לז עכב לכך נעשו כולין •
אמנם קרה בשלוח אלימלך ונכיו נעשו עונש מיתה

וימותו

גם שניהם מחלון וכליון • פרשי' מה גם
 בתחלה לקו ממונם והן הן דברי הש"ס
 ומרד' שאין בעל רחמים פוגע בנפשות תחלה • והקשה
 לי ירדני הרבני המופלא מוה"ר הירש מין כרו לפ"ו למה לא
 כתיב נבי מיתת אלימלך גם • ותירץ הראי"ל ומיניו
 דאלימלך הי' ממונו חביב עליו מגופו מ"ה מסני
 שעינו זרה בעניים • לפיכך לקה בממונו תחלה עכ"ל
 ואינו כראה לי לחלק בין מי שממונו חביב עליו מגופו
 או לא רבני מקום ב"ה אין חילק והכי אמרינן בגמ'
 לפולס אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה • והכה
 תיבת בעולם הוא שפת יתר אלא להורות דאין חילק
 ובעולם • אפי' במו שממונו חביב עליו מגופו אפי' ה'
 אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה אלא כראה
 דכאמת אלימלך לקה בגופו ומת בעושרו / דלפמ"ש
 למעלה דעונש מיתת אלימלך הי' גם עונש לבעמו שאין
 איש מת אלא לאשתו • דאם הי' אלימלך כלקה בממונו
 תחלה • ואפי' כמת בעניות הי"א היכא אמרינן אין איש
 מת אלא לאשתו היכא דמת בעניות ולא הכיח אחריה
 ברכה שתוכל האשה לפרנס את עצמה • הוא דהוי
 מיתת הבעל עונש לאשתו כי בהיות בעלה בחיים הי'
 מפרנס אותה ולא היתה זריכה לפרוח ולהתנאות •
 אבל היכא דמת הבעל והניח אחריו ברכה בעשירות •
 ונשארה עשירה מלאה ובעצה כל עוב • ויש לה פרנסה
 כמקרה • אין מיתתו לה שום עונש • מש"ה מת אלימלך
 בעוורו בעשרו ואפי' כתב הכסוף וימת אלימלך איש
 בעמי לאשמועינן אפי' אם הכיח את אשתו עשירה
 מלאה כל עוב אפי' ה' הוי מיתתו גם עונש לה והכא
 מדויק בדבר : הש"ס ורשי' • אין איש מת אלא לאשתו
 דהחלט גמור ואין חילוק בין הכיח אחריו או לא :

ותשאר

האשה מאישה ומשני ילדיו פי' לפי שכל
 זמן שבני' היו קיימים היתה מתנחם על
 בעלה • ועתה שגם בני' מתים כשארה היא לבדה •
 והי' דומה בעני' כאלו שלטון מתו ביום אחד פיין רשי'
 פ' ויגש ד"ה וה דרתם :

ותקם

היא וכלות' ותשב משדי מואב כי שמעה בשרה
 מואב כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם
 יש להכליא על פסוק זה א' כתב ותקם היא וכלות'
 קיימה זו עה היא ומהיכן היא ב' אומר ותשב משדי

מואב לשון יחיד הי' לכתוב ותשבו וכן כי שמעה כי שמעו
 הי' לכתוב ג' כי שמעה בשרה מואב • שדה מואב
 פעמיים ל"ל ד הפסוק הזה כולו מלא על הסדר ככתב
 והכי אנשי לכתוב כי שמעה כי פקד ה' את עמו לתת
 להם לחם ותקם ותשב משדי מואב •

ואפשר

לפרש עפ"י פסוקו • ויכלו כל הפסוקות
 דהכה יש להתכוון ולשוש לב על פסוק
 זה • כי ער הנה כתיב שדי מואב ביו"ד • רק כי שמעה
 בשרה מואב זו לבדה כתובה בה"א וכן המכה את מדין
 בשרה מואב כתובה פעמיים אחת בויטלה יעקב • וא'
 בר"ה א' מ"ו • וכן הגי אשר בשרה מואב במדבר כ"א
 פסוק כ"א אלו השלטה המה בה"א • ולא כמכא בכל
 העשרים וארבע ספרים שד"י ביו"ד חוץ מ"ב פעמים אחד
 בשמואל ב' א' כ"א ואחד בישעי' ל"ב י"ב וזאת אלו
 לא כמכא שדה ביו"ד • ובמגילה זו נכתבה ז' פעמים
 שדי מואב • וי"ו פעמים כתובה ביו"ד ורק זו לבדה
 בפסוק זה כתובה בה"א •

על

כן אומר לי לבי לחלק בין שד"י ביו"ד לשד"ה
 בה"א אעפ"י שנכחא בין המפורשים שמהלקיט
 אלא מפירוטם כי לכל אדם יש רשות לדרוש כפי מה
 שתחבב לנסמתו רק שלא יגלה ח"ו נגד הלכה • ע"כ
 אני אומר שדה בה"א הוא שם מחוז וגליל • ושדי
 ביו"ד הוא שם עיר ודאיו' לבדד המכה את מדין בשד"ה
 מואב כתובה בה"א • כי מסתמא הכה את מדין בשרה •
 שדרך המחכות לערוך מלחמה בשרה ולא בעיר • וכן
 ומצמות הגי אשר בשרה מואב מסתמא כסעו ישראל
 מצמות דרך מחוז וגליל מואב :

ועל

פי הולעה זו כוכל לפרש הקרא הטיב והכי
 פירושו • ותקם היא וכלות' פי' שקמו מצרם
 ומאבלם • שהיו מתאבלים על בעליהן שהלכו לעולמים
 והכיחו אותם בלי מזון ומנו' בלי כסות ושלמה כראו'
 במדרש שהלכו יחף ומכובדים במרדעוין • ועכשו קמו
 מעפרם ואמרו עד מה אכחו יושבים פה עד מתו •
 ותשב משרה מואב קאי על נעמי לבד ששבה משרה מואב
 מעיר שהלכה עם בעלה לגור שם • עכשו הלכה ושבה
 משם לחזן לעיר לבקש טרף ומזון להפיק רעבונה •
 מש"ה לא כתיב ותשב משדי מואב לבוא בית להם כי
 השובה זו לא היתה ע"מ לילך לבית להם כי לא ידעה
 עדיין אם הסיר ה' חרון אפו מעמו ומארצו ומיחלתו •

עטרת מלכות בית דוד

ורפי הערה זו יורדק שפיר הלסון שח"ז ותלם
מן המקום אשר היתה שמה דלכאורה ק'
על מה ולמה הדרק הקרא כלסונו דמלי לכתוב ותלם חסס
או ותלם מסדה מואב אף שדרו"ל והובא דרפי' מלמד
שיצאת דרוק כו' מ"מ חס' הי' כתוב ותלם חסס כוכל
ג"כ לדרוש זאת • אבל לפי"ס דכנר הלכה משדי מואב
דהיינו מעיר • ועכסיו היתה צדקה מואב היינו בצדקה
וסס נתצדקה בצורה זאת שפיר יורדק הלסון ותלם מע
המקום אשר היתה שמה ודרו"ל כוכל מ"מ לדרוש :

ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי כלותי
שמה ותלכנה בדרך לסוב אל ארץ ירא •
מקרא זה הוא לכאורה אינו בדקדוק הלסון והכי איבע
לכתוב ותלם כו' ותלך בדרך היו ושתי כלותי שמה
לסוב אל א"י • ומדלל כתב הכי וז"ל דהכתוב בא
לאשמועינן דפרפה לא היתה דעתה מעולם לשוב אל
ארץ יורד ובהתגייר • ומה שהלכה שמה מן המקום אשר
היתה שם • לא היתה כ"א לפניא • ועממא דקרא
מוכיח עליו כי מלת שמה היא באתנח שהוא הפסס ממאר
כמו ה"ף פסוק • והכי פירושא דהאי קרא ותלם מן
המקום אשר היתה שמה ושתי כלותי שמה דהיינו זלחותה
היתה שתי כלותי שמה היו שות' אבל ותלכנה בדרך
לסוב אל ארץ יורד לא היו כונת' שלשתן שות' כ"א רות
לכדה היתה כונתה לסוב עם חמותה ולא ערפה •

ותאמר לכנה שכנה אשה לבית אמה יעשה ה'
חמד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי •
יתן ה' לכם ומלאך מנוחה אשה בית הישע ותסס להן
ותשאנה קולן ותבכנה הנה בפסוקים אלנו יש הרבה
לדקדק ולא הכנת הקיבור לא אכתבנו וע"י הניאור ממילא
יפלו הדקדוקים ואז יראה ויבין הקרא מה שהכתיב
לפי' זה :

כראה דכעמי לא היתה יודעת על מה ולמה
כלותי הולכות שמה • חס' ללותה • חס'
להתגייר או אפשר שהולכות שמה לדבר על לבנה • שלא
תסוב כל"י • ותסאל כאן בארץ מואב • ולא היתה
יודעת על מה הם הולכות שמה • לכן נקשה אותו
וכרן בדרך כ"א הכפריים זה מזה ועי' ימודע לה
מה דעתן דחלת' ה' הקיץ נקשה אותן הל' כל הנטיקות
הקורן

ע"כ ר"ה לילך לכקס טרף • ובהגיעה לפרה נעאב זו
השתי והמדונה שמה שם כי פקד ה' את
שמו •

ורפי יורדק שפיר ותסב לסון יחיד כי אף חס'
כלותי היו שמה מ"מ אינו שייך לומר
עליהם לסון שמה • כי שם הי' ארץ מגוריהם מאבות
יבותיהם המואביים וכאן כמלאו וכאן היו הלא מלת
ותסב קאי על נעמי לכדה וכדפרישית •

וער פי זה יש לפרש דברי המדרש שכל הדרשנים
דשו בה • אף חני אענה הלקי וז"ל המדרש
כי שמה צדקה מואב ממני שמה מוכלין המחזירין
בעיירות עכ"ל ולכאורה דברי נביאות הן אלו הדברים •
ומי הכריח להמר לזה דלמא שלחה לה כתב מא"י והודיע
לה כי פקד ה' את עמו • וכן הקשה בפי"ע שיון שם
פירושו •

קרי נראה דהנה לפי"ס שהלכה לפרה מואב דהיינו
המקום והמדונה זל עמ' והם הכפריים • וסס
שמה כי פקד ה' את עמו • וזה הויסוף מדרך העולם
כי תמיד בעיירות גדולות שמש יותר התחדשות •
מבמדינה וכפריים • כי בעיירות גדולות באים סוהרים
ממרחקים • וסס תמיד שירות מזוות • אכן חס'
הסוהרים הנאים לסס מספרים חדוסי הזמן למי מספרי'
לעשירים ולסוהרים כמותם • אבל לעניים האומללים
לא פתודע כלום • כי אין העוה לעניים האומללים
לסאל להסוהרים על חדוסי הזמן • ואס' שואלים להם
אינם משיבים להם כי אין להם הכרת עמהם אבל צדקה
או נכפר כבית מלון כי נפגשו עשיר ודש יקר • כספונעין
כ"א זח"ו חפי' עשירים בעניים דרך העולם ששואלין זה
לזה מאין באתם ומה חידוש יש שם במדינה ההיא
ומשיבין זה לזה •

ומעתה ינאבך הידרש כי שמה צדקה מואב
דהיינו בכפריים ובמדינה • ק' חס' ע"י
כתב שכללם לה נמודע לה • הלא חס' הי' משלמים לה
כתב מא"י • ודאי לעיר שהיא דרה בה היו משלמים י'
ולמה שמה נכפריים יותר ממה שהיתה שומעת בעיר •
להכי אומר שמה מוכלין המחזירין בעיירות • והיתה
פוגעת בהן צדקה מואב דרך מקרה שמה מהם זאת
שאלה להם על חדוסי זמן נח"י ואמרו לה כי פקד
ה' את עמו כו' ורוק •

מקום מן המקום אשר היתה שמה דלכאורה ק'
על מה ולמה הדרק הקרא כלסונו דמלי לכתוב ותלם חסס
או ותלם מסדה מואב אף שדרו"ל והובא דרפי' מלמד
שיצאת דרוק כו' מ"מ חס' הי' כתוב ותלם חסס כוכל
ג"כ לדרוש זאת • אבל לפי"ס דכנר הלכה משדי מואב
דהיינו מעיר • ועכסיו היתה צדקה מואב היינו בצדקה
וסס נתצדקה בצורה זאת שפיר יורדק הלסון ותלם מע
המקום אשר היתה שמה ודרו"ל כוכל מ"מ לדרוש :

אסורות חוץ משלשה והם של פרישות ושל גדולה ושל
 עריקים כדאי' במדרש דזה לומר כל נטיקה של תיכלות
 כד יין ג' נטיקה של פרישות כג' ותקם ערכה לחמותה
 נטיקה של גדולה כג' ויקח שמואל את עץ השמן ויזקק
 על ראשו וישק לו * של עריקים כג' ויפגסוהו בהר
 האלהים וישק לו עכ"ל לפי' האריך נטיקה נעמי לכלותי'
 אלא שהיתה סוכרות שהולכות עמה ללותה או מעט
 אחר כמו שכתבתי * ועתה חפרשו ממה * ע"כ הו'
 של פרישות וזה מותר ועוד מוכח שבברה שהולכות עמה
 ללותה * כי אם היתה יודעת שהולכות עמה להתגייר
 ק' למה אמרה נעמי להם שתשובו לביתם * דזה לא
 מניחו בשום מקום * שאם גר בא להתגייר שאומרים
 לו ששוב לביתו ולאמונתו * ומה גם שק' על נעמי
 שלא די שאמרה להן שילכו לדתם * אך גם נדכס *
 וכי הקיץ הוא כך * הדין הוא מי שבא להתגייר אומרים
 לו מה ראית להתגייר כדי נדרקו לראות אם לנו שלם
 עליו * והיא לא פשתה כן * אע"כ שלא עלתה על
 דעתה עתה שהם הולכות עמה להתגייר * רק שבברה
 שהולכות עמה ללותה כדרך אלהים הנפרדים זה מזה *
 דרכם ללות אחד את חבירו הכפער ממנו ע"כ נטיקה
 אותן ועי' יתורע דעתן *

אמנם

לא היתה יודעת מאיזה מהן ע"כ הו'
 כונתה שיהא הגירות בלי שום פני' רק
 לש"ם כדי שיבא הגוע שיבא מהם וך וקפי בלי הערבות
 שמרים * דו"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישורי ביאה
 שהמזוה הכבושה הוא כשיצא הגר או הגירות להתגייר
 נודקין אחריו שמא נבלל ממנו שיקול או כבד ל שדרה
 שיוכה לה או מפני הפחד בא להכנס לרת * ואם איש
 הוא נודקין אחריו שמא עיבוי נתן בנפשו יהודית * ואם
 אשה נודקין אחריו שמא עיבוי' כתבה בנחורו ישראל *
 ואם לא כמלא בהן עילה מודיעין לו עכ"ל ע"ס * וכן
 הובא בש"ע י"ד סי' רס"ה והוא מסקנת הגמ' הכ"ל ומעתה
 נבא לביאור דבר * שיפה דברה ובהיגון עשתה * כששמעה
 מכלותי' שבנתם להתגייר * דלתה לנדרק אותן * אם
 דעתן שלימות לש"ם על פני' * ע"כ בחתק לטובה
 אמרה לפכה שבנה בנתי' למה תלכנה עמי * על מה
 ולמה חתן הולכין עמי להתגייר מה תועלת' יש לכם
 בגירות שאתן הולכים עמי * הלא אין לי כניס * וגם
 איני ראוי לילך בנים לביית' לכם לאכניס * להנין
 מתוך תשובתם אם עושים צביל לפחתקן עמה * ועוד
 אמרה כי מר לי מאד מכס כי יאכה בי די ה' * שאני
 ערום וערי' ונחסר כל * ופי' תשובתם תנין כונתם
 ובשמעם כך ותטעה קולן ותכפנה שמיין ככו * ערפה
 בכחה על פרידתה מחמותה ורות בכחה שהביכה דברי'
 וככתה הוסיף והוודת אותה שעושה זה מאוס פני' ולא
 לש"ם :

אמנם יש לשאול

למה לא שלחה נעמי אותן
 על מה שהולכות עמה אם דעתן להתגייר
 אין זו שאלה * שהיא לא רתה לשאול אותן אם רשתן
 להתגייר * כי אמרה אלי יש דעתן להתגייר * ואם
 אכני אתחיל עמהן כדבר זה * אח"כ ויציאו לעו עליהם
 לאמר שהגירות שלהן לא הו' לש"ם כ"א לפנים * אבל
 אם הם יתחילו עמה בדבר זה יהו' הגירות לש"ם *
 אבל כאמת לא היתה עדיין יודעת אם רוצים להתגייר
 ע"כ אמרה שבנה בנותי ונטיקה להן ונרכן כדרך הוקיטם
 שמכרכים למי שקטן מהם נעת הפרדס מהם ונטיקה
 אותן כדאמרן *

ותאמר

נעמי שבנה בנתי כו' כי זקנתי מהיות
 כו' הלהן תסבירה כו' לכאורה יש
 להפליא על נעמי אשר רוח הקדש הו' שורה עלי' אך
 אמרה להם דברים אלו שלא לזורך ואפשר מרגע גרע
 דכרה כאלו רתה לדחותן בשתי ימים * הם אמרו לה
 כי אתך נשוב אל עמך להתגייר ולכנסו תחת כנפי
 השכינה * מפני מה אמרה להן כי זקנתי כו' האריך תלה

עשרת מלכות בית דוד

תומשי תורה הנתנה לארבעים יום • כאשר עשיתם קאי על גליות כאשר עשיתם לחרף סה ה' מ' יום כ"ל •

ותרא כי מתאמת היא ללכת • מלת היא לפי דקדוק הלשון אינו מן הלוך • ואפשר מהכא סיוע לפירושי הכ"ל שהיא אמרה לנעמי אם את מרחקת אותי מלהתייר אלך לכ"ד אחר ואיניד • וע"ז מורה מלת היא • ותרא כי מתאמת היא מעמדה לכן ותחל לדבר אלי' כי דאתה שכל כונתה לש"ם :

והשב נעמי ורות המואבי' כלתה עמה • כל המאמר הזה הוא ללא לוך הלל כבר באמר ותלכנה שתיהן כו' ויהי בבואן בית לחם יורא ותהם כל העיר • ומה לוך יש בנאמר הזה • וכראה לפרש פסוק זה ארסמיר לי קאי • והיא אמרה אל תקראנה לי נעמי קרא לי מרה • ע"ז אומר הקרא ותשב נעמו בהיותה עכשיו נב"ל ותשב נעמי לחשיבותה כנראשונה • אף שהיתה עני' מ"מ אנשי עירה היו נוהגין בה כבוד כראוי לנעמי • ורות המואבי' כלתה עמה • אף לרות אף שהיתה מואבי' ואסיר להתחנן בהם שהם בלא יבא שעדיין לא נתחדשה הלכה מואב ולא מואבי ואפשר • שנתחדש הלכה זו בו ביום כראוי כמד' • מ"מ שדיין לא נתפרסם הלכה זו ומן הראוי שלא לחלוק כבוד לרות • ארדנה לריך להרחיקס • מ"מ היו נוהגין בה כבוד הואיל והיתה כלתה של נעמי • ורות המואבי' כלתה עמה • אף לרות שהיא מואבי' כלתה נוהגין כבוד עמה :

והמה באו בית לחם בתחלת קליד שעורים פרטי' בקליד העומר הכתוב מדבר וכן הוא במד' הנה המדרש הולך לשתו • וגם רש"י הולך בשיעת המדרש שאמר לעיל ותלכנה בדרך שעברה על שורת הרין והלכה ב"ע :

ועוד יש לפרש ותשב נעמי • נע"א • לפי דלעיל כתוב • ותאמרה הואת נעמי • ופי' המדרש כך אמרו אנשי העיר בלשון תימה • זו היא נעמי שמעשיה כאיס וכעמיים • כי לא יאונה לדיק כל און כמ"ם החכם ב"ע ע"ם ממילא היתה נעמי נחשדת בעיני אנשי עירה • שטינה את מעשי' • וע"י כך כראה שלא היתה מקרם תוכה ככרה • כי מי שהווא לדיק יש

ורות דנקה נה • ואפשר כ סברה נעמי שמה שדנקה נה הוא דק בסביל שאוהבת אותה ציותר ולא לש"ם • ע"כ אמרה הנה שפה יבמתך אל עמה ולא אלהיה שני אחרי יבמתך • ותאמר רות אל תפשי בו לשב כו' כי כותי לרנב כשכיכה כי אל אשר תלך אלך כו' ואף אם אתה מרחיק אותי מלכנסו חת בנפשי השכיכה עמך • אפ"ה עמך עמי ואלסיד אלהי אלך לכ"ד אחר ואיניד וארבעך ובאשר תמותי אמות כו' כי גם אהבתך עוה עלי ולא יכרוד בנינו כ"ה הפות ובשמעה הודיעה מקלת המלות כרדו"ל כך כ"ל לפרש הפסוקים :

ולפי דברים אלו אין לנו מוכרחים לדברי החכם ב"ע מה שפי' על דברי המדרש הכ"ל ומלאן מכותה אחת מולאות שמים לא מולאת • וכתיב שחכם הכ"ל זה ע"ז כיבא ולא ידעה מה כיבאה דודאי לא נתכונה נעמי לכך כיון דהוית דחי אותן לחזור לאומתן • כי מה טעם להם אח"כ למתנות שלמה אלא שכלכנה בה רה"ק עכ"ל דברי החכם הכ"ל אבל לשמ"ס ידעה מה כיבאה שמאחת מתן יבא מלכות ב"ד דק שלא ידעה מאיזה מהן ואמרה זאת ככיון כמ"ם :

הדשתא דאמרינן ידעה דמאחת מהן יבא מלכות ב"ד • אפשר ג"כ לומר דריתה ע"י דה"ק שמאחת מכלותי יבא גליות הכללתי שיחרף סה ה' לנאות • ולנסוף יהרג ע"י בן האחד היו"ל מהאחת מכלותי :

ולפי דעתי היתה נעמי מרמזות ע"ז דברוי בלשונה הך שאמרה יעשה ה' עמכם חסד כאשר עשיתם • ולריך להנין למה כתיב יעשה בה"א לנסוף הלא נקראת יעש והה"א היא יתירה • ועוד למה אמרה להם לשון זכר עמכם עשיתם בממו"ן לנסוף הווי לה למימר עמכן עשיתן לשון נקיבה • אלא כראה לי שהיתה מרמזות על דוד וגליות בה"א של יעשה היתה מרמזות על דוד • שמאחת מכם יבא בן ה' ויקח ה' חלקת אננים ויבא בזכות חמשה תומשי תורה שנתנה לארבעים יום • ע"ז מורה המ"ם של עמכם ויהרג את בן אחר שיבא מאחת מכם שיחרף סה ה' ארבעים יום השכם והעריב • ע"ז מורה המ"ם של עשיתם • וזה הוא ביאור הפסוק • יעשה ה' עמכם חסד בזכות ה'

עשרת מלכות בית דוד

ה

לה לשאול לחמותה על משפחה בעלה משה קדושי
היכן הוא נהלפו . ולפחות היתה יכולה לילך על אותן
שדות ללקוט אף שהם שכשו ביד אחרים . והוא לא
פשחה בן רק אמרה לחמותה אלכה בא הסדה וללקטה
בשכלים . וללקוט רק מעט להחיות את נפשיו אחר
אשר אמלא חן בעיניו . ואתחנן בראשי מתנת חנם אף
ה"כ היתה אומרת בן אחר אשר אמלא חן אשר יתן לי
מתנת חנם . ולא משום שנתגיירתי . כי לא היתה
רוצה להכות מזה :

ועפ"ז יונכו דבריו רש"י ו"ל שפי' אחר אחר אמלא

חן בעיניו שלא יגער בני לכאורה דבריו
תמוהים מפני מה יגער בה . הלא הענין הוא כך .
דהנה רות באה מארץ נכרי' ופס כבית לחם לא היו
מכירים אותה עדיין . ובדליו שחר פניו עיר לא יטחו
אותה ללקוט . שיאמר לה לך לעירך . ויהי' להם ריב
עמה . ופי' יגער בעל הפרה אותה' אס לא שפרכה
לומר שהיא גיורת וזאת לא רכמה לעשות שלא ליהנות
מזה לכן הוזכרה למיאת חן שלא יגער בה בעל הפרה
וזה מוכיח על גירות שלה שהי' בלי פניו' :

ועוד יש לפרש פסוק זה ותאמר רות כו' דהנה יש

להפליא על אמרו' שאמרה לחמותה אלכה
בא ואין בא הלא לשון בקשה . ומה בקשה שייך בדבר
זה ומה בקשה ממנה שכית אמרה השדה לבון יחיד וידוע
שלישית אחר אשר אמלא חן מה מליאות חן שייך בדבר
זה הלא לקט טכסה ופיה הפקר לכל עניים . רבישית
תשובות כעמי' לכו בתי . תיבת בתי הוא שפת יתר .
ויתר יש לתמו' על לשון הקרא שמכנה אותה בשם מואבי'
וכי לנכות אותה כתוב . דהל"ל ותאמר רות אל חמותה
ויפס לפרש דרך פשוטו דהנה רות היתה מעם נכרי'
ומארץ נכרי' ולא ידעה שום דבר במנהגי ישראל עדיין
ומכ"ס דיני לקט כדל' במדרש שאבוא אי"ה לקמן
דכעמי הולפא לה דינו לקט' והיתה אלמנה ועני'
ואומללה . ויראה לנפשה אולי אם תבא ללקוט של שדה
השיר . לא יאכזה ויבני העיר הנאים ללקוט . ויאמרו
לה באת חלוצה ללקט פרכמטיכו ולא די שלא יטחו אותה
ללקוט גם כן יבואו לה באשפי עיר כי יאמרו אלי' מואבי'
את ואסורה לנא בקהל לכו לפרך לכו בערך מה לך
בגבולינו . אף שקדושת כעמי וכלתה היית מ"ש אותה
הקורנה כבר פסקה והיית קרובה ונתרחקה . והנה
אמרה

בן ירמיה והכנת השם אינו משנה את מעשיו ומדותיו השונים'
אפי' יעבור עליו כו' . אבל זאת הכעמי לא היתה
טובה כברה . ומקראותי מורים על מעשי' . כך היתה
פחדת בעיני אבני עירה אבל עתה כשפנה בנת להם .
וראה אבני עירה את מעשי' ומדוק' השוכים . וכמו
שהיתה מלח ומקדם נדקת בן היא עתה . וראו שהיא
נדקת ולא כתגלגלה הנדקת הזאת לבוא עלי' כל
המאורעות הללו . הלא להביא את רות עמה להתגיירה
ואילו היתה כעמי נשארת בעושרה כמקדם ורות היתה
באה עמה היו אומרים בשביל גדולתה ועושרה כהגיירה
רות בלכה . אבל עכשו סירדה כעמי מגדולתה ובאתה
לתכלית העובי כמו שא"ל במד' שהלכה חף ומשופפת
במטרותיו . ואפ"ה רות דבקה בה . כהנה לעין כל
סודלי כהגיירה לש"ם בלי פני' . וזה ביאור הכתוב ומש
כעמי כמקדם והודו כולם שהיא כעמי הנדקת ומה
סירדה כך ביירה התחמנה הי' בשביל כו' ורות כלתה
עמה שתבא עמה להתגייר ויעידו ויגידו הכל שלפ"ם
כתוכה :

ודנעמי מודע לאימה . איש גיבור חיל בפסוק

יש מלות שלא על הסדר ויתרות והכי
אינני לכתוב . והם איש גיבור חיל ממשפחת אלימלך .
ע"כ כ"ל שנס פסוק זה בלשונו מורה על מעלות וגירות
רות שדעתה הי' לש"ם בלי שום פני' אחרת . ומש"ה
כפנ מודע לאימה טובל לפרש המלה הזאת בשני פנים
לשון ידיעה ולשון קודבה ושני הפירושים הם אמת והכי
פירושו ולכעמי מודע . כעמי לברה ידעה שבונו קרוב
ממשפחת בעלה . אבל רות לא ידעה מזה כלום . שלא
תאמר שנתגיירה משום בועז והפסוק שדורר ההוא הי'
קרוב בעלה . והי' מפורסם ועליו הי' בעוונה לכן העיר
הכתוב והואר ולכעמי מודע היא לברה ידעה שבונו
ממשפחת אלימלך אבל רות לא ידעה מזה כלום :

והאמר רות המואביה אל כעמי אלכה בא וללקט'

בשכלים אחר אשר אמלא חן בעיניו ותאמר
לכו בתי . כהנה לי לפרש שנס פסוק זה מנדר משכחה
של רות כהגיירה לש"ם ולא משום פני' ראשי' עתה
שהי' צבית לחם לא שכלה על כחלת בעלה כי מהתמח
הינתי נחלתם צבית לחם שאף שלקחו כל דבוסם עמם
מ"מ הקרקע במקומה עומדת ונשארה שם בצ"ל . והי'

עשרת מלכות בית דוד

זה ולא אכתבם מאהבת הקיבור . דק אפרס כפי סבלי . וממילא יכלו הרקוקים :

דהנה

חלקת הסרה זם לפרשו בשני פנים לסוף חלק ולסוף חלק . כמו חלקת לוואדו בראשית ד' ותרומו . פשיעת לוואדו . ע"כ אני אומר שהקרא כתב מלת חלקת כמיותר דהו מצי לכתוב בסרה אשר לנצחו אלא לדרוש ג"כ לסוף חלק דהיינו סרה שכבר נקלרת . וכבר עברו הקוברים וגם הלקטים משה והסרה היא חולקה כארס מנולק על ראשו וראשו חלק מרוב נוסחה ולכינותה ומורא . פן יבואו אחשי העיר . עברו זה לא דתה לילך בין שאר עניי עיר . ע"כ לא הלכה אחר הקוברים מיד בסרה שקולרים עתה . כי הם מזויים עניים הרבה כ"א הלכה בסרה שכבר קבורה ושומרת . וכבר הלכה משם העניים רק הכמוסות והם הוקשם תשמי כח שלא יכלו לילך מהר . ולרחוק בין שאר עניים והם מזויים על סרה זו מש"ה אמר לה נועז לקמן עיניך בסרה אשר יקבורו דייקא שלא תלך בסרה כוונ ולקמן במקומו אי"ה ארבר מזה ואפרס פשוט זה :

ואפשר

עם פי' זה ליישב ק"ו מהרש"א . ז"ל הגמרא בשבת פ' וחלו קשרים דף קי"ג ע"כ ויאמר נועז לנערו הנכב על הקוברים לאי הנערה הזאת . ומקמי וכי דרכו של נערו לשחול כנערה . אמר רבי אליעזר דבר חכמה דתה בה שתי סבלין לקשה שלשה סבלין אינה לקשה . ופרשי' דהכי היא מתני' במה' פיאה פ"ו שני סבלין לקע שלם אינין לקע ומקשה מהרש"א . איס הוא מתני' מה חכמה ראה בה . ה"א הדין הכי שנים לעניים שלשה לכמה"כ ומה חכמה דתה בה יותר משאר עניים כסתמא גם שאר עניי' עשה כך ע"ש והניח הדבר נכ"ע . ולפי דברי הנ"ל שמוצי' הקושי' דהיא לא הלכה ללקוט כ"א בסרה שכבר נלקטה ועם הכמוסות הלכה . ואי' פ"ח מ"א מאמתית כל ארס מותרין כלקע משילכו הכמוסות . ונסת' הניח מותר אפי' לעשירים . משעם הפקר ובה לא כאמר הדין ב' לקע ג' אינין לקע . כי משעם הפקר הוא ולא מע' לקע . ועסתמא שאר עניים הכמוסות הנמלכו סס לא דקדקו בכך . שלא היו זריכין לרקוק . והיא החמירה על עצמה ולא לקטה שלמה שהיתה טוברת שאין חילוק

אמרה דות על עצמה על מי יש לי לסמוך . ע"ז אמרה אלכה כ"א הסרה רק לסרה אחת אני רוצה לילך ללקוט כי ירא אני מעניי עיר ע"כ נבדקה מיד שתודיעני דיני לקע כדי שאמלא חן בעיני בעל הסרה . כי יריבו עמי עניי עיר לרחותי משם . לא אחשב בעיני בעל הסרה כאחת הריקות כדי שיעמוד לימיני להללני מעניי עיר וזאת זה אהי' ח"ו לחרפה ולנזו ולקלון וזה הוא פי' הפסוק ותאמר רות המואבי' אל נעמי בהיות שמואבי' אני ובקל יבואו אותי . אלכה כא הסרה כו' אף שאיני רוצה לילך רק לסרה אחת מ"מ נבדקה מיד שתודיעני דיני לקע כדי שאמלא חן בעיני בעל הסרה ע"ז למרה לה דיני לקע כמו שאי' במדרש נהדי' . ואמרה לכי בתי על מה שאת רואנת שמואבי' את ובקל יבואו אותך שאת יסורה לנכא נקבל ע"ז אמרה הרי את בתי ושותרת לנא נקלה . כי היום נתחדשה הלכה בנב"מ מואבי ולא מואבית כדאי' במדרש שאתו היום נתחדשה הלכה עמוכי ולא עמונית מואבי ולא מואבית . וגם לפי פי' זה דברו רש"י עולים יפה :

ותלך

ותנא ותלקט . במדרש מקשי' רה"ל איכבא ותלך ותלקט ותנא . אלא שהיתה משמנת דדרכים . ותרנוס פי' כפשוטו כמו שהיא במקרא ואלת ועלת . ולא חש לקושי' המדרש זכ"ל לפרש לפי התרגום בדרך פשוטו . בדרך ארס המגדל כל ימינו בעשירות . ואח"כ כי משה ירו וירד מכסו וכתנולל עליו בגבול החומר בעולם . והוכרח לילך ולחזור על פתחי כריכים ולבנות עממו . עברו ליתן לו מתנה . אפי' אם ינא העני הזה קרוב לפתח הנריב ההוא לנקט מאתו מתנה חוור כמה פעמים לאחוריו . טרם נכנס לבית הנדיב מפני הנושה . כי לא הורגל בכל אלה . משא"כ מי שהוא מורגל בפניות אין לו נושה . וידוע שרות נת כמו של עגלון מלך מואב היתה כדאמר מד כו' ועתה ירדה מכסבי' והוצרכה לילך וללקוט בין עניים ואף בזאת לא היתה נעוץ שיניחו אותה ללקוט ולא יבואו אותה . משתמא כמה פעמים היתה הולכות עד הסרה וחזרה לאחוריו מפני הנושה ומפני מורא אולי יבוא אותה כי לא הורגלה מעשוי' נכך וזה הוא ביאור ותלך ותנא ותלקט ודוק :

ויקד

מקרה חלקת הסרה אשר לנעז אשר עשתתת אליעזר . הרקוקים רבו בפסוק

כאסור • וכל פסיקא דאישורא לחומרא • א"כ מפסיקא
 אסור להסתכל • ואינו מותר חלל באתן שירם בורחי
 שהן כטויות • והנה בוצו שאל למי הכשרה הוזהר לפי
 סברת המקשה ע"כ לא הי' מכירה • וא"כ קשה הריך
 הי' מסתכל בה וא"ת דרעתו הי' לישא אותה ומותר
 להסתכל בה • קשה דלמא בנזוהא היא • והוי מסתכל
 באסור • וז"ש הש"ס וזי דרכו של בוצו לשאל כו'
 וקשי' לרש"י למה לא הלך הי' לריך לישא אשה ואסור
 לקדש כו' לז"א רש"י וזי כל הנשים הי' שואל עליהן
 דלמא בנזוהא היא • וא"כ מסתכל בזה • וע"כ לריך
 לחלק בין יודעה ללא יודעה • וכאן שלא יודעה קשי' •
 והשיב התרומין עמדת צידך • ודאי הי' מכירה ודעתו
 הי' להנשא לה זמי' היתר להסתכל בה • ולמה שאל
 עלי' אם הי' מכירה • לפי דבר חכמה ראה בה כ'
 לקטה ג' אינה לקטה וזי' תמו' נענינו לפי שהי'
 מכירה דגיורת וככרית היא מאין למדה זה • ולכן היתה
 חמיתהו על רות יותר משל אחר עניים • ומתוך ג"כ
 ק' מהרש"א הנ"ל בע"ס • והיתה תשובת הנער הנזכר
 על הקולרים נערה מואבי' היא הסבה עם כעמי והיא
 למדה דת ודין תורתנו בעדרש דודק :

והנה

בוצו בא מצית לחם ויאמר לקולרים הי'
 עמכם ויאמר לו יברכך ה' • יש לדקדק על
 לשון הסמוך • רמתחיל והנה בוצו כו' דאלו סיפור זה
 מקושר אסלפניו • ובאמת הוא סיפור כפ"ש ואינו
 מקושר אלמפלה • והי' לוי לקרא להתחיל ויבא בוצו
 מנ"ל • ע"כ כ"ל רלהבו כתיב והנה בוצו בא • שבה
 בוצו להסדה בזמן שלא הי' דרכו לבא לשרה • כי בוצו
 לא הי' לריך לילך תמיד לשרה • שהי' לו בעד כחנות
 ביתו העומד על הפ' עליש להשגיח עליהם • ולא הי'
 בוצו דגיל לילך לשרה רק לעמים דחוקים • אבל כששע
 בא ביאה פתאומיות • וזוהי' היתה זאת כשניל רוב
 שהיתה מוכנת לו לכן כאמר והנה בוצו בא :

ויאמר

לקולרים הי' עמכם • לפי שבשרה דת
 עם • ועם היו נעדים ונעשות • ושכח
 שם הינה"ר • ונקל יובלו לבא ליידי חשא • פ"כ העייל
 העם בניהם שחשט יניל אותם מילה"ר כן פ"י הריף
 צעין יעקב ופי' הגון הוא :

ולפי

זה הוא הדבר חכמה שראה בה יותר מנשאר עניים •
 מש"ה שאל עלי' :

ועם

זה מיושב עוד דקדוק אחר עם דתירוז הגמ'
 דמתרן דבר חכמה ראה בה זה"ל לומר דבר
 חכמה עמתי • אבל לפי מה שכתבתי בדקדוק מתרן
 הגמ' דבר חכמה ראה בה • כי באמת לא עמתי חכמה
 כי הדין אינו כך • אלא עי' ראה בוצו שידעת הדין
 פנים לקט ג' אינו לקט • ועי' הי' בוצו מתמי' אם
 היא יודעת הדין למה אינה יודעת זה ג"כ משלכו
 הכמוזות מותרים אפי' ב"ג מש"ה שאל למי הכשרה
 הוזהר שאני רואה בה דבר חכמה שידעת הדין ולא כולו
 ואינה עושה חכמה והשיב לו הנער אל תקמה על זה
 שאינה מורע ישראל נערה מואביות היא וא"ת ואם היא
 מואביות מהיכן יודעת הדין • עי' אחר השבה עם
 כעמתי כו' וכעמי למדה הדין כדאי' במדרש השבה עם
 כעמי דמיחלפא לה • והואיל והיא גערת עמתי וסברה
 שאין חילוק בין לקט לכמוזות ומהכח החמירה על עצמה
 ועי' ראה שהיא מרקדת במזות ולקמן אי"ה אפרש
 תשובת הנער בלשון אחר :

ומרי

דכרי בואת הסוגי' וכור אוכרנו מר חביני
 הרב ז"ל ולכתוב בשמו דבר א' בקושי' הגמ'
 וזי דרכו של בוצו לשאל נערה • מירש' ז"ל כל
 נערות שהי' רואה הי' שואל עליהן • א"כ הוי מסתכל
 בזהו • אר"א דבר חכמה כו' • הנה יש להפליא על
 דברי רש"י • ואלו לא הי' שואל על כל הנערות לא הי'
 קשה ק' הגמ' • ועוד מנ"ל לרש"י שהי' שואל על כל
 הנערות ויש לתרן הענין בסברה פשוטה דעת המקטין
 שלא הי' מכירה • ודעת התרומין שהי' מכירה :

בהקדים

מרו"ל אסור לארס לקדש אשה עד
 שיראה • ששא תחנכה עליו • והנה
 עשו אלמון הי' • ועלי' הי' מוטל לישא אשה כמו
 שדרו"ל על פסוק בנכר זרע זרעך בו' א"כ הי' מותר
 להסתכל בנערות לראות את אשר תעש בעיניו לישא
 אותה לאשה :

אמנם

כל זה מותר באותן הנערות הירועים לו
 שכטויות הטה • דרעין לא כתארבו •
 מש"כ אותן שלא ירע חי' כתארבה או לחו אסור
 להסתכל בה דלמא ארובה או בנזוהא היא והוי מסתכל

עטרת מלכות בית דוד

וְלִי

נראה לדקדק אם הי' רעת בועז לכרכס . הוי
לִי לומר יהי ה' עמכם . כי הפי' של ה'
עמכם אינו מורה על טוס ברכה . רק טנה הוא להם
שמשנה אותם שה' הוא עמם כהג' דקדק הברנכאל
בברכת משה ליוסף מברכת ה' ארלו אין פירושו שתהא
ארלו עוברת ראש כן הל"ל עוברת תהי' ארלו עכ"ל
אלא כראה פי' אחר . דהנה רות היתה עם . ורות
היתה יפה מאד כדאי' במדרשים . ונעזו בא עכשו
פיראוס לשרה . והיו אכסים ונערים הקולרים . ומכולם
אין אחד שנוגע ברות או מטתכל בה . אין זה כפשוטו
פי' אמר להם ה' עמכם רואה אני שה' עמכם . ואתם
סולטס דיוקים נעזבו ויראש ה' על פניכם וע"ו ח"ל .

וַיֹּאמְרוּ לוֹ

יברכך ה' על שנהשכנו בעיניך
דיוקים . אינו כותנים לך תודה ומברכי'
אותך אותו מדה שדכתו ביותו מדה תכרך וכשמע מזה
שמותר לשאלו בשמס דאל"כ הוי לִי לשמות להם :

וְכִפִּי

פרושי יש ליישב דקדוק אחר במתני' בוף מסכת
ברכות וו"ל והתקיניו טיהא ארס שאלו שלום
מנירו בשם טנ' והנה בועז בא מבית להם ויאמר לקולרי'
ה' עמכם . ויאמרו לו יברכך ה' מה לורך למתני'
להביא תשובת הקולרים הלא מבעז נשמע . אכל לפי
מה שכתבתי עמה שאמר בועז ה' עמכם אינו שאילת
שלום . כי שאילת שלום הוא ג"כ ברכה שלום עליך .
והי' לו לומר להם יהי' ה' עמכם כמו שאמר פרעה
לישראל יהי' ה' עמכם . אפי"כ הוכחת המתני' הוא
שתשובת הקולרים שאמרו לו יברכך ה' שהוא ברכה כמו
שאילת שלום להבי מניא התכא ספיר תשובתם ופי"ה
בשמע דבר זה מבעז שמותר לשאלו בשלום מנירו בשם .
כי אליו הי' איבור בדבר בודאי הי' בועז מוחס בידם ו

וַיֹּאמֶר

תשינו הלא אמר אל"כ . ואומר ה' עמך גבור
חיל . ומה שאילת שלום הוא זה לפי פרושו .
כ"ל שגס רשי' בשופטים הרגיש בזה ופי' שס ה' עמכם
בו' שכתן לך כח כופ עכ"ל . ואומר אני שקאי על
הכית את מדון כח"ש אחר . דאל"כ מה עשה עדיין
ונמה פראה גרעון כוחו שאמר לו העלך . ה' עמך שכתן
לך כח בזה . אלא קאי על הכזרה הכתוב להלון

והכית בו' . ומה פי' רשו' לכן עבר שכתן לך ולא
פי' שיתן לך . כי הכשתת המקום כ"ה הוי כאלו כנר
כעשה ופירושו ה' עמך ה' יהי' עמך ויתן לך כח .
וכה"ג כאמר בראשית ע"ו פסוק ה' ביום ההוא בו'
לורעך כתפי את הארץ הזאת ע"ה וכן רבים כדומה :

וְהִרְבֵּה

רצינו משה אלטיך מדקדק בפסוק זה מלת
לו הוא שפת יתר ופי' שפי' נמרא תענית
אצא חלקי' לא החזיר שלום להנהו רבנן דשדרי לני'
חכמים שיתפלל על הגשמים לפי שהי' שכיר יום ולא
רצה לנטל ממלאכתו . לכן אומר הפסוק ויאמרו לו .
דוקא לו השיבו הפועלים שלום לפי שהי' בעל הסדה .
ואילו לא הי' חפץ שימירו לו שלום לא הי' פואל בשלום
אבל אם הי' ארס אחר שאינו בעל הסדה לא היו משיבו'
לו מפני ביטול מלאכה עכ"ל ורפח"ה :

וַיֹּאמֶר

בועז לנערו הנכב על הקולרים לשי
הנערה הזאת . לפי פראה אותה עומדת
בסדה קלורה ולקושה כדפרשתי . והיתה עומדת בין
הנמושות והזקנים החלופי כח והיא עורה נערה ככהה
ובאיבה . ועל עמידתה כאן יש לומר שני פעמים העשם
האחר מפני שיראה שעכ"י העיור יתקוטטו עמה ויבנו
אותה . והעשם השני מפני לניעותה עמדה כאן .
שאינה רואה להתערב עם נערים ובחורים . והי' הרבר
תמו' בעיני בועז עמידתה כאן . למה אינה הולכות
בין שרר הלוקטים . שלוקטים מיד אחרי הקולרים .
ע"כ אמר למי הנערה הזאת הלא היא עורה נערה
באיבה ובכחה ומה כשרנית משאר עכ"י לשיזר בין
הנמושות . ועוד דבר חכמה ולניעות ראה בה . שמתערב
על עממה אפי' ברבר המותר לה כי בין הנמושות אפי'
שלטה מותר . עכ"פ אני רואה שהיא חסירה ואינה
בעלת מריבה . ואפשר זאת ראוי' להכנסה לכיתי
להיות לי לאשה .

וַיַּעַן

הנער הנכב על הקולרים נערה מואבי' היא
השכה משני מואב . ותאמר אלקעה כא
ואספתיו בעגרים . אחרי הקולרים ותבא ותעמוד משו
הבקר ועד עתה זה סתה הבית מעע . הנה תשובת
הנער היא מבלי להנין . הלא לא שאל בועז רק למי
הנערה הזאת . על מעשי' לא שאל . הוי לִי להשיב
נערה מואבי' ותו לא . ועל מה כותב תשוב' שאמר
לכועז

עשרת מכות בית דוד

ה

לכוננו ותאמר אלקטתה נא בשבילים ואספתיו בעמרים ועוד
אמר הכנער ותעמר מאז הנקר כו' זה שבתה הבית מעט
וכי מה איקפת לוי' לכוננו אם היא עומדת כאן כל
היום ולא שבתה אל הבית או שבתה הבית ועוד מלות
מעט אין לו שחר ע"כ נראה לפרש בע"ה :

דהנה

גם הכנער הנכבד ראה מעשי' עומדת בין
הכמושות ולא לקטה כ"א שנים כל זאת
ראו עיניו * ואדוכו בועז שאל עלי' * אמר לבנו הלא
אין זה דרכו של אותו דניק לשאל בשנים * אע"כ משום
אלו שנים שרצה בה שאל עלי' ומה שהוא מסתכל בה
שכחה להכניסה לביתו * ע"כ בהלקקות לשוכו הלשון
עלי' מבלי שירגיש אדוכו בועז מלשיכותו * דיש לירקק
מאי' בעי' כסבל לשוכו * ותאמר אלקטתה נא ואספתיו
בעמרים * אחרי הקולרים * והם תרי עיניים :

אלא

כ"ל סדך השיב הכנער * את כל השנים
שארין רואה בה אינם לא מעטם לביעות ולא
מעטם תבמה * אלא כך הוא * מקודם אומרת אלקטתה
נא בין הכמושות * ואח"כ ואספתיו בעמרים אחרי
הקולרים * כי אין לה מה לעשות בבית כמו שחר עיניים
שכרכי הבית מועלת עליהם * הוצרכו מיד לילך אחר
הקולרים כדי למרז ביותם לביתם אם בשביל עולליהם
ועפיהם או שחר לכרכי הבית * משא"כ זאת אין בבית
מה לעשות השבה עם כעמי ורכי הבית עושה כעמי
והיא אין לה מה לעשות בבית * ושבתה לבי' זה הוא
לשון שבת זה שבתה הבית מעט שבת שלה בבית הוא
מעט * שאין לה מה לעשות * בבית עש"ה
תעמר מאז הנקר עד עתה * בי אין לה לא בעל ולא
בני' מש"ה איכה מוכרח' למרז ביותה לביתה ומהיכן יהי'
בה לביעות או חכמה * הלא היא מואבני' השבה עם
כעמי זה ימים לא כביר * והמואביות החטיאו את ישראל
בזות ובודאי כעובדא דאמא כך עובדא דברתא * ואפי'
מכמה דורות לא תשתנה ענפה של אם ראשונה :

אכן

שלא ירגיש אדוכו שהוא מדבר זה להלשין עלי'
ע"כ אמר לשון שיש לפרש לשבח ולנכאי כאשר
אפרס לקמן * אבל כוונתו היא להלשין עלי' * וזהו ביאור
הכסופי' גרסה מואבני' היא שהקטיאו את ישראל במדבר

ודוראי לא כשתנה הענב * וכנן אל יעלה על דעת
הארון שמשום לביעות הם המיכות הללו * כי בבית
אבותי' לא למרז לביעות וכאן לא למרז לביעות כי זה
ימים לא כביר ששנה עם כעמי מואב * ותאמר ללכה
אלקטתה נא בין הכמושות ואח"כ ואספתיו בעמרים ואח"כ
מפני היא עושה זאת מה שאין עושים שחר עיניים * כי
זה שבתה הבית מעט * בשלמא שחר עיניים אשר עליהם
מועל לכרכי הבית אינם יכולים להשתות כ"כ בשרה *
משא"כ היא אין לה מה לעשות בבית כך כ"ל המשך
הפסוקים אף שחז"ל לא דרשו הכי מ"ו הרשות כתובה
ביד כל אדם לדרוש כפי שכלו בדבר שאינו פוגע להלכה
או סותר דרז"ל :

ויאמר

בועז הלא שמעת בתי אל תלכי ללקוע
בשרה אחר וגם לא תעבורי מזה וכי
תדבקין עם כערותי * לתרץ הדקדוקים בפסוק זה נראה
לפרש דהנה רות ראתה בועז וכערו מדברים זה עם זה
ומתוך תנועתם הרגישה שעלי' הם מדברים * אכן לא
ידעה אם מדברים לעובתה או לרעתה :

אמנם

כן השנה ברעתה * יחד עלי יתלחשו
לגרשני מלהסתפח בנחלה זו * כי נפשה
היתה אומללה מאוד * שכייתה גיורת ועניו' ואלמנה
ומאין ככרי' ע"כ בשרה הארוץ הזה דינר אל כערו
לרעתי לגרשני משרה זו * ואפשר הרגיש בועז מה שיש
בלבה של רות * לכן להשיב נפשה האומללה * אמר לה
הלא שמעת בתי בודאי שמעת מה שדברתי עם הכנער *
כדי להוסיף מלבה מה שהיא חשבה שדינר לרעתה * כי
לא מראש באתר דברתי ובודאי שמעת מה שדברתי *
ע"כ אני אומר לך אל תלכי ללקוע בשרה אחר : וכה
תדבקין עם כערותי הן בבית הן בשדה : וכוה מיואבים
כמה דקדוקים בפסוק זה :

ועוד

יש לפרש ויאמר בועז הלא שמעת בתי * אשר
כל המפורשים קראתי משתוממים על מקרא
זה שאמר בועז אל רות הלא שמעת בתי אין למלות אללו
שום שייכות לא לפסוק ולא לאחריו כי מה שמעו ומהיכן
שמעו * ולפ"ם אפשר לפרש דהנה בדר כתבתי דתשובת
הכנער יש לו פנים לכאן ולכאן להלשין עלי' כמו
שכתבתי בסמוך * ויש ג"כ לפרשם דתשובת הכנער היא
להמלין בעדה ולתובתה נתכון כמו שאכתוב בס"ד :

עשרת מלכות בית דוד

ד"ץ

הנע כל ענין שבאקרא הוא בקול רם ואז
לכולן ושנית ואמרת נבי בכורי בס' כי תבא
במו שרשי' ס' ה"ה הכא ויען הנער בקול רם ואמר
בערה מואב' היא מארן ככרי' היא השנה עם כעני
מסדה מואב ועונה את עמה ואני ואמה וארץ מולדתה
לדבק בקהל ה' וכל הנשים שאדם רואה בה אני
אומר לו העצם מפני הפחד שיש בלבה היא עומדת בין
הנמשות והחכמה ולכניעות שארון רואה בה למדה
מנעמי הדקת ששבה עמה מסדה מואב וכפסה אומללה
מאוד וראוי' לרבו ותאמר אלקעה כל כו' וכא הוא לשון
בקשה שאמרה אלי בבקשה שמך שתניח אותי ללקוץ
ברוי לאסוף בעמרים שאמר הקולרים ואעפ"י שאכה
לדוכה ליטול רשות מבעל השדה כי אין עובת הנאה
של לקט לנעלים אבל מפני גודל לכניעות ודרך ארץ
שים בה כעלה רשות ממני

ותבא

ותעמד מאז הנקר כו' ומאז באתה לא
שנה עדיין אל ביתה כי בלי ספק אין
לה בזיתה מה לאכול משא"כ שאר עניים הולכים
לביתה לאכול והיא רות גם היא שמעה דברי הנער
כי הרים קולו כמ"ש ע"כ אמר בועז לרות שלא תפרש
דברי הנער לרעה הואיל ויש לו פנים לכאן ולכאן לכן
אמר לה הלא שמעת בתי תשובת הנער אשר דיבר עוב
עליך ואף שאינני מכירך רואה אני שדברי הנער
כנים ואמתים הם כן אל תלכי ללקוץ בשדה אחר
כך אפשר ליישב לשון המקרא

עיניך

בשדה אשר יקצרון והלכת אחריהן הלא
זויתי הנערים לבלתי נגעך וזמיתיה והלכתי
אל הכלים ופתייתי מאשר ישאבון הנערים כי אני
רואה שאת הולכות בין הנמשות מפני יראת העניים
שיתקועו עמך או יבואו ע"י ריב להכות אותך
ע"כ אני אומר לך עיניך בשדה אשר יקצרון מיר
שקולרין השדה תלך מיר אחריהן כמו שאמרתי לך
שלא תרחק מהם ואל תירא מעני העיר כי הלא
זויתי להנערים לבלתי נגעך שלא יגע אדם בך לרעה
ואין לפרש לבלתי נגעך בועז אומר לה זויתי להנערים
שלא יגעו בך ונכסדו כערי בועז על כך שיגעו
בה דרך פריות ח"ו או לפשות לה רעה אלא הפי'
כמ"ש זויתי להנערים שישיגו עליך שלא יגע אדם בך
לרעה רק הרחק לא תקיפי מהם כמו שאמרתי :

ואת

אש תהי מאז למים תהי שוכרת להתרחק
מהם לילך למקום מעינות לרות מאחזק
לז"א וזמית והלכת אל הכלים ושנית אשר ישאבון
הנערים כדי שלא תהא מוכרת להתרחק מהם ואז
יוכלו להשיגה עליך כך פי' הפסוק עפ"י פשוטו

ותפוך

על פני ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע
מלאתי חן בעיניך להכירני ואכני ככרי'
בפסוק זה יש לדקדק באמרה מדוע מלאתי חן וכו' וכי
זה הסדר והדרך א"ש בעה"כ עשיר מעיב עם העני
שאל לו העני מפני מה מלאתי חן בעיניך ועוד האיד
ידעה שמלאה חן בעיניו דלמא כך דרכו של אותו לדיק
להטיב עם העניים ועוד ותאמר אליו מלת אל
הוא מיותר

ונראה

לפרש דהנה רות שמעה דברי בועז מה
שאמר אליו היתה מתמי' מאוד על דבריו
ואמרה בלבה מה נסתכתי מכל שאר עניי עירו הלא
המה יותר קרובים אליו מהם מעמו ומעירו ומנחלתו
ואכני מארץ אחרת ומעם ככרי' אין זה לחם אלא
דעתו עלי לישא אותי לשה כי כן דרך הנשים כמו
שמצינו נבי אביגיל אשת נבל הכרמלי שאמרה לדוד והי'
כי ישיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך וע"ז אר"כ
היינו דאמר אינני אתתי בהדי שותא פלכי פרשי'
עם שהיתה מדברת עמו על בעלה הזכירה את עצמה
שאם ימות בעלה ישאנה עכ"ל והלא ק"ו הוא שם
הי' בעלה עדיין קיים והי' דעתה שיאנה לאחר מיתת
בעלה כ"ס הכא נבי רות שהיתה פנוי' ובעז הנסויה לה
להשיב עמה אמרה אין זה כ"א דעתו לישא אותי
ע"כ כתיב ותאמר אליו דוקא אליו לבדו אמרה מדוע
מלאתי חן בעיניך יותר מעניי עירך א"ו כ"א להכירני
לישא אותי ואכני ככרי' וזהו שפי' התרגום ואנא
מעמא כוכרמה מנכתהון דמואב דלא ארכי למישל
בכשתא דישראל עכ"ל מאי בעי התרגום בזה מה לה
להזכיר שהיא מעם שאמרים לבה בקהל אבל לפי מה
שפרשתי אתי ספיר

ובמדרש

מלמד שנתנבאה שהיא עתיד להכיר
כדרך כל הארץ וכמו שהכס בפי' ע
דרייק במדרש מרכתיב להכירני להטיבני וכיוצא
מבעי לי' ונבואה זו ע"ד כינאה ולא ידעה מה כינאה
שכלכנה

והאמר אמלא חן בעיני ארוכי כששמעה נשורה
 זאת שמונת לבא בקהל אמרה מצביא
 אפשר לי למאז חן מכל הנדדים ולהכי לא אמרה
 מלאתי לשון עבר רק אמרה אמלא לשון עתיד כמנהג
 אותיות איתן בראש התיבה כי נחמתי בדברך
 שנשאתי שמונת אני לבא בקהל ה' וכי דברת על לב
 שפתיך שאתם מאוים על הנדדים ואכזי לא אהי
 כאחת שפתיך פי' עד עתה הייתי כבוד שאני אסור
 לבא בקהל ואין אני כדאי להיות כאחת שפתיך
 מעתה נחמתי שאני ראוי להיות כאחת שפתיך :

ותקם ללקט ויאמר בועז אל נעריו לאמר כו'
 מלת לאמר אין לו ביאור והפסד בועז אמר
 לנעריו שיאמרו לקודרים גם בין העומדים תלקט כי
 רצה בועז להנחותה משלו ע"כ אמר גם שול תסולו
 ביעשו עמך כדוכחים את עומדים כדי שתסול היא
 אכן הוא בעלמו לא רצה לאמר לקודרים כי אמר אולי
 תרגיש רות בדבר ולא תרצה ליעול לפיכך אמר לנער ו
 מהם אמרו לקודרים ואס"ה לא נטלה עומדים וזה
 הוא כונת הפסוק ותלקט נשדה עד הערב ולא לקחה
 מן הכנתים כי היתה חוששת אולי שכחו פועלים ולא
 שכחו בעה"ב והדיון הוא עומר ששכחו פועלים
 ולא שכחו בעה"ב אם הוא נשדה אינו שכחה לכן לא
 דלתה ליקח רק לקט שירצה בדבור שהוא של עניים
 מש"ה הולכה לקצן שבליש יד על יד ולקטה כל היום
 עד הערב דאלת"ה מה משמעו הפסוק ותלקט
 נשדה עד הערב כי וזלת פי' זה הוי לה הפסוק
 לנכאי הלא לקחה גם עומדים שלמים ומה הולכה
 להעריח עמה בלקיטת כל היום עד הערב אין זה
 כ"א רוע לבנה שעיני היתה זרה במשע לקט המוכן
 לשאר עניים שגם זה דלתה לאסוף כך הייתי אומר והוי
 הפסוק לה לנכאי אע"כ משום הכי כתיב ותלקט עד
 הערב להודיע שלא לקחה מה שסולו לה הקודרים כ"א
 מה שהי' מוכן נשדה לכן הולכנו ללקוט עד הערב כדי
 שתביא לביתה די פסוקה שייך לפני דבור זה

ויאמר לה לעת האוכל גשי הלום ואכל וכו' פסוק
 זה אינו מקושר אלמלה קלל הוא ענין בפ"ע
 וכו' כשהגיע עת השורה אל בועז גשי הלום ואכלת

בשלושה נה רה"ק מה שהי' בה ואת מה נכע
 כנראה זו שאין מיין בדבר ר"ל דבר הכי יתן בועז אל לבו
 כי מה יראה דבר עכ"ל ודפח"ח ולפי מה שפרשתי
 א"כ לומר כינא כו' שאמרה לו בפומבי

ויען בועז ויאמר לה הגד הגד לי כו' יש לרדק
 נכסל לשון וישן ויאמר ולפי מ"ש ניחא
 דהיא דברה אליו בלחשה התחיל הוא לענות לה בקול
 רם כי כל ענין שבמקרה הוא בהרמת קול כמ"ס
 לעיל ע"כ אני אומר שהדים קולו והשיב לה להוליא
 מהשך ש"ה יחסרונה מה שהיתה מדברת עמו
 בלחשה הי' על עסקי זנות ח"ו ע"כ היום קולו להשיב
 לה כדי ששל ידו התשובות אלי' יהא כיכר מה שהיתה
 מדברת עמו

ויאמר לה בועז מה שאני מטיב עמך יותר
 מלאר עניים הגד הגד כו' ר"ל עס
 אבר לא ירפת מתמל שלום ו ואנו מאוים מפי תודתנו
 הקדושה לזהב את הגד דכתיב והאבתם את הגד
 וז"מ אל יעלה על דעתך שזת הטובה שמעו"ם עמך
 הוא שכך לא כי אלא ישלם ה' פעלך ותהי משכ"תך
 שלמה ובהטבה זו לא יוכה כלום משכך ועוד יש
 לומר ויען בהרמת קול ויאמר בקול רם שמונת לבא
 בקהל כדעת המדרש והתרגום שנתחדשה הלכה בימי
 בועז מואבי ולא מואבית ורמו לה ותהי משכורתך
 שלמה ואמריכון במדרש עפ"י גרסת החכם ב"פ ע"כ ארבי
 קחא שלמה רמו לה שלמה יעמיד

אשר לא ירפת מתמול שלום שאלו תמול שלום
 לא היית ופי' החכם ב"פ ע"ש שאלו באת
 אלינו תמול שלום לא היית מתקבלת לבא בקהל ה'
 דהשתא הוא דנתחדשה הלכה דעמיבית כו' ומתהלה
 לא ירעה זה והכי דרים קרא שזמול שלום לא ירעת
 שמוכל לבא עם עם ה' עכ"ל החכם ע"כ נראה לי
 שדך השיב בועז לרות מה שגולה על דעת שמליאו חן
 שפא"ת בעיני הוא משום לישא אותך לי לאשה וע"ז
 אמרת שדבר זה א"א ואכזי ככרי ואסורה לבא בקהל
 אומר אני לך שכבר נתחדשה הלכה שמונת את לבא
 בקהל ואעפ"כ הטבה זו שאני מטיב עמך הוא בלי
 פני' כי הגד הגד כו' ומשום זה אני מטיב עמך
 לפי וכירוש זה יולדך שפיר הפסוק שלאחריו

עטרת מלכות בית דוד

ותישב

מלך הקולרים ק"ק מאי איכפת לן בחמה
מקום שהיתה יושבת . אלא כ"ל דפסוק
זה מספר מגדל בנינותה שלא יטעה לפני הקולרים
שלא יסתכלו בה הקולרים ויבואו לירי הרהור כמו שדרשו
ו"ל על ויקר מקרה כו' שכל הרוואה אותה נקרי מפני
יפי' וגם לא יטעה אחורי הקולרים כרי שהיא לא תסתכל
בהם אלא מן הדרך היתה יושבת .

ועוד

כי לפרש הפסוק ותלקט בשרה עד הערב
למה נאמר ומאי איכפת לנו אשר לקטה
עד הערב או לאו . וכדראה דכל לאשמועינן גודל טבחה
ויתורן בזה הפסוקים שלפניו . דיש להבין למה הוזכר
בשם להזהיר לנעריו שלא יכלימוהו ולא יגערו בה .
ויבואר הכל בס"ד . דקשה על כוונת שאמר גם שול
תשולו לה . ופרשי' עשו עצמיכם כשוכחים . הלא אין
זה לקט טבחה ופאה . ואינו רק מתנה בעלמא . וחיוב
במעשר . ואולי תקח רות העומרים בתורת לקט שהיא
כשור ממעשר . וממלא מאכילה סבל . אך יש לתרץ
ולומר דכונן הפקיד כל מה ששולו לה . והפקד פשור
ממעשר . אמנם רות לא לקחה אותן מטעם שאכתוב
לקמן א"י"ה או שלא ידעה שהפקיד . או אפי' היתה
יודעת שהפקיד . מ"מ היתה מסופקת אי הוי הפקד
או לאו הו"ל ולא הוי רשות לכל אדם לילך עם דאל"כ
שהי' רשות לכל אדם לילך עם . מה הוזכר ליתן לה
רשות לוקח ממס .

והוא יר

ואינו עבוקים נאותו ענין דהפקד אכתוב
מה שיש אל"י ספק בענין זה במתכ"י
כדריש פ"ד המודר הכאה מחברו . והיו מהלכין בדרך
ואין עם סוס אדם אלא הם . ואין לו מדוי למיכל . מניח
על הסלע ואומר הרי הם מופקדים לכל מי שיחפון
והלא נוטל ואוכל . ר' יוסי אוסר . ופי' הר"ב ברעמורא
דכיון שאין עם אחר שיכול לזכות בו אלא הוא הוי כמו
מתנה עכ"ל . ויש לי ספק בזה אם זאת המאכל הוא
טבל הטבול למעשר אם דינו כהפקד גמור ופעור מן
המעשר ואין צריך לעשר קודם שיאכל או חייב במעשר
דהוי כמו מתנה . אליבא דר"י לא קמבעא לי דודאי
חייב במעשר דהוי כמו מתנה והמודר אסור בו . ואם
הוא בעלמא רואה לזכות בו חייב למעור . ואפ"ג דהוי
בחלין קל"ד והעתיקו הרמב"ם פ"ה מה"מ ו"ל המפקיד
פרשו כו' וזכה לו כו' ופעור מן המעשר והבי איתא

במורה וי"ו המפקיד כרמו כו' וכתבו תוס' ואומר ר"י
הא דחייב בכולהו חוץ ממעשר היבא דזכי בגוף הקרקע
אבל היבא דלא זכי רק בפירות פשור שכולהו עכ"ל .
היינו כל זה היבא דהוי הפקר גמור . אבל הפקר זה
דהוי כמו מתנה כפי פי' הרב אליבא דר"י . בודאי
אם הוא בעלמא זיכה בו חייב למעשר . כי קא מצעי לי
אליבא דרנכין דמתירין למודר לאכול מי אמרינן הו"ל
ולא התירו לא לאכול אלא משום חיי כפש דאין לו מה
לאכול כפי' הרב ואינו הפקר גמור וחייב למעשר . או
דלמא דהוי הפקר גמור ופעור מלמעשר וכל"ע :

כתורר

לפניו הכה בועז איה לנערו ואמר גם
בין העמרים תלקט ולא תכלימוה וגם שול
תשולו לה מן הזבחים ועובדתי ולקטה ולא תגערו בה
ויש לשום לב ולהבין מה הוזכר בשם להזהיר לנעריו
שלא יכלימוה ולא יגערו בה . וכי נחשדו כערי ומשרתי
אותו צדיק דעניו שיכלימוה ויגערו בעניים הכאים
ללקוט . אכ"ל הו"ל והרשה לה לילך למקום הקולרים
מקום שאין עם שאר עניים רשאים לילך לשם ליקח ממס
מאומה . וזאת פנאיה חייב במעשר אף שאמר בועז שול
תשולו לה מ"מ חשש בועז אולי יסגרו שאין זה הפקר
גמור . ומשום זה יגערו בה שלא תכשל באכילת טבל אף
שהפקיד לבני רות מ"מ אינו הפקר לכל עד שיופקד
לכל . ואלו העמרים היו במקום שאין שאר העניים
רשאים לילך וליקח ממס . מש"ה הוזכר בועז להזהירם
שלא יגערו בה כי כל מה ששולו לה הוא מפקד הפקר
גמור לכל אדם . ואפשר הי' בועז מפרש עלי' ממקום
אחר מפסק .

ומעתה

זה הוא ביאור הפסוק וישו בועז את
כעריו לאמר . שיאמרו דברים אלו
לקולרים . שיעשו עצמם כשוכחים . ויכחו לה עומרים
שלימות . וכבר אמר בועז גם לרות כמ"ש עיניך בשרה
אשר יקצרון והלכת אחריהם שיש לך רשות לילך וליקח
ממקום שאר עניים אינם רשאים לילך . ע"כ תאמר
לקולרים ולפועלים שאם תקח עמרים שלימות לא תגערו
בה . כי תהיו סבורים שאין זה לקט וחייב במעשר לכן
אני אומר לכם שהפקדתיים כהפקד גמור ופעור ממעשר
ע"כ תביחוקה ליקח .

עשרת מלכות בית דוד

אבל

דוח השנה שנתון העמרים מזום מתנה וחייב
במעשר והי' בידה גם לקט גמור שפזור
במעשר ולא רתה לערב או יהיה חושש שמה יתעברו
יש לחוש שמה תתעשר מן הפזור על החיוב • ע"ה
ותלקט בשדה עד הערב ולא רתה ליקח כ"א לקט
גמור • ומן הזנתיים שזולו לה לא לקח כלום וספיד
הכתוב מספר בשבחה • ועם אתי עוד אופן אחד בזה
ואין להאריך

ותחבש

את אשר לקטה ויהי כאיפה שעורים גם
פסוק זה נראה כמיוחד וכי מה איכפת
לן מה שלקטה ואפי' אם הוא לזורך כדכרס ו"ל מ"מ ה'
הפסוק יכול לקטר • אלף הפסוק רצה להשמענין אף
גלג ה' בידה כ"א את אשר לקטה ולא לקחה מן
הזנתיים ועומרים שזולו לה הקולרים • ואפי' ה'
בידה איפה שעורים שהוא ג' שאין ואפי' שהוא רחוק
מן השכל שיוכל אדם ללקוט כך הרבה ביום אחד מן
הלקט • מ"מ הנדכה ה' במה שלקטה וזהו מה שמודיע
לנו הפסוק ותחבט את אשר לקטה רינקי ואפי' ה'
כאיפה שעורים

ותאמר

לה תמותה איפה לקטת היום ואכה עש'
יהי מכירך ברוך • ותגד לחמותה את
אשר עשתה עמו היום ותאמר עם האיש אשר עשיתי היום
עמו בועז • הדקדוקים בזה הפסוק לא אכתוב להכתב
יקיבור כי ע"י הניאמר יתודע מה שיש לדקדק • כ"ל
הכי פי' שתי תמיהות ה' מתמי' כעמי משום זה שאלה
רות שתי שאלות • שאלה אחת איפה לקטת היום
לק עת כך הרבה מה שאינו בדרך הטבע • וגם שכתבה
לה מה שהותירה משבחה • ע"ז שאלה אותה אכה עשית
ומי הוא בעל השדה שנתן לך לאכול ולשנוע ולהתיר
ע"י הטיבה רות ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו •
שבחה טובה לבעל השדה • כי הקולרים הניחו לה
עומרים שלימים וזנתיים ולא לקחתי אותם זהנתיים
לבעל השדה כי חושש הייתי אולי הוא שלא מדעת בעל
השדה והי' בול' בירי • או מטעמים אחרים כמ"ס
לעיל • כשכיל זה שלח לי הקנ"ה ברכה במעט לקט
אשר לקטתי והי' להרבה בירי • ועל מה שאת שאלת
איפה אכה עשית מי האיש שנתן לי לאכול כרי לשנוע
ולהתיר • עם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז והטיבה
על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון • ומס"ה בתיב ותגד

ותאמר מפני שהי' שתי תשובות על שתי שאלות

ועם

זה מיושב דברי המדרש ו"ל תני ר' יוחנן
יותר ומה שבנה"ב עושה עם העני • העני
עושה עם העה"ב שכן אמרה רות לנעמי ועם האיש אשר
עשיתי עמו כו' לכאורה יש לתמו' על המדרש למה לא
מביא ראיי' מרישא דקרא ותגד לחמותה את אשר עשתה
עמו • שהוא מוקדם בפסוק כן הקטו רבים מהמפרשים
אבל לפי"ס לא מוכח מרישא מידי כי עם עשתה לו עונה
שהניחה לו מה שזולו לה הקולרים מן העומרים והזנתיים
ולא לקחה אותם • אבל הסיפא מידי עשיתי עמו שנתן
לי לאכול כו' מס"ה מביא המדרש ראיי' מסיפא דקרא •

ותאמר

נעמי לכלתה ברוך ה' אשר לא עזב
חסדו את החיים ואת המתים ותאמר לה
נעמי קרוב לנו האיש מגאלינו • הרבה יש לדקדק
בפסוק זה והאב לכולם שתי אמירות למה הלח בחד סג'
ואולי יש לפרש הענין כך • כיון ששמעה נעמי דברי
כלתה כי בלי הפק ספרה לה כל המאורע שאירע לה
כל היום ההוא • אמרה נעמי מעתה אבי רואה שלח עוב
הקנ"ה חסדו עם החיים ועם המתים • עם החיים שנתן
לנו מקום לזיוון ממנו • ועם המתים • שאין זה דבר
דק שהורמן המקום ב"ה לפיך שבאת על השדה אשר
לבונו • וסימכא מלתא היא • ואין אבי יכול לשפוט
בשכלי על מה שפי' זה מורה • כ"א שרעמו לייבס אותך
ודברים אלו ה' זרים נעמי רות האין יעלה על הדעת
שה האיש שר זגדול יהי' מייבס אותה • לכן ותאמר
נעמי אלי' אל תתמה ע"ז כי קרוב לנו האיש מגאלינו •
ובדורות ראשונים ה' יבום כוהנ' גם בשאר קרובים •
ידוע שהיבום הוא תיקון למת ז' כך המת הוא • מס"ה
אמרה את החיים זאת החיים ופרב' נעפל בלתיבון
עכ"ל זה הוא לזורך המה כך אפשר לפרש הפסוק וק"ל •

ותאמר

רות המואבי' גם בי אמר אלי' עם
הבערים אשר לי תדבקין בי' ותאמר
נעמי אל רות כלתה טוב בתי כי תלחי עם נערותי •
רות שמעה דברי חמותה שאמרה סלפי' בעתה יש בדת
האיש לייבס אותה • או לשמנה רות ואמרה אל חמותך
גם אכי רואה לרנריך שדעת האיש לייבס אותי • כי הגו'
אפי' ה'

עטרת מלכות בית דוד

אני נעניתי • וכי האיש ההוא הוא לדיק ומסתמא לא
 שא היה כ"א את אשר נחשבת נעניתי לנכונה • ואני
 נחשבת נעניתי לנכונה • כי אמר אליו עם הנערים אשר
 לי תדבקו • בכך נאמרת אני נעניתי עד שהתיר לי
 לדבק עם נערי • ואלו הנגיש נזי איזה פריזות או קלות
 לא ה' אמר לי לדבק עם נערי • אלא הכי נחשבת
 נעניתי לנכונה גדולה • ע"כ אני רואה ראוי לדברך
 או בדרכי דברים האלה לנעמי • הניכה נעמי ששקר
 דוברת • שקר הוא זה שלא יאמר בועז דבר זה • וכאשר
 נאמרת הוא כך שלא אמר בועז כ"א וכה תדבקו עם
 נערותיו ולא אמר עם נערי • ומ"מ לא רצתה נעמי לומר
 לה שקר את דוברת • אלא אמר לה דרך כבוד • עוב
 דתי כי תהא עם נערותיו • ולא עם נערי • ה"ך אם
 האיש אמר לך לדבק עם נערי • מ"מ עוב הדבר כי
 תשמע לעלתי ותדבק עם נערותיו ולא עם נערי • ואף
 זה רק בשרה ולא נבית לסיכך אמרה לה כי תהא עם
 נערותי • אבל נבית הוקר רגליך מבית רעיך כו' וע"ז
 ה"ה הסכוכ

והדבק

נעירות בועז עד כלות קליד כו' • כי
 רק ללקוח דנקה עממה נעירות בועז
 אבל לא נבית כאשר דנקה חמותה • וע"י ה' לה קיום
 אולם עד כלות קליד כו' • ובכל יום אחר שלקטה •
 ותשב את חמותה • ולא עם נעירות בועז •

ויש

להקשות למה נאמרת סינתה רוח דברי בועז
 ואמרה לחמותה שאמר לה בועז לדבק עם
 נערי • ע"ז כחב החכם ביש"ע הטעם • דו"ל המדרש
 ותאמר רות המואבי' גם כי אמר אליו עם הנערים אשר
 לי תדבקו ה"ך הן בר לוי ודאי מאניות היא שהוכיחה
 עלה על אותו הכריק הוא אמר לה וכה תדבקו עם
 נערותי • והיא אמרה עם הנערים אשר לי • וכתב
 החכם הנ"ל טעם שכונה דברי בועז נבחר בנמוקי שלי
 שחשבה מפני שרדת בועז אותה או את הנערים הזהירה
 לדבק נעירות ולא נערים ומשום כופה קלון אמרה כן
 כי מותר לננות מפני דרכי שלום עכ"ל ורפח"ה •
 בשם הרב חניני ז"ל

והאמר

לה נעמי כו' ועתה הלא בועז מודעתנו
 אשר בעת עם נערותיו הנה הוא וזרה
 הגורן לילה דלחא וכתב ושמע שמלותיך עליך וירדת
 הגורן כו' ויהי נפדו וירע את המקום • ותאמר כל

אשר תאמר אליו אעפ"י כו' ותפר שגורן ותעש ככל אשר
 צוה חמותה עלי • כי רפי' ותעש אמרה רות כן
 יפגעו נזי אנשי המקום ויבאו אותי מקוטטת נמיני
 קטוטי' יחשבו אותי לזונה • לסיכך ירדה תחלה והח"כ
 קטטה עצמה • ויש לדיק למה נאמרת אמרה נעמי הלה
 ורצת וכתב • ואח"כ וירדת • ונראה לפי מה שצינתה
 רות ואמרה לחמותה גם עם הנערים אשר לי תדבקו •
 לזה היתה ראוי להתקטט ה"ך קודם ירידה לגורן • משום
 שלא תהא נחשבת נעמי בועז לזונה אינה צריכה
 במכירה שהיא נכונה גדולה • ומה איכפת לה בנכסי
 המקום אם היא נחשבת נעמי לזונה או לא • אמנם
 נעמי לא רצתה לבייש את רות ולומר לה נפ"י שקר את
 דוברת • אלא אמר לה תחלה בלשון שלילה דרך עצה
 לכן אמרה לה תחלה להתקטט והח"כ לירד • כדי שלא
 תרגיש רות שחמותה מחזיקות אותה לבקרנית • הנל רות
 היתה יודעת האמת בנעוזה לא אמר עם הנערים וכן
 יחסרה נעמי בועז לזונה לכן ירדה תחלה והח"כ קטטה
 ואמרה נתינת טעם לחמותה למה שחדר תחלה והח"כ
 תקטט • ודאי בועז לא יחסר אותי לזונה כי מכירי
 בטוב ונחקתו אני נכונה גדולה אבל כן יכנסו נזי אנשי
 המקום שאין מכירין אותי ויחסדו אותי לזונה • ויטעמו
 על זה כי החוטב נכשרים לוקה בנפשו וגם עובש לזר
 לא עוב • והתי שפיר דברי רפי' והכל על נכון •

ורחצת

משניוק ע"ז שלך וככת אלז המזות כן
 פרטי' וכן הוא במדרש • והנה החכם
 ביש"ע טען בזה • הלא כבר פירשה מע"ז וכתב ייבוב
 לזה ע"פ • ולזי נראה דודאי כבר גירדה נעמי • אבל
 עדיין לא העבילה לשם גירות כבוד דברי המדרש ושיקר
 גירות ה"ה בעבילה • כי אפי' זכר שכעסה מעשה בנפשו
 בעילתו מ"מ גר שמל ולא עובל אינו גר עד שימול
 ויטובל מכ"מ לנקיבות • וטעם הדבר כתוב בנחלת
 בנימין כי קודם הגירות חל עליו כל עומה ת' כיתות
 עומה נסוד וארבע מאות איש עמו • ולכן צריך הגר
 עבילה להעביר העומה • כי העומה היא רוח סכ'
 ואת רוח העומה העביר כו' והוא אינו נטעב לכנס
 אל המים • וכל זמן שזר היחלוטים שובטים עליו אין
 יכולת לרוח קדושה לחלו עליו לכן צריך עבילה ובעזרו
 נמים מעמיקים עליו מכות קלות וחמורות ואל עליו
 קדושה

לפניו אך הוכרתי להמתין כי יש גואל קרוב משמי :

ליני מה הלילה והי' נבקר אם יגאלך עוד ואם לא יחסן לגואל ובחליך חכמי חי ה' שכני עד הבקר כו' ופרטי' ליני הלילה • הלילה את לכה בלא אים ואי את לכה אחרת בלא אים • חי ה' פרטי' סברה שנסקה • להוציאה בדברים בעלמא אמרה ל

דברים אתה מושיאני קפן וכשנע סאן מושיא דברים ויש מרבותיכו אמרו ליצרו כשנע סיכרו ה' סתגבר עליו לבוא עלי' קפן וכשנע עכ"ל לכאורה יש להקשות לפי דמי' הראשון דשנעפה הו' לייבם אותה • והיא מושנע ועומד הוא מהר סיני לקיים מצות יבוש • ועכ"ל דכשנעון לקיים את המצוה ח"כ קסי' על הס"ם דברים דאר"ג אמר רב מתי' שנסבעין לקיים את המצוה שצאמר כשנעתי ואקיימתי ה"ל להביא דהי' מבוש דהוא מוקדם שהו' דנביאים ראשונים קודם לחלום • והיו לומר דמוכח לא מוכח מידי משום הלא הו' עליו המלכה לגמור כי טוב הוא גואל קרוב ממנו ועליו לקיים המצוה • זה אינו הלא תכא' הו' מפורס' אם יגאלך עוד • ואם לאו וגאלתיך וע"ז הו' השנעפה • וא"כ אם לא יגאל עוד • הרי עליו הו' לגמור • כי הוא הו' קרוב הקודם אחר טוב • כ"ל דמההיא ליכא להוכיח מידי דוראי צמטות שאין לאדם כ"ה לקיים בתורה ה"ה דאין כשנעון • זהו דשנע נועה משום דהו' יכול לטערה בחליה ולא לייבמה • נכן הד"ה ואם לא יחסן לייבם • וכך היתה סברה דות דסברה מושיא דברים ואף אם לא יגאל עוד • גם הוא לא יגאל כ"ה יפערה בחליה לכן הוכרח לטעוה שלא יפערה בחליה וזאת ע"י כשואין אבל בעלמא ה"ה אין כשנעון לקיים המצוה לכן הוכרח לכתוב הקרא דוד :

ואפשר לתקן עם אלו הדברים קושי' החכם בינו' דמקשה על נועה דקפן וכשנע על יצרו לכל יבא עלי' לפעורה למה כן הלא כשנע לנעל את המצוה ריבמה גבנית צדקה ולקוויא כספו מבטיקה הי' יכול לקדשה תחלה ככסף ואח"כ יבא עלי' ותידן רעוה הוא גואל קרוב ממנו ולא הי' יכול עכשיו לקדשה צדיקה • ולדעתי ע"י דבריו יבנו הפסוקים ופרשת ככפיד על אחתיך ופרטי' לטון כסואין • והמרדכי פי' לטון סביבה • והי' תשובת נועה כל אשר תאמרי

אלי

קדושה בשודו במים • ותו לא חל עליו כחת העומאה • ורוח קדושה יכולה לשרות עליו אף בתוך המים • וז"ה כי תשבור במים אתך אחי ע"ש בדרוך מצות י"ד • וא"כ אף שקבלה עלי' רוח המצות מ"מ כיון דלא קבלה עלי' המצות במים • לא הי' כח לקדושה לחול עלי' לכן אמרה ורחפת מעיניך ע"ז שלך דהיינו בעבילה ובתוך הטבילה וסכת חלו המצות ואח"כ וירדת •

וירדתי הגוון פרטי' וירדתי כתיב זכותי תרד עמך ונריך ביאור וכי אינה כדאי רוח לצפות לה כס עד שריכה לזכות נעמי • ואפשר לומר ע"פ מרז"ל מפני מה יש דרוק ועוב לו דרוק ורע לו רשע ועוב לו רשע ורע לו ומשני רשע בן דרוק טוב לו דרוק בן דרוק רע לו • וכתבו המפרשים העשם משום דאין הקב"ה נותן לאדם זכותו כ"ה לפי' ועמון כמאמר פויב • יספין לבניו אובו ולזה מליכו דרוק ורע לו אם הוא בן רשע דאין לו זכות מאביו • ורשע ושוב לו אם הוא בן דרוק דיש לו זכות מאביו שהי' דרוק • וכנה תכלית וזכות נעמי היתה למצוה מנוחה לכלתה בבית אים להתייבם אותה נועה שהו' הגואל להויד' ממנו במים שלא יכרת שם • המת ולהקים זרע • וא"כ מן הראוי' לטפון זכות רות לבני' אשר ילדו לה • משא"כ כשמי היתה שכולה וגלמודה ואישה ומילד' וגם לא מהיית לאים כמאמר הכתוב כי זקנתי ח"כ למי יספון זכותה שיש לה לכן אמרה זכותי תרד עמך •

ועתה כל אשר תאמר אלי אעשה כי יודע כל חכמי עיר כי אשת חיל את לכאורה דברי אלה גדאין למותר מה כתיבת טעם הוא זה • ואפשר זו היא הכונה • כי אין רשות ביה האדם לברור זיווג לו הישר דעיוני' • כ"ה על פי מה שגבור לו משקם מ"ס יום קודם יזרח הולד ב"ק יולדת בת פל כי לפלגי • אמנם כל זה בזיווג ראשון משא"כ בזיווג שני שהוא לפי מצותי ויש יכולת ביד דרוק לברור לו דרוקיות כמותו כי אם יברור רשעה יתרע חוקת דרוק ועכשיו יקולקל חוקתו • וזה הי' כונת נועה ב'אמרו אלי' כל אשר תאמרי אלי אעשה • ר"ל לפי שהוא זיווג שני יכולת בידו לברור לו זיווג כרצונו וא"כ אעשה כל אשר תאמר אלי' • וכן מלא לנכד לאמר אולי אינך הגון בעיני אבשי העיר וטביל זה לא אעשה שלא יתרע חוקתי וא"כ אחי מושיא אתך בדברים לזה את • **ג"כ כל עמי** כי אשת חיל את וזיווג הגון את

עֲשֵׂת מַלְכוּת בֵּית דָּוִד

אלי אעשה ואחם כי גואל אנכי וכי יש גואל קרוב ממנו
 לי כי פה הליכה כי אם יגאלך טוב כי ולכאורה שאחיה
 ה' לכבוד ה' ולתשובתו ה' יעשה כדברי ואח"כ אמר
 התבתי אם יגאלך טוב כי ואין ספק ל' כבודו אלו אבל
 לתירוץ יבין וגם המדרש ורשי' אינן מחלקים דכחה
 היתה לקדשה בנייה . וליה ה' מציב כל אשר תאמר
 אלי אעשה . ר"ל דנאמת מן הדין אוכל לעשות כי כי
 עתה לקדשה בנייה . אך מיעוט הוא יש גואל קרוב
 ממני וק"ל :

ובאמת

אגיד ולא אכחך כי גם באלה לא חפצתי
 ואין דעתי מיושבת בחירונו על הקו"ל
 הזאת דהרי רשי' כתב ליכי פה הליכה . קסן ונסבע
 ליכרו שהי' מתגבר עלינו לבוא עלי' והי' נסבע שלא לבא
 עלי' כ"א ע"י נשואין עכ"ל ח"כ הרי להדיח דלא רבה
 לקדשה בנייה מטום דיש איבור . ואלה הי' המביעה מזה
 שהי' גואל קרוב ממנו . ח"כ הדרא קושי' לדוכתא לפ"ו
 למה נאמת עשה כועו כן הלא אשה נקנית בנייה
 ובידו הימנה אבל באמת לא עיין בילקוט שני' הילקוט
 ו"ל מלמד שכל הליכה הי' יכרו מתגברי עלינו לך ותקנה
 אותה בנייה . ח"כ הי' ענת יזה"ר לקדשה בנייה .
 וידוע מרו"ל נכי ידא את ה' ומלך וז' ענה"ר שנקרא מלך
 וכן וכסיל ה"ך במפתח לאויה דבר שיש בו קצת מזה ואפ"ה
 אל תאמר לו וע"ו . באמר ממנו איש כסיל ממותה וידא
 את ה' . ח"כ כאן שהי' אפשר לקיים מצות יבום אף
 דמזה מן המוכרח הוא אך לפי שהי' בזה ענת יזה"ר
 לקדשה בנייה מט"ה קסן ונסבע לבב ישמע לו כן כ"ל .

ומה

שכתב רשי' נסבע לבב יבוא עלינו כ"א דרך
 כשואין כוונתו שלא לעשות דרך יבום אם יבוא
 עלי' לאחר זמן לקדשה בנייה כ"א דרך כוונת אשה
 בעלמא דרך נשואין וכונת אשה מכנדיכון לי אחאן ד' יבין
 ומקדש בנייה .

ואם

לא יגאלך טוב וגאלתיך אנכי הי' שכני עד
 הנקר . יש להפליא על מקרא זה כי מלת
 שכני עד הנקר כראה עוותר ויותר יש לתמו' הלא
 בנקר אמר לה שפליש בעתם יביר איש את רעהו . וח"כ
 יותר טוב כי כנסתו כענין יד באותה פעה . וצוד

קשה לפרשי' שתחלה הענינה ליבום אורה וסגרה רנת
 כונתו להזיחה כדברים בעלמא . קסן ונסבע לה חי
 ה' שכני עד הנקר . לכאורה איך עלה על דעת בוצנ
 שתאמרה לו כנסוה . אם על דבורו לי תתמונה אשר
 עליו עוכס מי שפרע וא"כ שמה גם על דבורו לא
 תאמירה לי . וכמה דדרא מחרין בדרך חכמה ולהעדר
 כל הקושי' אמר לה שכני עד הנקר . ותחלה הזכיר
 מ"ש בבבאי' ראש כים וו"ל הפסוקים סס ויהי האם
 ויגבר הליפע אל שוכס זמס אשה גדולה ותחוק בו לאכול
 להס כו' ויאמר הליפע אל גחזי קרא אל השוכמית ויאמר
 אלי' הנה חדרת עלינו את כל החרדה הזאת מה לך
 לעשות ויאמר גחזי אלכל כן אינן לה ואישה זקן וקרא לה
 ויאמר למועד הנה כעת הי' את חובקת כן . ותאמר
 אלי' איש האלמים אל תכונ כפפתחך ופרשי' ור"ק אל
 תכונ מה מושיל אם אלד וימות ולא יהי' כן קיימא הנה
 יש להפליא על פי' זה מנ"ל להזיחה הקרא מפסטי'
 דלמה נאמת אל תכונ משמע פשוטו . שלא יהי' הדבר
 ולא יבא . כי ח"כ לה להוליד לפי שאישה זקן . וכראה
 לפרש השכן בהקדים גמ"ל נרכות עתה ידעתי כי איש
 אלמים קדוש הוא מכה היתה יודעות . מהיתה הוזה
 בדיון משכנו שלא ראה קרי ובגמ"ל זאת נקרא קדוש
 והסל"ה בתוך דים ב' מיני בריהות בחדס ברית החשור
 וברית הלשון והיא בהא תליא . אם אדם משמר ברית
 לשונו לבב יבוא דבר שקר מפי' . גם ברית התהתון כשמר
 לבב יאמנו לו מקרה לילה בלתי טהור . וכבר חנרתי
 חיביר קסן על שמירת הפה וקדחתיו עזרת חכמים ויש
 בתוס' דברים מחוקים . ואמיתי עי"ו מחבתי כונת
 מכו"ל מי שפרע כו' הוא יפרע כו' ועממא דמלתא כי
 הע"אם גל רוד המבול ה"ה ככרית התחתון ככודע ומי
 שמסנה את דבורו ואינו משמר ברית הלשון גם בריש
 התחתון יופר כאכשי רוד המבול ודוק ורפח"ח . וח"כ
 הדבר יגואר הענין הנל דע"כ הוכרחו לפרש מאמרה
 אל תכונ כפרוסם דאל"כ דמשמע כפשוטו קשה על
 שוכמית שבוירת דבמים הלא היא עצמה אמרה כי איש קדוש
 הוא שלא רואה קמי וע"כ כ"ל שמסמר ברית לשונו ואין
 אפשר שידבר שקרם אל"כ כפרוסם . ממוכא הרבר
 שמענו מעדון משכנו של אדם כיכר אם משנה דבורו וא
 לא :

ומעתה

יבדק הפסוק הכל' דבועו אמר לה מתחלה דכרי פיוכים וזח"כ ככעב לה שגאלכה אך כן לא תאמנה לו גם על השניעה כי תחשב לבועו דובר שקדים לכן אמר לה בועו נהסכל בכני עב הבקר ואז תראה ותנין מהדין מסכני כי דכרי כיוס ואמתים הם דמשמרת ברית התתין היא מודעה רבה שאני מסמר ברית לשוני

וכזה

יתבאר כונת הפסוק שלאחיו ותבא אל חמותה ותגד לה את כל אשר עשה לה היום ותאמר סני כתי עד אשר תדעון אך יסול הדבר כי לא יסקוט האיש כ"ח כלה הדבר היום • והדבר לרין ביארור האך היתה נעמי יודעות שיגמור הדבר היום דוקא אותו יום • דלמא יקיים בועו דכרו אך לא היום ולדעתי א"ס דהנה כבר כתבתי דכרי רש' על ליני פה הלילה • הלילה את לכה בלא אים ולא לילה אחרת וכתבתי כונת בועו באשרו סכני עד הבקר להראות שהוא כפי עעק קרי ומילא הוא משמר ברית הלשון • ונבאה אל חמותה ובסברה לה כל המאורע • וגם מאמריו סכני עד הבקר אז ידעה בסכלה שלא יבוע עד אשר יגמור הדבר היום דוקא • דל"כ שלא יקיים היום • אך שיסקים למחר מ"מ שיכה את לבונו במאמר ליני פה הלילה • וא"כ לא שימר ברית לשוכו בהויאיו שקר מפיו • ע"כ היתה בעוה שלא יסקוט האיש עד אם כלה הדבר היום דוקא •

ויאמר

הכי המעפחת אשר עליך ואחוי בה יומד שם פעורים וישת עלי' ויבא העיר ותבא אל חמותה ותאמר מי את כתי ותגד לה את כל אשר כו' :

למראה

עין כל מנין מקרא יראה דקרוקים במקרא הזה למה דיבר בועו עמה לטון וכו' והאמת דהמדרש נותן טעם לזה כמו שאכתוב בסמוך מ"מ קשה למה לא פוי' רש' סוס דבר ממדרש זה • ועוד קשה למה לא היתה נעמי מכירה לרות בכיאה אגלה עד שהורכה לשאלו מי את ועוד קש' רות לא היתה על שאלת חמותה • ונראה דהנה ו"ל המדרש ויאמר הכי המעפחת מלמד שדיבר עמה בלשון זכר שלא ירנש סוס דמי' שם אבה אגלה • ואחוי בה מלמד שהגרה מתני' כוכר ויבא העיר לא הי' לרין לומר אלא ותבא העיר אלא מלמד שהלך עמה שלא יפגעו בה אחר מן הבחורים

ותאמר מי את פכוי' או אשת אים את כו' דכרי אלה לכאורה • תמ הי' מרישא לסיפא • והעיקר לפנות המדרש שדיבר עמה בלשון זכר לכל ירנש סוס חרס שמדבר עם אשה • א"כ קשה אך מסי' המדרש ויבא העיר מלמד שהלך עמה כו' אם הי' חוסס לדבר עמה בגורמו מפני החשד ק"ו כ"ב של ק"ו בלך עמה לפיר שהי' לו לחסוס פן יפגעו בו כ"א ויחסדו אותו • ועוד הלשון קי את אינו מיושב ללשון המדרש דהל"ל מה את ומכל הכי • קושי' ופסיקות ממין רש' מלהביא

דרש המדרש :

וימד

שם פעורים וישת עלי' במדרש מאי שם פעורים אלימא פעורים משם וכי דרכו של מלך לישא אשה בשם פעורים • אי שם סאין פעורים וכי דרכה של אשה לישא משא שם סאין פעורים • אלא בזכות וימד שם פעורת וישת עלי' וכה ועמדו ממנו שם דמקים וכל אחר מתברך בשם ברכות :

והנה

רש' בחולין ובמגילה הזאת לא כן ידמה לבנו השבור ואסתיק לבונו • ו"ל הס"ס שם פעורים מאי שם פעורים אלימא שם פעורים משם • וכי דרכו כל בועו ליתן מתנה מועעת כזו אלא משא שם סאין וכי דרכה של אשה לישא משא שם סאין אלא רחוי לה שעתיד לאת ממנה בן מתברך בשם ברכות רוח חכמה וכן פרש' במגלה הזאת • והחסס ב"פ"ב מקשי לדעת המדרש דלא חזר משם סאין דמסיים בזכות כו' מדויין קשה וכי דרכה של אשה לישא כו' ו"ל דבועו נתן לה כל מה שיכולה לסבול וכתן הי' בה כח לסבול משא עד שם סאין ורמזי לה בזה שיגמרו ממנה כו' ולמדתי זה מ"ס התרגום וו"ל וכל בית סאין פעורים כו' ואייתי כח מן קרס הי' לסונר יתהון ומן יד אתאמר בנבואה דעתידין לתיפק מנה כו' וקורא תגר על פרש' למה רכתב אליבא דרמת שם דרשיכין נתן לה וכי בועו כביא הי' ע"ס כל דכרי ואחר מחילת כבודו נראה בעיני דכרי רש' כפתור ופרח דבועו ע"כ נביא הי' ובמסכון דכרי אחר דכרי הש"ס פ' א"ק ו"ל ויאמר בועו לשת האוכל גשי הליוס רמו לה שיכח ממנה מלכות ב"ד ורין הליוס אלא מלכות • וענלת סתך בחמץ רמזי לה על מנסה שיכח ממנה שמעשו קסוים בחיים • דהרשות באורך • וא"כ ע"כ יש הוכחה מעלי' שבש"ב נביא הי' דשם א"ל לכרש כדמפרש הכה' ועוד נראה הוכחה רבוא

עמרת מלכות בית דוד

כניא הי מקרא ויאמר בועז אל הגואל סורה שכה פה פלוני אלמוני ופרש' כמו ועמיר וכעלם ולפי שלא חנה לגאול לא הזכיר את שמו ע"ש ולכאורה יש פה קושי' מנא ידע בועז שלא יגאול שקרא אותו פלוני אלמוני הלא עדיין לא גילה דעתו שלא רצה לגאול * ועכ"ל דבועז כניא הי' וכשכיל זה קראו פלוני אלמוני כן הוא דעת רש"י * ועוד נראה הוכחה מדאמר בועז לרות ליכי פה הלילה * הלילה את לכה בלא איש ואי את לכה לילה החרת בלא איש * ולכאורה ק' על אותו * לדיק מנא ידע שימא הגואל למחר ומה שאירע ועכ"ל דבועז כניא הי' והי' יודע את כל העוקרות אשר יקרה * אך כונתו הי' שימא הגואל בפני עדים כאמור עדים אתם היו כך כ"ל שיצת רש"י ומחזירים יחדיו דברי רש"י ברכך עוב ז

העמס שנתן שש שעי ריש לרמוז על הכנים שיאז ממנה אלא משום כניעות שהי' צ"ה שיכנה ויאמרה כי אמר בו' עכ"ל * ול"כ דרות היתה מוספת אי כתיבת שש שעורים לרמוז ככ"ל * או נתן לה לכל תבואי ריקס על חמותה ולא שרעמו לישא אותה לאשה * וידוע דמלת כי משמש ב"ר לשונות וחדא מכייהו לשון דלמא * וא"כ כך מובאר הענין * ותגר לה את כל אשר עשה לה האיש בהנעויות שהנעית לה * ושש שעורים חלה כתיב לך לי' אך מסיפק חכי אם נתן לרמוז ככ"ל או דרך מתנה לכל תבואי ריקס אל חמותך וז"ש כי אמר אל תבואי בו' דלמא בלבו אמר משום זה נתן לי לכל תבואי בו' ולא ידעתי לכיין דעת האיש * לזה הסיבה חמותה שני בתי עד אשר תדעין איך יפול הדבר * ר"ל אך ומה הי' כונתו בכתיבת שש השעורים :

ויקה בועז עשרה אכסים ומוקי העיר וכו' וז"ל הש"ס בכתיבת ז' ושש מרמי שתי מימרות אהדרי דאמר אחת בתולות ואחת אלמנות שעובות ברכה ומי אמר ר"ה הכי והאר"ה אלמנה אינה עעובה ברכה ומשני לק' כאן באלמנה שנשאת לבחור עעובה ברכה והא דאמרין אין עעובה ברכה מיירי באלמנה שנשאת להלמן וכריך ואלמון שנשא אלמנה לא והאר"כ אמר לי הוכח בר נתן מכיין לברכת חתנים בעשרה ש"י ויקח בועז עשרה אכסים בו' ובעזו אלמון שנשא אלמנה היו ומשני מאי אינה עעובה ברכה * דאמר ר"ה אינה עעובה ברכה כל שנבעה אבל עעובה ברכה יום אחר :

לכאורה יש להקשות בל"ו הי"ל להמקטן להקשות קושי' זו מויקח בועז על מימרא דר"ה דאמר אלמנה אינה עעובה ברכה * וכראה להמקטן הי' יודע מהחילוק בין כל ז' לבין יום ה' * ולכן לא רצה להקשות מויקח בועז * אבל אהרי שמקשה ב' מימרו' אהדרי * ולא מתרץ לי' החילוק בין ז' ליום ה' * כ"א המתרץ מחלק בין אלמון לבחור * ע"כ לית להמתרץ ס' זאת לחלק בין ז' ליום ה' * א"כ מקשי שפיר מויקח בועז * אך לפי ק' על התרפון דלא מתין מידי דלכאורה לתרץ תירון זה בל"ו * ולא יקשה המקטן מויקח בועז וז"ע :

ברשי' וטעם בעמוני ולא עמונית * וגירסת המדרש לא כן סוף אלא ז"ל והוא לא ידע דרש דעשני בו' לכאורה שעמא בעני למה סיכה רש"י לשון

אמנם להעמיר שיצת התרגום על מכונו דלכאורה דבועז לא הי' כניא קשה אליכי' ג' הוכחות הכ"ל שהוכחתי כשיצת רש"י * כראה דמש"ה לא פי' התרגום על ליכי פה הלילה * כ"א שעמא דקרא דלא כפרש' * וגם על לעת האוכל גמי הלום לא פי' מידי כדרש בנמ' כ"א שעמא דקרא * אמנם הוכחה שליטת שכתבתי מפלוני אלמוני דמוכח משש דבועז כניא הי' לכן פי' התרגום גברא דלטיען ארוהוי ולסנת הגואל כקרא פלוני אלמוני ולא לגכאי ובעז לא הי' כניא * ומה יוכן ג"כ כותת התרגום שאחר זה * דלכאורה לפי' התרגום דהכתוב סיפר בשנתו של גואל * א"כ למה לא רצה לקיים מצות יבוט * והאי לפי' רש"י א"ש שעשה בעמוני ולא עמונית בו' ואומר שלא רצה להשחית כחלתו אבל לדעת התרגום קשה לזה מפרש התרגום וז"ל ואומר פריקא כה"ג לית אכא יכול למפרק על דאית לי איתתא לית לי רשו למיטב אחריכיתא עליה דלמא תהא למנותא בניתי ואכא מחבל ית אחסנתא פרוק לך את ארוס לית לך איתתא * א"כ הרי שלא רצה לגאול מפני המחלוקת ולא שרעט רש"י ז"ל והי' יכתיב במעגלי דקס למשן שמו :

ותאמר שש שעורים האלה נתן לי בועז כי אמר אלי אל תבואי ריקס אל חמותך עד אשר תדע' איך יפול הדבר הנה רבים מקשים וכי היכן מטינו דברי יצחק שחמר אל תבואי ריקס אל חמותך ואיך הוואה דבר שפיר שפ' והתכנס בפי"ע תירץ דלא אמרה

עמרת מלכות בית דוד

כל כהן לפי שהי' כונתה לשם שמים ולכוננה נאמר יתה
לכן זכתה ויאלה ממנה מלכים מפרץ * והנה ידוע שעם
היתר נקיבות מעמו ומאזב ואיסור הזכרים * כי ה' כרים
באים משרש איבור ולע כל על נקבות ולוש כונתו
לזכות * ונכותיו לשם שמים כתוכו כדאי' בט"ם רביד
כדיקים ילכו כס אלו נכותיו של לוע ופושעים יכסלו כס
זה לוע :

וא"כ מפרץ דוכה להלכות מוכח הנקיבות מעמו
ומואזב מותרים לבא בקהל * וט"ה כנית פרץ
אשר יולדתו תמר לירא * קשה הא היו באיסור * וע"כ
לפי זכונתה היתה לפ"ם * ח"כ הנערה הזאת מותרת
לבא בקהל * לו"א מן הנערה הזאת דייקי :

יהי' לך למשיב כפס כו' כי כלתך אשר אהבת
ילדתו אשר היא טובה לך משענה בנים כו'
הוא ישי אבי דוד ואלה תולדות פרץ כראש להבד
הפסוקים דיש להקשות איך טייך תולדות פרץ לכאן ועאי
בעי זה את זה :

ונראה בעיני הדכה המדרש והתרגום מחולקים
בפי' אשר היא טוב לך משענה בנים
התרגום מפרש אשר היא טובה לך בעי ארמליותך
מבני'ין כתיב * והמדרש מפרש דקאי על הכן שהולידו
טעוב הוא מ"ו בתי אבות האמורים כאן פרץ חלרון רס
עמיכד כחשון שלמון בועו * ולכאורה קשה למה התרגום
אינו מפרש כדעת המדרש וכראה דלדעת דקאי על הכן
משמע דתולדות אחרונים עדיפי מראשונים והוי אלה
כמו פיסול לראשונים * ח"כ איך טייך לומר כאן ואלה
דמשמע וי"ו מוסיף על הראשונים ומשמע שהם שנים *
פ"כ פי' התרגום טובה ע"ו בנים קאי על דות בומי
ארמלות נעמי היתה לה עוב מ"ו בנים * וראי' לפי'
התרגום שהוא אמת * דלמא דעת המדרש אמת לכן
אומר ואלה תולדות וי"ו מוסיף על הראשונים ומשמע
שהיו שנים לעובה * ומשום זה לא כחב התרגום כדעת
המדרש :

ועובר הוליד את ישי וישו הוליד את דוד * כח
התרגום וי"ל ועובר הוליד את ישי
דקרי פחש בגין דלא הסכתה נ"י עלה אמת
לאתמברא בירא דמלאכי דמותא למיכב ית פסולי' מני'
ושי יומין פגיאין עד דאדכר קום פ' ע"טא דיביי חוואין
למא :

לסון המדרש אשר משם מקור דבריו מואזב וכראה דהוכח
רשי' לומר ועשה * דהרי כחב רשי' פלוני אלמוני לא
נוכח שמו לפי שלא אבה לגאול * ואי לא הוי ידע דרש
דעמוני כו' ולמה עשה ועכס מלהוכיר שמו * וע"ק למה
לא הודיע לו היתר דעמוני כו' ועכ"ל דבאמת
הודיע לו דיש היתר למואזביות * והוא לא רצה לשמוע
לו * דהוא הי' פ' רגש מואזביות אכורה שררחה כל אשה
לקדם כו' והחזיק בסברתו וכעשותו ע"כ מפרש רשי'
ועשה :

ברשי' גאל לך אתה פן אשחית כחלתי ורעי * הנה
כל הכמי ושראל המה ראו כן תמהו וביתר
הגאון מהרס"א בינמות הרבה להפליא על הגאול אף
לסברתו דמואזביות ג"כ אכורה מ"מ יבא עשה דיבוס
וידה ל"ת דעמיניות * וכן משמע מהרס"א דיבמות
דעשה דוהה ל"ת והארץ בענינו ע"ם ואני בער ולא
מנין כ"ל להמליץ בער הגאול עד שלא אבה לגאול ועי"ו
יבואר כונת רשי' במ"ם כחלתי ורעי בנים כמו כחלת ה'
בטס * דאמרי'ין בנמ' ויקר מקרה כל הרואה את רות
כי' רואה קרו מרוב הוד יפי' ואמרי'ין ביבמות הכוסס
את יבמתו לכוס כוי כאלו פוגע בעדרה וקרוב הרבר
להיות הולד ממור * ובזה יובן כונת הגאול אחרי שהיתה
רות יפ"ת ביתר אחר לא אוכל לגאול פן אשחית את
גילתי בנים דייקי ר"ל פן יהי' כי אינה הרהור לשם
פוי ולא לשם מלוה ויהא הולד פגוס לכן לא אוכל לגאול :

אמנם לפ"ז קשה איך אמר גאל לך אשה * יוכי
לדידי' שרי' וכראה דרא' במדרש ופחריס
הוליד מן מואזב זה בועו שהי' משמרר מעון הוליד מרות
המואזבי ופי' היפ"ת דעברו רוב סכותיו של בועו שלא חסא
טוב לא יבא לידי קטא כי רגלי חשידיע ישמור וכן כתבו
הת"ם הפ"ק דב"ב ור"פ ספק היזה"ר מבעו ולא יעלה
על לבו שום הרהור עבירה ביבוס אותה לכן אמר גאל
לך אתה דייקי ולא אחר :

ויהי ביתך כנית פרץ אשר ילדה תמר ליר' מן
הורע אשר יתן ה' לך מן הנערה הזאת
ולכאורה יש לדייק למה הזכיר כאן לידת תמר מיורא *
וכראה הענין דהנה מפרשי קדמאי רבו פה להקשות למה
יגדלו סס פרץ וורח אשר באו מאיבור לידה יורא בא
על כלתו * אבל התירון הוא הקב"ה אינו מקפח שכר

בבני' שמי' מואזב
היתה כי מואזב
כנית שם משמיהו
ירקס על היתר
ש דלתו כי מואזב
וה"כ כי מואזב
לה האם בהעשרת
לו ידך משמך
כל תנאיו ירקס על
למא כלל אה
ירעי לכין דת
שכר חסר תרין לך
כונתו ככנית שם
כי ופי' וכו' וכו'
מדרשו ספי מותרת
לכות שפוטו בזה
לינה טענה כונה
דור עשמה כדכתיב
הכמה נמלה ללוק
אל"כ אור לו הנה
משה ופי' ויקר טעו
אלהיה הו' ומשם
ה' אינה עשמה נענה
הם יום אחר
ה"ל להקשות לקדם
ועו' על מוסרי' דה'
ה' וכו' והקשות
יום ה' וכן לו'
דורו שנקמה לומר
ויו' לו' יום ה' כ"ה
ע"כ לית להאמון ה'
תקשי ספור מיתר
מיתן מדר' ולבטחו
הקפין מוסרין כונתו
עמונית * ובינה
לד' ור"ל והוא לא ידע
בעי למא טענה דו'
לפן

עשרת מלכות בית דוד

תירץ לדר על החשא דכ"ם דכותה הי' לקיים כל התרי"ג מצות לכן חשא כדי לקיים מצות תשובה ולפי' כפתר ק' תום' דו"ל דאפשר לאדם לעמוד כל ימיו בלא חשא . וקרא כי אדם כו' פירושו אם רוצה לקיים כל התרי"ג מצוות טוב א"ל בלא חשא כמ"ס . וכוה מיושב מרו"ל לא הי' דוד ראוי' לאותו מעשה אלא להורות תשובה . וקשה מי הכריחו . ועכ"ל רכוכתו הי' לקיים כל התרי"ג מצות . וז"ל דהפסוק כי אדם כו' קאי על התרי"ג מצות כפי' המפרשי' . ומכ"ל הא דלשא הפסוק הוא כפשוטו דא"ל לאדם לעמוד בלא חשא אף שהוא צדיק גמור לזה אמר הש"ס והיינו דאמרו באם דוד בן ישי וכאם הגבר הוקם על עולה של תשובה . ויש להקשות כדברי הש"ס . א"כ מה צורך להביא ראוי' מרש"א דקרא באם דוד בן ישי וכי לא ירפינו שהוא בן ישי ה"ל להביא רק הסיפא באם הגבר הוקם על . וז"ל דהכרח להביא רש"א דקרא בהקדים ג"מ דכ"ב וצנת וז"ל ד' מתו בעטיו של נחש אברהם יצחק יעקב וי"א אף ישי וכולו מגמרא לצד אבי ישי אבי דוד מקראי פנא' ועממי כו' אשר בא על אבינו צת נחש וכי צת נחש היתה והלא צת ישי היתה . אלא צת מי שמת בעטיו של נחש . ומקמי תום' איד אמר דישי לא חשא ומת בעטיו של נחש וכן הני ג' הא קי"ל כי אדם אינן צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחשא ואין טום אדם בלא חשא . ע"ש תירוץ . ולי כראה דהנה המפרשים כתבו פי' אחר על הפסוק כי אדם כו' כי כל התרי"ג מצות כקראים טוב . ע"ש התורה כקראת טוב . ואחד מן התרי"ג היא התשובה וא"ל לקיים כל התרי"ג זולת החשא . ומהאי עמא כתבו המפרשים

לחם חמת אדם למיכל מן אילנה דאלון פירין חבימין ליהע בן טב לבוש ועל ההיא פיעא אתחייב מותא לכל דיירי חרעה כהאי עילא שכב ישי דריקא הוא ישי דאוליד ית דוד מלך ישראל עכ"ל התרגום :

הנה

דברי התרגום נמשכים אחר דברי הש"ס באשר אכתוב בס"ד ויתבאר מרו"ל אשר יפתי בימי חרפי . אי' בע"א לא הי' דוד ראוי' לאותו מעשה אלא להורות תשובה והיינו דאמרו מה דכתב נאם דוד בן ישי וכאם הגבר הוקם על שהוקם עולה של תשובה . ויש להקשות כדברי הש"ס . א"כ מה צורך להביא ראוי' מרש"א דקרא באם דוד בן ישי וכי לא ירפינו שהוא בן ישי ה"ל להביא רק הסיפא באם הגבר הוקם על . וז"ל דהכרח להביא רש"א דקרא בהקדים ג"מ דכ"ב וצנת וז"ל ד' מתו בעטיו של נחש אברהם יצחק יעקב וי"א אף ישי וכולו מגמרא לצד אבי ישי אבי דוד מקראי פנא' ועממי כו' אשר בא על אבינו צת נחש וכי צת נחש היתה והלא צת ישי היתה . אלא צת מי שמת בעטיו של נחש . ומקמי תום' איד אמר דישי לא חשא ומת בעטיו של נחש וכן הני ג' הא קי"ל כי אדם אינן צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחשא ואין טום אדם בלא חשא . ע"ש תירוץ . ולי כראה דהנה המפרשים כתבו פי' אחר על הפסוק כי אדם כו' כי כל התרי"ג מצות כקראים טוב . ע"ש התורה כקראת טוב . ואחד מן התרי"ג היא התשובה וא"ל לקיים כל התרי"ג זולת החשא . ומהאי עמא כתבו המפרשים

ומעשה

מבוארים ג"כ דברי הסגנון דהנה כל התולדות דמיתתי הכא הכל הוא כשבו ליחסו כדאי' במדרש משל לח' שאמר ממלכות כמו בן הכא מיהם עד דוד וכשנא לדוד פסק אנל עריין קשה הלא דוד חשא במעשה דכ"ם ככ"ל להעדר הקושי' הזאת מביא דחשא דוד הי' לשם שמים לקיים תשובה וראוי' מישי אבי דוד דמתקרי כחש שמת בעטא כו' ולא חשא . וז"ל הפי' כי אדם כמ"ס המפרשים וא"כ לא פשא דוד כ"א לקיים מצות תשובה ודוק :

בעזר יוצרו המאורות . זכיתי לסיים מגילות רות . ובעזרתו יתב" אתחיל לכתוב פי' מגילות קינות . בחדש שנשתברו בו לוחות הראשונות :

על ידי הכופל העומק במלאת הקודש הועבר הכתוב המתן משה בן המכות שהור"ר ישראל אוקין זכ"ל ושמעון בנ"כ הרשה :



ספר
אבל כבוד

ביאור על מגילת איכה

והוא אחת מפירושי על חמש מגילות שהוציא מנחתי בדלי דלות
 וכל התעששתי כשל אחרים גזולות : כ"א מה שחנן וחלק בעד
 הגמולות : עילות כל העילות : לאיש בעיר וריק מכל מדות מעולות
 ולא הלכתי בנפלאות גדולות : כי לא חברתי לפעלי המעלות : כי
 סכיר אני מקדמי שהוא כשפל השפלות : בעד פערלש קדיין נבחרתי
 כסקהלות : פראג עיר הקודש המהוללות : יכונני בתורה ובעבודה
 אד נורא עילות : נגמר בשנת כי דרשיך לא יכלמו לנצח לפק :
 דרסם פה פראג בשנת כ"אס אסר אמו **הנחמנו** כן אנכי מנחמכם לפ"ק :

הקדמת המחבר

חסדי ה' אזכיר : תהלות על כל אשר גמלנו : כי בשנת ה' אלפים **תקל"א** ליזכרה
 ביום ד' אב : ביום שמחתי שה' לי ביום על מחכת פסחים
 חבירי חברי קדישא לומדי ש"ס בנה"כ פתחם פה פראג : ועשינו יומא עבא לכולהו רבנן בצית
 אוהבי הגביר מאד בעלה הקטין כבוד כהר"ר וואלף גרלש יצו וכהסך לי השמחה לתנה : כי
 כפלתי לחולי גדול ר"ל ונבר עלי החולה עד שכמעט באתי עד שערי צדק ואני אמרתי בדמי ימי
 הלכה כשערי שאל סקדתי יתר שנותי : ולא אביע ארס עוד עם יושבי חרל : והנה השם ברוב רחמי
 והסדיו שלח לי רפואה והקימני מחלי : לשנה כשהגיע העת היא : אמרתי כמה ארצה פני קוני :
 שעה לי גם בימים ההם בזמן הזה אם לקובע ליום משתה ושמחה : אין אותו הזמן גורם ולשמחה
 מה זו עושה : ע"כ עלה ברעיוני לחבר פי' על מגילות קינות הכתובות באותו זמן : ולקחתנו
 על הספר לזכרון : וזה יהיה במקום תודתי : וקראתי עם הזכור **אבל כבוד** על שם הזמן
 כי אבל כבוד הוא לנו על חורבן בית וקראינו : ועוד על שם יום הנס כי נס' באב התגבר עלי
 החולי **אבל כבוד** נמ"ק הא ש בא אב : ויה"ר שיתפסך אכלינו לשמחה ויזכני לגמור חבורי
 על ח"מ דרך א"ב : ועכס הולנו קריתי שמו **פתח עינים** : כאוס הסוד רוב ימי מחלוצים
 אהרן בעד פערלש דינא פה פראג כן איש חי בתורה ותמים במעשים
 כהר"ר אהרן פערלש זצ"ל :

איכה ישכה בדר העיר רבתי עם היתה
באלטנה רבתי בגוים שרתי במדינות
היתה לכם :

מה שהתחיל הנביא במלת איכה ולא התחיל בלשון הוי
כתי וכדומה י הרא מלת איכה הוא ר"ת אבני ירמיהו
כהן המקוון ועוד התחיל איכה להראות לנו מתוך
הקצרה קצת חמה שלא יאמרו ישראל לאחר הסודות בלא
השם עצמו ואין לנו תקוה ח"ו לכן התחיל הנביא
בהתחלת הקינה איכה ישנה בדר העיר לאחר החורבן
הוא לאות שישוב ה' וירחם עלי' כי ירושלים ישנה בדר
ולא בעלה בעלים אחרים ולא כשתה שמה ושם ה' נקרא
עלי' במקדש וה' פ' דברי המקוון איכה ישנה בדר העיר
רבתי עם המקוון אומר כמתמיה על הדבר מפני מה
ישנה בדר עיר גדולה ומשובה מערפולין של האלכים
בנביאים מופתים ולמה החריבוה האומות הלא יותר טוב
הי' להם אלו לא היו מחריבים אותה רק אם היו מגרסים
או הורגים יושביה והיו מתיישבים בתוכה עם אחר כפי
רצונם ע"ו אומר העשם היתה כאלמנה ולא אלמנה ממש
רצונו יתברך שהיו רק כאלמנה ולא אלמנה ממש כי
אלמנה כל זמן שלא נשאת לבעל אחר נקראת על שם
בעלה הראשון אבל משנשאת לבעל נקראת על שם
בעלה האחרון ולא נקראת שוב אלמנה ואילו היתה
הקנ"ה ליושב האומות בתוכה לאחר הגלות ישראל מתוכה
היו האומות מבינין את שמה להיותה נקראת על שם
כמו שמינו ויקראו אותה חות יאיר על שם הכובש וכן
לירושלים יקראו להרמון סביר עיין כפי' רש"י שם ה"ה
הכל היו משנים את שמה על שם הנוכח הכובש ועל שם
האומה שכתייסבה שם ואין זה רצונו יתברך להותה דתי'
עולמית ח"ו וזה אות אמת שתחזור לבעלה הראשון בעת
רצונו ית' בעבור ששם הארון ה' נבאות נק' עלי' אף אחר
חורבנה ע"יין הוא רבתי בגוים שרתי במדינות כי כל
מלכי אומות מתאיים להיותם נקראים מלכי ירושלים אף
בזמן הזה להקד הורבנה וזה מורה על גודל גדולתה
וקדושתה :

ואפשר

ליישב עם פירש זה ולבאר תשו' ברורי'
לברורי' כפי' רש"י עקרה לא ילדה משום דלא ילדה
כפי' והסיבה ברורי' כפי' דלא ילדה כפי' כוונתו

לנביאים ודברו אלה צריכין ביאור וכי לא נתיארו
בישראל כנים רשעים כנים לנביאם ועל מה כרדב
מקדשנו אבל לפי דברי כנ"ל מבורים דברי' הקיב
כי זה ידוע לכל שיש עיר נקראו כנים כמו בני ברק
בני ביישן בני זיון וכדומה רבים כפיר יחסיע וצט"ס
והכי הסיבה צריכיה רמי כ"י על ירושלים שהיא עקרה
שלא ילדה כנים כוונתו דהיינו שלא נתיישבה ממש אחר
לאחר חורבנה וכשאר מכלי יושב כאלמנה שלא נשאת כי
רבים בני שוממה וע"ו רמי כ"י כי זה לאות לבית
ישראל שישובו עלי' לעת רצונו יתברך כדאמרן ור"ק :

ועפ"ז

יש ליתן טעם על אמרת אסף בן קרח
שהיה מזמור על חורבן ירושלים כדאמרן
מזמור לאסף אלהים בלו גוים בכחלתך קינה מבני לוי'
כקוסי' רז"ל כראה דהנה אסף דמת מורכב ירושלים
ועמה שאינן כמנהג העולם דרך העולם מי שכונס את
המדינה או עיר מולך יושבי' בשבי' או הורגם הכל כפי
רצון הכונס וכפי חשד העם או המדינה אבל העיר היינו
מחריבי רק מיישב בתוכה עם אשר חפץ בו הכונס כמו
שעשה סכרפז לערי שומרון אבל הכא בני החורבן
ירושלים הרבו יושביה ושרפו היכל ה' בנין מסוחר שאור
והחריבו ירושלים עד היסוד הלא הי' די להם בהרצת
שמה ויתרם להולך בשניה ולהניח העיר בנביטו
ולחשיב בתוכה עם אשר הפשו בו והעיר יהיה להם
לכבוד ולתפארת להיותה נקראת על שם כירבה עולם
אע"כ אלהים עשה זאת לאות לבני ישראל כדי שישובו
לירושלים לעת רצונו יתברך ולא יקרא שם אחר עלי' :
וזהו ביאור כתי קוים מזמור לאסף אלהים בלו גוים
בכחלתך טמאו את היכל קרשך שמו ירושלי' לעיני מתי'
יושב שחרבו העיר וגם זאת עשו כתיבת כלת עבדיך
כו' ולמה עבדו תרתי אס' הרגו יושביה מפני העלם
העיר מה חשאה אלא השם שבה זאת שלא יקרא שם
אחר עלי' כי ישוב ה' לחכנה בעת רצונו יתברך מש"ה
הי' מזמור להקד"ש כי זהו אות לבני ישראל על בנייה
לעה מועד להיותה שמה כאלמנה שלא נשאת לבעלה
ומלפני שחשוב בעלה הראשון אליה ומש"ה התחיל אסף
את המזמור בירושלי' והיכל מיום דעיקר ומירות היה על
שוממת עיר ירושלים :

ואפשר

עס זה להכין פסוקי מלכים ב' והוא נס
 דימשי' ז"ח ו"ל הכני רפא לך ומכך
 מלך אמר אזילך ואת העיר הזאת ונכותי על העיר
 הזאת למעני ולמען דוד עברי . והנה כבר נהמר שם
 צבי' הקודם ששלח ישעיהו אל חוקי' דברי ה' ונכותי על
 העיר הזאת למעני ולמען דוד עברי ושני הפסוקים
 נאמרו לו קודם מפלת אשור כמד דס' שם נס זה הי' בעוד
 שהמלך אשור כר על ירושלים כי אמר לו באתו סי' ומכך
 מלך אשור אזילך עכ"ל ושם אמר הכה לשלום מר לי
 מר ודרשו רז"ל על שהי' חולה לו בזכות אחרים . ויש
 לדרוק למה לא הקפיד חוקי' בפעם הראשון כשנאמר
 לו למעני ולמען דוד כו' לא הי' לו מר וכפעם שנית
 הי' מר ועוד מאי איכפת לי לחוקי' אם כולל בזכותו
 או בזכות אחרים ואדרבה מי שניכול בזכותו מכיין לו
 מזכותיו . הי' לו לשמוח שלא יוכה מזכותיו . ועוד
 הלך לקמן באתו סי' נאמר לו ע"י ישעי' הכה ימים
 באש ונשא כל אשה בכיתו כו' והשיב חוקי' טוב דבר ה'
 הלא אם שלום באת הי' בימי ולא היה מלך על הבשיל
 אף שאמר לו הנביא ומכניך אשר ילאו ממך כו' והיו
 לבריטים בהיכל מלך בבל . והכא הואיל ולא תלו לו
 בזכותו להגין על ירושלים הי' מעמד עד שהיה לו מר
 והכריזו לזיכין ביאור :

ע"כ

כ"ל לפרש ע"כ מ"ם יבואר הכל בט"ע כס"ד
 דהנה דרכו של סתהר מלך אשור הי' כשהיה
 כונש עיר או מדינה הגלה העם אשר בתוכה למדי' אחרת
 ואומה אחרת הי' מוליך לבחן להתיישב אותה בתוכה
 כאשר עשה לשומרון לכל עריה וכמ"ל כבר עלה סתהר
 ובלבל את כל האומות . והנה חוקי' ראה מה עשה
 לעשרת השננים ולעריהם ע"כ התפלל חוקי' להי' על
 שני דברים האחד שלא יבא מלך אשור לירושלים להרוג
 הבית . והשני שלא יתיישב שם עם אחר . כי נבואו מלך
 אשור לירושלים יחרב הבית ויגלה ישראל למקום אחר
 ויתישב למוכה עם אחר כאשר עשה כבר ליו"ד שנשים
 וע"ו היה תפלת חוקי' שהסס ישלח עונם שלא יחרב
 ירושלים כי דודו של חוקי' היו שומרי תורה כדאי' ברו"ל
 צדיקו מדן ועד באר שבע ומלאו כו' . והקב"ה נישר לו
 ע"ו הנביא שנית ומכך מלך אשור אזילך ואת העיר ואת
 זאל יעלה על דעתך שלא יחרב הבית רק על ידי סתהר

לא יחרב . אבל לח"כ ונכותי על הזאת רק על העיר
 ולא על יושביה כי זאת אעשה למעני ולמען דוד עברי .
 בהקדים מ"ם הרב ר"מ אלפז תילים קל"ג על פסוקים
 כי נהר ה' נביון הוה למושב לו זאת מנכותי עדי עד
 שה אשב כי איתיה ו"ל כי הנה על פסוק לא נחרתי
 בעיר מכל שבתי ישראל ואבחר בידו הקטן רז"ל דהל"ל
 לא נחרתי בעיר ואבחר בזיון . או לא נחרתי באיש
 ואבחר בדוד ולמה נכנס בעיר ויא' דודו אלא שמה
 שבוחר בעיר תלו בדוד זאת מנכותי עדי עד ואין ל"ל
 בבנייכם של בתים כי גם בחורבנם כי לא וזה תשכיח
 מכותל מערבי אף לעתיד אשב פה כי יוכן המקום כו'
 איתיה אלו הם תוכן דברי האלפז :

ומעשה

כבוד אל הביאור דהנה חוקי' כששלח
 לו ישעי' דברי הסס-ע"ו אליקום ונכותי
 את העיר הזאת למעני ולמען דוד עברי ושם לא נאמר
 ומכך מלך אשור אזילך . לא היה לו מר ולא נעצב
 שכן שאת הנשורה היא שהקב"ה מחל עונותיהם של
 ישראל ולא יחרב ירושלים לא ע"י מלך אשור ולא על ידי
 אחר ולא נעצב על שתלה זכות אחרים ואפשר הי' נחת
 לי' שלא יוכה מזכותיו . אבל אחר כך נבואו אלני
 ישעי' ואמר לו שנית בבואי מיד ה' ואמר לו ומכך מלך
 אשור אזילך ואת העיר הזאת ונכותי על העיר הזאת
 למעני ולמען דוד עברי או הבין שכוונת הסס הוא רק
 ממלך אשור ויכל את ירושלים ומה שאמר ונכותי על העיר
 כוונתו רק על העיר שלא יבא מלך אשור לשם ליישב
 בתוכה עם אחר כמכנהו וכתי שתהא שמה קיימת ולמה
 ע"ו אמר הנביא למעני למעני שחרתי בעיר הזאת שלא אזון
 שכינתי מחילת המערבו ולפי אלני' בעת רצוני ולמען
 דוד עברי כי לא נחרתי בעיר מכל שבתי ישראל ואבחר
 בדוד עברי . על צדקה זאת השיב חוקי' הכה לשלום
 מר לי מר . אע"פ שנס אלני' הם דברי שלום שהיו לאות
 לב"י שלא תהא נחרת עונותיהם ח"ו . אפ"ה מר לי מר
 על הנשורה שיחרב רק ממלך אשור יכיל . וזה הי' נשד
 של חוקי' שתלה לו בזכות אחרים שאלו תלה לו בזכותו
 הי' סבור שכוונת הסס להזיל את העיר ואת יושביה שלא
 יבוא כר ואויב בעשרי ירושלים אבל עכשיו שתלה בזכות
 אחרים ואמר ומכך מלך אשור כו' אז הבין דברי הסס
 שכוונתו רק ממלך אשור יזיל משה הי' לו מר וק"ל :

נכ"ה

כמה הנבה פליה

ודמעה על לקי' אין לה מנחם מכל אוהבי' כל רועי' נגדו בה היו לה לאויבים * לפי שהיא מנחה שיסור אליה בעלה ולא קבע לה זמן אימת ישוב ויבא לה * וזה הוא ל' צדק * וז' הכלי יקר מ' ויהי בשם בעל העקרה של הדרה האומר כזקש יעקב לגלות את הקץ ואמר לו הקב"ה ולא אתי קראת יעקב וז' ל' מלח היית הם על כבודי * כי מיריעה זו נמשך סוף להורות שלא יקראו אתי ולא יבקשו פני הדורות הקודמים ויבקשו ליטב ביעוקב של קבע בארצות העמים לפיות להם אחיהם בארצותם כתושבים ומתעשרים מן הגולה * ע"כ הם יחתם קן האחרון כדי שכל דור ודור יבקשו את פני ה' אלובהם ואת דור מלכס ולא יבקשו לפני' תושבים בארצות העמים ויהיו מחכים קן יושעתי תמיד כאשר נעונו מדה זו מלוי' ביטונו חפילו בזמן שאין קן טורע * מ"מ רבים המה עמי הארץ המעשינים בארצות העמים ונוטים להם נתיים סגורים וסגורים ואל חכמים נכון הקיום וכסבה זו לעולם אין דורשים את פני ה' נכל לב להביאם אל ארסם וע"כ הקדוש ב"ה מנחם שמה ע"כ * והנה הגלות רומה ללילה והמחשבי קן המה המחמשים וכסוף מקיים כדובא קילת דו"ל תיפח רוחם של מחשבי קן כאשר שוענו ואזתינו ספרו לנו טכמה וכמה מהם נתקרו חז"כ וזה אפשר ביאור דברי המקובן כמה תכנה בלילה כל הלילה הנכה * כל ימי משך הגלות ותחלל על הגולה שבעל זה כסדרם ובעלם הקץ כדי שתחלל תמיד על הגולה ודמעה על על לחי' שאע"פ ששערי תפלה נכעלו שערי רעיות לא נכעלו * אין לה מנחם מכל אוהבי' אף שמחמשים אותה ואומרים כסבה פלוגית יחי' הגולה ומרמו' רמו' ע"ז אסור להטות און לדבריהם * עי"ז כמה רעים נגדו ונתפקרו ונעשו אויבי השם והיו ביאור היו לה לאויבים ודי בוי :

188 יאמר החוקן נכה תכנה בלילה כל ימי אלמנות' תכנה מאין הסעות * מח"כ אלמנה נמורה לאחר שצברו ימי אכלה בשכח החבילות פ"כה אכל כ"י שהמה רק כאלוה לשיך תכנה כל ימי אלמות' נכחי' רבה שיהי' תמיד יוכימו דמעתם על לחי' כי שערי דמעות לא נכעלו ולא תבזה ירושלים כל ימיה' כאמר

נעים ומירות ישראל אם אשכחך ירושלים * תשכח ימיני * אין לה מנחם מכל אוהבי' * אף שים מתחמין אכל לה אין מתחמין שאין קול מתחמין חלו נכנס בלילה כמו שארז"ל ואין פותר אותם לפרעה ע"ס * כי המתחמין אומ' להם דברים שחיה יוכלו לקבל מהם :

כל

רועי' נגדו בה היו לה לאויבים * כראה דגס זה הוא אות לישראל שיבא לו לעת רצונו יתברך ריש לשום לב דרך העולם כססני אומות בלחמים זה ע"ז כל זמן אשר המלחמה הם שובאים וז' אכל לאחר כלות המלחמה כמה אח"כ חיים ורעים וע"ז * אכל הכא חפילו לאחר כלות המלחמה ששאר שובאי' לישראל ומכופים שגאה בכל יום * חמסם זה הוא רצונו יתב' שלא יעמנו עדת כ"י בין הארצות * וזה פירות הפסוק כל רועי' נגדו בה בשעת המלחמה כמו שכ' נכפויים שבעוהם היה על פלעה מלך מזרים שהיו אוהבי' והלך לעזרתם * וכספי' של הדרך נגד בהם וחזר לביתו עיין בדו"ל העשם וגם לאחר כלות המלחמה הי' לה לאויבי' והיו מוכפיים אוהבי' * והוא נגד עכש העולם ולמה השם עשה ככה * אלא על כרחך לאות שרצונו לגאלינו :

גלתה

יהודא מעני ומרד עזרה היא יצבה נבואם לא מלאה מנחה כל רועי' הסגורה בן המזרים * כראה פירושו גלתה יהודא מארסה כדי שתענו ותשתעד בעבור קסה * הקב"ה גלה אותם כדי לפרשם כבוד וליתן עול אומות עליהם אכן להניחם בארסם וליתן עול אומות עליהם לשימשלו בס האומות הי' מן הנמשך כי הוא יתנו' רצונו הי' שתהי' ירושלים כאלמנה שלא נשאת לבעל אחר ומנחה על בעלה הראשון שתמיד בקר' שמו עלי' * ולכן הוכרחו כ"י להגלות בין הדעות ולקבל עול גלות עליהם ולא תמנח מנחה בגלות שאם תרמו לזיות נשלה ובמנחה רודפים אחרי' והרודפים משיגים אותם כאלו הם בין המזרים שלא יוכל' להימנע אכה וזכה * וכל זה הקב"ה עשה לעונתן כחומר הקדש ביום כ' שהבתי אתכם אמר ה' על כן תפקוד עונותיכם עליכם :

189

אזגר לומר גלתה יהודא מעני ע"ר שאמרו בתנאי' רבות כל המנצל את התורה מעשר פוט' לבעלה מעני * וכזהותם ישראל על ארמיתם * והי' להם

להם ארץ זבת חלב ודבש ונתים מלאים כל טוב • ובעלו
את התורה מרב כל כמ"ם ויאמר ה' על עונם את
תורתו • לפיכך הנלם הקב"ה מעל ארמתם להביאם
לידי בני והולכרו לבעל התורה מעוני בארץ אויביהם
כמאמר ארון כל הנביאים ועברתם עם אלהים אחרים •
ומרוב עבדה היא יסבה בין הגוים ליתן עליהם עול
אומות תחת אשר פרקו מעליהם עול שמים כמ"ס תחת אשר
לא עבדת את ה' אלהיך כו' ועבדת את אויביך •

**דרכי ציון אבילות סכלי באי מועד כד
שעריה שוממין כהניה נאנהי בתולתיה
נוגות והיא מר קח**

נראה לפרש פסוק זה על התורה אשר דרכיה
דרכי כועס והי' הנביא מקונן עלי' שדרכי'
בעו"ה אבילות כי התורה עיני איכה יועם בפסוק
נקראת ציון שמצוי' בהלכ' כלה ה' את חמתו מ"ס
ויקונן ירמיה על שלא ימצא
לאחר החורבן הלכה ברורה
סס

בלי מחלוקות • דכל ומן שנהמ"ק הי' קיים לא היו
מחלוקות אם כחלקו חכמי הדור באיזה הלכ' עלו ללשכ'
הגויות למטהדרי גדולה • עד שבאו לפני הכהן המלוכס
באורים ותומים ככתוב בתורה כי יפלא ממך דבר וכו'
וקמת ועלית כו' ועשית עפ"י הדבר אשר יגידו לך מן
המקום ההוא • ועתה שחרבה ירושלים כסתמה דרכי
התורה וכתרבו המחלוקות ומה גרם זה מנלי באי מועד
מפני שלא יוכלו לעלות למקדש
לשאול עם ולעשות עפ"י הוראת' מקדש אקרי מועד עיין
ועל ידי זה שערי' שוממין שערי איכה יעיני שחת מועדו
הלכה כשמתמה ואין הלכה ברורה

כהני' כנבחים שנסתלקה שכינה מהם' ואף אם שואלכים
להם ההלכה אינן יודעים להשיב הלכה ברורה מפני
הסתלקות השכינה כמ"ס חגי ב' כה אמר ה' כו' שאל
כא את הכהנים תורה לאמר הן ישא איש כו' וישן חגי
ויאמר כן העם הזה וכן הגוי הזה לפני כאם ה' וכל
מעשה ידיהם אשר יקריבו עם עמא הוא ועתה שימו ע"ם
מיכיו שנסתכת התורה מהכהנים וכל זה מפני שנסתלקה
השכינה מהם • בתולות' נוגות הם כ"י נוגות על כך
והיא דהיינו התורה עמה מר לה כועקות בקול יללה

על זה כמ"ס המקונן סוף הקינות כפלה עשרת ראשינו
ופירשו המפורשים על התורה וכן אני פרשתי ע"ם :

**היו צריה כראש אויביה שלו כי ה' הוגת
על רוב פשעי' עולליהלכו שבי לפני צר**

הו"ל דרשו מהכא כל המיזר לישראל נעשה ראש • וכאמת
שעמא נבי כ"ל שה' עושה זאת בשביל כבוד ישראל שאעפ"י
שחטאו מ"מ עם ה' או נניו הם כמאמ"ל הקב"ה אמר
להושע ישראל חטאו אמר הושע החליפם באומה אחרת •
הו"ל הקב"ה קח לך אשת וכוים כו' וכאשר הי' לו ג' בנים
עמה הו"ל הקב"ה שיגרשכה הו"ל יש לי בנים ממנה הו"ל
אשה יש לך אשת וכויו' ובפסוק אם הנבי' ממך או לאו אי אתה
יכול לגרשה ישראל שהם בני אברהם יאחק יעקב אתה
אומר ליל להחליפם באומה אחרת ויאמר קרא שמו לא
עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהי' לכם והי' מספר
ב"י כו' ומניא רשי' ו"ל ספרי דני רב וו"ל יש פדשיות
בתורה שהם סמוכות זו לזו • והם רחוקים זו מזו כרחוק
מזרח ממערב כי אתם לא עמי והיה מספר בני ישראל
כחול היס מה ענין זה לזה • משל למלך שכעס על
אשתו ושלח אחר הסיפור לבוא לכתוב לה גע עד שלא בא
הסופר כתרה המלך לאשתו אמר המלך אפשר יבא
הסופר מכאן ולנו חלק ותורה למה שלא אחרי • ואמר
לו המלך בא וכתוב לי כתובה שאני כופל לה כתובה •
ולפי פשוטו כי אתם לא עמי ואנכי לא אהי' לכם אראה
את עשמי כאלו איני לכם ותגלו לבין האומות כרי
שתשובו בכל לבבכם כמ"ס בתורת משה והשבות אל לבבך
עכ"ל רשי' ממוזא הדבר ששענו שאף שחטאו מכל מקום
קרוים עמו ונחלתו וכל רבה השם להחליפם ובפרט
לאחר קבלת העונש כמאמ"ל בשר חסידך לחייתו ארץ
מקשו רשעים היו והכתוב קוראים חסידים ותראו הואיל
וקבלו עונשם חסידים מקרי שגאמר ונקלה אחיך כו' כינו
שלקה אחיך הוא' כלל דמלתא שמענו אפילו חטאו
כקראו בנים ואין זה כבוד למקום ב"ה שהי' בניו משועבד'
תחת אדם שפל וכויו' לכן מרים ראש המיזר להיות ראש
משל למלך בשר ודם שכעס על בנו וכתנו לשר בית
הבשר בין שאר אסורים לייבדו עם' ואמר המלך' אין זה
מכבודי להיות בני משועבד תחת יד שר בית הבוהר •
הגדיל המלך כסא שר בית הבוהר בשביל כנווה ה"ה ה"ג

אמנם

כן הוא אם דעת המלך להחזיר בנו אליו
לאחר הימים אבל אם רצונו של מלך
להסליך בנו משל פניו עולמית ואין רצונו לקרב
אותו אליו עוד • אז לא איכפת למלך אם בנו ניד
חסוד או שכל • ומעתה יבוארו דברי המקובן היו זרי'
לראש • המזכירים לישראל כעשו ראשים וחשובים אהבם
מה איכפת אם הם חשובים או שפלים ע"ז אומר המקובן
העצם כי ה' הונה על רוב פשעיו • וזה הוא סי'
כי לא משכחתו לישראל עשה זאת רק שיקבל עונשם
ואח"ז ישובו בני אליו ואין זה מכבודו יתב' שימסול
אדם שכל דם • ע"כ היו זרי' לראש ודוק (אחר כותבי
זאת מחאתי בח"א ממ"ם קרוב לדברי וכהנתי שכונתי
לדעת הגדול ת"ל) :

ועפ"ז

הפטר ליישב המדרש אשר כל הדרשנים
דשו בה גם אני אענה חלקי וז"ל המדרש
היו זרי' לראש כי ה' הונה יכול על מנן ת"ל על רוב
פשעיו • וכראה דהנה יש לחשוד אולי יאמר האומר
משכחת ה' את ישראל הניח עליהם את כל הרעה הזאת
ודאי לדבר היו זרי' לראש המזכירים לישראל כעשו
ראשים • ועם ה' מלאים יבון ואנחה הלא די אם הישראל
הם נכערים וביגון מה פורך עוד להרים ראש המזכירים
ולגדלם אלא הדבר ברור שגדולה השנאה שהמקום שוכן
את ישראל עד שכל מי שסיגר אותם נותן לו שכרו
משלם כמו שנתן לפנחה על שקנא נקמת ה' ה"ה הכף
כמי • ע"ז ח' המקובן עפ"י רוח הקדש לא כן הוא
אלא בשביל זה מרים הקב"ה ראש המזכירים כי ה' הונה
על רוב פשעיו • וזה הוא ביאור המדרש יכול על מנן
בחסד עשה ה' זאת ולא בשביל החעה רק ששוכן אותם
ת"ל על רוב פשעיו לא מחמת שנאה אלא לייסרם על
עבירות שעשו ולאחר קבלת עונשם יתאור וישוב אליהם •
ולכתי הוזהר להרים ראש המזכירים כדפייסית :

ויצא מכת ציון כל דררה היו שרירה

כאילים לא מצאו מרעה ויקבו בלתי
כח לפני רודף

כר' כי ז"ל שנה קודם חורבן בניית גלו החרס והמפנה עם
יבתי מלך ירדן כל"ם נספר ירמיה' ויס מרדכי וכל
גדולי הדור לככל ולא נשארו בירושלים כ"ח דלת שחן

וימלך מלך ככל עליהם את זרקי' וכשנת י"א לזרקי'
בא מלך ככל וכל חילו ויגורו על ירושלים כשכיל שמרר
זרקי' במלך ככל ובאותו זמן היתה כפחת ירמיהו אל
אנשי ירושלים וז"ל כה אמר ה' הויסב בעיר הזאת ימות
בחרב וברעב ובדבר והיוצא אל הכסדים וחי והית' כפשו
לשכל וחי • ועל כנראה זו רצו השרים להמיתו כמ"ם שם
ויאמרו השרים אמת בא האיש הזה כי על כן הוא מרסה
את ידי אנשי המלחמה • ומעתה נבא לבאר דברי
המקובן • וזל מכת ציון כל הדרה דהיינו החרס והמפנה
וכל גדולי הדור וזה הדרה של עיר ולא נשארו בירושלים
כ"א השרים ודלת הארץ וזה ה' זמן רב קודם החורבן
כמ"ם והשרי' המרו פי ה' ולא רצו ללכת כמבואר מן
הפסוקי' שהבאתי • ועי"ז בלו במלור ובמלוק ויתחוק
עליהם הרעב מפני שמלך ככל זר את העיר היו שרי'
כאילים לא מצאו מרעה שהתחוק עליה' הרעב בעיר וחלו
היו הולכים מן העיר כדבר ה' ע"י ירמיה' קודם שהתחוק
עליהם הרעב בעיר אז היו הולכים ככוחם ובגבורתם •
אבל עתה וילכו בלא כח לפני רודף כי ע"י הרעב
שהתחוק עליהם כהלס כחם ובגבורתם :

זכרה ירושלים ימי עניה וטרודה כל
פחמדיה שהיה לה מימי קדם כנפל
עמה ביד צר ראו צרי' שחקו על משבת'

הפסוק זריר ביאור שאומ' זכרה כו'
בדחאי אם כפלה לידו עניות לה תסכת ומנה ימי
עניותה העושר שהי' לה מקדם העני הזה בכל יום ויום
וזכר מהעושר שהי' לו ועכיוו כחסר מכל • ועוד אומר
שחקו על משבת' וכי מאי איכפת לעני הזה אם שחקין
עליו אזי לא • וכראה לפרש בדרך פשוטו דהנה יש
שני מיני עניים מי שהוא עני מעיקרו • והשני מי שהי'
עשיר והעני ואח"כ • והפרש בן שני עניים הללו הוא
זה מי שהוא עני מעיקרו ומקטנותו ונתגדל בעניות ולא
דחה עושר מיומו • אינו מתכניס בקל אפי' אם פוגעין
בו בדברי בושא לז כהשכ עניו • אבל מי שנתגדל
בעשירות והי' משופע בכספים ואח"כ נהפך עליו בלגל
החוסר • אדם כזה ברור קל כתיבש וחזיל בוימ' ואתא
קורחא כי לא הורגל בזה מעשורו • ועוד יש הפרש
כתיבש לאדם שהוא עני מעיקרו והין מרחמין עליו כ"כ

ואין נותנים לו רק דבר מועט * אבל עשיר והעני נכמרו
החמי נ"א עליו ביותר ונותנים לו מתנות רבות כי
להוא חזיון יקרא וע"ז שנותנין לו מתנות מרובות *
נתן זמן מה ששכח ממנו מה שהי' לו מקדם ימי עושר *

אמנם

כן הוא אם עני זה הולך בין אוהביו ואנשים
כשרים אבל אם אדם זה נופל ליד שוכניו
צלתו כפרים לא די שאין מרחמין עליו אף גם שמחים
לאידו כי אומרים זה היום שקוינו * ומניינים אותו בכל
מיני בוסה * ומאדם כזה לא תשכח ימי עשרו שהיה לו
מקדם * ומעתה יומטו דברי הפסוק זכרה ירושלים כו'
כל ימי עניוה לא תשכח מומה כל מחמודיה שהיה לה
מומי קדם * אף שאין זה מדרך העולם כי מו שהיה
עשיר והעני מרחמין עליו ביותר וע"ז זה ששכח ממנו
העושר שהיה לו * עו"א המקוץ לא כן הכא ש"א לה
לשכח ימי עשרה למה * כנפל עמה ביד לך ואין עוזר
לה חס"ה לא תשכח ימי עשרה ושלותה כי ראוה כדים
שקו על משנת' שמחו על מפלתה והיו מניינין אותה
ומכ"ס שלא היו מרחמין עלי' :

חטא חטאה ירושלים על כן לגדה

הייתה כל מכבדיה הזילונה כי ראו

ערותה * **טומאתה בשוקיה**

לא זכרה אחריתה ותרד פלאים אין

מנחם לה ירו פרש צר על כל מחמדיה

כי ראו גוים כאו פקדשה * כל

עמה גאונחים מבקשים לחם נתנו

מחמדיהם באובד למו

אלו הפסוקים לכאורה אין להם טיבות ודיניקות

להדדי וכל פסוק בפ"ע לאו רשע סיפח ולא

רשע רשע ואפשר לפרש בע"ה שיומטו העי"ב הקדים

ידיעה אחת דע דעיקר חורבן הבית הי' אודות חטא

מכסה מלך יורה והכי מפורש במלאכים ב' כ"ד פסוק ג'

אף עפ"י הי' היתה בירוד להפיה מעל פניו בחטאת

מכסה בכל אשר עשה וצירמי' ע"ז פסוק ד' כתיב נגלל

מכסה בין יוקי' מלך יורה על אשר עשה בירושלי' וגבי מכסה

כתיב ויין מוכות לכל כבא השמים כו' והענין כו

וכתו באש ועכן וכיס כו' וימלא ירושלים דם כפי ולא אנה
ה' לסלוח * עכ"פ מצינו שלולי חטאת מכסה אפשר לא
כחבר ירושלים וחטא מכסה הי' ע"ז ופ"ד כאשר הכתובי'
מעידים ע"ז ועל אלו חטאים גלות בא לעולם כראי'
באבות פ"ה מכסה ע' גלות בא לעולם על ע"ז ופ"ד :

ומעתה

יתפרשו דברי המקוץ חטא חטאה
ירושלים שני חטאים חטאה ירושלים
והם ע"ז ופ"ד ע"כ לכרה הייתה * הורכבה להיות
כר מחקומה כי על אלו חטאים גלות בא לעולם כמ"ס *
כל מכבדי' הזילונה חפ"י האומות שהיו נוהגים כבוד
לישראל עכשו בנימי מכסה היוולו אותם כי בנימי חוקי'
מ"י שלא מרדך בלארץ בן בלארץ מ"ב ספרים ומכסה
אל חוקי' ובנימי מכסה ככו כתיב ב"ה ב' לג פסוק י"א
ויבא עליהם את שרי הכבד אשר למלך אשר וילכדו את
מכסה ויאסרוהו בכחוסתים ומליכוהו בגולה * ולמה הי'
זה שהיו מזלזלים במכסה כך אומר הכניא הטעם כי
ראו ערותה כי ע"ז של מכסה נבליו ובפרהסיא הי' *
והטעם מה שהי' מלך נבל כבוד בחוקי' נדאיותו
הכס של החמה כמדובר במלכים * אבל גבי מכסה כיון
שכחו חיל מלך נבל לירושלים וראו ע"ז שלו עומד בחצר
בית ה' ע"כ היו מזלזלים בו :

גם

היא נאנחה ותשב אחור מוסב על מכסה אף גם
שמכסה נאנח על חטאיו ושכ אל ה' ככתוב שם
ובהכר לו חלה את פני ה' חלהיו ויתפלל אליו ויעתר
לו * וא"כ הוא שהקב"ה קבל התשובה למה נחרב ירושלי'
הלא מכסה עשה תשובה * אכן יש עני מיני תשובה אם
אדם מהשורר מעצמו לשוב זאת היא תשובה מאהבה
שכחה גדול שזרונות נעשו כוכשת * הנל אם אדם שב
ע"י הכרה ע"י סורין וכדומה תשובה זו אינה מועילה
כ"כ כמו החלק הא' ומועלת רק שדוהו' נעשו שגגות
וגבי מכסה הי' התשובה מיראת יסורין כמ"ס ובהכר לו
חלה את פני ה' * אף דכתיב ויעתר לו מ"מ רשע
כשאר * ותרגום טוגג שלו * והוה ביאור דברי המקוץ גם
היא נאנחה ותשב אחור טעמה מכסה תשובה וכאנח על
חטאיו ושכ אחור ממעשיו * ואם יקשה לך אף עשה
תשובה למה חרה ה' ככה וההריב ירושלי' עבור חטאת
מכסה * ע"ז אשר עומדת בשול' ולא זכרה אחריתה *
דהתשובה הי' בהכר לו דהיינו מיראת יסורין וכשאר רשע
עומדת

איכה א אבד כבד איכה א

עומדת בשולי . דהוה לי למנו מעמנו לזכור אחיני
 דבר ולהתעורר מעלמה
 וזו היו תשובה מאהבה
 ולא הוה נשאר רושם
 כלל . והואיל ולא זכרה
 יחריתה מש"ה ותרד
 כלמים הידידה היתה
 כפלת שארע לה מה
 שלא אירע לעיר מעולם
 כפירשי . כי כתיבני

מכנה ויעתר לו ה' ואח"כ כתיב עבור חטאת מכנה לא
 ידע ה' לבלוח זה הוא פלא בעיני אדם על זה כוונ
 הניקוין ראה ה' את עניי כי הגדיל אויב שעל ידי זה
 הגדיל אויב ואומר כי לא עבור חטאתם עשה ה' זאת .
 כי מחל להם החטא אלא ידינו רמה וגדולתינו וגבורתינו
 עשה וגם כוונ המקוין הן אס שלעו ידי זרים שלא בנוסוכיו
 ובמחון אף עשה מכנה תשובה הואיל ולא עשה מאהבה
 ולמה שלעו האויבים על תורתנו הקדושה כי ירו פרשו
 זר על מחמרי' זהו ס"ת כדרד"ל . משיב רוח הקדוש
 אל התמה ע"ו כי ראתה גוים באו מקדשה אשר לוייתה
 לא יבואו ק"ק אפי' בקהל לך . אפי' ברגל שנקלהו
 כל ישראל לירושלים אפי' אסור לבוא לשם מפני גודל
 קדושתה . ועתה באו גוים לשם אלא שנסתלק' השכינה
 מומכה וכשארזו עלים ואבנים . אף מה שלעו ידי זרים
 בתורה שנסתלקה ממכה הקדושה שהאותיות היו פורחות
 ממנה כדאי' באלל רבתי וו"ל כשכנס ר"ח בן תרדיון
 להרבה כו' היתה בתו לוועקת ובוכה כו' אמר לה כו'
 אס על ס"ת את בוכה הכי אותיות פורחת ואין האש
 אוכלת אלא הכיור ה"כ יש לומר כך . וראוי לדבר
 שנסתלקה השכינה אומר כל עמה כאנחים מנקשים להם
 בקדשים מדרש בשלח ויכבו את ה' לאמר היש ה' בקרבנו
 אס אין אס הוא כמלך השריו במדינה ומספיק מים
 ומזון לבני מדינתו הזאת יהיה אות שה' בקרבנו שמענו
 מהכא אס יש לנו מזון ואחי' הוא סי' שהשכינה שריו'
 בתוכנו ואס לאו ח"ו להיפך והכא כל עמה כאנחים
 מנקשים להם שאין להם פרנסה זה מורה על פילוק
 שכינה נתנו מחמדיהם באלל לנו כדאי' [במדרש שהי'
 משללים בכל יום מירושלים לחן קופה של זהב והיו
 כותמים תשרתו קופה של שעורים פ"א נתנו להם תמורת

הזהב קופה של תבן שלקו את התבן ושמו את היום
 מפני הרעב . וזה הוא אות ובי' שהשכיב' כפתלקה מהס
 לפיכך שלעו ירו זרים ככלס . לזאת מקובני' ישראל
 ראה ה' והניעה כי הייתי זוללה אף שנסתלקה השכינה
 שכיפתך הקדושה מעלינו אעפ"כ ראה בצרותינו רק
 בהנעה בעלמא ותבע עלבונינו מהס . כי אני נחשב
 בעיניהם כזולל וכבודא אשר אבותיו מרחין אותו עולמית
 ומסרין אותו בעלמס לכ"ד להמיתו . כן אני בעיניהם
 מהס אומרים עלי שדחיתני דחוי' עולמית ח"ו ועי"ז דמי
 הפקר בעיניהם שאמרו אין לו תונעים .

**לא אליכם כל עובדי דרך הביטו וראו
 אס איש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי
 אשר הוגה ביום הרון אפו . ממרום
 שלח אש בעצמותי וירדנה פרש רשת
 לרגלי השיבני אחר נתנני שוממה כל
 היום דוה :**

לקשר ולחבר אלו הפסוקים זריכין אנו להנין מקודם
 מי אמר פסוק זה לא אליכם כו' ולמי אמרו אס ישראל
 אומרים לישראל חניריהם . הלא מקרה אחד לכולם אס
 לאויביהם אמרו כך קשה למה מכריס את אויביהם
 מחריביהם . עכ"פ גם קב לא תקבנו גם בדרך לא
 תברכנו ועוד בסוף הקינה אמר המקוין הבאת יום
 קראת ויהי כמוני והרי הפסוקים במשע כותרים זא"ז .

ע"כ כ"ל דירמי' מקוין על עצמו ב' פסוקים הללו
 דהנה ירמי' הכניח ע"ה לא היה רוצה לילך
 בשליחות זו לישראל כמ' בתחלת פסרו שא' ה' אליהם
 הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי עד שהשתדלתו
 בדברים ופיתה אותו לילך כמ"ם בני' כ' פסוק ו' פיתיתני
 ה' ואפת חזקתני ותוכל והוכרח לילך בשליחות של מקום
 ב"ה בע"כ כמ"ם ארור הנער אשר יולדתי בו וכ' הרב
 אלשיך העעס שהי' מסרב לילך בשליחותו של מקום ב"ה
 בשביל שהי' לו זר מאוד שנימוי יחרב הבית עכ"ל .
 ואח"כ כשהלך בשליחות המקום ב"ה בא כמה פעמים
 עד שערי מות כמוזכר שם וישמע פשחור ויכה פשחור
 את ירמי' ויתן אותו אל המהפכתו ועוד השרים ראו להמיתו
 כאמר

אפשר הדחתי לעיל בפסוק ולא מבת זיון כו' ע"ז אמר
ידמו' על עצמו לא אליכם כל עובדי דרך הניעו ורחו
אם יש מחלוקת במחלוקת שהאזכרתי על כרחי שלא ברובי
ליך בשליחותי וזו להתנבא על חורבן ירושלים אשר עולל
לי שבטת הקב"ה אותי ביום חרון אפו הוכרתי לילך
למקום סכנה כמ"ם שם סי' כ' ע"ם ואל תחמד כי שאני
ברבובי מתנבא רשות אליכם כאשר אמרתם עלי כי
ממרום שלא אם בעצמותי וירדנה כי רצני הנבואה נקר'
אם שם' הלא בה דברי כאש כאש ה' וזו ביאור הפכו ממרום
שלה דברי הנבואה בעצמותי וירדנה כוכב עצמותי שהורף
ליך ולדבר כמ"ם ירמי' בעצמו שם פסוק ע' ואמרתי
לא אזכרכו ולא ארצר עוד בשמו והי' לבני כאש בוערת
עזר בעצמותי ונלחתי לכלל ולא אוכל ועי"ז פרט רשת
לרגלי היו עומדים עלי כאמור שם כי שמעתי רבת רבי'
עגור מסביב הנירו ונבדו כל אכוס שלמי שמרי כלעי
אולי נפתה ונכלה לו ונקהה נקמותיכו ממנו השבתי
אחורי שמחר בן אמר הוסיבני בבית המהפכת כתבני שוממין
השרים הטלכו אותי בכור שהיה כל היום דהו'

נשקד עול פשעי בידו ישתרגו עלו על
צוארי הכשיכ כחי נתנניי בידי לא אוכל
קום: סדה כל אבידי יי בקרבי קרא עלי
ם עד לשביר בחורגי גת דרדני לכתולי בת
יודא: עק אלה אני בוכיה עיני עיני יורדח
מים כי רחק ממני מנחם משיב גפשי היך
בני שוטמים כי גבר אויב: פרשה ציון
בידיה אין מנחם ליה ציה יי ריעקב
סביבו צריו הית' ירושלי' גנדה ביניהם:

לכוא אל ביאור הני פסוקים אקדים נבואת עמוס
ב' וז"ל רק אתכם ידעתי מכל משפחות
הארמה על כן אפקד עונותיכם עליכם • וז"ל הרב
אלישך שם ובגמרא אקדו וכי בשביל שירע ואובח אותם
משיל כעם עליהם לפקר עליהם את כל העאתם אלא
חטל למי שיש לו שני ב"ה לויס מעות ממנו אחד אוהב
ואחד טובא את האוהב אומר לו אל תפרעני בפעם אחת
רק תפרע לי בכל יום מנה ולבסוף הפנה יהיה הכל פרוע
ולא הרגים: ואל השוקא אמר איני מקבל אלא הכל

ביחד לם ק השנה וכסגניע הזמן רחוקו וכוכבו צפורין
רעים ואינו יכול לפרוע החוב בפ"א ואפי' החזי החוב •
כך ישראל והאומות חושאים לפני המקום ב"ה לישראל
כפרם מעט מעט כדרך שסירסנו עד שפרעו כל החיב
כו' זה כוונת הפסוק רק אתכם ידעתי מכל משפחות
הארמה ע"כ אפקד עונותיכם עליכם מעט מעט • ועם
הזכר' זו פרשתי בחבורי קובל זמרה על זמנוי תלי'
פסוק כתי' ס"ב וזה תוארו ולך ה' הדקקה כי אתה
תשלם לאיש כמעשהו והנה קשה מה דקקה היא זאת אם
משלם לאיש כמעשהו • וישפתי דהפנין הוא כך דמכה
העולם מי שלוקח מן החכמוי בהקפה יום יום פעם הרבה
פעם מעט החכמוי כותב על פנקסו ומזכרו לחשבון
גדול וכשיגיע סוף השנה הוא תובע ממנו הכל בפ"א
ואפי' הוא סך גדול ואינו מועיל לו השענה שלקח לאהר'
ודולה לפרוע לאחדים • שהחכמוי ממחן בזה • אבל בני
הקב"ה אינו כן כי האדם חושא לאחדים • אלו רוצה
הקב"ה לפרוע מן האדם הכל בפ"א הי' א"ל לעמו
זו • פ"כ השם ב"ה דרוב רחמיו וחכמוי עושה דקקות
עם האדם לפרוע ממנו לאחדים מעט מעט כמו שכתב
לאחדים וזה הוא ביאור הפסוק ולך ה' החכר ועשו החסד
כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כמו שהי' חושא לאחדים
כן אתה תשלם לו הפורענו' לאחדים •

ומעחה נבוא לביאור הפסוקים • מלת נשקד סי'
הקובקד' לטון חיבור ודקוק ואין לו
דמיון במקרא • והכי פירושי נשקד עול פשעי בידו •
הקב"ה יבא עמי ממדת רחמנותו למדת הרין שהי' מחכר
כל פשעי בידו עד כי ישתרגו קליעה עבה וא"כ עלו
על צוארי בפ"א עי"ז הנביל כחי כתבני ה' בידי לא
לא אוכל קום • אם הקב"ה כפרע מאדם חובו בפ"א א"ל
לעמוד בו מש"ה לא אוכל קום • ומונה והולך הדורות
מה הם סלה כל אידי • וגם באותו מועד קרא לטבור
בחורי • יתר עליהם גת דרך ה' כו' כי פנות זיון
יפסיות היו מאוד אמרו כשיבולו האויבים יקחו אותנו
לביים וכסנאו האויבים ולקחו אותם דקרות שלהם ודמו
אקב"ה למעיות שלהם והיו שופעת דם זינה והיו
כמאבות בעיניהם ונשליכים אותם לארץ מעל קרונות
שלהם • ע"ז היו מקובכים כי כל הצרות באות בפ"א כי
אפשר ע"י סק' לוקחים צרות ישראל לנשים • היה לי
הללה טורתא • אבל עכשיו גת דרך כו' והיה שוכעת
דס

איכה א אבל כפר איכה א

דס יצרו חמתם עלי וכו' וכלי כל הסודות כ"כ
לא כמדת דחמנות ועל אלה יש לי לבכות מאין הסוגות
כי רקק ממני מחמם משיב כפטי כי ח"ל לכהס חותי כי
כל חזירי ונחורי ונתולותי כהדרו ולא כסאה לי כי אם
דני הקעטים גם המה שוממים כי נבד אויב עליהם
ידו ומולכס שבני ומהגם יש לי לקוכן פרסה זיון בודי
הסדירה סבי לזיון היא בלתי הנחס כי כזה ה' לעקב
סבינו כדיו אלו לא כאלו לירושלים אלא מחומי דחוקות
אלא היו יודעין מכבודה הכחשון לא היו הסדירה כד גדול
הכל עכשוו שהקב"ה כזה להאומות שהי סביבו ירושלים
שהיו יודעין משלותה ומכבודה שהי לה נמי קדם וע"י
מעשיהם הרעים כחו עליהם פרות אלו ע"כ לנדה הית'
ביניהם לבניה וללעג היתה ביניהם :

אז אפטר לומר פרסה זיון בודי וכו' ע"פ מ"ם
בסס הגאון מהר"י אייבסין חב"ד דג"ק ק"ק אה"ו
בפרו אהבת יונתן בהפסות פ' פרה דחוקאל ל"ו על
פסוק ויבואו אל הגוים אשר ברו שמה ויחללו את שם קדשי
דחמור להם עם ה' אלה ומחרנו יבאו . וז"ל כדא
עעם של אשר יבואו אל הגוים אשר ברו שמה דלפי שהעין
ישראל כ"כ נמרד ובמעל ועבדו ע"ו אלו גלו לארץ רחוקה
אשר לא שמעו ולא ידעו כפלאות השם אשר עשה להם לא
נתגלה קלוסם כי אין זה דבר השם אשר לא הי' לעולמים .
ואולם המערכת מורה עליהם שיגלו אומה זו . ואולם
הגוים אשר ברו שמה אשר ראו מעשה ה' אשר עשה ואין
אומה זו מוכנת עפ"י המערכת . כ"א רעהם ועובתם
ככל לפי מעשיהם וכאשר המרו כהל ויסליכס אל ארץ
אחרת וכתבלה קלוסם יותר יאמר גלו מעצר לים ויחללו
את שם קדשי הפסוק ויתר חילול השם הוא שהם מתניישון לומר
נגלו עבוד השמים וארץ טובה אל ארץ אחרת אולם הם
נותני טובה לזה כי הארץ אינה טובה ולכן הוצרכו
לייסב בארץ אחרת עפ"ל ע"ה . והיו ביחוד הפסוק פרסה
זיון בודי היא בעמיה מריבה לפרס ולפרסם את העאה
בבואם בגלות בין האומה היבשה לגלות קלוסם ברבים
ולומר כשכל עובתי גליתי מחרני עזר זה אין מרים הם
אלו היתה יכולה להסתיר העאה בגולה ולומר כשכל
אומה טובה יורה מכסה והגלתה לארץ אחרת היו מנחמין
בפניהם המנחמין הם תשבה בקיבה תחזור לחיובך הראשון
אבל עכשוו שהוצרכה לגלו קלוסם נמרד ובמעל עשתה כל
הרעובתניל זה השליכה הקב"ה אל ארץ אחרת אין שום

אדם מחמם לה' וארבעה האומות יאמרו אלו לא חטאתם
לא גליתם מארצכם אך חממם וכי בשמים עסקין
שיגלו קליכס בעממם . ע"ו אומר המוקנן העעם
שהוכרחה לגלות קלוסה כי משכמו נתגלו אף אם לא
יאמרו מפני מה גלו כי ה' כזה לעקב סבינו כדיו אלו
היו באים לאיים רחוקים בין אומות שלא ידעו ולא שמעו
כפלאות ה' אשר עשה לשרתל בנוחם על ארממם היו
יכולים לומר מה שהסלכו אל ארץ אחרת הוא מפני סכה
שארמם אינה כך טובה כמו ארץ הואת אשר גלו לתוכה
אבל עכשוו סבינו כדיו שלא גלו כ"א לנכל מקרובה לה'
זהו יודעין ממעשה ה' עשה עמם יודעין שארמם הי' ארץ
טובה ורצבה וראו את מכות הארץ ההיא ואת עמה אשר
הלכו בגולה נתגלה קלוסם ע"כ לנדה היתה ביניהם .
ומה שמדמה הכניא לנדה ולא לשאר דבר עמא . שכו
הנדה לאחר שתפטר תשוב לבעלה כן כ"י שהם עתאים
גולה"י הולם לא לנדה פד עת קץ או יעשרו מנוחמתן
ותשלם באהבים וישלח חן אמן :

אז אפטר לומר פרסה זיון בודי וכו' ע"פ מ"ם
בסס הגאון מהר"י אייבסין חב"ד דג"ק ק"ק אה"ו
בפרו אהבת יונתן בהפסות פ' פרה דחוקאל ל"ו על
פסוק ויבואו אל הגוים אשר ברו שמה ויחללו את שם קדשי
דחמור להם עם ה' אלה ומחרנו יבאו . וז"ל כדא
עעם של אשר יבואו אל הגוים אשר ברו שמה דלפי שהעין
ישראל כ"כ נמרד ובמעל ועבדו ע"ו אלו גלו לארץ רחוקה
אשר לא שמעו ולא ידעו כפלאות השם אשר עשה להם לא
נתגלה קלוסם כי אין זה דבר השם אשר לא הי' לעולמים .
ואולם המערכת מורה עליהם שיגלו אומה זו . ואולם
הגוים אשר ברו שמה אשר ראו מעשה ה' אשר עשה ואין
אומה זו מוכנת עפ"י המערכת . כ"א רעהם ועובתם
ככל לפי מעשיהם וכאשר המרו כהל ויסליכס אל ארץ
אחרת וכתבלה קלוסם יותר יאמר גלו מעצר לים ויחללו
את שם קדשי הפסוק ויתר חילול השם הוא שהם מתניישון לומר
נגלו עבוד השמים וארץ טובה אל ארץ אחרת אולם הם
נותני טובה לזה כי הארץ אינה טובה ולכן הוצרכו
לייסב בארץ אחרת עפ"ל ע"ה . והיו ביחוד הפסוק פרסה
זיון בודי היא בעמיה מריבה לפרס ולפרסם את העאה
בבואם בגלות בין האומה היבשה לגלות קלוסם ברבים
ולומר כשכל עובתי גליתי מחרני עזר זה אין מרים הם
אלו היתה יכולה להסתיר העאה בגולה ולומר כשכל
אומה טובה יורה מכסה והגלתה לארץ אחרת היו מנחמין
בפניהם המנחמין הם תשבה בקיבה תחזור לחיובך הראשון
אבל עכשוו שהוצרכה לגלו קלוסם נמרד ובמעל עשתה כל
הרעובתניל זה השליכה הקב"ה אל ארץ אחרת אין שום

אז אפטר לומר פרסה זיון בודי וכו' ע"פ מ"ם
בסס הגאון מהר"י אייבסין חב"ד דג"ק ק"ק אה"ו
בפרו אהבת יונתן בהפסות פ' פרה דחוקאל ל"ו על
פסוק ויבואו אל הגוים אשר ברו שמה ויחללו את שם קדשי
דחמור להם עם ה' אלה ומחרנו יבאו . וז"ל כדא
עעם של אשר יבואו אל הגוים אשר ברו שמה דלפי שהעין
ישראל כ"כ נמרד ובמעל ועבדו ע"ו אלו גלו לארץ רחוקה
אשר לא שמעו ולא ידעו כפלאות השם אשר עשה להם לא
נתגלה קלוסם כי אין זה דבר השם אשר לא הי' לעולמים .
ואולם המערכת מורה עליהם שיגלו אומה זו . ואולם
הגוים אשר ברו שמה אשר ראו מעשה ה' אשר עשה ואין
אומה זו מוכנת עפ"י המערכת . כ"א רעהם ועובתם
ככל לפי מעשיהם וכאשר המרו כהל ויסליכס אל ארץ
אחרת וכתבלה קלוסם יותר יאמר גלו מעצר לים ויחללו
את שם קדשי הפסוק ויתר חילול השם הוא שהם מתניישון לומר
נגלו עבוד השמים וארץ טובה אל ארץ אחרת אולם הם
נותני טובה לזה כי הארץ אינה טובה ולכן הוצרכו
לייסב בארץ אחרת עפ"ל ע"ה . והיו ביחוד הפסוק פרסה
זיון בודי היא בעמיה מריבה לפרס ולפרסם את העאה
בבואם בגלות בין האומה היבשה לגלות קלוסם ברבים
ולומר כשכל עובתי גליתי מחרני עזר זה אין מרים הם
אלו היתה יכולה להסתיר העאה בגולה ולומר כשכל
אומה טובה יורה מכסה והגלתה לארץ אחרת היו מנחמין
בפניהם המנחמין הם תשבה בקיבה תחזור לחיובך הראשון
אבל עכשוו שהוצרכה לגלו קלוסם נמרד ובמעל עשתה כל
הרעובתניל זה השליכה הקב"ה אל ארץ אחרת אין שום

אמר הסוקנן אל תתמה על כל מה שאירע לי כי
דריק ה' ואין לפנאו עולה כי פיהו מריתי אלו לא
חטאתי אלא להכאתי הי' פתחן פה למדת הרממים
להטילן בערי אהל מזדקין רני דיוו הדרק כ"ה כי
פיהו מריתי ולהכפיש כתוכתי ולא להכאתי רק
להמרות פי ה' כמ"ם גבו מכסה הרבה לעשות הרע
בעיני ה' להכפישו וכמר"ל אמון בל על אמר אמרו
לו כלום יש לך הכחה ממקום שיכחת . אמר כלום יחי
עשה כ"א להכפישו וכשניל זה הרממים נהקך עלי
לדון . ע"כ שחמו כח כל העמים קחו מומר ממני סכ"כ
הגדיל עלי הסדה מאין עזר קראתי לנחמי למלך
מזדים לבוא לעזרכי כמ"ם ירמי ל"ו וחיל פרעה יח
מתזדים כו' ויהי דבר ה' אל ירמי כו' הכה חיל פרעה
היוצא לכם לעזרה טב לירצו מזדים . ופי' הוי'
בשפיכות היו באים ורמו הקב"ה לים והזיק פליו כמו
נודת כפחות רומות לצרות כ"א אמרו זה לזה מה
וזת אמרו אלו אנתיכו שעכשו אנותיהם על אלו שמו :

הלכים לעזרתם בים מיד שנו לארבע • כתיב אח"כ וצבו
 הכתרים וכלחמו על העיר הזאת ולכדוה ושרפוה באש
 הכל אלו בחרו המלכים שהיו בני עמון עלו הכתרים
 מעל ירושלים כאשר באמת כתיב וישעמו הכתרים הלכים
 על ירושלים את שמשם • וישלו מעל ירושלים והח"כ
 כשמשעמם לא בחרו שבו על ירושלים ושמכו סללה על העיר
 בחרו במלך ובמלך • והרעב חזק בעיר ועי"ו כהגו וקוי
 בעיר נגשו כין בקשו אוכל לחם להשיב את נפשם ולא
 מלאו :

**ראה יי כי צר לי מעי המדמדמו נהפך
 לבי בקרבי כי ברו מהיתי מחוץ השבך
 חרב בבית כמות :**

הכוונה משה סבלתי עובי ע"כ ראה ה' במדת רחמי'
 שלך כי צר לי • והף כי חמת כי מזו מריתי לקיתי
 בכפלים מבית ומחוץ :

**שמעו בי נאנדה אני אין מנחם לי כל
 אויבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית
 הבאת יום קראת ויהיו כמוני :**

יראה להמשיך הכסוק אשלפניו • כך אמר המקונן דב"ע
 חף שחטאתי וראוי אני לקבל את כל העונש הזה איני
 מקבל כל זה באהבה • אבל זאת יקשה עלי לסבול סיה'
 האנחות שמחים על רעתי • וזהו פ"י שמעו כי באהבה
 אבי לא רי שאין אחד מהם מנחם אותי חף גם זאת כיון
 ששמעו רעתי ששו ואומרים כי אתה עשית לא שחטאיכו
 נרמו זאת הלא אתה עשית מכני שחיה וכדי לשמחם
 ולרמות מפלתינו ולא נשכיל עונותינו ע"כ אני מקט
 לפניך הבאת יום ויהיו כמוני :

**תבא כל רעתם לפניך ועולל למו באשר
 עוללת כי על כד פשתי כי רבות
 אנהותי וכבי דוי**

הנה לפרש זה הפסוק הקדים מ"ם נחבוי קול
 ומרדח מומר י"ד ו"ו"ל הפסוקים הם ה' משמים הסקין
 בו הכל כי יחדש כולמו אין עושה טוב אין גם אחד
 קנה האומות שכלו לקרוב ירושלים ה' להם להשכיל

ולדרוש את אלהים שעתיד לפרע מהם ואכשר אלו ה'
 כונתם רק לעשות
 שליחות המקו"ב"ה כמ"סו"ל ג' פנים קרא קול בהיכל
 ולפרוע חובותינו ג"כ קום עבדי בישא לחר ב ביתא
 לא היו כעכסים דערך

עליו אבל הם עשו מחמת רשעתם וקנאתם ושנאתם עלי
 אמת נחמו פשענו ומריתנו בה' אלהינו • אבל הם לא ה'
 כונתם רק לעשות נקמה הלא ידעו כל פעלי און •
 (ידעו פי' כמו יודע אנשי סכות) לא נחמו אל לבם
 שידע ה' וכל פעלי און • וה"ת הלא בשליחות של מקום
 כ"ה עשו • השם אמר לחרוב כמ"ס לעיל • ע"ו יומר
 אוכלי עמי אוכלי לחם ה' לא קראו כמו מי שאוכל לחם
 כדי להפיק רעבנו ולהנחת עצמו • כן אכלו עמו עשו
 רק להנחת עצמן וראוי ה' לא קראו אלו ה' כונתם
 לקיים שליחות דמרון כי' להם לקרוא לה' שיכלה להם
 כי הם עושים בשליחותו של השם כ"ה לקיים מלותו •

בההיא דאנשי כפינ' דיונה הבוא שהוכרחו בשליחות השם
 להפיל את יונה לים • והח"כ קראו לה' שיכלה להם
 כי שליחותו עבדי ועי"ו בשפתיה דקק סחברתי מאמר ר"י
 ד"ל פתח והי' כאשר שם וכו' וכן הוא מקרא מלא בזכרי'
 ה' פסוק ע"ו וקולף אני על הגוים השאננים אשר אני
 קלפתי מעש והמה עורו ליעה • ועכ"פ לא ה' להם
 לשמוח על מפלתי • כי נכפל אויבך אל תשמח וכו'
 והשיב מעליו אפו לכן בקשתי תבא כל רעתם לפניך
 מפני שעשו זאת לשם נקמה ולא לשם שליחות המקו"ב"ה
 ועולל לזו כאשר עוללת לי על כל פשעי כן תשלם
 להם על כל פשעיהם כי רבות אנהותי ולבי רוי אולג
 בראותי נקמה בהם ותישע לבי :

סליק
 איכת ישבה בדר • בעור יתום ואלמנה
 יעורר • מי ברעת לחכימין יהיב •
 יטייענו לכתוב פירוש על איכה יעיב :

איכה
 יעיב כאפו אדוני את כת ציון
 חשליך משמים וארץ תפארת
 ישראל וקא זכר יהודוס דגליו ביום אפו
 להנחת הפסוק לדרך לשון לב למה אמר הנביא לשון
 יעיב למה לא אמר איכה החשיך וגם אמר משמים ארץ
 ולמה

ג'מה לא אמר משמים לארץ ושאר דקדוקים לא אזכיר :
ידיהם בהקדים ההפרש בין חסד וצדק עב . פתח חסד
הוא הפזתת לילה בעזר מעט זהרית השמים וכוכבים .
אכל יעני הוא מגזרת עב שפרטו חסד עב יותר מחסדת
לילה . עוד חקדים הירוע לכל כי השמים נקראו רחמים
כי רחמים שוכן הם שאין הם לא קפאה ולא שפאה ולא
מחלוקות כ"א מלא חסד ורחמים ושלום וזהבה . ולא כן
הארץ שהיא מלאה דין ומחלוקת והדרים עליה הם מלאים
דין זה ג'ול וזה חומם וזה רומם ואפילו הנהמות וחיות
ועופות חושפין זה מזה והורגים זה את זה . והכי פירש
דברי המקובן איכה יעני חסד הקב"ה החשיך נחשך עב
ומכופל בחימה גדולה הלא מאתו לא תכל הרעה ע"ו או'
השליך משמים ארץ השליך מערה"ר מעט הסיר השגחתו
פפלה מעצמה למדה"ר שהקב"ה הניח מהם מרת רחמים
שלו כח"ש מי יתכני במדבר מלון אורחים ואעונה את
צמי . ועי' החשיך להם חסד כפול ונכפילה ח' נפלה
שרום לעמק . אכן כן יאמר האומר ח"כ הוא שהקב"ה
הסיר רחמנותו ח"ו כלו רחמיו ומנו עו"א ולא זכר
הרום רגליו ביום אפן כי ידוע מה דא' נכמה דוכתא
בדברי רז"ל מקדם של מעלה הוא מכון נגד מקדש
של מעה ומקדם של מעלה נקרא כסא ומקדש של מעה
נקרא הרום . וזה הוא כוננת הפסוק ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם הלא השמים ושמי השמים לא יכלכלו אותו
אפ"ה השרה השם ב"ה שכינתו בנהמ"ק בשביל שהוא
הרום של כסא . ובאמת הי' השם ב"ה לכלה את
החושאים ולא לחרוב הרום רגליו . אכל הוא ית' אל
מלא רחמים החריב הרום רגליו לאות לכני ישראל שישוב
אליה' בעת רטונו יתב' . וזה ביאור דברי הכני' ולא זכר
הרום רגליו ביום אפן שלא תאמר הואיל והשליך את
למדה"ר לא יהי' עוד תקומה למפלתך . ע"כ החריב
הרום רגליו ולא כלל בית ישראל . ולחוק זאת בלכך
באמונה שלימה ואמיתית דישוב הקב"ה וירחם עליך לעת
רטונו יתבדך הלא

יעקב ולא יעקב עצמו כפי רמ"ן כאת לשון כזה ע"כ .
מבשרו בת יודא ולא יודא עצמו כי אלו ספך חמתו על
ישר זל הי' עשה ח"ו כליו' בבית ישראל ובאמת כוננתו
ב"ה היה רק להרחיקם על עובותיהם עד שישובו
חלל ממלכה וסרי' ולא מאם להודיעם מקדושתם
לנמרי עולמית רק חלל ממלכה וסריה ככהן שפאה גרוס'
וחללה . גם הוא נעשה חלל . אפנים רק כל זמן שהוא
שמה . אכל אם מנרסה חזר לקדושתו ה"ה הי' חלל
כו' על מעשיהם הרעים ואם ישובו ויגדו את רוע
מעלליהם יחזרו לגדולתם ככראמונה :

גדע בחרי אף כל קרן ישראל השיב
אחור ימינו מפני אויבנו ויבער ביעקב
אש להבה אכלה סביב : דרך קשתו
כאויב נצב ימינו כצר ויהרג כל מהמדן
עין באהל בת ציון שפך כאש חמתו
היה אדני כאויב כלע ישראל כלע כל :
ארמנותיה שחת מבצרו וירב נבת
יהודא תאני' ואני' : ויחמוס כגן שכנו
שחת מועדו שכת יי בציון מועד ושבת
וינאץ בזעם אפן מדך וכהן : זגת ארני
מזכחו גאר מקדשו חסגיר ביד אויב
חומת ארמנותיה קול נחננו בבית אדני
כיום מועד :

יש לשום לב להבין ולרעת מה זה שמאריך הכניא
ופורע כל אלו הפורעניות שנאו עליהם דהלא
יכול לקצר דרך כלל גדע והשחי' כל קרן ישראל וכל
חמדתם וגדולתם בחימה גדולה וכי בא הכניא לחשוב
וליוול כי רוכלא כלי עעם . אלא בודאי הי' עעם בדבר
ע"כ כראה שאפשר לומר שכל זה אמר לכתם את ישראל
בימי אכלס . וכתן אח"כ עעם לדבר נב' פסוקי' הבאים
אחר זה כמו שאבאר אחר ב' פסוקי' הבאים ואלו הן :

חשב יי להשחית חומת בת ציון נטה
קו לא השיב ידו מכלע ויאבל חיד

והוא

בלע אדני ולא חמל את כל באות
יעקב ההם בעברתו מבצרו בת יודא
הגיע לארץ חלל ממלכה ושריה
אל חמתו ספך על עליס' ואכניס כי כלע את כלות

היום לכניסיהם אבל באמת כינס נביאים רק נביאי
 היו דייקי והם העשו אותך מה שלח ה' בן לשאר אומות
 אחת גרם לך שלא רצית לשמוע לנביאי אחת שגילו לך
 עונך עבור זה שנחת אותם . הכל נביאיך שלא יגלו על
 עונך אולם אהבת * כמו שארז"ל ההוא ז רבא מרבנן
 וינחמין ל' בני מתא על שלא אוכח יתהון ג' ילי דשמי'
 זה הוא רצוני הכניס נביאיך ב' ע"י שלא יגלו עונך
 אהבת אותם לפיכך חוו לך משחת פה * האמת
 לרבויהם הפקר :

ספקו עליך כפים כל עברי דרך שרקו
ויניעו ראשם על כח ירושלים הזאת
חציר כליחת יופי משוש לכלהארץ :
פצו עריף פיהם כל אויביך חרקו
יחרקו שן אמרו בלענו אף זה היום
שקוינהו מצאנו ראינו :

יש לרקק נהנין פקוקים צפוק ראשון אומר שרקו
 ויחרקו שן . ועוד אומר ספקו עליך כפים כל עוברי
 דרך משמע כל העולם אפילו מי שחינו טוביהם ואח"כ
 אומר פצו עליך פיהם כל אויביך משמע רק האויבים ולא
 אחרים ועוד אומרים זה היום שקוינהו * מפני מה קיו
 על זה היום . ולבאר אלו הפקוקים נקדים הקדמה ה'
 דוש שני מיני ספיקת כף . אם נא לאדם איוה סיבה
 חרטה שמתפלה בעיניו סופק כף אל כף על החודים
 ההוא * ועוד טעית אם נא לאדם איוה סיבה רעה ח'ו
 שופק כף אל כף שהוא כמו נהי וקובה * כמו ויספקו
 בלק את כפיו ויאמר אל בלעם לקח אויבי קרחתך
 והנה ברכת ברך וכן פריקה * ה' הוא לשון קיבוץ ב"א
 כמו ופרק לו מקצה הארץ יסעי' ד' כ"ו וכמו ופרק ה'
 לנזכר שם ז' ועוד מין שני מי שמתואם על איוה דבר
 כמו וישרק עלי ממקומו איו ב' כ"ו . עוד אקדי' בהיותו
 סקד כנוי על מכוון ה' מזד אחר עונה לאומות
 בעולם ועמד אחר רעה * כך העונה ה' שהיו מקריניש
 ע' פדים בנה נגד ע' רצות כראי' בסוכה כ"ה ע"ב
 אר"י חיי להם לאומות העולם שאברו ויאכס יודעים מה
 אברו שזמן פנה"ק קיים וכפר עליהם ופירם רש'
 להודיעם נפשים בזמנם ועכשיו מי מכפר עליהם כנ"ל

טשה ה' אשר זמם בצע אמרתו * אשר
צוה מימי קדם הרס ולא חמל וישמח
עליך אויביך הרים קרן צדיק :

חור המקוץ ויחרם את ישראל ואמר להם ועדי שדח
 העת והסם ב"ה יקרבוך * שם על לבך את אשר ה'
 עושה בלע אמרתו חלק שאלתו לנשים לחזקין . עשה
 ה' אשר זמם כי פכר נגורו הגבורה . אבל זאת היה לך
 להבין מפני מה ישמח הוי"ו עליך והרים קרן מה ה'
 כריך להרים קרנם וי' אם הכינים כמו שהם חלא הסם
 עשה זה שעי"ו חרע ותנין סיבה העת סיסר ה' . מתך
 וישים עליהם כל הפורענות . בהקדים מ"ש בתורה
 פתחו לך הכרפס מ"ס בתורת משה תורה וכו' פאסד
 שם ה' גליכס להרבות אלהם ולהעניז אלהם פני ישיע
 פ' .

היום לכניסיהם אבל באמת כינס נביאים רק נביאי
 היו דייקי והם העשו אותך מה שלח ה' בן לשאר אומות
 אחת גרם לך שלא רצית לשמוע לנביאי אחת שגילו לך
 עונך עבור זה שנחת אותם . הכל נביאיך שלא יגלו על
 עונך אולם אהבת * כמו שארז"ל ההוא ז רבא מרבנן
 וינחמין ל' בני מתא על שלא אוכח יתהון ג' ילי דשמי'
 זה הוא רצוני הכניס נביאיך ב' ע"י שלא יגלו עונך
 אהבת אותם לפיכך חוו לך משחת פה * האמת
 לרבויהם הפקר :

ספקו עליך כפים כל עברי דרך שרקו
ויניעו ראשם על כח ירושלים הזאת
חציר כליחת יופי משוש לכלהארץ :
פצו עריף פיהם כל אויביך חרקו
יחרקו שן אמרו בלענו אף זה היום
שקוינהו מצאנו ראינו :

יש לרקק נהנין פקוקים צפוק ראשון אומר שרקו
 ויחרקו שן . ועוד אומר ספקו עליך כפים כל עוברי
 דרך משמע כל העולם אפילו מי שחינו טוביהם ואח"כ
 אומר פצו עליך פיהם כל אויביך משמע רק האויבים ולא
 אחרים ועוד אומרים זה היום שקוינהו * מפני מה קיו
 על זה היום . ולבאר אלו הפקוקים נקדים הקדמה ה'
 דוש שני מיני ספיקת כף . אם נא לאדם איוה סיבה
 חרטה שמתפלה בעיניו סופק כף אל כף על החודים
 ההוא * ועוד טעית אם נא לאדם איוה סיבה רעה ח'ו
 שופק כף אל כף שהוא כמו נהי וקובה * כמו ויספקו
 בלק את כפיו ויאמר אל בלעם לקח אויבי קרחתך
 והנה ברכת ברך וכן פריקה * ה' הוא לשון קיבוץ ב"א
 כמו ופרק לו מקצה הארץ יסעי' ד' כ"ו וכמו ופרק ה'
 לנזכר שם ז' ועוד מין שני מי שמתואם על איוה דבר
 כמו וישרק עלי ממקומו איו ב' כ"ו . עוד אקדי' בהיותו
 סקד כנוי על מכוון ה' מזד אחר עונה לאומות
 בעולם ועמד אחר רעה * כך העונה ה' שהיו מקריניש
 ע' פדים בנה נגד ע' רצות כראי' בסוכה כ"ה ע"ב
 אר"י חיי להם לאומות העולם שאברו ויאכס יודעים מה
 אברו שזמן פנה"ק קיים וכפר עליהם ופירם רש'
 להודיעם נפשים בזמנם ועכשיו מי מכפר עליהם כנ"ל

דרקו של עולם כל משפוד לך ואתה משלם
 מרה כנגד מרה : אמנם האומות שרואים מחותי שבאים
 עלי אינם בדרך העבד יאמרו משאלת השם את
 ישראל עשה להם כל זאת : כי ראו ששכבו לחרץ חומות
 בער וזקן אלו ת"ח ששכבו ברוקב העיר כאשר הכנילות
 בתולתי כו' עבדת לא חמלת יאמרו השליכים ה' מפל
 פניו הפקר הם לנו : דמם מי יתבע מידו כי לא
 יוסיף ה' לרחם עליהם פ"כ התפלל המקובן לפני
 המקום כ"ה : תקרא כיום מועד מגורי מכביב בגם
 להם תקרא כיום מועד זה שהוא ע' כבר דאיקרי מועד
 (תקרא פספתי לטון הבא אף שרמי ו"ל פירש תקרא
 לטון עבר אבל חכי הלכתי בעקבות התרגום שפירש
 תקרא הוא קרי להון) כי כל כונתם לבלות את בית
 ישראל כמו שאמר נעים זמירות בסי"ג אמרו לנו
 ונכחירם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד ולא היה ביום
 אף ה' פלוע ושריד : כי דעתם ה' שלא ישאר ביום אף
 ה' כו' והאות על זה כי הילדים רבים אשר עפפתי
 ורביתי אויבי כלם ולא היו מרחמים עליהם על כן
 תקרא להם כיום מועד כרי שידעו וידו שלא משנאתך
 עשית כל זאת :

נעור מי שערבים מעריב : פימתי איכה יעיב :
 וכל כדכב ונסכר : אפרש אכי הנבר :

אני הגבר ראה עני בשבט עברתי
אתי גהג וישף השף ולא אור
אך בי ישב יהפוך ידו כל היום :

ירמי הנביא ע"ה חתם גם כאן שמו כי אכ"י הנב"ר
 עולה במספר רע"א כמו כן ירמיהו עולה רע"א
 ויש דקדוקים באלו הפסוקי : חדא מה שאמר אני
 הגבר ראה עני : מי הוא השועה שאינו מרגיש בעניו
 ועוד אומר אותי כהג וילך הוא כמו כפל לטון * ועוד
 חשך ולא אור פשיטא אם ה' חשך לא ה' אור * ועוד
 אומר אך בי ישב יהפוך כו' אין לו ביאור * ע"כ נראה
 שאפשר לפרש דרך פשוטו * הנה אין לך צער ועניו
 לחמתי ישראל ולמוכיחיהם יותר מאם יחמנו העם לשמוע
 בקולם לשוב אל ה' : ומלת ראה כאן הוא לטון הבכה
 כמו וירא בלש שפירשו לטון הבכה וזה הוא ביאור דברי
 הגביה אני הגבר ראה עני מה שהייתי מקרה מלכת

אך אפסד לומר כי כשהסם אמר לירמי קח לך
מגלת וכתבת כו' שיכתוב את הקיבו' באותו
פעם ה' ירמי' עמוד בבית הכלל כמ"ג סס בקרא
ויזיה את ברוך לאמר אני עמוד כו' וכתוב סס ויהי
כקרוא כו' ויזיה המלך לקחת את ברוך ואת ירמי'
ויסתירם ה' : ואח"כ כתוב ירמי' לקח מגילה חרות
ועוד וכוף עליהם דברים רבים כהמה עכ"ל וה' מוסיף
אני הנבר * וע"ז אמר אני הנבר רואה אני ששבע
עברתו כעני שאני כלוא בבית האסורים * שני כולל
איכהו בי' * אפ"ה אותי כהג וילך חשך * שהוא חשך
בביתו שלא יראו אותו כלום המלך ליקח אותי בלוות
המלך * אבל באמת לא ה' חשך רק שלא ה' אור
שהם לא יראו אותם כמ"ג וסתירם ה' * אך בני יסוב
כו' מרת רחמנות שלו שפירש ידו עלי :

בלה בשרי ועורי שבר עצמותי בנה
עלי ויקף ראש ותלאה במחשכים
השבני כמתי עולם :

בלה בשרי בנת אותי לבית הכלל בנה עלי בהתחברו
 עלי הכהנים והכנזים לסרננו כמ"ג סס כ"ח
 ויתפשו אותם הכהנים כו' במחשכים השיבני כו' נתנו
 אותי במחשכים בתפיסה להיות עמוד בחצר המערה :

גדר בעדי ולא אצא הכביר נחשתי :
גם כי אזעק ואשוע שחם תפלתי
גדר דרכי בגזית נתיבותי עוה :

גדר כו' עמדו שומרים עלי שלא אלא גם כי אזעק כו'
 אינן מועיל לי כי סחם תפלתי ואין אחר שמשתדל
 בעדי להושיאנו מניית הכלל כי כולם הסכימו לדבר זה
 ועבור זה גדר דרכי שלא אוכל לנרוע :

דב ארז הווא לי ארזי במסתרים

בראז לפרט כי מלך פרס כמשל לרב כדאיתא במסכת
עב לה ואלו חיוו ארזי תמיכה דמיא לרב תני רב יוסף
אלו פרטיים שובליון וסותין כרב כו' . וכ"כ מלך בבל
כמשל לארזי דכתוב עלה ארזי' וחסכוו איתא במר' לפי
בנה' ומרע דוד סנקדא ארזי' . כשבא שלמה על מלכת
שבא הוליד ממנה בן ומרעו בא כ"כ משה זכה להקרא
ארזי וגם זכה שהשט קרא אותו עבדי כמ"ס אכזי
כתתי את כל הארצות האל ניד כ"כ מ"ב עברי .
מעשה יונן דברו המקוין אתם אומרים ימהר ויחיש
ועשהו כי מעמס מפי דבר ה' ירמי' כ"ה כי כה
אמר ה' כי לפי מלחת לבבל שבעים שבה אפקד אתכם
והקצותי את דברי הטוב להניב אתכם אל המקו' הוה
אל זה אתם נעשים ואיכנס רוכים לשוב אל ה' ארזי
אומר כי כגולה לא תמלאו מרגע לכפכם כי באותו
שבעים שבה יעמד מלך פרס ויהרב עליכם * וככלות
השבעים לפי חשבונן יגזור על כס להרג ולאבד * ארזי
במסתרים חבל כ"כ סכר יבא ענבו בעולם והוא כמשל
לארזי שתאום יבא עליכם כמו הדרי שבה על הנערף
שתאום ברובו בן יבא כ"כ שתאום כמו שכתבנו בנבואת
יחזקאל סי' ב' בכל הסי' שם כאמר על כ"כ וכאמר שם
הלא שבע יקומו נסכדי ויקפו מועוץ והיית לחסיונות
למו * ע"כ אמר ארזי במסתרים כי מי שבה שתאום על
הארס דומה כאלו ה' ביסתרי ועתה כפל שתאו' עליו :

דרכי סודר ויפשיחני שמוני שומם :

כשכלכד ירושלים ביד כ"כ כתיב שם ותקע העיר וכל
אכזי המלחמה ברחו הלילה דרך שער בין החומותים ע"ז
מקוין ירמי' דרכי סודר הדרך הפשוט לא יכולתי לכרות
וואבוכתי לילך ולכרות בין החומותים ויפשיחו הולכתי
להרויב לערי כדרך הכודחים ואפ"ה שמוני שומם
שהשינו אותי :

דרך קשתו ויצייכני כמסרה לחץ :

דרך קשתו על ארזי' מלך יודא דכתוב שם וירצו חיל
כשדים אתר המלך וישינו אותו בערבות יריתו ופי' דס"י
מערה הולכת מביתו עד ערבות יריתו זכרה לו דרך
המערה * והקפ"ה וימן כ"כ הלך על גג המערה חון
לעיר וירצו כשדים אתר הבני וכשהגיע לפתח המערה

בערפות יצאו ולכדוהו זה כונת המקובן האויב דרך
קשתו לכרות הכדורע"י ויכינוו כעשרא לין הוכרתי
לעמוד וכפלתי כירס

הביא בכליותי בני אשפתו : היתני
שחק לכל עמי נגינותם כל היום
השבעני במרורים הרוני לענה ראש

אמר המקוין את כל זאת הדאה לי הש"י להזכירם
ולהתרות בהם שישונו מדרכס הרעה : ול"ז זו שלא
שמעו בקול ה' אף גם שאומרים לו שקר אתה דובר לא
שלקך ה' * ומתוך זה הביא בכליותי בני אשפתו אומרי'
עלי לה"ר שקטים עלי כאלו חלוס ככספו בכליותי מקום
שאין יכול לקיות * כי אומרים להרנני כמ"ס יומת האים
הזה והייתי שחק לכל עמי נגינותם כל היום כמ"ס דוד
ישיחו בדי יושבי שער וכניכות שתי שער השבעני במרורים
כו' ארזי שומע תמיד דרכיהם שמחפדים אותי והם מרים
כלענה ואכי יבצע מהם *

ויגרם בחציץ שיני הכפישני בעפר :

המקוין הי' מוקוין על שבר גדול שעל ידו כשברו שיניו
כאלו לעם כשינוו אנבים דקות הנקראים חפץ * הכה
ירמי' מלכד מה שהי' מקוין על מיתת יאשי' מלך יודא
קיבה המיוהרת עליו * אף גם ככל קינותיו הוכיז השבר
הגדול של מיתת יאשי' הלא דיק שהשבר ההוא הי' גדול
מחוד כמו שכתוב בד"ה סוף סי' ל"ה ו"ל מקוין ירמי'
וכו' ויתכנס לחק על ישראל ירש"י ויתכנס לחק כשמודמן
מוס לער וככי' שהם מתקונכים וכוכים על המחורע הם
מוכירים זה העבר של יאשי' עמו * ווהו כונת המקוין
ויגרם כו' שיבר כחפץ שיני באבנים דקים הנקד אי' חפץ
האף כי גם חול ואפר אס הם בתוך המאכל משברים
שינוי של ארס * אכן איכס עושים כך שבידה כמו חפץ *
וע"כ אמר מכל הולרות והשבידות שראו עיני איכס כך
שבידה כמו מיתת הלא יאשי' ששבידה זו היתה גדולה
כך עד שהכפשי באפר וכפה אותי ככלי שנהפך על
פיו כך כהפך השמחה לתונה והפסד לאפר כי לא די
שהקדיק מת אף גם שמלך רשע תחתיו והוא יהיוקוס בנו
מלך ארמי ובימיו כתב ירמי' ספר קינות והוא סרף
אתם על האש אשר לפניו כמ"ס ירמי' ל"ז ע"ס :

ותזנח משרדום נפשי נשיתי טובה :

כי לא חסנו כי לא כלו רחמי :
הדשים לבקרים רבה אמונתך : חלקי
ה' אמרה נפשי על כן אוהיל כו

אלו הפסוקים חין להם המסך ומוטללי הנכה . ונראה
הפסד לפסדו ולהמסך להרדו . והנה לפמ"ס באת
הקודם דרמו' ה' מקיץ חלו הפסוקים על מיתת
יאשי' כי מפני רעה זכ' ואלו היה ראוי לכוף טובה
לעולם כו' אכן יש עוד לפסד פירוש חסר מפני רעה
כאסף הדרוך דמותו דרוך מכפר על עון הדור כדל'
ברו"ל מ"ק אמר רבי חמי' למה נכמרה מיתת מרים
לפרה אדומה . מה פרה אדומה מכפרת חף מיתת
לדיוקוס מכפרת ועפ"ו יש לפסד הפסוק מפני הרעה
קורט שתבא הרעה שם בגזור ח"ו הוזה רעה על הדור
כאסף הדרוך . הקצ"ה לוקח הדרוך מן העולם לכפר
על עון הדור שלא תבא הרעה . והנה לדעתיו פי' ורו"ל
לדיוקוס בייחוד יותר מבחיתן זק"ל :

ולכאורה לקחה טורת הדין וכי דינא הכי . אבל יונק
בהסברה מועפת דהענין הוא ע"י שמת הדרוך ומספידין
אותו ומתחילין עליו . וע"י ההספד מתעורר העם
בתשובה ובבכי וזאת היא הכפרה וגם הוא הושלם
גדול לשמחת הדרוך שכל ידו מתעורר העם וזכות הוא
לשמתו . והנה מלכו בפסוק שיאסורו נכסד כהלכה
דכתיב ר"ה ג' ז"ה זכ"ל יודא' וירושלים מתחילים על
יאשי' ויקוץ ירמו' על יאשי' ויאמרו כל השדי' והשרופ'
בקיבותיהם על יאשי' ויתנוס לחק על ישראל . כשמש
מהכא שנספד מכל הדור ההוא . זמעתה נכא לביאור
הכי כתיב קודם וזה דברי המקוץ זכר עניי ומרודי
לענה זראש . חין ירירה זתר גדוע מוז אשר ירדפי
שנפל המלך יאשי' עליו כאמר במלכים ב' וכמוהו לא
הי' לפניו מלך כו' וחסרו' לא קם כמוהו את חלפי
תזכור לי . ותשוח עלי כפשי כי שחה לעטר נפשי כי זאת
הניח הכנעה גדולה בלבי . חף שימרתי אבד תוחלתי
ח"ו . אך כאשר אבד רואה ההכנעה גדולה שבה ע"י
מיתת הדרוך הזה שכל יודא' וירושלים מתחילים עליו
והשרים מקובנים עליו והלכו שחוח כי שמה לעפר כפשי
העם . זאת חניב אל לבי וע"ו אבי רואה שמיתת יאשי'
הי' לכפר על עון הדור על כן אוהיל . ועוד אמר
המקוץ יש רחמי' שמיתת יאשי' הי' מכפר כי הוכר
ביכר

ע"י מיתת יאשי' נסכה ממנו כל הטובה כי כרחק ממנו
הסלום . ויונן עפ"י ש"ס העכות דף כ"ב ת"ר חרב
שאמרו חין כרוך לומר חרב שאינה של שלום .
אלא הפי' חרב של שלום . שחין לך חרב של שלום יותר
מפרעה נכה ואעפ"כ נכשל בה יאשי' הולך שכ' הי'
הכ"ל יושלח אליו מלאכים לחמה מה לי ואלך מלך יודא'
לא ענין אתה היום כי אם אל בית מלחמתי על מתי
דרם וחרב לא תעבור בארבעם מתי חרב אלימה חרב
שאינה של שלום והכתיב ונתתי שלום בחן אלף הפי'
גל שלום והוא חינו יורע שאין דורה יפה עכ"ל הגמרא
ויאשי' ולא לקראתו זכרהו וע"ו כפשי נשתי טובה כי
הכרה של מיתת יאשי' הי' גדולה כל כך שעל ידי'
נפשו כל השוכן ממנו : (ויזכר לשון הרחקה כמו אם
קטובנו ויזכר לעד) ר"ה א' כ"ח :

ואמר אבד נפשי ותוחלתי מה' פסוק זה כרוך
ביאור . וכי הכניא יאמר זה ע"כ כרסיה
לפרס . כי נכחי לשון חזק כמו ויז כלחם יאשי' ל"ג
פ"ג וכמו ואוביד לחרץ נפחם שם ויהי' הבנת דברי
המקוץ כך כשראיתי יאשי' המלך הדרוך ככל בנולחמה
אמרתי אבד גבורתי . וגם כאבד תוחלתי מה' . ויונן
עפ"י שם ק נישעי' כ"ו הדרוך אבד ואין איש שם על
לז כו' כי מפני רעה כאסף הדרוך ורו"ל והוכח בנשי'
שם על יאשי' באמר מפני רעה העתידה לכוף על
הדור כאסף הדרוך שלא יראה ברע עכ"ל וכן אמר
במחילתא כשכרהו ד"ס ור"י אורו ל"י ר"ע להלמודו
הקויו עמיהם לפורענות שאילו עונה עתיד לכוף
גדווינו לא היו מקבלים אותה אלא ר"י זר"ש ועכשיו
גלוי ידוע לפני מי שאמר והי' העולם שפורענות גדולה
עתידה לכוף בדורינו ונשתלקו אלו מניינו לקיים מ"ס
הדרוך כו' מפני רעה כאסף הדרוך . וזה כוונ' המקוץ
הנה הדרוך יאשי' מת ואבד גבורתי שאי' מגין על
הדור וגם כאבד תוחלתי . כי מה חוחיל זקוקה שתבא
עונה לעולם . אלו היתה עונה לכה לא נאסף יאשי'
כי מי ראוי לראות בטובה יותר מיאשי' :

זכר עניי ומרודי לענה ורוש : זכור
תזכור ותשוח עלי נפשי : זאת אשיב
אל לבי על כן אוהיל כו : חסדי ה'

זכר ע"י הסדי ה' כי לא תמנו . הגם שמיתת יאשי' היה
: בר גדול עד מאוד * מ"מ יתוך הכרה עשה הסם
עמנו חסד גדול . דכתיב ויבא להלחם בזקעת מגידו
וירד הירוס למלך יאשי' * משמעות הפסוק דהתחלת
המלחמה מיר וירדו כו' שמשע שהיה לבדו כהרג ולו
לבדו היתה המלחמה ולא לשאר אנשי המלחמה . ואלו
בהרגו אנשי מלחמתו ואח"כ בהרג הוא . הי' יותר ויותר
הסגר . וזה הוא חסד גדול מאל יתב' והוא ראוי גמורה
שמה שבאסף יאשי' הי' לכפר * וא"ת מה הי' הכפרה
הלא לא שב ה' מחרון אפו * יש להשיב ראשך לולא
לא הי' מיתת יאשי' לא כשאר ח"ו הריד ופליע גרמה
מיתת יאשי' שהקב"ה ספק חמתו על עינים ורנני' ולא
עשה כלה בית ישראל * וזוהי ביאור הפסוקים לפי
פרושינו הסדי ה' שהקב"ה עשה ספק עמנו כי לא תמנו
בלא הוכו אנשי מלחמה * רק יאשי' לבד ככל המלחמה *
דבזה הראה לנו כי לא כלו רחשיו . והי' מיתת יאשי'
לכפר עון הרור * חדשים לבקרים כי חסרו הגדול
מתחדש בכל יום ואפי' הרעה נעשה טובה שאין רעה
גדולה מזו שהלדיק יאשי' כאבר ממנו . ואפ"ה המתעף
ממנו טובה כמ"ס מכ"ס שרבה אמונתך אם הקב"ה
מנטיח בטובה טראוי להאמין שלא ישנה את דברו הטוב
ועל זה אמר חלקי ה' אמרה נשתי על כן אחיל לו :

טוב הי' לקווי נפש חרדשנו : טוב ויחיל ודומם לתשועת ה' :

פסוקים אלו יובן עפ"י משרו"ל בסנהדרין פרק אחד ד"מ
ו"ל ר"א רמי כתיב טוב ה' לכל וכתיב טוב ה' לקווי
ומתוך חסל לאדם שיש לו פרדה כשהוא משקה משקה את
כולם וכשהוא עורר איכו עורר הלא טובים שבהם ופי'
שהרש"א טובים שבהם אלו ישראל בעוה"ב שהם קווי
לקב"ה בעה"ז ולפ"ו הכי יש לפרש טוב ה' לכל הוא בעה"ז
שבזה העולם הקב"ה מוין ומפרנסם הדיקים והרשעים *
וטוב ה' לקווי קאי אעוה"ב טוב ה' לעה"ב לקווי בעה"ז
מי שמקוה לה' בעוה"ז כיתן לו מטובו לשה"ב כי אם
לכל אחד חלקו כפי פעלו :

וזה

אפשר לוונת הכיטען בפיוע האוחו השיך למוסף
ר"ה ויה"כ ו"ל הטוב ומטיב לרעים ולטובים
הקב"ה מעינן לרשעים ולצדיקים וקשה למה כוללם יחד

הלא כתיב טוב ה' לקווי * ע"ו אומר וכל מאמיני' שהוא
טוב לכל שזה קאי אפסוק טוב ה' לכל בעוה"ז כתירון
הנמחה וק"ל : פהור לעינינו דהנה יאשיה
מלך יודא הי' איש צדיק ומת בן ל"ט שנים בחיי ימיו
ומקשה לך הלא מפתח קיים כל התורה כי הפסוק
מעיד עליו וכמזהו לא הי' היכן אריכות ימים של זה *
וצריך לומר שבר מטה בהאי עלמא ליכא והשכר הכתו'
בתורה גני כבוד או"א וגני שלוח הפן וכדומה קאי
אשכר כפשיית ולא על שבר נופתיות כדאי' בפ"ג דקרוטין
וסוף מס' חולין וה"ה שארי מנות קיכול שברם הוא
לעוה"ב וזה כוונת הפסוק טוב ה' לקווי וקשה קושיות
הנמחה הלא כתיב טוב ה' לכל וק"ל טוב ה' לקווי קאי
אע"פ כתירון הגמרא וכן הן דברי הכניא וסיפא פירוש
לרישא לכפש תדרשנו עה דכתיב הכא טוב ה' לקווי
קאי על שבר הכפשיית לכפש תדרשנו על שבר הכפשיית
תדרשנו . ואמר הכניא ע"כ אל תהרהר אחר ערותו
ומכ"ס שלא ידבר ח"ו על לדיק שתק רק טוב לאדם
יחול ודומם ישפוק ויפנה לחשועת ה' :

טוב לגבר כי ישא עוד בנעוריו : ישב בדד וידום כי נטל עליו : יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה : יתן למכרו לחי ישבע בהרפה :

הנה להמשיך אלו פסוקים אחרין קנת להקד' משרו"ל
ולפרשם ואח"כ יובן ההמשך אלו פסוקי' כפתור ופרח
בפ"ק דנרכות אר"ל בר חמא ארשב"ל לעולם ירגיו
אדם יל"ט על יכה"ר אם נלחו מועד ואם לאו יעסוק
בתורה שבה' אמרו בלבבכם . אם נלחו מועד ואם לאו
יקרא ק"ש שכ' על משכנכם ואם לאו יוכור יום העיתה
שכא' ודומו פלה עכ"ל המאמר . והנה בזה המאמר יש
לדקדק טובא ולא נזכירם שלא להאריך על המעינוים
כי ממילא יתודמו במאמר זה מלינו ד' חלקוי נלחון
ליכה"ר לארבעה רעות בני אדם . חדא אם נלחו מוטב
דרישא הוא ע"כ נלחון בפ"ע וכמה יכלחנו אם אין בידו
דבר כגדו הלא מיידי שיש בידו דבר לכא' כאשר יתבא'
לקמן . ב' עסיקת התורה והוא היגישה בתורה . ג'
קריאת שמע : ד' בהזכרת יום העיתה . ע"כ נחאה מה
שאמר

אמר בריש אס כלחו מוטב מיירי בארס שלומד תורה
 מנעוריו ולא זו חכית הפסד ובהרות כ' עוסק לילה
 כיום מאד לו . אס בא היכה ר' להסיתו לענוד עבירה
 ארס כזה בקל יוכל לנכח את היכה ר' . ומכתבדה דמיירי
 הכה דחל"כ האיד אמר ירגיו ינ"ע על יכה ר' אס נכחו
 צמה יכחו . ועוד דאס הכל מיירי במין אחר ויכה ר'
 דנק בו ולא יוכל לנכחו האיד יעלה על הדעת שאס
 לא יוכלו לנכחו בתלמוד התורה יכחו בק"ס הלא עסק
 התורה היו רפואה כוללת . ועוד מוכח דמיירי בר'
 חלוקי ארס שאס מיירי בארס אחר האיד יאמר אס נכחו
 מוטב ואס לא יעמוק בתורה הלא יע"כ דישא מיירי אס
 נכחו בתלמוד התורה שיהא רפואה כרוקה שכל"ז במה
 ינכחו האיד אמר חל"כ ואס לאו יעמוק בתורה הלא
 גס הדישא מיירי בכחי ואס"ה לא יוכל לנכח איהו אלא
 פ"כ הדי ואס לאו פירושו ואס לאו בר יהכי הוה שאין
 חורתו אחרתו . הלא כבעוריו למד וזה זמן רב פירש
 מן התורה . ע"ו אמור דשכ"ל אס יכה ר' בא לחדס
 כזה יעמוק בתורה פ"י יעמוק יסריח וינג עמנו
 בתלמוד התורה שארס כזה לריך יגיעה רבה ופרישה
 ושתיריו שהי' רגל אס ברברי הכחי אס רבובו לתור
 ולקבל עליו עול תורה וזה הוא דבר קשה מאוד . שס"ה
 קשה בלשוננו יעמוק בתורה . וזה כוונת הס"ע שתיקא
 קשה מהתרא אס למד כבר ופירש מן התורה ורובה
 לחזור לתורה קשה יותר מארס שלא למד מעולם ודינה
 לתלמוד וראוי לדבר שהמאמר כזו הכנח מיירי כמו
 שאמרנו דיש להקשות דכפ"ב דקדושין כאמר בכריתא
 אס פגע בד' מוכלי זה משכהו לבה"מ אס חבן הוא
 בייחוס אס בדל בו ומביא פסוק ע"ו הלא כה דברי כאש
 כהס"ה עשמה מיד שבה עמו לבה"מ ורואה שלומד תור'
 צורח מיד מוכחו . ועוד פס משמה שח"צ רפואה אחרת
 ואין רפואה לא קודם ולא אחר הלמוד כי לית ספק
 שאולך ממנו היכה ר' והכא אמר פיש דבר שיוכל לנכח
 ואס חכיו מנכחו באותו דבר יעמוק בתורה . ועדיין ספק
 הוא אס יכחו שאומר אח"כ ואס לאו . אלא ע"כ פס
 דקדושין מיירי בת"ח עמוק בתורה מנעוריו עד עתה .
 ואין שום ספק בדבר שוכחו שאפילו אס ברוב כ"ו וה"ה
 היכה בחלוקה ראשונה מיירי ג"כ בה"ג ולא פליג רשב"ל
 אכריתא דתנא דבי ר"ג . ידרס הכא במאמר רשב"ל
 מיירי בר' חלוקה ימיני פלחון וכולס שום לנכח בהס

ואוכס שום מאד הפיעל כל אחר לפי מדרגתו . והשיב
 מלמדה למטה וברלוקה שני' דהכא מיירי כמו שאמרנו
 ע"כ אמר יעמוק עמורה כדרך פסיקה ויגיעה רבה
 לשוב לתורה וכריך התבודדות לפרוס מחביריו . ובחלוקה
 הג' אמר ואס לאו יקרא ק"ס פיר' ואס לאו בר הכי
 שאינו יודע ללמד שלא למד מעולם וכבר בא דימס
 שח"א לו ללמוד . יש לו תקוה לקרות שמה ודבר זה
 כריך הבנה וע"י שיקרא שמה יוכל היכה ר' . ויוכח
 דהקדים ע"ס חולין פ' גיד הכשה ו"ל הדיבון וירחל
 יותר ממ"ה שישראל מוכירין הפס אמר ג' תיבות שחמ'
 שמה ישראל ה' יבו' ומ"ה חין מוכירין אלא אחר ג' תיב'
 שג' קדוש קדוש קדוש ה' בו' וזה אפשר כוונת המאמר
 יקרא ק"ס דשס יראה מעלת ישראל שבו להזכיר הפסס
 אחר ב' תיבות יותר ממ"ה וע"ז זה יתן אל לבו חכי בן
 ארס להבל דמה בזכתי יותר ממ"ה וע"ז יפריש מן
 היחשא ונכח את היכה ר' . חלוקה ד' אמר כשל
 המאמר ואי לאו בר יהכי הוה שלא למד מעולם כלום
 ואינו יודע ללמוד ואינו יודע מעלת ק"ס שיוכל לנכחו
 כעמי הארלות שאינם כותבים על לבס מה סיפוי של ק"ס
 וכחשב בעיניהם כקורחן באגרת בעלמא . ע"ן אמר
 בשל המאמר גם ליה יש תקנה ורפואה להוכי' יוס מיתה
 חף שפירז זה יש קלח דנק וחס נכחו מוטב לכהס
 יהי חגל המאמר דוחק חת עכמו כרי שלא כטויו חולק
 על ברייתא דתנא דבי ר' בקדושין וגם יוכח תיבת
 לעולם וגם כיהא שניכה חת לטובו וכ' יעמוק בתורה .
 עכ"פ זכינו לחין למוחא סתך המאמר ארבעה חלוקי
 כלחון לוכה ר' וארבעה חלוקי ב"ה זה מזה שבעס .
 משתה כנא לביחוד הני כחני קודם וכי ידמי הכניא
 ע"ה המקונן קינה זו . ככל דברי הזוהרס על התשובה
 ועיקר התשובה היא פנינת החטא והיינו לנכח הדכ"ר
 הכא להסית לחדס לחטא . ע"ב אמר להס על ארבעה
 חלוקי כלחון שבהס יוכלו לנכח את היכה ר' . כגד
 החלוקה הראשונה אמר טוב לבר כי ישיא וכול יכעורו
 מי שהו' ת"ח ולומד תורה מנעוריו שתמוד עוסק בעל
 תורה עליו . בודלי טוב לחותו ארס וכי עקל יוכל לנכח
 את היכה ר' אבא להסיתו כמאמר התנא דברייתא אס פגע
 בד' בו' אס חבן הוא כמותו . ונגד החלוקה השני'
 אמר ישכ' ברד וירוס הם הוא שבה פירש חין לו תקנה
 לנכח אלהי היבדר מחפיריו המכלים הזקן כהכל חלמה
 יתבדר

ג
 וכל חלומי' אס
 כל נשתי' חתון
 מיירי כזה אס
 שבו נמי ימי
 חתונה כי פסוק
 ימות ימים על ה'
 לוכה ופסוק הכה
 חין וכמה חין
 דלא' כפ"ג דקדושין
 קיבל כבוד סא
 לקוי וקשה קטיו
 ל טוב ה' לקוי חין
 הכריח ופסוק חס
 הכה טוב ה' לקוי
 על שבר הכניס
 הכריח אחר שומרו
 רק תק טוב לחוס
 שומרו ה'
 יתבדרו : יוש
 יתן לטברו
 יתן :
 לית לקוי' חתו'
 חתו' כמפור וסרו
 שכל לטוב ימינו
 זכ ואס לאו יעמוק
 נכחו מוטב ואס לאו
 יוכר וס חתונה
 וזה כזה התעורר
 חריץ על המשפחה
 בו' חלוקי כלחון
 חתו אס נכחו מוטב
 ויכתיב אס חין חתו
 לנכח כהאר יתב'
 יעה בתורה . ג'
 קה . ע"כ נכחה סה
 שאר

איכה ג אכל כבד איכה ג

תחביר כתי שידום מלדבר עמם כהנלי הזמן • כי נטל
 על ע" תורה נטל פירושו לשון משא כמו שלם אחי
 נטל פ"ך שמואל ב' כ"ז ופירש רש"י שם כנגד שלם
 דהעלת על שאלו ה"ה הכא כי נטל עליו הוא ישליך עליו
 עול תורה ע"י היגיעה יתן לו הקב"ה לב ללמוד לכנח
 הוצ"ה ר' • וכנגד החלוקה הג' שאינם יודעים ללמוד ולא
 למדו מעולם מ"מ יראת ה' בלבכם רק היזה"ר מסית
 פותם והם זריכס לכנח נק"ם • אומר יתן בעפר פיהו
 יזכור מפליתו שהוא עפר ואפר ומי אנכי שאוכה להזכיר
 השם הגדול והקדוש רם וכשא' אחד ב' תיבות נק"ם יותר
 אמ"ה שאין מזכירין אלא אחד ג' תיבות והאיך אפשר
 לפתיו יתנדר ויתעלה • אולי יש תקוה ויכנח ע"ז את
 היזה"ר • וכנגד חלוקה הד' שהם עמא דבר קלי הדעת
 שק"ם הוא אצלם כקורא אגדת בעלמא שאינם יודעים
 מה טעמו • זה אין בידו שום דבר לכנח את היזה"ר כ"א
 שהזכיר לו יום המיתה • ע"ז אמר יתן למכהו לחי ישליך
 מעליו כל כבוד הזמן עד שיבא למדה זו שאם מכהו
 אדם על לחי זו יושע לו לחי האחרת • ומכ"ם שיטבע
 בהרפה • שאם מתרפין ומכוזן אורו יקבלו בזהבה
 ונשמהו כאלו תאב לאכול ואוכל לסובע כפשו כך יהיה
 דבר זה בעיניו כאלו יתאב לדבר זה ורופה למלאות
 כפשו מטבו • כי לא נחשב עיניו עוה"ז בעיניו לכלום
 שמ"ם החכם בחובת הלבנות פ"ו משער הכניעה וז"ל
 באמר על אחד שזכרו אותו לרעה • וכיון שהגיעו הדבר
 שלח למדבר בו כלי מלא מומרת אותו הארץ וכתב אליו
 הגזעני ששלחת לי מנחה מוזכותך וגמלתך בזה עכ"ל
 שמואל ע"י חרפה שמכוזן אותו יפניע לטובה כ" • וזה
 הוא הכוונה יתן למכהו לחי אימתי אם ישבע בהרפה
 כדאמרן • וא"א לבא לירי מרה זו אלא אם תמיד יום
 המיתה נגד עיניו וזו לא יוכל היזה"ר להסיתו ומעשה
 בני ד' פחוקים עם מאמר רשב"ל חדא היא ובני' על
 קבלת הארכתו בזה העאמר ושם ישנתי מה שאמר יזכור
 לו יום המיתה תיבת לו כי דור הולך כו' והארץ לעולם
 עומדת ואין המיתב אלא לו ולא לזולתו וכל כספו וזהבו
 כפאר והוא לכדו כו' ואין כאן מקומו :

כי לא יזנח לעולם ה'

(יזנח פ"י רחוק וכאלל כמו אסתעזנבו וזכוקלעד ד"ב א' כה)
כי אם הוגה וריחם ברב חסדיו :

כי לא שנה מלכו ויגה בני איש :
 וכן בהקדים מדרש תנחומא פרט' ככנים הובא בורש
 בירך וז"ל בימי יחזקאל בקשו ישראל לפרוק עול טעוה
 כתיב שם פי' כ' בואו אנשים שוקני ישראל לדרוש את
 ה' אמרו לו כהן הקונה את העבד מהו שיאכל בתרומה
 אמר להם אוכל אמרו לו ואם תור הכהן ונעדרו לישראל
 לא יבא מרשותו אמר להם הן אמרו לו אף אנו כבר
 יבאנו מרשותו כהי' ככל הגוים • אמר להם יחזקאל
 לישראל העולה על רוחכם היו לא תהי' אמר להם כל
 זמן שלא מכרו מרשותו הוא ואתם לא נמכרתם נדמים
 שבת' כה אמר ה' חנפ נמכרתם ולא נדמים עכ"ל
 וזאת הכוונה של ירמי' ואם תאמרו מה מועיל הנכחון
 לכבוש את היזה"ר ולסוב אל השם הלא כבר יבאנו
 מרשותו ונהי' ככל הגוים • כמו שאמרו בימי מלאכי
 הכניא דכתיב שם ויאמרתם שוא עבוד אלדים ומה כלע
 בני טמרנו כו' ע"כ אמר להם כי לא יזנח לעולם ה'
 לא הרחיק אתכם רחיקה עולמית ה"ו • ועדיין לא
 יבאתם מרשותו • כי אם הוגה • הקב"ה מייסר אתכם
 על חטאיכם ולאחר קבלת העונם והיבוקין אז ישוב
 וריחם כרב חסדיו כי לא ענה מלבו • לא מרת הקב"ה
 כמדת ב"ו • ע"ך ב"ו אם עבדיו אוכלי לחמו מורדים
 בו כוקם מהם בכל לבו ולא נשתק מכעבו עד שמשפם
 אותם וכל לבו וכחו כותן על זה להקסם מהם ואינו
 זוכר בשעת כעסו אהבתו שהי' לו להם בהיותם עובדו
 בשלימות • ואם רוצים לשוב ולהתרחש על מה שעשו •
 אינו מקבל מהם • לא כן הקב"ה מי שמורד בו נענש
 על חטאיו שאין ענינה מכנה מלכה • רק ויגה בני איש
 כדי שישובו אליו • הקב"ה מייסרם כדי לשוב אליו •
 ואפ"ה אם לא ישובו לאחד קבלת העונש יש להם שכר •
 על מעשים שעשו :

לדכא תחת רגליו אסירי ארץ

להטות משפט גבר נגד לפני עליין
לעות אדם בריבו ארני לא ראה
 זו טעם אלמנלה • למה מלך ב"ו כוקם כך זה עושה
 כדי לדכא תחת רגליו כו' ולהטות משפט נגד כרגליו
 אף שהוא כגד פניו עליין כגד המקום ב"ה ולעות אדם
 בריבו כדי שלא יוגרע כמו וממלתו ענפה הכל • אבל
 אר"י

אדני לא ראה יפתי רשע זל כל אלה לא ראה צעני
ולא עלתה לפניו במחשבתו לא הוכשר צעני המקום
שיעותו כד שלמפלה אדם דריבו ע"ל

מי זה אומר ותהי אדני לא צורה
מפי עליון לא תצא הרעות והטוב
מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו :

המשך הפסוקים וביאורם יובן בהקדים משו"ל אין
הקב"ה מעניש את האדם על מחשבתו אם נקט לעשות
רע : אלא על האעשה . ועוד נקדים מ"ם הרא"ה ב"ה
החינוך פ' אמור וז"ל משרשו המזוה עה סכתתני פשעו'
הרבה כי האדם כפעל כפי פעולותיו שיטעה . כי
מהיותו בעל חמר לא תפעל בדרכי נפש עד שיוציא
העכביס מן הכח אל הפועל . ע"כ נבוא אליו עובש
הקרה מות באתר מקרובו אשר השבע מחייב האהבה
להם שחייהו התורה לעשות מעשים בעצמו אשר
יעוררבו לקבוע מחשבתו על הטעם שהגיע אליו ואז
ידע ויתבונן בכשפו פי עונותיו גרמו לו להגיע אליו
הטעם ההוא . וכי לא יענה מלבו ויגה ב"ה כ"ה אמר
חטאין וזאת היא אמונתו השלימה אהבו בעלי דת
יהודית היקרה כו' והמתחכמים הכופרים המהבילים
על דברי העולם וועשה ה' הנוראים יסיתו און בלכס
ארע ותלו מות בני אדם למקפה הזמן ויחשבו במחשבתם
הרעים פי מקרה אדם והפהמה א' להם עפ"ל ושעתה
אפסר דהו כוונת הכביא מי זה אומר ותהי מי הוא אהר'
שאמר דבר טעשה הדבר ע"י אמונתו ומחשבתו . כי
האדם הוא נשמי מזד הגוף והחמר כפעל כפי פעולתו
שיטעה ולא שיפעל באמירה ובמחשבה בעלמא (ומהאי
עממא אליו כשעבר הירדן לקח אדרתו ויגלוס ויפה
את המים . וכן אלישע עשה כך ומה ישנתי למה לא
נעשם משה על שסיה דברי האקוס ב"ה רק כתיב יען
לא האמתם בני להקדישני כו' ואין פאן מקומו כי כבר
כתבתי בפרושי על קהלת) אדני לא כזה . כי
השם ב"ה נעת הכראו את האדם לא פוה השם שיוכל
האדם לפעול גם באמירה . הלא יש בו חלק דוחני והוא
שנסמה שהיא חלק אלוה ממעל וא"ת למה לא פוה עז"א
מפי עליון לא תלא הרעות ועוונה גדולה היא זאת לאדם
פי אליו הי' הקב"ה מכוה על האדם שיהיה לו פה

לפעול במחשבה ובאמירה . גם אם הי' חוטא במחשבה
הי' נכרא מחבל לומר אותו . ע"כ הי' רזון הכורה
ב"ה שלא יפעל במחשבה ובאמירה רק כפי פעולותיו
שיטעה . ה"ה אם חוטא לא נעשם אלא אם חוטא
כפועל (כ"ו מיירי בחטא שטעשה כפועל לא נעשם
אם חשב לעשות ודו"ק) ולא נכרא מקערב ומחבל
לעבוש אותו . כי אותו מחבל סכרוא ע"י פעולת אותו
הטא טא מימר אותו כמ"ם תיסיך רעתך כי מפי
עליון כו' :

מה יתאנן וכו' יובן עפ"י הכ"ל נבוא לחדם מקיה מות
באתר מקרובו שיתחייבוהו התורה להתאבל עליו אין
הכונה לעשות הכשר פשיל המת כי מה יתאונן אדם חי
על מת ומה תועלת ישיג מזה ומה טעם במזוה הזאת
אומר הכביא עיקר האבלות באמת אינו על המת כי
הוא הלך למנוחות ועצב אותו לאנחות . והעיקר האבלות
והאכזריות הוא נגר על חטאיו ויתן אל לבו כי אשר
הטא על הכפס קרה לו והוא הי' גרמא בזקין להקרין
אליו וכפינתו מת וישיב בתשובה שלימה ולהיטו כי
ירבה לסלוח .

באפשח דרכינו ונחקורה ונשובה עד הי

נשא לכבינו אל נפיש אל א בשמים :

בחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת

יש לדרקם למה אומר דרכנו הל"ל דרך ה' ועו' מה שאמר
עד ה' אינו מונח דהוי לו לומר אל ה' ע"כ יובן עפ"י
הש"ס סוף יומא פבירות שנין אדם למקום יה"כ סכפר .
אבל עבירות שנין אדם לחבירו אין יה"כ מכפר עד שירצה
את חבירו . וזהו הכונה כחפשה דרכינו דייקא מה
שהאמרו בין אדם לחבירו וכטובה מהם עד ה' ולא עד
ככלל כי מה שהוא עד ה' אין הקב"ה מכפר עד שירצה
את חבירו ואח"כ לא יהי' צדיקו אלא עבירות שנין אדם
למקום ב"ה ולא כשא לכבינו ופנ' וכאמר לפניו כחו
פסעבו ומרינו וכי אתה לא סלחת הלא מודה ועווב כו' :

סכותה באף ותדפנו הרגת לא חטלת

סכותה בענן מסבור לך תפילה :

סחי ומאוס חשימנו בקרב העמים :

הכפיקות נאלו הפסוקים לא אכתוב כי ימרוך על
המעשיכים

בני איש
עם רחוק בות
על עיל צדקה
ברבל לרוב יו
מחבל נחמה
הן ועשר לטוב
לפי חן בני
הר להם חקיקת
אמר להם כל
במכותם בות
בדמים על
הן ועשר לטוב
הלא כבר נאמר
חרי בותי מלתי
אלדים ויה נגז
יזכה לפולה ה'
ועדיו לא
ה' מימר חקם
הקורין לו יסד
לא מדת הקב"ה
לי לחמו מרדיו
עבדו עד שמתה
הקב"ה שיה ואלו
הם כחותם עוונות
על מה שטע'
מחבר בו נעשו
רק וינה בני חט
הרבו לטוב אלה'
ובשם יש להם סכר'
אין
שני עליון
לא ראה
קוס רק עד שמו
שכס נגר כיום
ב"ה ולשת חז
עושה אכל על
אור

האשמינים : הנה הכניא המקובן מתוך הקיכה הזאת
הודיע לנו יהדי המקום הגדולים שלא העיר כל חמתו
עלינו בית ישראל . כאשר ה' ראוי לנו לפי חטאתינו
הגדולים סרכנו מאוד . ויוצן ע"פ ש"ס כדדים רף ל"ב
פ"א ו"ל דרש ר"י בר בונא בשעה שנתרשל משה רבינו
מן המילה באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו ממנו
אלא רגליו מיד ותקח לפורה כו' מיד וירף ממנו באותה
שעה בקש משה להרגן סכ' הרף מאף ועוב חימה . וי"א
לחימה הרגו סכ' חימה הן ג' ופירך והכתוב כי יגרתי
מפני האף והחימה וחשני תרי חימה הו' ואב"א בוכר
דחימה . זה הוא הפי' . סכותה כאף בקמ"ן תחת הבי"ת
לחיות על ידוע באותו אף הירגו סהרג משה לחיותו
חימה באותו אף לכר סכותה עלינו ולא עם נוכרה דחימה
עמו . כי אלו סכותה עלינו באף ובחימה עמו או לי"א
בגודר דחימה עמו לא ה' לנו תקימה ח"ו ועוד עשית
עמו חסד שתדדעכו לגלות כפרש"י . אף שהרגת לא
תפלת מ"מ חסד גדול עשית לנו שמיחת לרדף אותנו
לגלותינו יעפ"י במרא גישין וסכהרדן ו"ל דרש מרי בר
מר מ"ד ויסקר ה' על הרעה ויביאה עלינו כי כדוק ה'
יאלהינו משום דכדוק ה' ויסקר על הרעה ויביאה
עלינו . ועמ"י הן זדקה עשה הקב"ה עמו
הקדים גלית כדוק' כו' עולא אמר שהקדים שתי סני'
לנוסכתם שרטי כדקה של שקורה היינו הקדים חובבן
ב' גנים לגימטר' . נושכתם דהיינו ונושכתם במ' מאה
והאמים ותרתי והם גלו' לסוף תת' סככסו לחזן כו'
ואלמלא ה' ימתון עד גימטריא ונושכתם ה' מתקיים
בהם כי אבר חובבן מהר והשמר תשמרון דכתיב ובהא
פרשתא עכ"ל ולפ"י חסד עשית לנו שתדדעכו להגלות
קודם ונושכתם :

סכותה בענן לצוא אל הכוונה נקדים דברי הכיכב
בעין יעקב ס"פ הן שומרון ו"ל ראוי להזהיר לכל
מתפלל המוני שלא יעלה על לבו שהקב"ה שומע תפלתו
כדרך מלך ב"ו שלא ה' בלבו להעניב לאיש פלוני כ"א
להרע לו . ויאל"כ בא האיש ההוא או אחר בעדו לפני
פמלך במעשה רך התחנן לפניו וסוב ממחשבתו כבגדו
וחסן להעניב לו וכדאית ז' המלך ב"ו כמותו חזר בו
לרוב יספרותו ובתורה לו לתת את שאלתו . אבל הקב"ה
אינו כן כי לא מחשבותיו מחשבותינו כי איכנו בעל
שבו לחזור ממחשבתו עמו האדם שהוא פגול מחשבתו .

ואם אמר הכתוב וינחם כ' על הרעה כבד קדם לנו
השרש אחתי דברה תוכה כלסון ב"א והדרך יטבון אור
באחכותו שהקב"ה שומע תפלת כל פה כשהמתפלל מיכה
את עלמו במחשבה בדבור . במעשה כמו שנתהפך לאיש
אחר . גורה מדת דחמים להיות מוסגמ ממנו יתברך .
כי בצואו להבר בפיו ובפסותיו השיבנו לתורתך סלה לנו
גומר במחשבתו . סתן מי שיובל לתת לו את שאלתו וולתו
ותכרך ולפעמים מלניו ושמעלת תפלת אחרים כמו
רחב"ד בהיותו מתפלל בעד החולה ולינו מבחין בין דרוק
לרשע . היתה בתפוקה ככדת כי לא יחפן בהשחתת
העולם . ע"כ בראותו הבא לפניו שיתפלל על חליו
בין ראוי בין בלתי ראוי ה' מתפלל בעדו כדי שיכיר
ודע האיש ההוא כי יש יאלהים שומע תפלה כמו שאמר
אלישע על בעמן יבוא כו' ותגדל זאת הכיכה הנוכה
בעיני רחב"ד עד שלא היה חושש ללחם ניתו וללאכול
פירות כל זכויותיו בעוה"ו ברכו עמו אלא בברכי
יאחרים ר"ל שהשי' ברחמיו יעשה ימון כל איש ואיש
שרחב"ד יתפלל עליו עכ"ל הדרך לענויניו :

וככא אל כוונת הפסוק שהקב"ה הקדים שני שטים
לנושכתם כרי שלא יתקיים ואבדתם מהרה ח"ו כמ"ש
אכן פן יתפללו בניאי וחסדי הרור על ישראל כי
תפלתם עושה פעולה שמינס חושפן לאכול פירות
זכויותיהם בעוה"ו בברכי עבשם אלא כוונתם שהשם
ברחמיו יקבל תפלתם עבור דרוס . ואל יקבל השם
ימתין להם מלפרוע . ויארריך להם הן זכותיים יגיע
ונושכתם . לכן סכותה בענן כו' כי בהיות יום משוכן
בעבנוס א"א לכוך בתפלה כהונן כראי' בס"ם שירובין
דף ס"ה ע"א ו"ל הרשב"י הלכתא בעי גילותא כימא
דאסתכא פרשי' יום אורה וכו' לכל . וגם תפלה לריכה
יומא דאסתכא כמו הלכתא שיום זרה ויום המשוכן שיום
הם ברבד זה במשמעות גמרא בדרכות דף ל"ב ע"ב
אמר דבא ביומא דעיבא לא גזר תעניתא פנא' סכותא
בענן משכור לך תפלה ע"ס ו"ל התום' סם בערובין
ור"ת מפרש דמאי קרא קא דרין היערוך טועד לא בצר
איב ל"ו כלומר בשעת זרה אל תערוך תפלתך כשם
יעידוד עכ"ל ממילא ישראל עמם שהם בצרה לא יוכלו
להאריך בתפלתם כמ"ס אכן ירמי' לא היה בצרה כ"כ
כמ"ס סם בכניאים ובר"ה סכ"כ בזה למר בצאו לסום
עניו עלינו . ע"כ סכותה בענן בי אולי יתפללו בנימי
ישראל

איכה ג אצל כבוד איכה ג

וראזונים פנתלול עונם נתגלו קלם • אחרונים של
 נתגלו עונם לא נתגלו קלם • וכנ"ל אל זכוות דברי
 המקונו הכניא • שאמר להם לישראל אעפ"י שאמרתי
 לכם ירמי' כ"ע כי בה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל
 פנעם שנה אפקד אתכם והקמותי את דברי העוב
 להשיב אתכם אל המקום הזה אבל עוד זרובי כפסוד
 המפטע כן זרובי ע"י פטפטע דברים כדאי' ברו"ל
 הובא ברש"י פ' תזריע הפעם למה מביא מזרע זפרים
 לעהרתו לפי שכל עון לה"ר זרעת בא הוא עשה
 מעשה פטפטע יביא פסוד המפטע • בדר ישב הוי"ל
 והפריד בין אחים אוהבים וגם שחאה בין אים לרעהו
 לפיכך ישב בדר • וזה הוא ביאור הפסוק עוד זרובי
 כפסוד וזאת גרם אויבי חכם שגרם פכאת חנם ובעון זה
 נחרב מקדש סני וגליתי לבין האומות ולמתו כבוד חי •
 זמתו לשון כריתת כמו ומשכתי אצותיהם וכמו • בעת
 יורבו כלמתו אויב וי"ו ודומיהן • עוד הוא הגלות
 אחרון הזה כח"ם סתני כבוד תחתיות פי' רש"י שם
 עוד הוא הגלות וכן פי' ריבוי האלסוד ו"ל והעיקר
 הגלות הוא זה האחרון שלא הי' כזה שלא נודע הגבול
 שהוא עוד עמוק עמוק וארוך עד אין קיפו כנלה ומעתה
 הכי פירושו כרתו בגלות חי' גלות הזה הוא ארוך
 מאד כאלו ח"ו אין סוף לגלות הזה • וידו אכן כי
 האומות דוכים עלי כזבים ולה"ר הרומה לאכן •
 וכן עפ"י משרו"ל בערכין כל המספר לשון הרע ראי
 לסקלו לאכן שנאמר זמתו כבוד חי וידו אכן כי • ופי'
 מהרש"א כי המדבר לה"ר מוסיק מרחוק אף שאינו כונע
 זו כמו וזרק באכן שהוא מוסיק אעפ"י שאינו כונע •
 צידים כן בגלות הזה מדברים עלי לה"ר וכזבים ועי'
 משנאיים אותנו שכאת חנם ומעללים עלינו תמיד
 עלילות ברשע פאשר שמענו אבותינו פסדו לנו שהיו
 מעללים עלינו מעת היותינו תחת ממלכתם • ועי'
 כהרגו כמה רצונות מישראל על לא חמם בכמיהם הי"ר
 וכראה לתת פעם למה בגלות זה האחרון מזוי עלילות
 שקר שמעללים האומות תמיד עלינו ודוכים שקרים
 עלינו ומשום זה שונאים אותנו שכאת חנם מה שלא הי'
 מזוי' בגלות מזרים ובבל • לפי גלות הזה מחורבן
 בית שני שהי' קוטאים כלשון הרע ושכאת חנם וזה
 גרשו שחרב בית מקדשינו וגלה יקרינו ע"כ בא העונם
 מרה כנגד מדה ואנחנו עונותיהם עבלינו •

כפר מים על ראשי פי' רש"י מים אלז האומות כקרא
 מים עכ"ל וזה היה מקונו ירמי' על גלות האחרון הוא
 כי בגלות מזרים ובבל היו ישראל רק תחת ממלכת אומ'
 אחת אבל בגלות המד הובא מישראל משפוח תחת כל
 האומות וכולם מושלים על ישראל • עבור זה אמרתי
 כגזרתי ח"ו ואין תקוה למפלתו • אבל קראתי שמך ה'
 מנא וכו' בכל זאת לא שכחתי שמך מלקרא אליך כי
 עליך הורגנו כל היום ואין ממירים שמך הגדול והקדוש
 כח"ם בעטרת פז על שיר השירים בפסוק מים רבים
 לא יוכלו לכבות את האהבה אטילו כל האומות באים
 עלינו והורגים אותנו אעפ"י אבו אוהבים אויב ואם
 יתן אים את כל הון ביתו באהבה אמי' אם יתנו לנו
 כל כסף וזהב שנעולם להמיר כבודך ולא להובא אותך
 ח"ו • כזו יבואו לו • לא די שאין אנו שומעים בקולו
 אלא אף גם שאנו מחרפים ומזיזים את הגבור הפסית
 כההיא מעשה דחכה ופנעה פניה • נחזור לענינינו אם
 אקרא אליך מגלות העמוקה הזאת כוודאי תשמע קולי
 ותרווח לי מזרותי כי כך הצעית לנו ע"י ארזכל כניאים
 אם שכנו אל ה' בכל לבנו ישיב את שבותינו כח"ם
 והשבות אל לבנדך בכל הגוים אשר הדיחך שמה ושבת עד
 ה' ושבת ה' אליך את שבותך ורחשך • אמרת אל תירא
 פי' שאמר ישעי' מ"א ואתה ישראל עברי יעקב אשר
 בחרתיך כו' אל תירא כי שמך אני כו' אל תירא
 תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך כאם ה' וגאלך
 קדוש ישראל • וכתב הרב אלסוד מה שאמר עזרתיך
 לשון עבר ולא אמר לשון עתיד כי מה שהכניא אומר
 בשליחות השם לא ישוב אחר • אז יריב ה' ריב' כפסי
 לגאול אותי כי ראיתה ה' עותתי לפיכך פטעה משפט
 כי לא די בגאולתינו לבד שזה אין תשלומי' על אשר עשו לי
 כ"א ישוב ה' את גמולם וירכסם בחף וישמידם מתחת שמי
 ה' ומה שאמר הכניא אלו הפסוקים כלשון עבר דהנ"ל
 כלשון עתיד יזכר כו' אקרא כו' קולי תשמע כו' וכן כולם
 כי כן דרך הכניא לדבר כי כל מה שאמר בגלות השם
 הזה כאלו כמד כעשה ולא ישוב אחר וכן כתוב בספר
 הזכור במאמר ה' כי ז' ו"ל דע כי דרך המקרא
 לדבר כלשון עבר ע"ם כמו שכתבתי • עליך

כפז האל הגדול הגבור • ביימתי אני הגבר
 ובאשר הגדול והנעים • אחיל לפרם איכה יעם •
 איכה

איכה יז
תשתכנה אבני קודש בראש כל חוצות

אלת יועם לא כמלא שודם זה ככל הכ"ד ספרים וולת
כ" פעמים ביהוקאל אחד כפי" כ"ח כל התום לא
עמנוך פירם רפי" לא כמות ממך לטון כמא" והשני
כפי" לא ארוים לא עממהו נגן כ" פירם רפי"
לא כהו תארו" וכן פרא" נצבת דף ע"ז פ"ס ארוים
לא עממהו לא החשיכו מראיתו" רפי" פי' איכה יועם
היה מקונן על יאשיהו מלך יודא" ויוון עפ"י
ירושלמי שקלים פ"ו הארוך והלחיות יאשי" גנוו" ודרך
הורב כשהוא עמוך בקרקע חוכה מראיתו וגם הא"
כמוס ומכאסה" פ"כ שני פדוהי רפי" אמת הן" והארוך
קרא" והז פ"ס שהוא מופה בזהב מנית ומחן מה
לא מלינו בשום כלי שבמקדש" ישנא הכתם הטוב
אפשר לומר דהכונה על כלי מקדש שהם של זהב טוב
פרי" פי' קבוצת כלי כוי הזהב קרוי כתם" וכן פ"
רפי" לא יערבנה כו" נכתם שהור חיוב כ"ח עדי כו"
וקראת הקבוצה כתם בלשון עברי" וכן לא תסולף
נכתם אופור וכן במשלי כ"ה והלי כתם פירסי" כתם
לשון חכמים וכן בדניאל ו"ד נכתם אופו פירסי" ג"כ
כל כתם קבוצת זהב" ה"ה הכא כתם הטוב הם כלי
המקדש יש מהן היו לנוי ויש מהן לתכשיט :

תשתכנה אבני קדש" יש לפרשו על נגדי כ"ג שמהן
השן ואפר שבהן אבנים טובות קבועים" שכל אלה
הולך כ"כ לנבל על כל אלה מקונן ירמי" והכי פירושו
איכה יועם זהב" נחכמה מעין כל והוכחה מראיתו
של זהב הארון שנטמן בארץ ונגזו ע"י יאשי" ונשכחה
כלי מקדש שלא יהיו משתמשים בו אלא צקס" וכעשו
חול שנטמם בהם נחון כמדרול" ואת יקר גני
אחזרום שלם נגדי כה"ג" תשתכנה נגדי כה"ג"
שבהם קבועים אבני קדש בראש כל חוצות שהי' מוליכים
אותם מחוץ להון" מירושלים לנבל ע"י כ"ג ומסס
הולכים מלך פרס לעילם

בני ציון המסוראים בפז איכה
נחשבו לנבלי חרש מעשה יוצר

אמר המקונן מה גרם כל זאת בני ציון כו" בני כלי

מתכות אם נעמאו מעבלין אותם והן שהורי' אמנם אם
יש חלודה עליו לריך לספסף המיני להעביר החלודה שלא
יהא חוץ נעב"ל וכל כלי מתכת מקבלין חלודה" .
חוץ מפי שהוא זהב מוקק הוא עהור ואין בו סוס תערובת
משאר מתכת" . ת"ו לספסף שאינו מקבל חלודה" .
והכה האדם החושא רואה לכלי שנטמא" . וזריך עבילה
דהיינו לטוב אל ה"ואס נשתרם נעומאה עד שהעלה עליו
חלודה לריך לספף עמלו להעביר החלודה ואח"כ לטוב
אל ה" . והכה לנני ציון הזהירו הנביאים על תשובה
פעמים רבות ולא מלינו שציוס לספף עמסם רק שיטונו" .
ואדרבה מלינו ישעי" כ"ה אמר יושב אל ה" וירחמהו" .
ומלינו במשלי כ"ח ומורה ועצוב ירוסם ומסתמא מה
שאמר להם הפננא יושב אל ה" וירחמהו" . מיינג ג"כ
בוירוי ונעזיבת החטא" ובחוקאל פעמים רבות כהנה" .
זה הוא כוצת הפסוק בני ציון המסולאים כפו המסוכחים
ומהוללים כמו פו שרינו לריך רק עבילה לפי שאינו
מקבל חלודה כ" בני ציון אף שנטמרו בחטא מ"מ לא
היו זריכס" רק לעובי החטא" וגם זה לא רנו לפיכך
נחשבו לכלי חרס שאין לו עהרה במקוה כ"א שנידמו
היא עהרתן כן גם הם נהרגו שמינתן מעהרתן
וגרמו כל הכל" .

גם תנין חלצו שד הניקרו מגוריהן

ומרחמינ' על מגוריהן אל" בת עמי נתנו ביד האויב
האכזר צועקים ומיללים כעשבים נמדכל ואין מושיע
להם כאלו הם צועקים נמדכל במקום שאין מושיעם
מאויס עד שמגדל העסקה כדבק לטון יזכק לחכו בזמא"
ועוללים מנקשים שאבותם לחס" . ולא יוכלו למלאות
שאלתם" .

האוכלים למעדנים נשמו בחוצות
האמנים עלי חולני חבקו אשפתות

דברו אלה לריכין הבנה מה כוונתו בזה" . ע"כ נראה
דאפשר לפרס כוונתו כפי" וכו' תעלה על דעתך כל
זה נראה כאכזריות גדול ולמה עשה השם לישראל עם
קדונו שבראה אכזריות גדול כי הי' די בעונם שהאוכלים
מזדכים שהרגילים לאכול מעדנים בכל יום יאכל
ודעונים" והאמנים עלי חולע עכשו יחכסו צדקים" .
אל עתה האוכלים למעדנים לא די שאין להם לאכול
כפי

מחמת קדוה
החיות הוה
עובדת הוה
ימים מת כל
דיו הוה חיות
חיות מת ה'
קרא חלד כי
גדול והקדוש
וקו מוס נדום
המלומות ליום
יום חוקר וס'
אם יקנו לג'
לחשוב חוקר
ממשיך בקולו
המור המטות
לעבדיו הם
תשמש קלי
היוכל לביהוס
תבניתו כמ'
מה ומה עד
אומות אל תירא
די יעקב אשר
כו" אל תירא
כאם ה' ואלך
שאמר מוחץ
שהבית אומר
ג" ה' ריני נכשו
ד פסטה ומסטי
אל אמר עולו
מחמת שמי
לשון עבר דה"ל
שעם כו" וכן כלם
הזר בעליות השם
ובן כתוב כספר
כיו דרך המקרא
פלו

כפי דגילתם אף גם נשמו בחוכות והאמינים עלי תולע
לא די שאין להם לככות עצמם בדגלי משי ורקמה
אף גם חנקו אשפתות יע"כ יהי' דבר זה בעיניך ח"ו
כמו חכורות פ"ו אומר הכניא ויגדל עין כו' כי לא כן
כוא רק השם ב"ה אל מלא חסד ורחמים הוא רק הם
הרשעו מאוד ואמר העעם למה אירע להם כ"ו :

ויגדל עין בת עמי מחטאת סדום :
החפוכה כמו רגע וקא חלו זכה ידיים :

דהנה פסוק זה לריך ביאור דודאי עין בת עמי גדול
מחטאת סדום • כי עין הוא מורד וחסד הוא שונג •
ומי לא ידע שמויך גדול משונג ומה משמיענו הכניא
דזה • ועוד יותר לריך הנה מה שמעיים ההפוכה כמו
רגע כו' מאי איכפת לנו בדבר זה אם ההפכה סדום
כמו רגע או לאו והאיך שייך זאת לקינה זו • ע"כ כו'
דהכניא נא להודיע לנו מה שאמרנו שהקב"ה לא עביר
דינא בלא דינא ומתחסד עם בריותיו אף אם הבלתי
כשרים ומכ"ם עם הכשרים • דהנה דבר ידוע הוא לכל
שרוב בני אדם העובדים על דעת קונס • רובם הם
שונגים כי השגנות הם תמיד יותר ויותר שהזוכים •
והמוזרים לעשות בחרד ובמעל הם מיעוטא דמיעוטא •
וגבי סדום כתיב ועקת סדום ועמירה כי רנה וזעאתם
גדלה מאוד והיינו השגנות היו רבים מאוד • אף שהי'
גם ודוכות רבים בידם כי במקום אחר נאמר ואנשי
בדום רעים ומעלים לה' מאוד ורעים היינו הדוכות
כמפורש אללינו במקומו גבי ער ואונן אבל מכל מקום
השגנות שלהם היו יותר מהדוכות • מה ביאור דברי
העקונן אל תעמה על מה שאירע להם • כי גדול
יותר הדוכות ורבים הם מהשגנות של סדום • ואף
שאנשי סדום היו רעים ומעלים והי' בידם ודוכו' ושגנו'
ואפ"ה התנהג המקום עמם כמדת רחמיו להפוך אותם
ברגע אחד ולא חלו בה ידיים מה שאין כן בת עמי
שדוכותם הי' יותר מהשגנות של סדום שכל מעשיהם
היו לחזקים למקום ב"ה לפיכך אירע להם כל זאת :

וכו גזירה משלג צחו סהרב אדרמו
עצם מפנינים ספיר גזרתם : חשך
משחרר תארם לא נכרו בחוצות צפר
זורם על עצמם יבשו היח כעץ :

יבן אפסר דהקדים נמרא דיומא פ"ו אר"י ג' ויריס
הם של מונח של שלחן של ארון של מונח זכה אהרן
וכעלו היינו כתר כהונה של שלחן זכה דוד וכעלו היינו
כתר מלכות • של ארון עדיין מונח כל הרוכה לישול
יבא וישול והיינו כתר תורה וס"ת שחות שבהן הוא ת"י
ני מלכים ומלוכו • ר"י רמי כתיב זר וקריכון ויר' זכה
כעשה לו זר לא זכה נעשית לו זרה פי' כמו והי' לכם
לורא שפירושו לחרב • וכתב הרב מהרש"א ה"ה בכתר
כהונה ומלכות ג"כ הכי אם לא זכה • ואפסר זה כונת
המקונן בקינה זו הי' מקונן על ג' כתריו הללו שהיו
זר וכעשו זר' והכי ביאורו וכו' כויריה כפי' רשי' כמו
כור ופטר עכ"ל • זכים וברורים היו כתריו הללו •
הראשונה כתר הכהונה שהיתה זכה וכוונה משלג שאין
דבר לה שיערר מלמעלה כמו שלג ואפ"ה היתה כור
הכהונה זכה יותר בלבושית ו שנקראת כור אלהים
מגדל קדושה וגם התורה הזירה איתנו עליו וקדשתו
ודרו"ל לכל דבר שנקדשה לפתוח ראשון כו' • לחו
מחלב לח ומזוחלח הי' כתר מלכות בית דוד שהיה
לריק והסיד ארמו עצם מפנינים הוא כתר תורה כי עצם
הוא לשון גבורה • כי אין גבורה לישראל כ"א בתורה
כמ"ם אבינו הזקן הקול קול יעקב • הכתר תורה שהי'
בירושלים הי' ארמיותו יותר מפנינים כמ"ם במקו' אחר
יקרה היא מפנינים • והיינו ת"ח ובעלי ש"ע שהיו
בירושלים היו יקרים מפנינים • ספיר גזרתם וכולם
כאלפים מתחת כסא הכבוד שהוא כספיר כמ"ם ויראו
את אלהי ישראל וזאת רגליו כמעשה לבנת הספיר •
ומה שמרמה הכניא כהונה ומלכות למראה לבון ותורה
למראה אדום • כי הכהן הוא ממדת חסד ככודע וגם
מלך לריך להתנהג עם מדוכותו בחדר ולא דנין ובכח
כדמוכח מרחבם בן שלמה • אבל התורה שיש תמיד
מלחמה בין לומריה כמ"ם אשרי הגבר כו' כי ידברו
את אויבים כעשר לפיכך מדמה אוחס למראה אדום •
אבל חשך משחרר תארם • כל אלה הכתרים כעפכו זר
כעשה זר' כי אין לך רשעים במלכי בית דוד הי' כרתי'
ברז"ל מנשה • בא על אחותו אמון בא על אמו • אמון
לו כלם יש לך הנאה ממקום שיצאת הטיב כלום אני
עושה כ"א להכעיס למקום • ויוקיס שרף את הת רה •
וכתר הכהונה כעשה זר' שפנינים הסחיתו עבודתם
כמ"ם של זכי הכניא הכהנים כזו שמי ב'ו' וגישי' על מונח
לחם

לחם עגאל כ' אין לי חפץ בהם אמר ה' זכאות וכן
 כתיב בירמי' סי' כ"ג גם כתיב גם כהן חפזו • וכדומה
 פעמים רבות כתיב שהכנים השחיתו וגם כור התורה
 כעשית זרח • כי התורה עובי כמ"ט על מה אבדה הארץ
 ויאמר ה' על עונם את תורתי • לפד עורם על המסם
 יובן עפ"י מ"ט נוהר כל מה דארתני באדם נשרא
 וטופרא הוא מה"א מסערא דמסאבא • אבל עור ועלמות
 הוא מסערא דקדושא • וזה הוא הכוונה לפד עורם על
 עלמם נקמע העור עם העלמות לפי שיבש ה' כען
 שלא נשאר בהם שום לחלוות קדושה ולא נשאר בהם
 כ"א נשרא ועופרא שהוא מסערא דמסאבא וק"ל •

**טובים היו הללי חרב מחללי רעב
 שרהם יזכו מדקרים מתנוכות שדי •
 ידי גשים רחמניות בשלו ילדיהן היו
 לברות למו בשבר בת עמי •**

רשי' פו' לפי שחללי רעב היו כפוחים מרעב ואחר כך
 נבקע כריסם • ולא כן הללי חרב • ותרגום פירש לפי
 שחללי חרב היו זב מהם כל פרש שהי' כריסם מאכילה
 ושתי' ולא כן חללי רעב שהי' כריסם ריק מאכילה
 ושתי' ולא היו מתים מהר כמו חללי חרב זה הוא תוכן
 פירושם • ואסתר לפרש רישא דקרא כפירוש התרגום
 וסיפא כפירוש' ויהא מקושר הפסוק שלא"ח אשלפניו •
 והכי פי' עונים היו חללי חרב כשיתבקע כריסם ע"י
 חרב זב מהם כל רס וכל פרש של אכילה ושתי' שהיה
 נכריסם • אבל חללי רעב שהיו כפוחים מפני הרעב
 והם מתו ע"י חולי • ועו"א הכניא מנ"מ אם הם עונים
 או לאו הלא אלו ואלו מתו • אומר לפי שירי כשים
 רחמניות בשלו ילדיהן כו' לברות למו • ומי שנהרג
 מצניחם ע"י חרב לא נדבק בהם חולי היו יכולי' לאכול
 אותם אבל הנפוחי רעב שנדבק בהם חולי לא הי' יכולים
 לאכול אותם מש"ה עונים היו להם חללי חרב מחללי
 רעב וק"ל •

**בלה הי את חמתו שפך חרוץ אפר •
 ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה •**

פסוק זה לריך ביאור רחב מפני הדקדוקים שיש בו חדא
 שנראה ככפל לשון • בלה חמתו • שפך חרוץ אפר • ועוד

מה שאומר ויצת אש בציון מאי כ"מ אם היות בציון האש
 או בא האש ממקום אחר • ועוד אומר ותאכל יסודותי'
 מאי איכפת לנו אם תאכל יסודותי' אם נחרבו הבנינים
 מפוארים שכתבו עלי' מה מושיל אם היסוד נחרב או לא
 ויתר על כולם קשה על הכניא שאומר בלה הי' חמתו •
 בשם הוי' כ"ה שהוא רחמים גמורים דהוי לכתוב שם
 אלהים או אדני • מל כן להתיר אלו הבסיקות נקדים
 מד"ל בשבת פ"ה ו"ל אמר רב אחא ב"ח מעולם לא
 יצאה מדי עיבה מפי הקב"ה וחור בה לרעה חוץ מדבר זה
 דכתיב ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר והתוית ת"י על
 מלחות האכזבים והכאנקים על התועבות הנעשית • אמר
 לו הקב"ה לנבדויאל לך ודעום על מחסם של דריקים
 ת"י של ריו שלא ישלעו בהם מלאכי חבלה • ועל מחסם
 של רשעים ת"י של רס כדי שישלעו בהם מ"ח • אמרה
 מרת הרין לפני הקב"ה רב"שע מה נשתנה אלו מאלו
 אמר לה הללו ז"נ והללו רשעים גמורים • אומרה
 לפני רב"שע היו להם למחות ולא מיחו • אמר גלוי
 וידוע לפני שאם מחו לא היו מקבלים מהם • אמרה
 לפני רב"שע אם לפתוך גלוי להם מי גלוי ויהיינו
 דכתיב וקן בחור ובתולה עץ וכשים תהרגין למשאית •
 ועל כל איש אשר עליו הת"י אל תגשו וממקדשי תחלו •
 וכתיב ותחלו האכזבים הזקנים אשר לפני הבית תכי רב
 יוסף אל תקרי ממקדשי הלא ממקדשי אלו בני אדם
 יסקיימו את התורה מחלף עד תיו • ומיד והכה ששה
 אכזבים באים עכ"ל ופירש רשי' והתוית ת"י על מלחות
 האכזבים והכאנקים על כל התועבות הנעשית בתוכה אלו
 דריקים שלא ישלעו בהם מ"ח שאני רוצה לשלח בעיר
 הייכו דכתיב מציקרא ועל כל איש אשר עליו הת"י אל
 תגשו • ולנשוק ממקדשי תחלו שהורה למקדשי מפני
 הרין וחור בו מן העוב עכ"ל •

ובפ"ק דברכות אמרו מ"ד אהב ה' שערי ציון מכל
 משכנות יעקב אהבו ה' שערים המצוינים בהלכה כו'
 והם בתי מדרשות וקראו שערי ציון • אבל הת"ח עצמן
 נקראים ציון על שם המצוינים בהלכות • והן המה היסוד
 שעליהם העולם עומד והם מגינות על הדור בתורתם
 ובמע"ט שבהם כלבואר בכמה דוכתא ואין לורך להניא
 רחי' ומעתה נבא לביאור הפסוקים בלה הי' חמתו • אף
 שהי' בחמתו הי' בו מרת רחמנותו להליל את הדריקים
 להשים על מחסם ת"י של ריו למי תמי' לפיכך כתיב שם

איכה ד אבד כפר איכה ד

ענין עליהם • וכאשר באמת כך הי' כן כ"ל ליישב הנח' עכ"פ לפי דרכינו אלה מוכח שמיתת ואשי' היה שלא יגין על בני דורו • מעתה זה הוא כוננת הפסוק רוח אפינו משה הי' נלכד בשחיתותם • קשה למה נענש בעיני מיתה מה עשה • עז"א אשר אמרנו בכלנו נחוי' שנעשונו הי' עלינו סיגין עלינו מפני הפורענו' (כי רשי' פירש צפ' שלא על סר כלם מנינם עכ"ל) אבל הכע"ח רלה לנבות הובו ממנו סילק את יאשיהו שלא יגין עלינו :

שישי ושמי בת אדום יושבת בארץ עוץ גם עדיף העבר כוס השכרי וחחערי חם עונף בת ציון לא יוסף לחגלותך פקד עונף בת אדום גדר על השאתך :

דברי אלה לריבן ביאור • חדא דאמר שישי ושמי הלא די היה באומרו שישי לחוד או שמי לחוד • יושבת בארץ עוץ • מראה מקום היכן היא יושבת • היא אך למותר ועוד תשכרי ותתערי הפי' תשתה ותקיא ותשתה שנית כן פי' כל המפרשים כריך ביאור למה ועוד אומר פקד עונך גלה חטאתיך • ואפשר לפרש בהקדים דברי הרב אלטוך בעובדי' סי' א' ביום עמדך מנוד ביום שבו זרים חילו כו' ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו ואל תשמה לבני יודא כו' ואל תשלחנה בחילו ביום אירו ואל תעמד על הפרק להכרית את פליטיו • מביא הרב הכ"ל מדרש תנחומא וז"ל נשעה שהקיף כ"כ את ירושלים בא עשו הרשע ועמד לו רחוק מן הכסדים מיל והי' הורג כל מי שנמלט מן הכסדים שנ' ביום עמדך מנוד אימתי ביום שבות זרים חילו ולא הי' החורבן הזה שלך אלא של כלל שנה' ביום שבות זרים חילו עכ"ל המדרש וזהו הפי' אל תרא אחיך ביום אירו שלא הי' לך לראות ולהביע ברעתו שהיית בא לעשות לו שתי' ביום אירו • שהוא ביום שהי' בו אירו הוא חורבן ראשון שהוא מוכן לפורענות • וכן פי' די חורבן הכית והגלות אותם • ולא לשלוח יד בהמון העם וזהו אל תשלחנה ידים בחילו ביום אירו • ולא עזר כ"א שגם היית צודה את הפליטים • וזהו אל תעמוד על הפרק כו' ובכן עון מעשה אשר גמל אדום לישראל הוא ענקו אשר ינקם מאדום וזהו גמולך ישיב

כראשך עכ"ל ע"ש שהאריך • היוצא מהכא ששני פעמים שמה אדום נמשלת ומהל' א' בהכרית כ"כ אותם סניי" בהורג פליטיו ישראל י עוד נקדים דרו"ל פ"ט דברכות כ"ה ע"כ רבא כי הוה חליט יומא קמא אמר לשמעיה ערוקו גלי • מכאן ואילך אמר לשמעיה כון אכריו רבא חלם מאן דרחמי לי יבעי עלי רחמי • ומאן דסני לי ליחדי וכתוב • נפסל אויביך אל תשמה ובכסלו אל יגל לנך פן יראה הי' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו • ופי' הרב אלטך בפירושו על משלי על פסוק זה ב' פרושים • וחדף פרושו ז"ל פן יגביה ויראה מרת הרחמים ורע בעיניו כלו' אולי לא בראיית מדה"ב כ"א גם במדת הרחמים וז"א פן יראה הי' ולא אמר כי יראה או פן ירע כו' שהיא כלומר פן תהי' הראי' גם בעיני הי' רע ולא נלכד בחוכמת הדין ואזי והשיב מעליו אפו אל עוקמו הראשון כלומר אותו האף שהי' עליך כשהכיר לך הרשע • שאלמלא כן לא הי' יכול לך • וז"ל הכובע על הרשע • פתח והשיב אותו מעליו למקומו הראשון • שהוא כי תשוב ותלך האף ממנו עליך עכ"ל • ונדחה שגם התנא דמתני' והוא שמואל הי' הקטן שהי' מרגלא בפומי' להוכיח לבריות בזה הפסוק סוכר ג"כ כאידך פירושא דהלשון הכ"ל דאל"כ מה הזהיר התנא לכ"א בזה נכפל אויביך אל תשמה וכו' והשיב מעליו אפו מה הויק בא להמשמה נכפל אויביו עכ"פ נשעת חדוה חדוה חלא שגם התנא סוכר כפי' זה • ואפשר שיומשך עי"ז להמשמה כון גדול ע"כ הזהיר עלי • ביום ספר איוב פירשו רז"ל והובא ברשי' שם וז"ל ד"א בארץ עון שנוטלין ממנו עפות רעות על הקב"ה שנה' מן הארץ היא ילא אשור ומה עזה נעלו שהיו אומרים לא כל הימנו ליעול את העלוינים כו' • ומעתה כבא לביאור הפסוק שישי ושמי שתי פעמים היית משמה בלדות ישראל אחת ביו' צרה שהקיף כ"כ ירושלים ואחת בהכריתך פליטיו ישראל • בת אדום שעליך באמר הנה קטן כתיך בניים בזוי אתה מאוד ודון לנך השיך • וראוי אתה מלך זה לנך לעונש גדול וחמור ועוד מלכד זה את יושבת בארץ עון שנטלו ממנו ענות רעות על הי' ואויבי השם הם אויבי ישראל ומתמא המקו' גורם ששם נטלו עזה רעה על ישראל • לכן אתה ראוי לשתות ב' כוסות כפלים על שתי שמחות שהי' לך • כ"ס שכאמר שם גמולך ישיב כראשך כי כאשר שתייתם על הר קדשי

נדרתו כמו יפירה רש"י ו"ל בעול עבודה קשה
 יגענו ולא הוכח לנו יגענו לאהוף מקון וכסמים ולא
 הוכח לנו כי האוינים גונים הכל דמסים וארבות
 עכ"ל רש"י וזה הוא בעצם העונם על שפרקו עול תורה
 כדאיתא בכתוב כל הפירק ממנו עול תורה נותנים
 עליו עול מלכות ועול ר"א

מצרים

נתנו יד אזור לשבות להם פי' רש"י
 למלרים הוסיפו יד שיעזובו כמסך
 אשפתנו לפי שפרקנו עול תורה ומצות לכן הוסיפו
 לעזרת מצרים ולאזור כמ"ס בשלמים ב' י"ח שאמר
 רבקה לישראל דהיינו לפלוני חוקי' עתה הנה נשתת
 לך על משענת קנה הרפץ הזה על מצרים כו' וכן כתב
 שם ע"ו וישלח אחו מלאכים אל תבלת פלאסר מלך
 אזור לאמר עבדך ובכד אכי עלה והושעתי כו' כך
 אפשר לפרש הפסוק הזה וזולתו לא ידעתי להמשיכו
 לפסונו או לאחריו

אבותינו

חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו
 עבדים משלנו בנו פורק אין מידם
 הכי פסוקים יוכנו אפשר עפ"י דר"ל בסנהדרין פרק
 חלק וו"ל ח"ר אמר להן נביא לישראל חזרו כתובה
 אבותיכם שחטאו היכן הם אמרו וכניאכם שלא חטאו
 היכן הם שח"א אבותיכם איך הם והנביאים הלעולם
 יחיו ופי' מהרש"א לפי שיכניו הלשון באבותיכם כתיב איך
 הם ובנביאים כתיב הלעולם יחיו שאין זה לשון כ"י
 אלא תשובת זכרי' הכניא אלא דמתוך תשובתו זאת
 נראה ששאמר להם איך אבותיכם שחטאו השיבו לו
 ובניאכם שלא חטאו היכן הם ואמר להם דא"ו דומה
 דהנביאים שמתו כדרך כל הארץ וכתבו לקבולה יודע
 אנו היכן הם וכי לצולם יחיו אבל אבותיכם שמתו
 במיתות מאכות שלא על מעתם כנ"ל בתוכחה וז"ל
 במוות לא ידענו היכן הם עכ"ל הר"ד לשינוי
 וכבר הוכחתי בחבורי פתחי ארץ הכרפס כמאמר ר"ל
 פתח הא רואמו כמ"ס כשאחיון מעשה אבותיהם כיריהם
 ספקד עון אבות על נכס' יש פלוגתא בין ש"ס דלן
 ובין התרגום התרגום סוכר אף שאין כנו עושין אותן
 עבירות עמון אפילו אם עושין שאר עבירות נקראים
 אחיון מעשה אבותיהם כיריהם אבל ש"ס דילן סוכר
 וקרא כשעשין אותן עבירות עמון מעשה אבותיהם ע"ש
 כמאמר ר"ל פתח ותמלא רכבים כוכבים עכ"פ אם

אם הנכים עושים אותן העבירות עמון מעשה אבותם
 כ"ע מורים שבעכשו גם על סניהם על עבירות שלהן
 ועל עבירות שעברו אבותיהם כי נהעורר עליהם גם
 חשאת אבותיהם להגדיל עונסם וזאת אשר אמר
 להם הנביא דרך תוכחה אבותינו חטאו ואינם ולא
 ידענו היכן הם שבהרנו במיתות מאכות על חשאתם
 וגם קבולה לא כתבו להם ואנחנו עדיין אחיון מעשיהן
 כמ"ס בקרא פעמים רבות לאין חסר שהאבות
 הלכו בדרכי אבותיהם הרשעים ועוד הוסיפו לעשות רע
 בשביל זה אכתבו עונותיהם סבלנו גוסף על עונם
 שחטאנו

ואם

תאמרו כפרוק עלו מעלינו ע"ו אומר הכניא
 עבדים משלנו בנו פורק אין מידם ויזון
 בהקדים גמרא פ' חלק אשר שואל ב"א עשרה בני
 אדם וישנו לפני הכניא אמר להם הכניא חזרו בתשובה
 אמרו לו עבד משמכרו רבו ואשה משגרסה בעלה יש
 לזה על זה כלום אמר לו הקב"ה לכניא לך אמר להם
 איך ספר כריתות אמנם או עי' מנשי והיינו דאמר
 ר"ל דוד עבדי כ"כ עבדי גלוי יודע לפני מי
 שאמר העולם שעתידין ישאלו לומר כך לפיכך
 הקדים הקב"ה וקראו ל"כ עבדי עבד שקנה ככסים
 עבד למי וכמ"ס למי עכ"ל הגמ' ואפשר זאת כונת הפסוק
 להמשיכו אשפתנו ואל"ת הרי מוכרו ואין לו עלינו
 כלום ויאמנו מהשמות וכה"ל ככל האמות עו"א אין א'
 פעכה כי עבדים משלנו דנו לפיכך כורק אין מידם
 כי מה שקנה עבד קנה רבו ועדיין איתא עומד תחת
 רשות רבו הראשון ולא יצאת עדיין מרשותו

בנפשינו

נניא לחמנו מפני חרב המדבר וזולתי
 גם בקיבה זו יש בה כוונה פנימיות
 על התורה שנקראת לחם כדכתיב לנו לחמו בלחמי
 אמר להם הכניא עתה פרקתם עול עורה ממכם יביא
 העת שתרמו לעסוק בתורה וזה יהי' נימי בית שני
 שיבנה לאחר שבעים שנה של גלות בבל ובאין היונים
 יעסקו ישראל בתורה כדאית' ברו"ל בשימא בבית שני
 עסקו בתורה ובנ"ח אבל יעמד עליכם מלך יון ויגזור
 עליכם כל העוסק בתורה יהרג ותאמרו קינה זו נפסקת
 כפשינו נביא תורתנו ולמה יציג אתפס הרעה הזאת
 מפני חרב המדבר האיל ונעלתם את התורה צבית
 ראשון שנקראת בכפולה חרב המדבר כמרו"ל ויבא עשה

אל הר האלהים חרבה למה נקרא חרבה אם יצו ויקח
את הגזרה בקרא הר האלהים ואם לא יקיימו ויבטלו
את הקורה יהי' לחרב על זונארוכיו :

עוררנו

המנוח נכמדו מפני ולעמק רעב הכונה
כי עורו על אדם נקדחת לבו ע"ס
ויפס ה' לא ים ולאשתו כתבות עור ויליגס * ופירשו
רו"ל אם זכה אדם בתורה נעשה עורו כתבות אור כחל"ף
כי משפיקת התורה וקיום המצות נעשה לבוש לכפס
והוא כתבות אור והמליצו מאור של גיהנםס הוא נקרא
חלוקי דרנכן אבל לא זכה בתורה נעשה כתבות עור
ע"י שכתנשס * וו"ל הרב אלעזר דהשעס ח"ו על
פסוק פן אפסענה ערומה * אם לא תשובי בתשובה
כי אפסיענה שאמר היות הנפש ערומה מהגוף מפסיעין
אותה מלבוש המעשים עובים הוא תלקא דרנכן לרובה
בניהנסי * וע"י אמר השעס למה * מפני ולעפות רעב
על תורה שלא עסקו בתורה כמ"ס עמוס ח' הכה ימים
באים כו' לא רעב ללחם כו' כי אם לשמוע דבר ה'

החשובה ויחזקו על מלכים ויהי' כו' ע"כ
מכסה אותן דשם בנות זיון או ב"ו בירושלים וכה"ג
פירשתי בעשרת פו על ש"ה בפסוק הנבתי אתכם
בנות ירושלים * וערו יודא ככר גלו בימי יהויכין ב"ו
זכה לבנות זיון ליקח מאמר ויבנות דערי יודא ולא
לקחו לפיכך נעשמו בחימה גדולה * וע"י מה בן הכנז
שלא הי' די בזה חף גם שגרמו רעה אחרת לישראל *
שמתוך שסרי כ"כ לא היו יכולים למלאות תאותם עם
כפי זיון הגדיל עסקו על ישראל ותלו שרי ישראל בידם
ואפילו פני זקנים לא נהדרו :

בחורים

עחון נשאו וכערים בען כשלו * כואף
ע"י הי' מקוין ואומר בואו וראו כמה
גדל כעס המקום עלינו בשביל עונותינו * שהנחורים
עחון נשאו * עחון אכן רחיים כך הוא במדרש זפי'
בבבל לא היו רחיים והיו מבויין עמהן מא"י מירושלים
עכ"ל והכה כמה חמורים ומלנים וסופים הי' להם
סיוכלו לשאת אותן האכזבים או להוליוכין על הקרון
לבבל * וכתן הקכ"ה וכלב הנכאים שיעטבו אותן
האכזבים על בחורי ישראל כי גדול חמת ה' על
הנשאים הגדולים :

זקנים

משער שבתו בחורים מניכתם נראה לפרש
רסיפא הוא פעם לרישא * למה זקנים
משער שבתו * בחורים מניכתם שה זכ"ה ראה להשביט
בחרים מניכתם ויוני עפ"י ג"מ פ"ט דטושה ו"ל *
אמר רב אורכא דשמע ויערף תעקר * ואמר רב יומרא
בנית חורבא נסיפא בירש דמי' משחלת מאסקופע
הנית ופסחוי' עכ"ל שנאמר הפכי' ב' קול ישורר בחלון
חורב כסף כי ארזה ערה מאי כי ארזה ערה אמר ר"י
אפילו בית המכוך בחרים מפרועש וכתב המרש"א
ו"ל וסיימי הש"ס הפסוק קול פורר כו' היינו שמעמידין
להם לתענוט עופות המכפליים בחלון עכ"ל * על זה
אומר הכנזא חורב כסף שהבית יחרב והחורבן יחיל
מאסקופת הבית * ואפילו הוא בית המכוך בחרים *
נראה הכונה אפילו הוא בית של ת"ח * דאי לא תימא
הכי אלא ארויס משם מאי אפילו דקאמר ר"י אפילו
אם הוא בית של ארויס יפרועש * וכי ים הפשם והנדר
ביר יכולת של המקום ב"ה לחרוב הבית אם הוא של
קש וקנים * או הוא של אבן וכדור אלא ע"כ בנותי ר"י
אפילו הוא בית של ת"ח הנקראים ארויס כמאמר התנ"ך
פפרכא

נשים

בזיון ענו בתולת דערי יודא * אריכות
לסון יש בפסוק זה דהוי יכול לקרר ולכתוב
כפי זיון ובתולת יודא ענו * ואפשר לישב עפ"י דרו"ל
והוכח נהרב אלעזר דהשעס ח"ו ב' שהיו אומרת בנות
זיון מה לנו וללדת החורבן הלא אנו כלי ויינו עמנו
כי איוה מלך או פד שרואה אותנו שאין ישיפות כמונו
ככל העולם וישינונו היתנו בקרובות מלכס * וכן הי'
כי בראות אותם היו נופלים אותם והי' הקכ"ה מלקה
אותן בלרעת ופוחת מקור דמיהן עד שהיו מתמלא
הקרן דם מה הי' השר ענשה דוקרין ברומח ומשליכן
לרץ בפני הקרון ומעביר הקרון עליהם הה"ד וה'
פתהן יערה עכ"ל * ואפשר זאת כונת הכנזא נשים
בזיון ענו בזיון דייקי רק בעונן בזיון ענו אותם
בשמים * אבל ערס הוליוכן חוץ לביון להוליוכן לעריהם
הי' כמאכות בעיניהם ומשליכן אותם לרץ * וכו"א
אומר הכנזא סולי יעלה על דפת ארס לומר על מה
עשה ה' ככה לבנות זיון שיראה כאכזביות ופסיכת
חימה ח"ו * לו"א בתולת דערי יודא * הלא גם לערי
יודא אירג כוה * כי דברי הכנזא לא הי' על ירושלים
לכד כ"א על כל יודא כמ"ס ישעי' בהתחלת ספרו אשר
מה על יודא ויחשלים אך הו"ל וירושלים היא העיר

מכאן אם בארזים כפלה שלהבת מה יעשו איוב
 קיר וזה ביאור דברי המקובץ וקנים משער שבו סתם
 וכן זה סקנה חכמה והם ת"ח • שבתו מפתח ביתם •
 מכלי נשאר להם מקום ללון כי נחרב ביתם ולמה זה
 נחרבו בתי ת"ח מה חטאו ומה פשעו לז"א בחורים
 מנבייתם ומלת שנתו שייך לרישא ולבייחא • בחוריהם
 רשעמירו עופות בחלונותיהם לומר ולננן עמהם לתענוג
 והקב"ה רצה להשנייתם משום הכי נחרב ביתם שכן
 כאמר העונש ע"י זכני' והכי פי' הקרא וקנים משער
 שבתו • שבתו בחורים מנבייתם וכיון שהוקיעו שבתו
 משערם הוא שער הלכה • בעלה הישיבה שלהם • ועי"ן
 שנת משום לכונו כו' ונפלה עגרת ראשינו כנצלה
 התורה שהיא עגרת ראשינו ונפלה לארץ אף נא לנו
 כי חשכנו אם על העץ קטן כזה אירע עונש זה • על
 אהת כמה וכמה על שאר חטאים שראוי לבכות ולהתוד'
 עליהם :

על

זה הו' דוה לנו על אלה חשכו עינינו על
 הר זיון ששם שועלים הלכו בו • אהת ה'
 לעולם חשב כחך לרור ודור • למה לנאח תשכחינו
 רצונינו לאורך ימים • השיבני ה' א'יך כו' • כי אם
 מאם ומאמתי קפסת עלינו עד מאוד • השיבנו ה'
 א'יך וכסובה חרם ימינו בקרם :

לחבר

אלו הפסוקים כעורר תחלה על אהיה
 בפיות • חדא מה שאמר על זה הו'
 דוה כו' בלשון עבר דמשמע על זה הוה דוה לנו אבל
 פתה שוב אינו דוה • דהוי לכתוב סתם על זה דוה
 לנו ועוד דאין סיפא דומה לרישא • דרישא לטון עבר
 והסיפא על אלה חשכו עינינו הוא לטון הוה תמידית
 שפורשו שנחשכו עינינו ופדיין הם חשך ועוד א'יך שייך
 הפסוק אהת ה' לעולם חשב ולפסוק שלמעלה • ויבן
 עפי' גמרא סוף מסכת מכות ו"ל וכבר הו' ר' גמליאל
 וראב"ד ע"כ יהושע ור"ע מהלכין בדרך כו' וטוב שם
 אחד היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר צופים קרעו
 בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יבא מבית
 ק"ת התחילו הם בוכים ור"ע משחק • אמרו לו עקיבא
 מפני מה אתה משחק אמר להם מפני מה אתם בוכים
 אמרו לו מקום שכתוב בו ויחר הקרב יומת פשטנו
 נחמנו בו על הר זיון ששם שועלים הלכו בו אמר
 לכן אני משחק דכתיב ואצורה לי עדים כאמנים את

אוריהו הכהן ואת זכרי' בן ברכי' וכי מה עיני אורי'
 אבל זכרי' והלא אורי' הו' כבית ראשון וזכרי' בחקדש
 שכי שלא תלה הכתוב כבודו של זכרי' בכבודו של אורי'
 באורי' כתיב לכן בגללכם זיון שדה תחרש וירושלים
 לעינים תהי' והר הבית לבמות יער • זכרי' כתיב עוד
 ישבו וקנים וקנות בירושלים עד שלא נתקיים כבודו
 של אורי' הייתי מתירא שמה לא תקיים כביאתו של
 זכרי' עכשיו שנתקיימה כבודו של אורי' בירוש סבבא
 של זכרי' מתקיימת • וכלשון הזה אמרו לו עקיב' כחמתכו
 עקיבא כחמתכו עכ"ל • והקפה הגאון מהרש"א שהרי
 הכביא הו' מלצר ע"ז שח' על זה הו' דוה לנו על
 הר זיון ששם שועלים הלכו בו • ויחרן דודאי גם ר"ע
 הו' מלצער בראותו מקום המקדש חרב ועל הבתולות
 השכיבה משה הו' קורע ג"כ עמהם והכביא שהו' מלצר
 היינו על עצמות החורבן בראותו שועלים הלכו בו
 שנחלתה השכיבה משם שהקדש חרב כח"ס בתהלת
 המקרא על הר זיון ששם • אבל על מה עכשיו שועלי'
 הלכו בו בזולת עצמות החורבן דמקום קדוש כזה עכשיו
 יהי' בו חיה שפלה שהוא השועל והמקום חרב מאין יושב
 ע"ז אין להלצער • ואדרבה ע"ז הו' ר"ע משחק שלא
 הו' לישיבת עכו"ם שאין להם נחת רוח ממנו יתברך
 במקום המקודש כזה להתייבב שם וכדאמרין כותיים
 כמה שנים היו זורעים בה ולא הו' עושה פירות כדי
 שלא יהי' להם נחת רוח ממנו יתברך ב"ה בא"י ור"ע
 באורי' מה כתיב זיון בגללכם שדה תחרש ר"ל שיהי'
 חרב ושדה תחרש ר"ל רק שדה כיר ולא שדה זרע ולא
 יהא שום בעל חיים נחת רוח רק שיהא שדה נחרש ולא
 תלמוז ש"ס שהארץ ואת תוכן דבריו הדרין לעניינו •
 ולפי' חפשי לפרט לטון הפסוק הכביא אמר על זה
 הוה דוה לנו לטון עבר רק בשעת חורבן ה' דוה לנו
 על עצמות החורבן על הר זיון ששם שראינו בעינינו
 שחר זיון חרב בעונותינו ועל אלה חשכו עינינו קאי על
 סיפא דקרא על שועלים הלכו בו אף שזו היא נחמה וכי'
 שמתקיים כבודא זכרי' • וע"ז אינו מן הראוי להלצער
 כמו שהשיב ר"ע • מ"מ עינינו חשכו ועדיין הם כ שך
 זה כל זמן שלא נכנה • כי אנו מלפניו בכל יום מתי
 יגיע הזמן ויתקיים כבודו זו ואין אנו יכולים להשיגו
 מעצמינו והזין יחרץ לנו והמלפפה על דבר שלא יוכל
 להשיבו • כל זמן שאינו משיג הדבר דומה לו כאלו

חסכו פניו כהיה דרו"ל מי שמלטה על שלחן אחרים
 עולם הטך צערו • ואף שאטת ויניב וכסון הדבר פתקו'
 כנולת זכרו' מ"ח חסכו פניכו מלראית את הדבר
 שהזמן מהריך לנו מאוד • בודאי אתה ה' לעולם תשב
 בו' ואף האזן ארוך צעניך כי חלף שנים צעניך כיום
 חתול כי יעבור • אבל לנו קצורי ימים ימי שנותינו ע'
 שנה • צענינו רועה כאלו ח"ו לנפח תשכחנו ותפזרנו
 לאורך ימים מה שמלדינו אורך ימים • ועבור זה חלף
 נכחינו לשוב אליך • ע"כ מבקשים אנו ממך שבו תודיע
 חסדך לנו השיבו ה' אליך שתחיל לקרנינו אליך רק
 משע ואח"כ נשובה אליך • וח"ח טוב עלי תחלה ואחר
 כך אם נה אליכם לו"ח כ"ה מאסתנו בו' כי שרפת את
 מקדשינו ובשר חסידך היתה למית הארץ והגליתנו
 מחרינו כי קלפת עלינו עד מאוד עבור פזותינו
 והאיך נעני פנינו לחלות את פניך תן וזולי באתו קלף
 אתה קופף עלינו עדין יהא מרה"ד לקטרונו עלינו •
 ע"כ השיבו ה' אליך בו' ואז נרע שכלה הקלף ואח"כ
 נשוב אליך כלב שלם וחרש ימינו כקדם חמי בקדם יובן
 עפ"י דרו"ל שלשה מוחלין להם עונותיהם וזה מנהגו
 מי שעולה לגדולה • ומי קדם המה ימי הלידה כי ימי
 העיבור של ולר נקראו ירחי קדם כח"ס חיוב מי יתנני
 ירחי קדם • והעם שנקראו ירחי קדם כתבו המפורשי'
 הואיל שהם קודם לחטא • וה"ה ימי הלידה נקראים
 ימי הקדם כי ביום שנולד האדם הוא בלא חטא • אבל
 אח"כ מיד כאשר עליו לפתח חטאת רוען ובחבדוי אשר
 קריתי לי עזרת בחורים הם כתבתי צענין זה דברים
 ערבים במאמר שאל אנטוניוס לבני מחימתי הוכה"ר
 בא' לזרע משעת ילידה או משעת בריאת ע"ס וזה אפשר
 סוים דברי הכניא השיבו ואח"כ נשובה בכל לבנו •
 ונזכות התשובה תרחם עלינו לגאלינו ואז נעלה לגדולה
 שעברת לחירות ומי שעלה לגדולה מוחלין לו עונותיו
 וכה"ה אח"כ כימי קדם כקטן שנולד בלא חטא ועון •

השם ב"ה • וההכרחית הוא מה שמתעורר ע"י יסורים
 הבאים על אדם או ע"י אחר המוכיחו על פניו • וההפרס
 בין שני פנינו תשובה הללו הוא זה תשובה רצונית לא
 די שנחל לו עונותיו אף גם שהזכות נעשו זכות •
 אבל תשובה הכרחית די לו כמה שנחל לו עונותיו
 מלחשבת מיד אבל נשאר עדיין רועס כשננות • אדם
 הראשון נקרא קדם ע"ס אחר וקדם צדתי כדאי' במ"ד •
 והנה אדם היה ראש לנצלי תשובה ההכרחיים • אבל
 לא לנצלי תשובה רצונית • שלא פנ חלל ע"י שהמקום
 הוכיחו על פניו שאמר לו האן הען אשר לויתך כו'
 רק ראובן ה' ראש לנצ"ת רצונית (ובאנורי מכתת
 מרחפת על י"ח בברכת השיבו סי' למ"ד פרטי מדרש
 בהושע אמר הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה חייך
 בן בכך הושע עומד ומתח בתשובה תחלה) ולזה"ר
 מחל השם ב"ה על עונו כי השם ב"ה אמר לו ביום
 הכלך ממנו מות תמות וע"י התשובה נהפך יום זה
 ליומו של הקב"ה שהא חלף שנים • פשוט זה השיבו שאמר
 ירחי' הוא מוקדם לזכרו' ומלאכי שהם אמרו טוב אלי
 ואשובה אליכם כאם ה' והוא זכרו' ג' וגם במלאכי
 והנה בפסוק גלפנינו ים לשום לב ולהנין למה סידר
 הכניא פסוק השיבו ואח"כ כ"ה מאסתנו בו' ואחר כך
 חוזר ואומר השיבו • אף רוע לומר אפשר שלא כזה
 הכניא על כך לחזור פסוק השיבו • שהוא רק תקנה
 מצעלי המסורת ומסרו סימן ע"ו יתק"ק שהוא ר"ת
 "ישעי" "תרי עשר" קיינות "קהלת ע"מ אפשר עפ"י
 כירושינו כאן ליתן עשם ע"ו • עוד אליע הולעה אחת
 ואח"כ כנול לביאר הפסוקים והוא זה לפעמי' מיניו ארס
 שהוא מטרס בחפאים גדולים ועונות ופסעים רבים לחץ
 מספר אשר עבור זה מתיאש עצמו מלשוב חל' שאומר
 האיך אשיב וא"ח לי לכרות חובתי בודאי לא יקבל המקום
 תשובתי • באמת היא רעה כשפרת סינין לך דבר שעומד
 בפני תשובה • והנה ישראל באותן הימים היו מוקעים
 בחפאים ומררים גדולים שאשר בשביל זה נחרב הבית
 ונהרגו רובם ויתרם הלכו בגולה והיו מתייאשי' מן התשובה
 לעלות על דעתם שאם ישובו יגאלו זה ה' מן הנמנע
 לפי שהי' מכירים בתעויהם שרבים היו ועשו להנעים את
 צוראם כאשר אמרו בימי מלאכי שאם עבר אליהי ומה כלע
 כי שמרנו בו' ועתה אכחנו מאשרים ודוסי' כו' שלא דרו' לשוב
 באמרם שאינו מועיל שלא יקבלנו • והשיב להם מלאכי והיו
 לי אחרי' נבאות רק תשובו ותהי' לי כו' ומחלתי כאשר

אז אפשר לומר השיבו ה' אליך וכו' יובן עפ"י
 דרו"ל הקב"ה אומר טובו חלי ואשובה אליכם
 אם תשובו מעמכם אשוב אליכם • וישראל אומ' השיבו
 ה' אליך פותח אתה לנו בתשובה ואח"כ נשובה אליך •
 ובאמת ארוך הבנה מה הניכוח הזה • וכראה בהקדים
 דרו"ל ריש ב' מיני תשובה רצונית ותשוב' הכרח'
 תשובה רצונית היא מה שאדם שתעורר מעצמו שהבנת

יחמו' איש על דנו כו' בן דימי ירמי' לא רבו לשון מעט
 זה ע"כ אמר ירמי' השיבו ה' אליך • העם הזה לא רבו
 לגנוב מעט זה כוחה אמה לבו בתשובה כרו ידעו העם
 הזה שרובך שטונו אליך • ואח"כ ישוב • והף מר הסכל
 עליהם לשון תהלה ית"ש זכרי' ויגלחי טובו חלי ואטובה
 נאם ה' כדי שתהא התשובה רלונית ולא ישרו אפי' שגנה
 משיבים ישראל כ"א מאם מאסתו ע"י מעשינו הרעי' שאנו
 משוקעים בשונות ומתייראי' אכחנו לשון אליך פן לא
 תקבלנו כי הקפץ עלינו מאוד • אלא השיבו ה' אליך אף
 שהי' תשובה הכרחית וחדש ימינו כקדם לחדה"ר שתשובתו
 הי' הכרחית ואכ"ה תחלת לו והיית מהפך יומו ליומד כן
 תחדש גם ימינו כקדם למחול אף ע"י תשובה הכרחית ואם
 תקנה לך אם הקב"ה מחל לחדה"ר חטאו למה מת הן אמת
 דקושי' חוקה ועושה היא אבל דע לך מה שכת' בעל חמד
 לאברהם וזוהו תוכן דבריו כיון שחטא אלה"ר ואכל מפץ
 הדעי' כתגסס ואין אדם המורכב מנוף החמר יכול להתדבק
 בשפתו העליון מקום מחשב שמתו חמת כשא הכבוד • אם
 לא שזרדך החומר תחלה הלכך לא הי' לו תיקון באופן
 אחד כ"א בנתינת החומר כדי שתוכל נשמתו לעלו' למקום
 הראשון • ויזכו לקץ ראש וראשון • לזכות כזון בראש
 וראשון י תמו הקינות • ולטפה הנאה יהיה לנו במקומה
 רכנות • רוח והלכה בכל פכות ומחנות • מאל השוכן בשמי
 מעונות • וכאשר הי' בעזרתו לכתוב היבור זה • כן יהיה
 בעזרתו לכתוב פירש קהלת :

במדד הובא גם' של מוה"ה ז"ל כיון שכתבו
 ישראל לחי' וכתקיים בהם וכתתי שלום
 בארץ פתחו מה"ש ואמרו בא"י המברך את עמו ישראל
 בשלום וכרץ ביאור • ובראה לפי ע"פ מאמרז"ל דרש
 ר"ע אמרו מה"ש רבש"ע יצנת בתורחך אשר לא ישא
 פנים ולא יקח דדי' יהי' אתה כושא פני' לישראל א"ל
 וכי לא אשא פנים לישראל בתכתי בתורה ואכלת ושבעת
 וברכת והם מדקדקין עד כוית כו' • ק"ק הא תיכח למ"ד
 ושבעת זו שנייה אבל למ"ד ושבעת זו שתי' לא יתורצו
 פ"שוקי' • והוי' פלוגת' רמ"ש ואכלת זו אכילה ושבעת זו
 שתי' וסתם אכילה ככ"מ כוית ורי"ש ושבעת זו שנייה •
 ומעתה לר"מ האין יתורצו אלו ב' הפסוקים הלא אליבי'
 מדינא חייב לברך אפיות (אף שהתו' הם כתבו דוח רק
 ואמרת' בעלמא זאת כתבו מחד
 דשה רר"ע

הכא ונאם יש לנו תי'

בעלמא • ובראה דיש

ואכלת ושבעת • וברכת כו' על הארץ העובד' ממש שיצט
 מהדו' • נה"ש עד בתיאן לארץ ואכלו מתבוא' ארץ
 או מחויבים לברך • אבל הודם בתיאן לארץ כ"ו היותם
 במדבר לא היו מחויבים לברך • וכי אמרו' משה תיקן ל
 ברכת הון בשעה שירד להם המן וזה הי' קודם מ"ת
 כאמר עריון ואכלת כו' ולא תיקן להם משה ברכה זו
 על המן • אבל אם אכלו מניי' דגן במדבר וכל ל
 וקרב לודאי שלא הי' מחויבי' לברך עד בואם לארץ וזה
 מעבוד הארץ וכן משמע בקרא שהענין מתחיל כ
 אליך מניאך אל ארץ כו' ומשי' ואכלת על הארץ כ
 לפ"ו במדבר יש תירץ על קושי' מה"ש דיוכל לתמן ה
 מחויבים ומברכים אף שאינם מחויבי' (ולאו דוקא כ
 כוית שהם לגמרי פעורי') אכן בנאם לארץ ואכלו
 תבואת' ואליבא דר"ש הקו' נה"ע מ"מ כושא פני' לישראל
 אמנם כוכל לחלק בעשיון דאזכר לה"ע דו"ל הרי"ף ב
 מ"ט וזו הדרש' שדרשו חו"ל כתי' יאם ה' פניו וכתוב אשר ל
 ישא פני' כיצד יתקיימו ב' כתובי' כשישראל ע"ר ישא ה'
 פניו כשע"ר אשר לא ישא פני' עכ"ל ומשו נשיאות פנים
 כמ"ש תו' בנדה פ' ע"ב ישא ה' פניו אליך להשלים לך
 שלום ואימתי בקראים ישראל ע"ר כשאקיימו' תרי"ג מכות
 ואז כסם עמו ישראל בקראים כי ישראל ע"ש הם הקדוש
 הוי' ב"ה במלואה ע"ב עולה יחד תרי"ג ואם מקיימום
 תרי"ג או מדובקים בו יתברך :

ומהשתא יבואר המדר' שכ"ו היותם במדבר לא קאו להם
 קראי אהרדי שהי' די להם בתשובה זו שהם מדקדקים •
 ואפי' לר"מ דלר"ד מדינא חייבים לברך אפיות מ"מ כ"ו
 היותם במדבר עדיין לא היו מחויבים והיו מחזירי' ע"י
 והיו מברכים כמשא בשביל דקדוק זה כושא להם פני' און
 משכאו לארץ היו מחויבים לברך לר"מ מדינא אפי'
 אפיות הקושי' במק"ש למה כו' להם פנים ב"ל התיור
 של הרי"ף בשביל שששין רצונו כי בנאם לארץ או יוכלו
 לקיים כל התרי"ג גם מכות התלוים בארץ ולא בקראים
 עמו ישראל הואיל והם מדובקים בו יתברך ע"י תרי"ג
 כמ"ש ומש"ה בנאם לארץ והם מחויבים לברך מדינא
 ואפי"ה הי' מקיים וכתתי שלום בארץ • אמרו מה"ש בה"
 המברך את עמו ישראל כ"לום מה שאתה כושא פנים
 לישראל להשלים להם ולברכם בשלום הוא בשביל שסם
 עמו ישראל שמיימים תרי"ג מכות :
 כן עברכו ה' בשלום בג"ה בארץ :